

Eestikeelne väljaanne

Teave ja teatised

60. aastakäik

13. oktoober 2017

Sisukord

I Resolutsioonid, soovitused ja arvamused

RESOLUTSIOONID

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

Komitee täiskogu 527. istungjärk 5. ja 6. juulil 2017

2017/C 345/01	Resolutsioon teemal „Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee panus Euroopa Komisjoni 2018. aasta tööprogrammi“	1
2017/C 345/02	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee resolutsioon teemal „Euroopa Komisjoni valge raamat Euroopa tuleviku kohta ja muud aspektid“	11

ARVAMUSED

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

Komitee täiskogu 527. istungjärk 5. ja 6. juulil 2017

2017/C 345/03	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „ELi VKEde poliitika tõhustamine“ (omaalgatuslik arvamus)	15
2017/C 345/04	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Võltsitud ja piraattoodete tööstus“ (omaalgatuslik arvamus)	25
2017/C 345/05	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Tööstuse muutused ELi peedisuhkrutööstuses“ (omaalgatuslik arvamus)	32
2017/C 345/06	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Teisest Corki deklaratsioonist konkreetsete meetmeteni“ (omaalgatuslik arvamus)	37
2017/C 345/07	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Üldist majandushuvi pakkuvate teenuste osutamise eest riigipoolse hüvitise maksmise eeskirjade rakendamine (2012/21/EL ja ühenduse raamistik)“ (Omaalgatuslik arvamus)	45

2017/C 345/08	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Transpordi digiteerimise ja robotiseerimise mõju ELi poliitika kujundamisele“ (omalgatuslik arvamus)	52
2017/C 345/09	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Sotsiaalmajanduse välismõõde“ (ettevalmistav arvamus)	58

III Ettevalmistavad aktid

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

Komitee täiskogu 527. istungjärk 5. ja 6. juulil 2017

2017/C 345/10	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus, millega muudetakse direktiivi 2010/40/EL delegeeritud õigusaktide vastuvõtmise ajavahemiku osas“ [COM(2017) 136 final – 2017/0060 (COD)]	67
2017/C 345/11	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mille eesmärk on anda liikmesriikide konkurentsiasutustele volitused konkurentsieskirjade täitmise tagamise tõhustamiseks ja tagada siseturu nõuetekohane toimimine“ [COM(2017) 142 final – 2017/0063 (COD)]	70
2017/C 345/12	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb teatavate autoriõiguse või sellega kaasnevate õigustega kaitstud teoste või muu materjali kättesaadavas vormis koopiote piiriülest vahetamist liidu ja kolmandate riikide vahel pimedate, nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikute huvides“ [COM(2016) 595 final – 2016/0279 (COD)]	76
2017/C 345/13	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Ettepanek: nõukogu määrus, millega muudetakse nõukogu määrust (EL) nr 904/2010 halduskoostöö ning maksupettuste vastase võitluse kohta käibemaksu valdkonnas“ [COM(2016) 755 final – 2016/0371 (CNS)], „Ettepanek: nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2006/112/EÜ ja direktiivi 2009/132/EÜ seoses teatavate käibemaksukohustustega teenuste osutamise ja kaupade kaugmüügi puhul“ [COM(2016) 757 final – 2016/0370 (CNS)] ja „Ettepanek: nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2006/112/EÜ seoses raamatute, ajalehtede ja perioodikaväljaannete suhtes kohaldatavate käibemaksumääradega“ [COM(2016) 758 final – 2016/0374 (CNS)]	79
2017/C 345/14	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta ja määrust (EÜ) nr 987/2009, milles sätestatakse määruse (EÜ) nr 883/2004 rakendamise kord“ ⁽¹⁾ . [COM(2016) 815 final – 2016/0397 (COD)]	85
2017/C 345/15	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Euroopa jätkusuutliku tuleviku järgmised sammud. Euroopa tegevus jätkusuutlikkuse tagamiseks““ [COM(2016) 739 final] .	91
2017/C 345/16	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis „Ökodisaini tööplaan aastateks 2016–2019““ [COM(2016) 773 final]	97
2017/C 345/17	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Jäätmetest energia tootmise roll ringmajanduses““ [COM(2017) 34 final]	102
2017/C 345/18	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2011/65/EL teatavate ohtlike ainete kasutamise piiramise kohta elektri- ja elektroonikaseadmetes“ [COM(2017) 38 final – 2017/0013 (COD)]	110

⁽¹⁾ EMPs ja Šveitsis kohaldatav tekst.

2017/C 345/19	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „ELi keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamine. Ühised probleemid ja ühised jõupingutused paremate tulemuste saavutamiseks““ [COM(2017) 63 <i>final</i>]	114
2017/C 345/20	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Energiahinnad ja -kulud Euroopas““ [COM(2016) 769 <i>final</i>]	120
2017/C 345/21	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 1008/2008 ühenduses lennuteenuste osutamist käsitlevate ühiseeskirjade kohta“ [COM(2016) 818 <i>final</i> – 2016/0411 (COD)]	126
2017/C 345/22	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Euroopa andmepõhise majanduse rajamine““ [COM(2017) 9 <i>final</i>]	130
2017/C 345/23	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse eraelu austamist ja isikuandmete kaitset elektroonilise side puhul ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2002/58/EÜ (eraelu puutumatus ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv)“ [COM(2017) 10 <i>final</i> – 2017/0003 (COD)]	138

I

(Resolutsioonid, soovitused ja arvamused)

RESOLUTSIOONID

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

KOMITEE TÄISKOGU 527. ISTUNGJÄRK 5. JA 6. JUULIL 2017

Resolutsioon teemal „Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee panus Euroopa Komisjoni 2018. aasta tööprogrammi“

(2017/C 345/01)

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 5.–6. juuli 2017 istungjärgul (5. juuli istungil) vastu järgmise resolutsiooni. Poolt hääletas 191, vastu hääletas 6, erapooletuid oli 16.

1. Positiivse narratiivi loomine ELi jaoks

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (edaspidi „komitee“) rõhutab 2018. aasta tähtsust komisjoni – ja Euroopa Parlamendi – praeguse koosseisu tegevuse viimase täisaastana. Seepärast kutsub komitee komisjoni üles olema oma tööprogrammi koostamisel ambitsioonikas, ent siiski pragmaatiline, et käsitleda asjakohaselt väljakutseid, millega on vastakuti teelahkmel seisev Euroopa Liit. Arvestades Brexitit ja üleilmseid arengusuundi ümbritsevat ebakindlust, on rohkem kui kunagi varem tarvis laiaulatuslikku, osaluspõhist ja struktureeritud arutelu Euroopa tuleviku üle. On oluline pöörduda tagasi juurte juurde ning tuletada meelde liidu esialgset projekti, alusväärtusi ja -eesmärke, mis on sätestatud ELi aluslepingutes.

1.2. Peaksime lähtuma seni saavutatud positiivsetest tulemustest. Ent natsionalistlike, proteksionistlike, autoritaarsete ja populistlike hoiakute ja liikumiste ilmumist tuleks vaadelda häirekellana ELi institutsioonide ja liikmesriikide juhtidele – see annab märku, et peame uurima, mida tuleb teha üldsuse usalduse tagasivõitmiseks ja Euroopa projektile eduka tuleviku kindlustamiseks.

1.3. Seepärast kutsub komitee komisjoni üles püüdlema tugeva, kindla ja sidusa liidu poole, mis on võimeline looma jätkusuutlikku kasvu, kvaliteetseid töökohti, heaolu ja võrdseid võimalusi kõigile inimestele Euroopas, lähtudes jagatud nägemusest ja positiivsest narratiivist, mis põhineb üldsuse kaasamisel ja osalusel. Ühtne ja sidus liit, mille aluseks on liikmesriikide pühendumine eesmärgile, on hädavajalik, et vastata ELi ees seisvatele majanduslikele, sotsiaalsetele ja keskkonnaalastele väljakutsetele. Ka sisemine ühtekuuluvus on eeltingimus selleks, et EL saaks olla tugev ülemaailmne tegutseja sellistes valdkondades nagu rahvusvaheline kaubandus, julgeolek, energia, kliimapolitiika ja inimõiguste edendamine.

1.4. Komitee tunnustab, et Brexiti läbirääkimiste tõttu kujuneb 2018. aasta proovikiviks. Siiski on oluline, et komisjon jätkaks juba kokkulepitud – iseäranis ühtse turu algatustega seotud – meetmete rakendamist. Samas tuleb ette valmistada ELi pikaajalist tulevikku. Komitee viitab siinkohal oma seisukohtadele seoses Euroopa tulevikku käsitleva valge raamatuga. Komitee esitab arvamusi ka sellega seonduvate aruteludokumentide kohta ja seepärast viidatakse käesolevas panuses neile teemadele vaid lühidalt.

1.5. Kuna majanduse, tööhõive, inimeste heaolu ja keskkonna vahel on tugev seos, kutsub komitee komisjoni üles rakendama oma tööprogrammis läbivalt kestliku arengu põhist lähenemisviisi. Seepärast keskendab komitee oma panuse järgmisele kolmele nn kestlikkuse sambale:

a) Euroopa majandusliku aluse tugevdamine;

- b) sotsiaalse mõõtmise tugevdamine ja
- c) vähese CO₂-heitega ringmajandusele ülemineku lihtsustamine.

1.6. Komitee toonitab, et need sambad on üldised, jagamatud ja sõltumatud. EL peaks olema ambitsioonikas ja seadma sihiks sellised poliitikameetmed ja algatused, mis viivad ühtaegu nii majanduslikust, sotsiaalsest kui ka keskkonnaalastest aspektist kasutoovate lahendusteni.

1.7. Selleks innustab komitee komisjoni töötama oma poliitikameetmed välja integreeritud viisil ning kohaldama sidusat ja järjepidevat lähenemisi, mis hõlmab komisjoni kõiki osi ning teeb poliitika- ja õigusloomes lõpu kapseldumisele. Samuti kutsub komitee komisjoni üles jätkama – kooskõlas parema õigusloome põhimõtete ja ELi õigusloome kvaliteedi parandamisega ning õigusaktide lihtsustamisega ja selgemaks muutmise eesmärgiga luua praktilist kasu kõigi osalejate jaoks.

1.8. Lisaks kordab komitee oma üleskutset koostada üldstrateegia, et integreerida ÜRO 2030. aastani kavandatud tegevuskava kestliku arengu eesmärgid kõigisse ELi asjakohastesse poliitikasuundadesse, ning kutsus komisjoni valmistama komitee peatse arvamuse „Üleminek jätkusuutlikumale Euroopa tulevikule – strateegia aastaks 2050“ põhjal ette jätkusuutlikkuse pikaajalise nägemuse ja strateegia.

1.9. Komitee rõhutab, et kodanikuühiskonna osalemine ELi poliitika, programmide ja muude algatuste väljatöötamises, rakendamises ja järelevalves on strateegiliselt tähtis, et jõuda käegakatsutavate tulemusteni, saavutada üldsuse heakskiit ja edendada ühiskonnas ühtekuuluvust. Sotsiaalpartneritel on eriline roll tööhõivet ja tööturget otseselt või kaudselt mõjutava poliitika väljatöötamisel ja rakendamisel.

1.10. Tegevusettepanekud on üksikasjalikumalt esitatud punktides 2–5, ent komisjoni 2018. aasta tööprogrammi **peamised poliitilised prioriteedid** võtab komitee kokku järgmiselt:

- komitee kutsus komisjoni üles jätkama ühtse turu edasisele arendamisele suunatud strateegiate ja programmide rakendamist, võttes arvesse selle majanduslikku ja sotsiaalset mõõdet kestliku arengu mudeli raamistikus. Ta tunnistab küll, et majandus- ja rahaliit on ühtse turu kese, ent peab iseäranis vajalikuks meetmeid kapitaliturgude valdkonnas ning digi-, energia- ja transporditurgude alal. Lisaks kutsus komitee üles kujundama välja aktiivse kaubanduspoliitika, võttes arvesse läbipaistvuse vajadust ja kodanikuühiskonna tihedat kaasatust.
- komisjon peaks ettevõtluse, innovatsiooni ja tööstuse arengu edendamiseks valima igakülgse strateegia, mis hõlmaks võimalusi ja väljakutseid, mis kaasnevad ülemaailmsete megatrendidega, nagu digiteerimise kiire areng ja asjade internet ning üleminek vähese CO₂-heitega ringmajandusele;
- komitee kutsus komisjoni üles arendama ELi sotsiaalset mõõdet eesmärgiga edendada kaasaval viisil kvaliteetsete töökohtade loomist, parandada oskusi ja teadmisi, suurendada sotsiaalseid investeeringuid ja arendada välja sotsiaalmajandus ning ennetada vaesust, ebavõrdsust, diskrimineerimist ja sotsiaalset tõrjutust, pöörates eritähelepanu noorte kaasamisele ühiskonda. Lisaks tuleks iseäranis pöörata tähelepanu sellele, kuidas vastata digiteerimisest põhjustatud sügavatele muutustele kogu ühiskonnas;
- komitee kutsus üles võtma meetmeid, et keskendada tõhusalt avaliku sektori vahendeid ja vastata tulevastele väljakutsetele, mis tulenevad Brexitist ning vajadusest jätkusuutliku kasvu, innovatsiooni, tööhõive ja ühtekuuluvuse järele. Lisaks avaliku sektori investeeringutele tuleb edendada ka erainvesteeringuid, et vastata märkimisväärsele investeerimisvajadusele;
- komisjon peaks jätkama meetmete rakendamist, sh välispiiride tõhusat kontrollimist, et kaitsta Euroopat julgeolekuohtude eest. Ta peaks samuti tugevdama meetmeid, mille abil muuta EL mitmepoolse koostöö ja aktiivse konfliktiennetuse kaudu tõhusamaks maailmatasandil tegutsejaks. Lisaks tuleb komitee arvates tugevdada kaitsekoostööd;

— oma abi pakkudes kutsub komitee komisjoni üles koostama strateegia sellise struktureeritud kodanikuühiskonna dialoogi loomiseks, mis oleks korraldatud tõhusalt ja järjepidevana.

2. Euroopa majandusliku aluse tugevdamine

2.1. Euroopa poolaasta ning majandus- ja rahaliit

2.1.1. Euroopa poolaasta protsess peaks tugevdama komisjoni koordineerivat rolli tagamaks, et liikmesriigid täidavad strateegia „Euroopa 2020“ eesmärgi ja soovitusi ning viivad ellu struktuurireformid, mis on vajalikud pikaajalise jätkusuutliku majanduskasvu ja kvaliteetsete töökohtade loomiseks ning sotsiaalse progressi saavutamiseks. Selle protsessi peamine edutegur on sotsiaalpartnerite ja teiste kodanikuühiskonna esindusorganisatsioonide tihedam kaasamine ning suurem vastutus reformiprogrammide koostamisel ja rakendamisel, arvestades, et sotsiaalpartnerite ainupädevusi, vastutust ja ülesandeid silmas pidades on neil täita eriroll.

2.1.2. Komitee kutsub üles sümmeetrilisele makromajanduslikule kohandamisele euroalal, mida peaksid tegema nii jooksevkonto puudujäägi kui ka ülejäägiga liikmesriigid. See hõlmab koondatud positiivset eelarvepoliitikat euroalal tervikuna.

2.1.3. Majandus- ja rahaliit on Euroopa integratsiooni keskne element. Komitee soovib viidata oma varasematele seisukohtadele ja kutsub üles tegema algatusi majandus- ja rahaliidu lõpuleviimiseks, sh selle juhtimise väljatöötamise, demokraatliku kontrolli ja makromajandusliku dialoogi alal.

2.2. Rahalised vahendid ja investeeringud

2.2.1. Järgmise mitmeaastase finantsraamistikuga peaks komisjon tulemuslikkusele ja tulemustele orienteeritud lähenemisviisi järgides sillutama teed, et vahendeid tõhusalt suunata ning vastata tulevastele väljakutsetele, mis tulenevad Brexitist ja vajadusest jätkusuutliku kasvu, konkurentsivõime, innovatsiooni, tööhõive ja sotsiaalse ühtekuuluvuse järele. Komitee kutsub komisjoni üles viima järgmise mitmeaastase finantsraamistiku kestuse kooskõlla komisjoni ja parlamendi poliitilise tsükliga. Samuti kutsub ta üles tegema ettevalmistusi ELi uut tüüpi omavahendite kasutuselevõtuks.

2.2.2. Komitee peab tervitatavaks Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondi (EFSI) teist etappi investeeringute hoogustamiseks sel teel, et koos avaliku sektori kapitaliga, mis pärineb nii riiklikest kui ka piirkondlikest allikatest, kaasatakse üha enam erakapitali. Selleks peaks EFSI kohaldamisala hõlmama lisaks pankadele ka teisi finantsvaldkondi.

2.2.3. Komitee rõhutab vajadust kasutada ELi rahastuid tulemuslikumalt ja tõhusamalt. Prioriteediks tuleb seada investeeringud innovatsiooni, ettevõtlusse, oskuste arendamisse, aktiivsesse tööturupoliitikasse ning digi-, energia- ja transpordisüsteemidesse, tagades vahendite asjakohase eraldamise suurema sotsiaalse mõjuga projektidele.

2.2.4. Komitee rõhutab, et juurdepääsu parandamiseks erarahastusele, pidades seejuures iseäranis silmas VKEde vajadusi, tuleb jätkata kapitaliturude liidu ellurakendamist. Samuti tuleks edendada omavahendite- ja kapitaliturupõhist rahastamist.

2.2.5. Seoses pangandusliidu loomise lõpuleviimisega toonitab komitee, et täiendava riskijagamisega peavad kaasnema täiendavad ettepanekud riskide vähendamise kohta. Panganduseeskirjade peatsel reformimisel peaks komisjon pöörama asjakohast tähelepanu väikeste ja lihtsama struktuuriga pankade iseärasustele ja võimalustele.

2.2.6. Komitee nõuab samme maksupettuse, maksudest kõrvalehoidumise ja agressiivse maksuplaneerimise vastu võitlemisel. Tuleks muuta maksusüsteemide praegust ettevõtete laenurahastuse kasuks kallutatust. Seoses käibemaksuga kordab komitee oma soovitusi liikuda praeguselt üleminekusüsteemilt lõpliku käibemaksukorra suunas, mis on välja töötatud vastavalt Euroopa ühtse turu vajadustele.

2.3. Digi-, energia- ja transpordisüsteemid

2.3.1. Komitee toonitab digitaalse ühtse turu olulisust kogu ühiskonna jaoks. Digiteerimise potentsiaali kasutamise kõige olulisemate tingimuste hulka kuuluvad digioskused, soodne ettevõtluskeskkond ja tarbijate usaldus. Kuna andmed

kujutavad endast tootmistegurit ja toorainet majandusliku lisandväärtuse loomiseks, on äärmiselt suur tähtsus andmete juurdepääsetavusel ja nende vabal liikumisel. Samas tuleb tagada isiku- ja äriandmete asjakohane kaitse, pöörates erilist tähelepanu konkreetsete ettevõtete loodud andmetele. Samuti innustab komitee komisjoni jätkama jõupingutusi küberjulgeolekualase suutlikkuse ja koostöö suurendamiseks. Lisaks kutsub komitee üles rahvusvahelisele koostööle digivaldkonnas, nt OECD raames.

2.3.2. Tuleb jätkata digitaristu, sh lairiba- ja traadita ühenduse, digitaalsete energia- ja transpordisüsteemide ning nutikate hoonete ja kogukondade arendamist. Haridus-, tervishoiu- ja sotsiaalsektoris tuleb digiteerimise kasutamist asjakohaselt propageerida. Tuleks edendada ka digiteerimise täielikku kasutamist haldusprotsesside sujuvamaks muutmiseks. Erilist rõhku tuleks panna kaugete piirkondade hõlmamisele ja minimaalse digitaalse juurdepääsu võimaldamisele igäihele, suurendades ka ühiskonna haavatavate rühmade kaasamist.

2.3.3. Komitee on energialiidu algatust algusest peale kindlalt toetanud. Ta kutsub komisjoni üles jätkama energialiidu strateegia rakendamist, tagades asjakohase energiataristu ja sujuvalt toimivad energiaturud, mis kindlustavad üldsusele ja ettevõtetele juurdepääsu turvalisele, taskukohasele ja kliimasõbralikule energiale. Komitee toonitab, kui tähtis on energiadialoog, mis toimub ELi, riiklikul ja kohalikul tasandil ning kuhu on täielikult kaasatud kodanikuühiskond. Komitee esitab regulaarselt seisukohti energialiidu ja konkreetsete algatuste seisu kohta.

2.3.4. Transport on energialiiduga tihedalt seotud. Kuna transport on üks põhilisi tegureid, mis võimaldab kogu ühiskonna tegevust, väärib see komisjoni tööprogrammis esilekõundivat kohta. Meetmete peamine eesmärk peaks olema võimaldada inimestele ja ettevõtjatele juurdepääsetavat, sujuvat, turvalist, taskukohast ja kliimasõbralikku liikuvust ja transporti. See nõuab märkimisväärseid avaliku ja erasektori investeeringuid transpordisüsteemidesse ja ühistranspordi arendamist. Transpordiga seonduvate energia- ja kliimaküsimuste ning uute tehnoloogiate kasutuselevõtu arendamisega ei tohiks tegeleda transpordituru küsimustest eraldi.

2.3.5. Üldist majandushuvi pakkuvate teenuste horisontaalset tähtsust arvestades kutsub komitee komisjoni üles parandama asjaomaste teenuste osutamise eest riigipoolse hüvitise maksmist käsitlevaid eeskirju ja nende rakendamist, et anda suuniseid ja teha kokkuvõtte parimatest tavadest.

2.3.6. Komitee tunnustab nii linnade kui ka maapiirkondade rolli majanduslikus, sotsiaalses ja territoriaalses arengus ning ühte kuuluvuses. Linnade rolli rõhutades peaks EL jätkama tööd selgelt määratletud ja nõuetekohaselt rakendatud linnade tegevuskavaga. Komisjoni uues lähenemises integreeritud territoriaalsele arengule tuleks kasutada maa-, mägijärgsete ja saarepiirkondade märkimisväärset potentsiaali.

2.4. Tootmise ja teenuste arendamine

2.4.1. Komitee kutsub komisjoni üles otsustama tööstuse arengu valdkonnas igakülgse lähenemisviisi ja strateegia kasuks. Erilist tähelepanu tuleks pöörata võimalustele ja väljakutsetele, mis kaasnevad ülemaailmsete megatrendidega, nagu digiteerimise kiire areng ja asjade internet, tootmis- ja teenindussektori omavahel sidumine ning üleminek vähese CO₂-heitega ringmajandusele.

2.4.2. Samuti tuleb avada teenuste kasvupotentsiaal, sh jaekaubandussektoris, tagades samas tarbijate ja töötajate õigused ning tunnistades, et ühtsel turul on ikka veel tõkkeid.

2.4.3. Innovatsioonipoliitikal, sotsiaalne innovatsioon kaasa arvatud, on otsustav tähtsus majanduse konkurentsivõime ja elavnemise ning sotsiaalsete hüvede saavutamise seisukohalt. Komitee kutsub üles edendama programmi „Horisont 2020“ kontekstis riigüleseid võrgustikke ning mitut valdkonda hõlmavaid võrgustikke ülikoolide, ettevõtete ja kodanikuühiskonna organisatsioonide vahel. Samuti soovib komitee lihtsustada rahastamist ja riigiabi reguleerivaid halduseeskirju.

2.4.4. Tarvis on kogu ELi hõlmavat strateegiat „Tööstus 4.0 ja ühiskond 4.0“, mis keskenduks tehnoloogiale ja platvormidele, standarditele ja etalonarhitektuuridele, piirkondlike digitaalsete innovatsioonikeskuste võrgustikele ja oskustele kõigil tasanditel.

2.4.5. Seoses ülemaailmsetest megatrendidest põhjustatud väljakutsetega konkreetsetes tööstusharudes, nagu auto-, terase- ja söetööstus, nõuab komitee struktuurimuutuse nõuetekohast haldamist õiglaste ja asjakohaste üleminekuraamistike ja sotsiaalpartneritega sektoripõhistes küsimustes peetava dialoogi kaudu. Teisalt tuleb kinni haarata sellistes valdkondades nagu kosmose- ja kaitsetööstus tekkivatest võimalustest ja need oma kasuks pöörata, tagades samas soodsad tingimused tööstussektorite arenguks üldiselt, kindlustades head töötingimused.

2.4.6. Eraldi jõupingutusi tuleb teha väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate rahastamise, uuenduslikkuse ja rahvusvahelistumise suurendamiseks ning täielikult tuleb ellu rakendada Euroopa väikeettevõtlusalgatust „Small Business Act“. VKEde poliitika peaks olema kohandatud eri ettevõttevormide, nt pereettevõtete, traditsiooniliste väike- ja mikroettevõtete, idu- ja kasvufirmade, sh sotsiaalsete ettevõtete erinevatele vajadustele. Samuti kutsub komitee komisjoni üles käivitama konsulteerimise VKEde määratluse teemal.

2.4.7. Komitee peab oluliseks kujundada põhjalik ülevaade uutest trendidest tootmis- ja tarbimismustrites, nt koostööpõhine majandusmudel, ringmajanduse mudel, jagamis- ja funktsionaalse majanduse mudelid ning uute võimaluste, nt sotsiaalmajanduse arendamine. Tuleb võtta meetmeid nende uute ja erisuguste mudelite kasutuselevõtu hõlbustamiseks, ent samal ajal tuleb tagada võrdsed tingimused ning asjakohaste ja vajalike õigusaktide järgimine, et kindlustada üldsuse ja tarbijate kaitse ning töötajate õigused.

2.4.8. Sotsiaalmajanduse erilist rolli arvestades kordab komitee oma taotlust käivitada laiaulatuslik sotsiaalmajanduse tegevuskava kooskõlas nõukogu 7. detsembri 2015. aasta järeldustega sotsiaalmajanduse kui Euroopa majandusliku ja sotsiaalse arengu olulise teguri edendamise kohta.

2.4.9. Mitmeotstarbelisus, põllumajandusmudelite mitmekesisus ja jätkusuutlikkus peaksid jääma tähelepanu keskmesse, kui käsitletakse ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, ajakohastamist ja lihtsustamist järgmise mitmeaastase finantsraamistiku osana. Suuremaid jõupingutusi on tarvis ka teadustööks ja digiteerimiseks põllumajandussektoris.

2.4.10. Komitee kutsub komisjoni üles liikuma integreerituma põllumajandus- ja toidupoliitika suunas, võttes arvesse ka vajadust minna üle ringmajandusele ja vähendada järsult toidu raiskamist. Komisjon peaks vastu võtma õigusakti ebaõiglaste kaubandustavade kaotamiseks toiduainete tarneahelas.

2.4.11. Tööstuse ja põllumajanduse tõelise arengu ja elavdamise võimaldamiseks peab poliitiline ja õigusraamistik looma stabiilse ja prognoositava investeerimis- ja tegevuskeskkonna ning järgima parema õigusloome põhimõtteid, pidades silmas kodanike heaolu.

2.5. **Rahvusvaheline kaubandus**

2.5.1. Komitee kutsub üles pidama aktiivseid ja õiglasi kaubanduslääbirääkimisi selliste partneritega nagu Jaapan, Mercosuri ja ASEANi riigid ning rakendama sujuvalt juba sõlmitud kokkuleppeid, võttes arvesse komitee varasemates arvamustes tõstatatud küsimusi. Komisjoni teatise „Kaubandus kõigile“ rakendamisel on komitee arvates oluline viia läbirääkimised lõpule tasakaalustatud ja läbipaistval viisil, saavutades eeliseid ettevõtete ja kodanike jaoks ning kaitstes samas keskkonna-, sotsiaal-, tööhõive-, tarbija- ja muid norme ning avalikke teenuseid. Kokkuvõttes rõhutab komitee, kui oluline on läbipaistvus ja kodanikuühiskonna kaasamine kaubanduslepingute üle toimuvatel läbirääkimistel, nende rakendamisel ja järelevalves kohe algusest peale.

2.5.2. Komitee peab tervitavaks investorite vaidluste lahendamise osas investori ja riigi vaheliste vaidluste lahendamise uue süsteemi abil tehtud parandusi, kuid nõuab komisjonilt täiendavaid meetmeid, et investeerimiskohtu süsteem saaks sõltumatu rahvusvahelise kohtuorganina tõeliselt toimida.

2.5.3. Kahepoolsete kaubanduslääbirääkimiste pidamine ei tohiks nõrgestada kohustusi, mis EL on võtnud WTO ees, ega tugevat mitmepoolset ülemaailmset kokkulepet. Komitee ootab aktiivseid järelemeetmeid 2017. aasta WTO ministrite

konverentsile sellistes valdkondades nagu põllumajandus ja e-kaubandus. Lisaks tuleb kiiresti hinnata riske ja võimalusi kodanikuühiskonna vaatenurgast lähtuvalt, et määrata kindlaks edasised sammud teenustekaubanduse lepingu (TiSA) ja keskkonnatoodete lepingu (EGA) suhtes käimasolevatel mitmepoolsetel läbirääkimistel. Samuti kutsub komitee üles võtma kiiresti vastu ja viima ellu ELi kaubanduskaitse poliitika reformi.

2.5.4. Komitee peab oluliseks, et tagataks sidusus kaubanduspoliitika ning ÜRO kestliku arengu eesmärkide, Pariisi kliimakokkuleppe ja ELi arengupoliitika vahel. Selleks tuleb püüda lisada kaubanduslepingutesse ambitsioonikad kaubandus- ja säästva arengu peatükid koos tugevate kodanikuühiskonna järelevalvemehhanismidega.

2.5.5. Lisaks nõuab komitee kodanikuühiskonna järelevalvet lepingute kõikide aspektide üle, sh sellised, mille puhul ei ole kodanikuühiskonda hõlmavat ühist järelevalveorganit konkreetselt sätestatud. Komitee eksperteadmised annavad selles töös väärtuslikke eeliseid.

2.5.6. Samuti kutsub komitee üles arutelule kodanikuühiskonnaga kavandatud mitmepoolse investeerimiskohtu mõju hindamise ja praktilise rakendamise üle.

3. Euroopa sotsiaalse mõõtmise edendamine

3.1. Euroopa sotsiaalõiguste samm

3.1.1. Komitee võtab teadmiseks komisjoni teatise Euroopa sotsiaalõiguste samba kohta ja ettepaneku võtta vastu ühine teadaanne Euroopa sotsiaalõiguste samba kohta ning sellega kaasnevad seadusandlikud ja muud kui seadusandlikud algatused. Komitee tegeleb selle paketi ja esitab aegsasti oma arvamused.

3.1.2. Seni viitab komitee oma varasemale arvamusele Euroopa sotsiaalõiguste samba kohta, ⁽¹⁾ milles ta tõi välja oma üldised eesmärgid seoses samba arendamisega, kombineerides õiguslikke ja mitteõiguslikke vahendeid, mis on seotud selliste valdkondadega nagu töö tulevik, õiglased töötingimused, tööhõive, ELi kehtiva sotsiaalõigustiku jõustamine ja sotsiaalsed investeringud. Komitee märkis, et samm peaks kehtima kõigile liikmesriikidele, ent tunnistas samas, et euroala võib vajada erivahendeid/-mehhanisme. Ta väljendas seisukohta, et Euroopa poolaasta ja riiklikud reformikavad peaksid olema samba rakendamisel ja järelevalves põhilisteks eestvedajateks, ja kutsus üles määratlema Euroopa poolaasta raames konkreetsed võrdlusalusel.

3.1.3. Tööturgude raamtingimused peavad toetama uusi ja mitmekesisemaid karjäärivõimalusi. Töömaailmas on vaja erinevaid viise tööjõu hankimiseks ja erinevaid töövorme. Selleks on vaja pakkuda sobivat töökaitset seotud õiguskeskkonda, et tagada õiglaste töötingimuste raamistik ja soodustada värbamist kõigi töölepingute alusel.

3.1.4. Selleks et reageerida muutuvale nõudlusele oskuste ja pädevuste järele, rõhutab komitee vajadust parandada tööl põhinevat haridussüsteemi, kutseharidust ja -õpet ning elukestvat õpet, aga ka oskuste täiendamist ja ümberõpet. Samuti tuleb kujundada viisid, kuidas muuta sujuvamaks üleminek ühelt töökohalt teisele ja töötusest või hariduse omandamiselt tööellu, seades eesmärgiks kaasava tööturu.

3.1.5. Arvestades tõsiasja, et ELi tulevik on tihedalt seotud nooremate põlvkondade usaldusega Euroopa projekti vastu, rõhutab komitee, et komisjon peaks tugevdama oma meetmeid noorte tööpuuduse ja tõrjutuse algpõhjuste tõhusaks käsitlemiseks.

3.1.6. Kaasava majanduskasvu ja sotsiaalse ühtekuuluvuse suurendamiseks nõuab komitee meetmeid, mille abil vastata sotsiaalsete investeringute vajadusele, pidades silmas inimestesse ning sotsiaaltaristusse ja -teenustesse investeerimist. Täiendavalt tuleb kaaluda, kuidas muu hulgas EFSI abil ühendada nn Junckeri teine kava sotsiaalsete investeringute paketi eesmärkidega. Lisaks on komitee kutsunud üles looma Euroopa sotsiaalsete investeringute pakti, mis peaks toetama sotsiaalseid reforme ja sotsiaalseid investeringuid ning aitama luua uuendatud majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse lähenemise. Sotsiaalseid investeringuid tuleks toonitada ka iga-aastases majanduskasvu analüüsis.

⁽¹⁾ 25. jaanuari 2017. aasta arvamus „Euroopa sotsiaalõiguste teemalise arutelu käivitamine“ (ELT C 125, 21.4.2017, lk 10).

3.1.7. Euroopa Sotsiaalfond peaks ka edaspidi jääma Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide keskseks osaks. Seejuures tuleks erilist tähelepanu osutada haavatavate elanikkonnarühmade (nt noored, siserändajad ja pagulased ning puudega inimesed) koolitamisele ja tööturule integreerimisele. Erasmuse programmi uute menetluste tõhustamine ja kasutuselevõtmine peab olema süstemaatilisem ja kaasavam. Komitee kordab ka oma üleskutset anda kõigile noortele võimalus saada kasu Euroopa vahetustest.

3.1.8. Kuigi komitee tunnustab, et vaesuse vähendamine kuulub esmajoones liikmesriikide pädevusse, juhib ta tähelepanu järgmisele: vaesuse vähendamiseks tuleks süsteemselt tegeleda Euroopa poolaasta protsessi kaudu; tuleks jätkata toetust teadusuuringutele selliste näidiseelavete alal, mis võimaldavad väarikat elu; tuleks kasutada võrreldavaid ja ühiseid näitajaid nt vaesuse ja ebavõrdsuse kohta, aga ka kohustuslikke sotsiaalse mõju hindamisi kõigi riiklikes reformikavades ja riigipõhistes soovitustes esitatud reformikavade suhtes. Samuti on komitee kutsunud üles looma integreeritud Euroopa fondi vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemiseks, mis põhineks enim puudust kannatavate isikute Euroopa abifondi ja Euroopa Sotsiaalfondi rakendamisele saadud kogemusel. Lisaks sellele tuleks strateegia „Euroopa 2020“ siduda tegevuskava 2030 rakendamisega.

3.2. **Kodaniku- ja tarbijaõigused**

3.2.1. Komitee kutsub komisjoni üles jälgima tähelepanelikult ELi põhiväärtuste ja aluspõhimõtete järgimist kõigis liikmesriikides ning tugevdama menetlusi demokraatia, õigusriigi põhimõtte, põhiõiguste, inimõiguste ja õiguskaitse kättesaadavuse kaitsmiseks.

3.2.2. Tarbijapoliitika on suuresti üldistes huvides ja võib seega mõjutada inimeste pühendumist ELi integratsiooni-protsessile. Komitee kutsub komisjoni üles tagama, et õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse programmi raames, digimaailmas ning toodete ja teenuste ohutuse küsimuses on tarbijaõigused tagatud ja neid järgitakse. Komisjon peaks tugevdama meetmeid, mille eesmärk on kõrvaldada küttestuvõimetus ja tarbimisvõimetus ning parandada kõigi eurooplaste jaoks toidu ja teenuste kättesaadavust. Samuti peaks komisjon edendama tarbijate õigust olla informeeritud ja haritud, osaleda ja organiseeruda oma huvide esindamiseks neid puudutavate eeskirjade koostamisel.

3.2.3. Komisjon peab lõpule viima ELi tarbijapoliitika kui valdkonnaülese ja horisontaalse kodanikele suunatud poliitika peamiste õigusvahendite ja muude vahendite läbivaatamise ning esitama uue tegevuskava tarbijate kaitsmiseks järgmisel kümnel aastal.

3.2.4. Komitee kutsub komisjoni üles võtma kõik asjakohased meetmed eesmärgiga hoida ära sooline diskrimineerimine tööturul, hariduses ja otsuste langetamisel ning sooline vägivald. Samuti kutsub komitee komisjoni üles koostama tegevuskava vähemuste ja haavatavate rühmade kaitsmiseks, edendades sellega põhiõiguste täielikku austamist ja mittediskrimineerimist. Komisjon peaks intensiivistama jõupingutusi, et avada taas arutelu direktiivi üle võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta ning käsitleda haavatavas olukorras laste, naiste ja eakate tingimusi ning uusi haavatavuse vorme.

3.2.5. Komisjon peaks ajakohastama Euroopa puuetega inimeste strateegiat kooskõlas ÜRO puuetega inimeste õiguste komitee soovitustega ning rakendama ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni oma välispoliitikas ja programmides, sealhulgas viies sisse ELi puudekaardi, mida tunnustatakse kõigis liikmesriikides. Samuti tuleks teha algust Euroopa puuetega inimeste õiguste 2020–2030. aasta tegevuskava ettevalmistamisega ja 2021. aasta tuleks kuulutada Euroopa puuetega inimeste õiguste aastaks.

3.2.6. Juurdepääsu tagamine kõigile tuleks integreerida digitaalse ühtse turu algatustesse. Selleks peaks komisjon suurendama oma jõupingutusi, et viia lõpule teiste institutsioonidega peetavad läbirääkimised Euroopa juurdepääsetavuse akti üle. Suurendada tuleks ka reisijate õigusi, osutades erilist tähelepanu puuetega ja piiratud liikumisvõimega inimestele.

3.2.7. Samuti kutsub komitee komisjoni üles toetama haridusasutuste tegevust kõikidel tasanditel, et aidata õppuritel teha vahet võltsuudistel ja teaduspõhistel faktidel.

3.3. Ränne

3.3.1. Komitee toonitab vajadust pagulasi ja varjupaigataotlejaid abistada ja integreerida. Ta pooldab Euroopa ühise varjupaigasüsteemi tulemuslikku reformimist, austades seejuures inimõigusi, ja tõeliselt ühise süsteemi loomist kõigi liikmesriikide jaoks. Samuti soovib komitee liikuda edasi ümberasustamise ja pagulastele mõeldud humanitaarviisadega, et vastata tõelistele vajadustele. Komitee kutsub komisjoni üles jälgima pagulaste liikmesriikide vahel jaotamise kokkuleppe rakendamist.

3.3.2. Lisaks sellele kutsub ta üles vaatama läbi partnerluskokkulepped kolmandate riikidega, mis on transiidiriigid või rändevoogude päritoluriigid, tagamaks, et neis kokkulepetes austatakse inimõigusi ja järgitakse rahvusvahelist õigust, ning töötama välja finantsvahendid, mille abil tegeleda ebaseadusliku rände algpõhjustega.

3.3.3. Kuigi komitee väärtustab tööd, mida komisjon on kehtivate direktiivide hindamise teel teinud seaduslike rändekanalite valdkonnas, nõuab ta siiski tööjõurände pikemaajalist haldamist, ajakohastatud seaduslike liikvuskanalite kavandamist ja teabe vahetamist tööturuvõimaluste kohta. Euroopa demograafilist struktuuri silmas pidades toonitab komitee vajadust muuta pagulaste ja rändajate tööturule integreerimise väljakutse võimaluseks. Koolitusse ja asjakohastesse tugisüsteemidesse investeerimine on tööturule integreerimist hõlbustav võtmetegur, et rändajad saaksid oma potentsiaali realiseerida, kasutades oma oskusi, ettevõtlikkust ja dünaamilisust –, tunnistades samas mitmekesisuse ja eri kultuuride väärtust meie ühiskonnas üldiselt.

3.3.4. Komitee arvates pakub 2018. aasta kui Euroopa kultuuripärandiaasta ainulaadset võimalust koondada kõiki osalejaid, et astuda vastu populismile ja natsionalismile ning edendada Euroopa tuleviku positiivset narratiivi. Sel taustal võiks suurendada ka teadlikkust kultuuridevahelise mõistmise vajadusest, pidades silmas pagulasi ja rändajaid.

3.4. Sisejulgeolek ja välispoliitika

3.4.1. Komitee kutsub komisjoni üles jätkama meetmete rakendamist, sh välispiiride tõhusat kontrollimist, et kaitsta Euroopat selliste julgeolekuohtude eest nagu terrorism, organiseeritud kuritegevus ja küberkuritegevus.

3.4.2. Lisaks tuleb komitee arvates tugevdada kaitsekoostööd. Seda silmas pidades toetab komitee Euroopa kaitsejõu loomist ja väljendab heameelt Euroopa kaitsealase tegevuskava üle.

3.4.3. Arvestades USA poliitika prognoosimatusest tingitud väljakutseid ning kasvava proteksionismi ja ühepoolse tegutsemise ohtu, innustab komitee ELi jätkama tööd kooskõlas oma üldise strateegiaga, toetades ÜRO raames mitmepoolsust ning tegutsedes aktiivselt konfliktide ennetamise ja rahvusvaheliste kriiside lahendamise nimel. Komitee toonitab ka vajadust eesmärke, poliitikat ja vahendeid liikmesriikide vahel tihedamalt koordineerida, et muuta EL tõhusamaks maailmatasandil tegutsejaks.

3.4.4. ELi arengukoostöö alus peaks olema tegevuskava 2030 rakendamine. Eeskuju näitamiseks peaks EL esitama ÜRO kõrgetasemelisel poliitilisel foorumil vabatahtliku ülevaate oma liidusisest ja -välisest tegevusest seoses kestliku arengu eesmärkidega.

3.4.5. Komitee toetab Euroopa naabruspoliitika raames platvormi loomist sotsiaalpartneritega dialoogi pidamiseks, et hinnata paremini tööturgu, ja kutsub ELi liikmesriike üles töötama välja ühise Euroopa lähenemisviisi sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimiseks ELi ja selle lõunanaabrite vahel. Naabruspoliitikas peab selgelt esile tulema seos ebastabiilsuse ja vaesuse, ebavõrdsuse ja võimaluste puudumise vahel – need võivad suurendada vastuvõtlikkust radikaliseerumisele ja takistada demokratiseerimise protsessi.

3.4.6. Komitee toonitab välismajandussuhete ja rahvusvahelise diplomaatia tähtsust stabiilsuse ja turvalisuse kaitsmiseks ja suurendamiseks. Samuti innustab komitee ELi kasutama täielikult ära kultuuri võimalikku osa rahvusvahelistes suhetes.

4. Väheste CO₂-heitega ringmajandusele ülemineku lihtsustamine

4.1. Ringmajanduse tegevuskava tuleks ellu viia integreeritud ja sidusal viisil, kasutades võimalusi majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonnavalaste aspektide ühitamiseks. Komitee kutsub komisjoni üles innustama turupõhiseid meetmeid, edendades innovatsiooni, hõlbustades eeskju andvaid algatusi – sh kauges ja linnapiirkondades –, edendades nende laiendamist ning pakkudes soodustavat õigusraamistikku. Ta tõstab esile ka seoseid ringmajanduse ja teiste n-õ uute majandusmodelite vahel.

4.2. Asjakohast tähelepanu tuleb pöörata ka n-õ traditsioonilist laadi keskkonnapoliitika ja õigusaktide rakendamisele, mis käsitlevad jäätmeäitlust ning õhu-, vee-, mulla- ja elurikkuse kaitset. Komitee ärgitab komisjoni jätkama seda tööd Euroopa Liidu keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise osana.

4.3. 2030. aastaks seatud kliimaeesmärgid tuleb täita võimalikult kulutõhusal viisil. Seda silmas pidades palub komitee, et komisjon hindaks põhjalikult praegusi väheste CO₂-heitega poliitika vahendeid ning tagaks, et vahendid on asjakohased ja neid kasutatakse kõige tõhusamal viisil.

4.4. Komisjon peaks kliimaküsimusi käsitlema ka kliimaõigluse vaatenurgast, st nt võrdsuse, inimõiguste ja vaesuse aspektist.

4.5. Kliimadiplomaatia on võitluses kliimamuutuse vastu jätkuvalt oluline ülesanne ELi jaoks. Tuleb jõuda selleni, et kõik suurimad heitkoguste tekitajad kohustuksid saavutama eesmärgid, mis on vähemalt sama ambitsioonikad kui ELi eesmärgid. Ühtlasi ergutab komitee komisjoni püüdlema süsinikdioksiidi heitkoguste ülemaailmse hinnasüsteemi kehtestamise poole, et saavutada ELi väliste konkurentidega võrdsed konkurentsitingimused.

4.6. Komitee kutsub komisjoni üles valmistama ette strateegia oma kliima- ja keskkonnavalase „käejälje“, st oma positiivse ülemaailmse mõju suurendamiseks. See nõuab keskkonda, mis toetaks innovatsiooni ja investeerimist, ning soodsaid kaubandustingimusi kliimalahenduste ja väheste CO₂-heitega toodete ekspordimiseks. Sellega saaks EL anda tõhusa panuse seoses kliimamuutuste ja keskkonnavalaste väljakutsetega ning avaldada palju suuremat mõju kui ainult oma piirides tegutsedes.

5. Kodanikuühiskonna võimestamine ja kaasamine ning sellega konsulteerimine

5.1. Komitee toonitab kodanikuühiskonna organisatsioonide kesksel rollil poliitikameetmete väljatöötamise, rakendamise ja jälgimise kõigil etappidel ja kõigil tasanditel, sh kohalikul tasandil. See nõuab muutust kultuuris ning kodanikuühiskonna väärtuse tunnustamist ELi ja liikmesriikide tasandil, mis on sätestatud juba ELi lepingu artiklis 11, mille kohaselt peaksid ELi institutsioonid edendama ja hõlbustama vertikaalset ja horisontaalset kodanikuühiskonna dialoogi, viima läbi laiapõhjalisi konsultatsioone ja panema aluse Euroopa kodanikualgatustele. Need on täiendavad protsessid, mille toimumine ei piira komiteega konsulteerimist ega sotsiaaldialoogi.

5.2. Komitee jälgib tähelepanelikult struktureeritud dialoogi- või konsultatsioonifoorumeid (nt ringmajanduse sidusrühmade platvorm, Euroopa rändefoorum) ja osaleb aktiivselt neis foorumites, mis koondavad ja kaasavad kodanikuühiskonna organisatsioone ning teisi osalejaid ELi institutsioonidest ja liikmesriikidest. Komitee kutsub üles toetama oma algatusi luua muutuste platvorm (sooline võrdõiguslikkus transpordisektoris) ja kodanikuosaluse institutsiooniline foorum (kodanikualgatuse raames). Selliste platvormide nagu REFITi platvorm loomisel peaks komisjon kaaluma komitee esindatust nendes kooskõlas komiteele aluslepingutes antud mandaadiga ning tagama seda tehes, et see peegeldab komitee koosseisu selle kolme rühma kujul.

5.3. Ülalnimetatud algatusi täiendava protsessina lõi komisjon hiljuti spetsiaalse internetiportaali nimega „Contribute to law-making“ („Panus seadusandlusesse“), et koguda üldsuse – nii organisatsioonide kui ka üksikisikute – arvamusi. Komitee soovib komisjonil eristada kodanikuühiskonna organisatsioonide panuseid üksikisikute panustest. Selleks peaks komisjon koostöös komiteega kaardistama sidusrühmad, et selgitada läbipaistvusregistri abil välja representatiivsed ja geograafiliselt tasakaalustatud sihtrühmad. Lisaks peaks komisjon tagama vastuste kvantitatiivse ja kvalitatiivse hindamise. Samuti peaks komisjon pidevalt tegelema läbipaistvuse, juurdepääsu, tagaside ja aruandluse parandamisega osalejate jaoks.

5.4. Komitee kutsub komisjoni üles töötama välja strateegilisema lähenemise neile tavadele. Selleks tuleks neid institutsioonilisel ja representatiivsel alusel paremini struktureerida, kasutades ära Euroopa, liikmesriikide ja piirkondade tasandil juba olemasolevate nõuandvate esindusorganite vahendeid. Selleks peaks komisjon tegema tihedat koostööd komiteega ja esitama taotluse ettevalmistava arvamuse koostamiseks küsimuses, kuidas kodanikuühiskonna dialoogi tõhusalt ja järjepidevalt korraldada, mis viiks komisjoni selleteemalise teatise koostamiseni.

5.5. Komitee rõhutab, et kooskõlas komisjoni esimese asepresidendi Frans Timmermansi teatega Euroopa kodanikualgatuse määruse läbivaatamise kohta tuleb suurendada Euroopa kodanikualgatuse tulemuslikkust ja otsida ka uusi võimalusi, nt digivahendite kasutamine, iseäranis noorte ja haavatavatesse rühmadesse kuuluvate inimeste osalemise suurendamiseks.

5.6. Lõpetuseks tõdeb komitee, et komisjon on arvesse võtnud paljusid komitee panuses 2017. aasta tööprogrammi esitatud elemente. Siiski on ka teemasid, mis on jäänud kõrvale ja mida on seepärast korratud käesolevas dokumendis. Seoses komisjoni 2018. aasta tööprogrammi rakendamisega on komitee valmis esitama järgmise aasta kestel oma arvamused konkreetsete algatuste kohta ja osalema nendega tehtavas töös.

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

**Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee resolutsioon teemal „Euroopa Komisjoni valge raamat
Euroopa tuleviku kohta ja muud aspektid“**

(2017/C 345/02)

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 5.–6. juuli 2017 istungjärgul (5. juuli istungil) vastu järgmise resolutsiooni. Poolt hääletas 226, vastu hääletas 16, erapooletuks jäi 15.

Ühise eesmärgitunnetuse poole

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vaade Euroopa tulevikule⁽¹⁾

1. Euroopa ühiskond ja kodanikud nõuavad usaldusväärset, õiguspärast ja vastupanuvõimelist Euroopa Liitu. Enam kui kümme aastat on Euroopa Liit seisnud silmitsi poliitiliste, majanduslike ja sotsiaalsete vapustustega, mis on süvendanud kodanike seas pessimistlikku suhtumist ja ebakindlust. EL vajab üldisi strateegiaid, et edendada oma kodanike heaolu, kindlaid ja jätkusuutlikke investeeringuid, loovust ja ettevõtlust ning kaotada süvenev lõhe rikaste ja vaeste vahel ning tegeleda vaesuse ja jõukuse ebavõrdse jaotumise küsimusega. Praegune majanduse elavnemine ei tohiks mingil juhul olla ettekääne tegevusetusele. Seevastu kutsub komitee üles leidma edasiliikumiseks kaalutletud ja sidusa viisi, et tugevdada kindlust ja usku ning keskenduda kodanike jaoks konkreetsetele tulemustele ja Euroopa tohutule potentsiaalile.

2. Tuleb vältida valesid ootusi. Ennekõike peaks eesmärk olema selline Euroopa Liit, mis on suuteline tagama kõigile tõeliselt võrdsed võimalused. Majanduslikud, sotsiaalsed keskkonnavalased tegurid on omavahel seotud. On oluline, et Euroopal oleks võimalik kohaneda ulatusliku ümberkujundamisprotsessi ja karmi ülemaailmse konkurentsiga ning kujundada tõhusalt üleilmastumist ELi väärtuste kohaselt.

3. Brüsseli süüdistamise mäng, mida liiga paljud on mänginud ja endiselt mängivad, peab lõppema. Hädavajalik on Euroopa Liidu institutsioonide ja paljude eri sidusrühmade, sealhulgas sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide ühine tegevus nii riigi kui ka ELi tasandil. Komitee rõhutab, et ELi otsuste õiguspärasus sõltub lõpuks demokraatliku protsessi kvaliteedist.

4. Edasised sammud saavad olla edukad vaid juhul, kui need on inspireeritud sellest samast *ühisest eesmärgitunnetusest*, mis ilmestas ELi alusepanijate veendumust ja kajastus hiljem kõigis olulistest arenguetappides. EL peaks rakendama oma seadusandlikke vahendeid ning juhtimis-, rahastamis- ja koostöömeetmeid, et võimaldada ELil edeneda kõigis soovitud valdkondades. Selleks näitab teed Lissaboni leping.

Valge raamatu stsenaariumid

5. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvates ei ole stsenaariumide vahel valimine⁽²⁾ õnnestunud meetod *ühise eesmärgitunnetuse* edendamiseks või edasise tee määratlemiseks. Esiteks ei alusta Euroopa Liit tühjalt kohalt. Seega peaks komisjon rajama oma ettepanekud ELi ajaloo – selle saavutuste ja ebaõnnestumiste – põhjalikule analüüsile kui väärtuslikule allikale tuleviku tarbeks. Liikmesriikide Rooma deklaratsioonis võetud kohustused on positiivne ja mõistlik lähtepunkt⁽³⁾. Teiseks on kõnealused viis stsenaariumit suunatud liikmesriikidele ja keskenduvad institutsioonilistele muutustele. Seetõttu ei ole neil Euroopa kodanike jaoks otsest tähtsust. Ühtlasi näivad need kunstlikud.

6. Esimene stsenaarium on komitee silmis pigem kuidagiviisi läbiajamine, mitte lahendus. Viies stsenaarium näib küll paljudele inimestele atraktiivne, kuid on praegu ebareaalne. Teine stsenaarium, milles keskendutakse üksnes ühtsele turule, on kaugelt liiga piiratud. Neljas stsenaarium vajab 27 liikmesriigi kokkulepet, mis võib ELi halvata ja tekitada tsentrifugaalseid suundumusi, ohustades liidu eesmarke ja väärtusi. Kolmanda stsenaariumi diferentseeritud integratsiooni mehhanismid, nagu laiendatud koostöö, võivad olla kasulik vahend, et väljuda ummikseisust teatud valdkondades ning edendada positiivset dünaamikat ELi integratsiooniprotsessis. Samas on nende näol tegemist pigem poliitiliste eesmärkide

⁽¹⁾ Käesolev resolutsioon, mille Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis vastu täiskogu 5. juuli 2017. aasta istungjärgul, põhineb Euroopa Komisjoni presidendi Jean-Claude Junckeri 4. aprilli 2017. aasta taotlusel, milles ta palus Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteel esitada Euroopa organiseeritud kodanikuühiskonna ideed ja prioriteedid Euroopa Liidu edasiseks arenguks, võttes aluseks valge raamatu ELi tuleviku kohta.

⁽²⁾ Vt Valge raamat Euroopa tuleviku kohta, märts 2017.

⁽³⁾ 27 liikmesriigi ning Euroopa Ülemkogu, Euroopa Parlamendi ja Euroopa Komisjoni juhtide 25. märtsi 2017. aasta deklaratsioon, <http://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2017/03/25-rome-declaration/>

saavutamise vahendi kui omaette eesmärgiga. Kuigi neid tuleks soovitada vahendina seisakute või takistuste ületamiseks soovitud ELi õigusaktide osas, toonitab komitee samavõrra vajadust edendada lähenemist liidu sees ning võidelda killustumise ja jagunemise vastu. Seepärast peaksid eestvedajate või katalüsaatoritena tegutsevate riikide kokkulepped olema soovijatele alati avatud, samas kui esiplaanil peaks olema *ühine eesmärgitunnetus*.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vaade tulevikule

A. Meetod

7. Strateegilised teemad tuleks asetada ühisesse perspektiivi, et vältida terendavaid *à la carte*-Euroopa või tsentrifugaalseid suundumusi. Komitee soovitab arengut, mille puhul luuakse tingimused poliitilise võimu paremaks jagamiseks kõigis valdkondades. Kõik see sõltub peaausjalikult poliitilisest tahtest ja peaks sellisena olema kesksel kohal tõelises arutelus Euroopa tuleviku üle.

8. Riikliku ja ELi tasandi traditsiooniline vastandamine peaks lõppema. Ühised väljakutsed ja läbipõimunud tegelikud olud kogu Euroopas rõhutavad vajadust *ühise missiooni* järele. Samuti nõuavad need Euroopa kodakondsuse tunnustamist riikliku kõrval. Poliitikaloome peab hõlmama ja kaasama ühiskonna kõiki tasandeid. Eesmärgid peaksid olema ühised ning otsuste ja poliitikameetmete mõju tuleks süstemaatiliselt hinnata üksiti nii riigi kui ka piirkondlikul ja kohalikul tasandil, et tagada kodanike toetus.

9. Euroopa Parlamendil peab olema keskne roll Euroopa edasise suuna kujundamisel. Lisaks on põhimõtteline vajadus edendada riiklike parlamentide kaasatust ning samuti nende suhtlust Euroopa Parlamendiga.

10. Kesksete eesmärkidega peab kaasnema liikmesriikide üksmeel järgmistes aspektides:

- eesmärgid, ühised vahendid ja tähtajad; kõige olulisem on ühine narratiiv, mis põhineb sidususel, läbipaistvusel, nähtavusel ja ennekõike ühisel teabevahetusel;
- nõukogu soovitud reform, millega tagatakse tõhusus ja läbipaistvus, samuti sõltumatu komisjon nii ainupädevuse kui ka jagatud pädevuse valdkondades, tugeva rõhuasetusega ühenduse meetodil;
- vajadus seaduspärase konsultatsioonimeetmete järele kõigi sidusrühmadega, samuti õigusriigi põhimõtte nõuetekohane rakendamine ja järgimine.

B. Poliitikavaldkonnad

11. Sõltumata sellest, milline stsenaarium Euroopa tulevikuks valitakse, soovib komitee ühtset ja sidusat Euroopa Liitu. Paljud praegused poliitikavaldkonnad on osa integratsiooni süvendamisest. See on pikaajaline protsess, mida komitee täielikult toetab. Pea kõigi nende valdkondade kohta on komitee üsna hiljuti esitanud üksikasjalikke märkusi ja ettepanekuid tulevikuks.

12. Ühtne turg on kõigis oma majanduslikes ja sotsiaalsetes mõõtetes ning kestliku arengu mudeli raamistikus Euroopa integratsiooni hädavajalik ühendaja. See peaks tagama tõeliselt võrdsed võimalused. Samas vaimus peeti majandus- ja rahaliitu otsustavaks sammuks edasi. Ent hoolimata märkimisväärsest edust jääb selle ülesehitus hapraks. Majandus- ja rahaliit on ELi edasise arengu keskmes ning seetõttu on oluline seda süvendada. Komitee toetab järkjärgulist liikumist poliitilise liidu poole, mis hõlmab rida makro- ja mikromajanduslikke meetmeid ja sätteid ning samuti tugevat sotsiaalmõõdet. Majandus- ja rahaliidu lõpuleviimine nõuab tõelist majandusjuhtimist, sh finantssektori ELi-poolset haldamist, nõuetekohaselt läbiviidud reforme asjaomastes liikmesriikides ja ühiseid lähenemisviise tööturumeetmetele. Tõhusam juhtimine peab tugevdama ulatuslikuma lähenemise aluseid ning solidaarsust kogu euroalal. Siin võivad toeks olla väga pädevad avalikud teenistused. Euroala peaks tegema tihedamat koostööd ka teistes valdkondades.

13. Komitee rõhutab samuti vajadust sidusama juhtimise, tihedama integratsiooni ja liikmesriikide täieliku pühendumuse järele järgmistes valdkondades:

- õiglasel konkurentsil põhinev kooskõlastatud Euroopa tööstuspoliitika peab – muu hulgas maksudest kõrvalehoidumise ennetamisel – tagama riiklike lähenemisviiside asemel ühised lähenemisviisid, mille abil parandada üleeuroopalisi konkurentsivõime suurendamise tingimusi sotsiaalses turumajanduses, ning kõigi sidusrühmade pühendunud osalemise üksmeelne põhinevas dialoogis ning investeeringute (programmide) lihtsustamisel ja VKEde toetamisel;
- ülespoole suunatud sotsiaalse lähenemise edendamine – kooskõlas majandusliku lähenemisega – tööhõives ja sotsiaalsete tulemuste osas Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamise kaudu, austades seejuures riiklikke pädevusi;
- asjakohase juhtimisega energialiit, mis on vältimatu tõelise ühisturu ja energiajulgeoleku saavutamiseks;
- tulevikku suunatud üleeuroopaline strateegia ja õigusraamistik kliimamuutuste vastu võitlemiseks Pariisi kokkuleppe alusel ning rahvusvahelistesse kliimakokkulepetesse antava panusena ning kestliku arengu tegevuskava 2030 edendamine kõigis ELi poliitikavaldkondades;
- digitaalne ühtne turg kui tulevase konkurentsivõime ja töökohtade loomise edendamise oluline element, ennetades samas digitaalse ülemineku tagajärgi tööhõivele ja -turule;
- laiendatud üleeuroopaline tehnoloogia, teadusuuringute ja innovatsiooni strateegia;
- (mitmepoolne) kaubanduspoliitika, mis peaks läbipaistvate läbirääkimiste kaudu tagama avatud turud ning sotsiaalse jätkusuutlikkuse ja keskkonnasäästlikkuse, rõhutades muu hulgas võrdsust kaubandussuhetes, et kindlustada Euroopa huvid maailmas, kus levivad üha enam proteksionistlikud suundumused.
- ELi tarbijapoliitika osana kodakondsuspoliitikast.

14. Komitee arvates tuleb nii sotsiaalküsimusi kui ka haridust ELi tasandil süstemaatilisemalt käsitleda, et leida veenvaid lahendusi. Sotsiaalkindlustuse ja hariduse suhtes kohaldatakse enamasti subsidiaarsuse põhimõtet ja seepärast kuuluvad need riiklike õigusaktide ja otsustusprotsesside kohaldamisalasse, milles osalevad sageli aktiivselt sotsiaalpartnerid. ELi ja liikmesriikide jagatud pädevust tuleks sotsiaalvaldkonnas paremini kohaldada. Arvestades digipöörde, tööturu struktuursete puuduste ja üleilmastumise tõttu kasvavaid pingeid tööturul, kutsub komitee Euroopat üles näitama nähtavat pühendumist, et saavutada teatud sotsiaalsete ja töötingimuste ulatuslikum lähenemine ning aidata samas edendada kvaliteetsete töökohtade loomist, õiglast liikuvust ja kodanike positiivset pühendumust. Eritähelepanu tuleb pöörata noortele ja noorte töötusele. Siinkohal on ülimalt oluline sotsiaalpartnerite ja kogu kodanikuühiskonna roll ning sotsiaalne dialoog.

15. ELis on vaja ulatuslikumat majanduslikku ja sotsiaalset lähenemist. Samas tuleb arvesse võtta erinevusi riikide majanduses, kultuuris ja sotsiaalsüsteemide tavades. Komitee rõhutab, et EL ei tohiks jääda pealtvaatajaks, vaid peaks võtma täpselt määratletud vastutuse. Enne kui saab kindlaks määrata ühise edasise tee, on vaja asjakohaseid arutelusid sotsiaalpartnerite (ja teiste sidusrühmade) vahel. Lisaks juhib komitee tähelepanu sellele, kui oluline on sotsiaalküsimusi käsitlevate ELi direktiivide tõhus rakendamine liikmesriikides.

16. Ka haridusele kohaldatakse subsidiaarsuse põhimõtet. Ent vaieldamatult on Euroopa sotsiaalne ja majanduslik tulevik ning kodanike pühendumus tihedalt seotud ajakohaste haridus- ja koolitussüsteemidega kõigil tasanditel. Nooremate põlvkondade tulevik sõltub suuresti haridusest. Oskused on võtmetähtsusega nii noorte kui ka vanema põlvkonna jaoks. Seepärast peab EL aktiivselt osalema käimasolevas ajakohastamisprotsessis. Haridusel on ka oluline roll Euroopast teavitamisel: komitee toonitab vajadust tagada põhi- ja keskkooli tasemel asjakohane teave ja õpisisu ELiga seotud küsimustes, sh Euroopa väärtused ja kodakondsus.

17. Schengeni alal tuleb taastada inimeste vaba liikumine. Määratluse kohaselt tähendab see, et ühiseid piire tuleb tõhusamalt kontrollida. Samal ajal tuleb võidelda rahvusvahelise terrorismi taunimisväärsel kasvuga, mis hõlmab lisaks mõrvadele ka küberkuritegevust ning mis on rahva ebakindluse üks oluline põhjus. Politseijõudude ja õiguskaitseasutuste koostöö on praegu vajalikum kui kunagi varem.

18. Need valdkonnad on otseselt seotud välispoliitika ning terava probleemiga, mis on põhjustatud läbikukkumisohtu riikidest ja kodusõdadest Euroopa naabruses, samuti neist tulenevate rändevoogudega, mis varjutavad hetkel kõik muud Euroopa probleemid. Komitee toetab kindlalt ühist rändepoliitikat, mis kaitseb pagulasi vastavalt rahvusvahelisele õigusele, ühist varjupaigasüsteemi, ebaseadusliku rände ja inimkaubanduse vastu suunatud meetmeid ning seadusliku ELi sisenemise võimaluste edendamist. Samas kontekstis peab EL rajama asjakohase partnerluse naaberriikidega ning eelkõige tuleb taaskäivitada tõeline Euroopa ja Vahemere piirkonna poliitika.

19. Rohkem kui kunagi varem pärast 1945. aastat peab Euroopa tegelema omaenda probleemide lahendamisega. Suhted NATOs ja Ameerika Ühendriikidega ning Euroopa Liidu naabrusest tulenevate probleemide tulemuslik ühine lahendamine Euroopas nõuavad kõik viivitamatult ELi ühise välis- ja julgeolekupoliitika süvendamist, kuna sellest sõltub vältimatult sise- ja välisjulgeoleku edukus.

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

ARVAMUSED

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

KOMITEE TÄISKOGU 527. ISTUNGJÄRK 5. JA 6. JUULIL 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „ELi VKEde poliitika tõhustamine“

(omaalgatuslik arvamus)

(2017/C 345/03)

Raportöör: **Milena ANGELOVA**

Täiskogu otsus	21.1.2016
Õiguslik alus	kodukorra artikli 29 lõige 2
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	7.6.2017
Vastuvõtmine täiskogus	6.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	527
Hääletuse tulemus	157/1/4
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteel on hea meel, et VKEd on kuulutatud ELi majanduspoliitika keskpunktiks. Komitee hindab seda, et viimase aastakümne jooksul on nende toetamiseks võetud vastu arvukalt õigusakte ja eraldatud palju rahalisi vahendeid. Kuid komitee jagab VKEde kogukonnas sageli väljendatud arvamust, et VKEde poliitika kujundamisel ja rakendamisel esineb veel märkimisväärsed ebatõhusust, mis takistab oluliselt toetusmeetmete mõju.

1.2. Komitee hiljutised uuringud⁽¹⁾ on näidanud, et vastavalt ELi VKEde poliitikale ja praegustele toetusmehhanismidele käsitatakse suurt arvu Euroopa VKEsid homogeenne rühmana ega erista VKEde määratluse alla kuuluvate ettevõtjate arvukate allrühmade erinevaid vajadusi. Kohandatud toetusmehhanismide näited on pigem haruldased. Kõigile sobiva lähenemise kasutamine ELi VKEde poliitika väljatöötamisel on tõsine probleem, mis takistab poliitikasuundi saavutamast nende soovitud mõju VKEdele⁽²⁾. Seetõttu soovitatakse tungival, et lisaks tulevasele avalikule konsultatsioonile VKEde määratluse asjakohasuse üle tutvustataks VKEde poliitikat paremini ja suunataks see veelgi täpsemalt VKEde konkreetsetele vajadustele.

1.3. Komitee hoiatab, et ELi VKEde poliitikas ja praegustes toetusmehhanismides on jätkuvalt ülekaalus bürokraatlik lähenemine ja halduseeskirjade keerukus, vaatamata ELi tasandil tehtavatele pidevatele jõupingutustele halduskoormust nii palju kui võimalik vähendada. ELi VKEd tunnevad sageli, et vastutavad ametnikud ei tea üldse, kuidas nende äriühingud

⁽¹⁾ EMSK uuring „Assessment of the effectiveness of the EU's SMEs policies 2007–2015“ (jaanuar 2017); EMSK uuring „Access to finance for SMEs and midcaps in the period 2014–2020: opportunities and challenges“ (mai 2015), siin edaspidi „komitee uuringud“.

⁽²⁾ Head näited kohandatud toetusmehhanismide kohta on laenu tagamisrahastu ja kõik COSME programmi finantsvahendid.

tegelikult toimivad. Enamik ELi toetusmehhanisme ei näi sobivat selleks, et vastata VKEde tungivale vajadusele kiirete, selgete ja tõhusate lahenduste järele.

1.4. Komitee väljendab muret asjaolu pärast, et teabevahetusprobleemide tõttu ei ole enamik VKEsid – peamiselt väikesed ja mikroettevõtjad – nende toetusvahendite ja -võrgustike olemasolust teadlikud. Seda saab lahendada suuremate jõupingutustega teadlikkuse suurendamiseks, täiendava toetusega, et võimaldada suuremale hulgale VKEdele juurdepääsu õigele teabele, VKEdega (tööandjad ja VKEde ühendused, kaubanduskojad) töötamisele keskendunud riikliku ja piirkondliku tasandi peamiste kohalike vahendajate ametiasutuste suurema pühendumisega ning kasutajasõbraliku ja ettevõtjate vajadustega kohandatud suurema toetuse pakkumisega. Enamik pakutavatest vahenditest on liiga keerukad, ebaselged ning kujunduselt ja sisult bürokraatlikud, et vastata VKEde vajadustele. Sellega tegelemiseks kutsub komitee Euroopa Komisjoni ja liikmesriike üles kasutama parimal viisil Euroopa poolaastat, kohaldama süstemaatiliselt ja kõikjal partnerluse põhimõtet⁽³⁾ ning kaasama kohustuslikus korras VKEsid esindavad organisatsioonid Euroopa, riiklikul ja piirkondlikul tasandil VKEde poliitika ja toetusmeetmete kavandamisse, rakendamisse ja järelevalvesse. Riigipõhistes soovitustes tuleks järjekindlalt keskenduda VKEde toetamise meetmetele, et tagada asjakohane vorm, tõhus rakendamine ning tulemuste kvalitatiivsed ja kvantitatiivsed näitajad.

1.5. Komitee tunneb kahetsust selle pärast, et ELi VKEde poliitika edusammude seire on jätkuvalt killustunud. Kuigi VKEde ettevõtlustegevuse kohta kogutakse põhjalikku teavet, ei hõlma need andmed ELi toetusmeetmete mõju VKEde tegevusele ega seda, kui suurel määral on muutused VKEde arengus tingitud nimetatud meetmetest. Olemasolev teave on valdavalt kvantitatiivne ega puuduta kvaliteedi osa. Seetõttu ei paku see alust meetmete ja abivahendite tulemuslikkuse ja tõhususe nõuetekohaseks hindamiseks⁽⁴⁾.

1.6. Kooskõlas oma eelmiste arvamustega tunneb komitee muret selle pärast, et Euroopa väikeettevõtlusalgatuse „Small Business Act“ rakendamine ei ole täielikult lõpule viidud⁽⁵⁾. Saavutused erinevates valdkondades ei ole ühtlased, kusjuures kehvemad on tulemused ettevõtluse, ühtse turu ja rahastamisele juurdepääsu vallas. Olukord oskuste ja innovatsiooni ning riigi- ja avalike hangete valdkonnas on tegelikult alates 2008. aastast halvenenud⁽⁶⁾. Kindlasti tuleks liikmesriike julgustada võtma asjakohaseid meetmeid ja kohaldama Euroopa väikeettevõtlusalgatus „Small Business Act“ VKEsid mõjutavate meetmete ja õigusaktide kavandamisel ja rakendamisel.

1.7. Konkreetsete soovitused

1.7.1. ELi VKEde poliitikas tuleks tunnistada Euroopa VKEde heterogeensust ja mitmekesisust. Sellega tuleks uurida mikroettevõtjate, pere- ja traditsiooniliste ettevõtete, sotsiaalsete ettevõtete, vabade elukutsete, füüsilisest isikust ettevõtjate ja kõigi muude üsna erinevate õiguslike vormide ja toimimismudelitega konkreetsete alarühmade konkreetseid vajadusi, et suuta pakkuda nende kasvu edendamiseks kohast poliitikameetmete paketti.

1.7.2. Komitee teeb ettepaneku, et komisjon hindaks, kas praegune väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate määratlus vastab nende heterogeensusele, sektori iseärasustele, nende konkreetsetele omadustele ja mitmekesisusele viimase kümne aasta jooksul⁽⁷⁾. Komitee nõuab VKEde jaoks selget, kooskõlastatud ja sidusat horisontaalset poliitikat, mis põhineb mitmeaastasel tegevuskaval.

1.7.3. ELi VKEde toetusvahendid tuleks tõlkida ettevõtjate keelde, et need saaksid täita oma ülesannet majanduskasvu ja tööhõive edendamisel. Et tulla toime toetusmehhanismide tuvastatud liigse keerukusega, on oluline otsida selliste VKEde organisatsioonide abi ja nõuandeid, kes on kõige paremini kursis VKEde vajadustega, et ELi VKEde poliitika kõneleks ettevõtjate keeles. Selles osas toetuvad VKEd praegu riiklikele sotsiaalpartneritele, mis on oluline positiivne tegur nende

⁽³⁾ Vastavalt määrusele (EL) nr 1303/2013 (artikkel 5), mida arendati edasi määruses (EL) nr 240/2014.

⁽⁴⁾ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2013/wp2_final_en.pdf, lk 31.

⁽⁵⁾ ELT C 229, 31.7.2012, lk 49; ELT C 181, 21.6.2012, lk 125.

⁽⁶⁾ 2016 SBA Factsheet. SBA profiil. SBA näitajatega mõõdetud tõhusus.

⁽⁷⁾ Nt USAs määratleb Small Business Administration oma kriteeriumid mitte ainult omandistruktuuri, tulu ja töötajate arvu alusel, vaid ka vastavalt ettevõtte majandustegevusele. See hõlbustab asjaomase tööstuspoliitika rakendamist.

seisukohtade edasi andmisel selle kohta, kuidas parandada VKEde edendamise poliitikat ja selleks nõuda, et neid kaasataks aktiivemalt riiklikesse reformikavadesse. Seepärast tuleks anda neile koos VKEde ühenduste, kaubandus- ja tööstuskodade ja muude VKEde vahendusorganisatsioonidega tugevam roll.

1.7.4. ELi VKEde poliitikas tuleks teha rohkem jõupingutusi, teavitamaks saadavalolevast toetusest VKEsid – eriti nende kõige haavatavamaid allrühmi, nagu üheinimese ettevõtted ja mikroettevõtjad, väikese innovatsioonipotentsiaaliga traditsioonilised äriühingud, äärepoolsemate piirkondade äriühingud jne⁽⁸⁾. Peamised tugivõrgustikud tuleks säilitada ja neid laialdaselt tutvustada, samuti muuta need VKEde jaoks kasutajasõbralikumaks ja laiahaardelisemaks. Komisjon peaks hoolikalt kaaluma potentsiaali tagada olemasolevate tugivõrgustike koordineerimine ühtse kontaktpunkti süsteemiks, võttes arvesse iga liikmesriigi olukorda.

1.7.5. Väga oluline on luua tugev, paljusid sidusrühmi hõlmav partnerlus – VKEde platvormid – riikliku ja piirkondliku tasandi sotsiaalpartnerite ja avaliku ning erasektori sidusrühmadega, kes on kaasatud VKEde probleematikasse. Praegu VKEde ja ELi toetusmehhanismide vahel valitseva teabevahetuselase lõhe ületamiseks on oluline tugevdada koostööd VKEde organisatsioonidega, kes on kõige paremini kursis VKEde vajadustega, eriti riiklikul ja piirkondlikul tasandil. See võib pakkuda uue ja tõhusa kanali VKEdeni jõudmiseks, kasutades tööandjate organisatsioonide kohalikke üksusi, kaubandus- ja majanduskodasid, VKEde ühendusi ning eriala- ja valdkondlikke organisatsioone toetusvahendite tutvustamise ja nendega varustamise peamiste vahendajatena.

1.7.6. VKEde jaoks saavutatakse parimad tulemused siis, kui kohalikud ametiasutused teevad poliitika kujundamisel ja rakendamisel koostööd VKEde organisatsioonidega. Praegune suundumus, et vahendamine on korraldatud peamiselt pankade kaudu, ei ole parim valik. Pangad peaksid olema finantsvahendajad, kuid muus osas (poliitika kujundamine, teavitamine, propageerimine jne) on sobivamad VKEde esindusorganisatsioonid. Seepärast kutsub komitee komisjoni üles kujundama meetmeid, et toetada VKEde organisatsioone VKEde poliitika rakendamisel ja VKEdele asjakohase teabe levitamisel, pakkudes neile muu hulgas rahalist toetust.

1.7.7. Komitee kutsub üles muutma väikeettevõtlusalgatus „Small Business Act“ ja selle kaks põhimõtet – „kõigepealt mõtle väikestele“ ja „ainult üks kord“ – õiguslikult siduvaks. Samas ei tohiks „ainult üks kord“ põhimõtte rakendamine takistada vastuvõtivate riikide õigust kontrollida äritegevuseks vajalike õiguslike ja kutsealaste nõuete täitmist. Partnerluse põhimõtet tuleks laiendada kõigile seadusandlikele menetlustele, millel on otsene või kaudne mõju VKEdele. Praktilisest vaatenurgast lähtudes on tungivalt soovitatavad VKEde platvormide iga-aastased kohtumised ELi ja liikmesriikide tasandil.

2. VKEd – ELi majanduspoliitika keskpunkt

2.1. ELi VKEde toetamise poliitika⁽⁹⁾ on vajalik, sest erinevalt muu maailma VKEdest peavad Euroopa VKEd järgima nii liikmesriigi kui ka Euroopa tasandi õigusakte – mille üle otsustatakse sageli ilma nende esindusorganisatsioonidega tegelikult konsulteerimata, mis on vastuolus lähenemisega „kõigepealt mõtle väikestele“. See asjaolu suurendab märkimisväärselt ettevõtlusega tegelemiseks vajalikke jõupingutusi ja kulusid, rääkimata VKEde piiratud inimvarast ja tehnilistest ressurssidest.

2.2. 2008. aastal võttis Euroopa Komisjon kasutusele „kõigepealt mõtle väikestele“ ja „ainult üks kord“ põhimõtted, tehes otsustava sammu konkurentsivõime edendamiseks ja ettevõtluskliima parandamiseks 23 miljoni VKE jaoks Euroopas⁽¹⁰⁾. Komitee toetab kindlalt neid jõupingutusi,⁽¹¹⁾ ent hoiatab, et kui SBA ei ole õiguslikult siduv ning kõik valitsustasandid – EL, liikmesriigid ja piirkonnad – ei ole kohustatud seda kohaldama, jääb Euroopa väikeettevõtlusalgatus „Small Business Act“ pelgalt poliitiliseks avalduseks.

⁽⁸⁾ VKEde erinevaid mõõtmeid on väga hästi kirjeldatud dokumendis http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2013/wp2_final_en.pdf, lk 20.

⁽⁹⁾ Euroopa väikeettevõtluse harta (2000).

⁽¹⁰⁾ COM(2008) 394 final.

⁽¹¹⁾ ELT C 27, 3.2.2009, lk 7; ELT C 224, 30.8.2008, lk 32; ELT C 182, 4.8.2009, lk 30.

2.3. Selle rakendamist hinnati ja ajakohastati 2011. aastal,⁽¹²⁾ kuid järeldused selle tegeliku mõju kohta olid üsna tagasihoidlikud ning kutsuti üles tegema rohkem jõupingutusi⁽¹³⁾. Komitee on korduvalt esitanud ettepanekuid VKEde poliitika tõhustamiseks⁽¹⁴⁾. Tänapäeval mõjutavad VKEsid kõik ELi poliitikameetmed ning seepärast vajavad nad tõeliselt horisontaalset, nähtavat, koordineeritud ja järjepidevat poliitikat, mida kujundatakse ja rakendatakse tõhusal ja tulemuslikul viisil⁽¹⁵⁾.

2.4. VKEde poliitikas ei võeta arvesse VKEde eri kategooriate erinevaid vajadusi. Selleks, et parandada poliitika väljatöötamise ja rakendamise tulemuslikkust, on vaja olulisi jõupingutusi kontaktide loomiseks, et eristada täpsemalt selle adressaate ning suunata ja kohandada pakutavaid lahendusi vastavalt nende konkreetsetele vajadustele. Segmentimise kriteeriumid ei tohiks lähtuda mitte ainult suurusest (nt üldiselt: mida väiksem on ettevõtte, seda raskem on pääseda ligi rahastamisele ning seda rohkem vajatakse nõustamist, suunamist ja juhendamist), vaid ka asukohast (linnad vs väikelinnad ja maapiirkonnad), olemusringi staadiumist (idufirmad, kasvufirmad), majandusharust (tööstus, kaubandus, põllumajandus, turism jne) jne.

2.5. Olulised ettevalmistustööd läbivaadatud SBA jaoks on juba tehtud. Õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse programmiga on võetud ülesanne teha väga vajalikke parandusi ELi seadusandlikku raamistikku ja vähendada haldustõkkeid. Aastate jooksul on kehtivate ELi õigusaktide hulk kasvanud 19 875 dokumendini⁽¹⁶⁾. Nendest 1 527 sisaldavad VKEdega seotud sätteid peamiselt järgmistes valdkondades: riigiabi (343), konkurents (293), siseturg (217), teadusuuringud ja tehnoloogiaarendus (133) ja eelarve (117).

2.6. Hiljutised EMSK uuringud näitavad, et vaatamata arvukatele käivitatud algatustele vajab ELi VKEde poliitika olulist läbivaatamist, et mitmekesistada toetusmeetmeid, lihtsustada kohaldatavaid eeskirju ja optimeerida teabevahetust ja koostööd VKEde ja VKEde organisatsioonidega, selleks et suuta tõhusalt käsitleda VKEde paljusust ja erinevaid vajadusi. Piirkondade ja territooriumide roll ELi poliitika ja õigusaktide (eelkõige, mis puudutavad VKEsid) rakendamisel on oluliselt suurenenud⁽¹⁷⁾.

3. VKEde toetamise poliitika – väljakutsed ja võimalused

3.1. VKEd puutuvad kokku erinevate, aina tõsisemate väljakutsetega:

- üha tihenev konkurents ja globaliseeruvad turud;
- uute tehnoloogiate väljatöötamise tulemusena tekkinud uued ettevõtlusmudelid, näiteks laiaulatuslik digitaliseerimine (tööstus 4.0), ringmajandus ja jagamismajandus;
- oskustega ja kvalifitseeritud tööjõu puudus Euroopa demograafilise kriisi, rahvastiku vananemise ja rände tagajärjel.

3.2. VKEd on üsna heterogeenne ja mitmekesine rühm. VKEsid saab eristada nende suuruse, olemusringi etapi, asukoha, omandisuhte, tegevusvaldkonna jne alusel ning nende vajadus toetuse järele on üsna erinev sõltuvalt allrühmast, kuhu nad kuuluvad. Erilist kohtlemist vajav erirühm on üheinimese ettevõtted (peaaegu 50 % kõigist VKEdest), mis on toetusmeetmete ulatusest peaaegu täielikult kõrvale jäänud. Selleks, et aidata VKEde kõige haavatavamal rühmal areneda ja edeneda, tuleb nõuetekohaselt käsitleda ka näilise füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise küsimust.

3.3. Selles kontekstis võib edendamispoliitika väljatöötamine ainult toetatavate äriühingute suuruse põhjal olla aegunud, liiga laia haardega ning mitte võtta arvesse VKEde eri rühmade erinevaid vajadusi. Oma arvamustes on komitee pidevalt rõhutanud vajadust sellise VKEde edendamise poliitika järele Euroopas, mis on täpsemini määratletud ja mille sihtrühm on konkreetsemalt piiritletud,⁽¹⁸⁾ ning samuti vajadust vaadata läbi VKEde määratlus, et kajastada paremini VKEde

⁽¹²⁾ COM(2011) 78 final.

⁽¹³⁾ ELT C 376, 22.12.2011, lk 51.

⁽¹⁴⁾ ELT C 229, 31.7.2012, lk 49; ELT C 181, 21.6.2012, lk 125.

⁽¹⁵⁾ <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/final-joint-declaration—horizontal-sme-policy.pdf>

⁽¹⁶⁾ Kokkulepped, direktiivid, määrused ja otsused.

⁽¹⁷⁾ Euroopa Regioonide Komitee andmete kohaselt rakendatakse rohkem kui 85 % ELi õigusaktidest territoriaalsel tasandil.

⁽¹⁸⁾ ECO/372; ELTs avaldamata teabearuanne (ELT C 13, 15.1.2016, lk 8; ELT C 383, 17.11.2015, lk 64).

mitmekesisust ja liikmesriikide vahelisi erinevusi⁽¹⁹⁾. Komitee kutsub komisjoni üles käivitama konsultatsiooni VKEde määratluse kohta. See peaks hõlmama hinnangut selle kohta, kuidas kasutatakse määratlust VKEde poliitikameetmete rakendamisel mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate puhul.

3.4. Toetusvahendite asjakohasus VKEde vajaduste jaoks

3.4.1. VKEde toetusvahendite hindamisel tuleb silmas pidada nende tegelikku mõju VKEde olukorra parandamisele ja seda, kas nad vastavad eeskätt Euroopa väikeettevõtlusalgatuses „Small Business Act“ esitatud põhimõtetele. Komitee arvates on vaja kvalitatiivselt ja sügavuti hinnata ELi rahalistesse vahenditesse investeerimise tõhusust. Samuti on vaja liikmesriikide suuremaid jõupingutusi „kõigepealt mõtle väikestele“ ja „ainult üks kord“ põhimõtete riiklikul ja piirkondlikul tasandil rakendamisel, mis peaks olema kohustuslik kõigil tasanditel⁽²⁰⁾.

3.4.2. Junckeri kavas ei mainita selgesõnaliselt „kõigepealt mõtle väikestele“ põhimõtet ega SBA põhimõtteid. Neid võib teataval määral leida programmides „Horisont 2020“ ja COSME, kuid neid tuleks praktikas paremini rakendada. Komitee kutsub ELi poliitikakujundajaid üles arvestama väikeettevõtlusalgatuses põhimõtteid kõigis ELi õigusaktides, millel võib olla otsene või kaudne mõju VKEdele.

3.4.3. Laenukulud ning ehitus- ja rendikulud on viimastel aastatel kriisi tõttu vähenenud. See koos mõne uue suunatud vahendiga loob head võimalused idufirmade jaoks, kuid äriühingute kasvufaas on suuresti alatoetatud. Sellega seoses väljendab komitee heameelt komisjoni uue algatuse üle selle probleemi käsitlemiseks⁽²¹⁾.

3.4.4. Pangalaenu jäävad endiselt VKEde peamiseks rahastamisallikaks, kuid juurdepääs pankadepoolsele rahastamisele ei ole paljude VKEde jaoks ikka veel lihtne pankade nõrga tasakaalu tõttu, Euroopa Keskpanga rahapoliitika ülekandumise puudumise tõttu mõnes riigis ning tagatiste jaoks kehtestatud nõuete suhteliselt kõrgete tõkete tõttu. Aina tähtsamaks muutub turupõhine rahastamine börsivälistesse ettevõtetesse investeerivate fondide, riskikapitali, võlakirjade ja kapitaliinstrumentide emiteerimise kaudu spetsialiseerunud turusegmentides ning ühisrahastamise kaudu, kuid enamik VKEsid ei ole nende võimaluste kasutamiseks ikka veel valmis⁽²²⁾. Nad vajavad nende tundmaõppimiseks kohaseid suuniseid ajastamise kohta ning üksikasjalikku teavet ning toetust. Komitee uuringu kohaselt ei ole äärmiselt suur osa VKEdest teadlikud toetusvõimalustest Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide toetuskavade kaudu ega võimalusest saada rahastamisvahendeid ELi rahaliste vahenditega toetatava investeerimisfondi abil.

3.4.5. Pisteline uuring näitab, et toetusvahendite siht ja prioriteetid ei vasta alati VKEde kõige olulisematele vajadustele⁽²³⁾. Selle üks põhjus on see, et ikka veel eiratakse liikmesriikide vahel eksisteerivaid märkimisväärseid erinevusi. Näiteks peamiselt Lõuna-Euroopa äriühingud toovad VKEde kõige tõsisema probleemina välja juurdepääsu uutele turgudele, samas saavad Põhja-Euroopa äriühingud kõige enam toetust juurdepääsu parandamiseks turgudele, sealhulgas rahvusvahelistele turgudele. Need on selged tõendid sellest, et VKEde vajadused erinevad liikmesriikide tasandil oluliselt, mis tekitab küsimuse, kas üleeuroopalised vahendid ei peaks olema kujundatud välja üksikasjalikumalt. Seda arvamust toetatakse täielikult ka Euroopa VKEsid käsitlevas 2014.–2015. aasta iga-aastases aruandes,⁽²⁴⁾ mille kohaselt on

⁽¹⁹⁾ VKEde ühtne määratlus on kehtestatud ELi soovitusel 2003/361. Teine VKEde määratlus on esitatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. mai 2014. aasta direktiivis 2014/65/EL ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta direktiivis 2013/34/EL (ELT C 383, 17.11.2015, lk 64).

⁽²⁰⁾ ELT C 303, 19.8.2016, lk 94.

⁽²¹⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=COM:2016:733:FIN>.

⁽²²⁾ EÜT C 388, 31.12.1994, lk 14.

⁽²³⁾ Uuring tehti EMSK, Euroopa Käsitöötajate ning Väikeste ja Keskmise Suurusega Ettevõtjate Keskkliidu (UEAPME), Euroopa Riigiosalusega Ettevõtete Keskuse (CEEP) ning Bulgaaria Tööstuskapitali Assotsiatsiooni liikmete abil 2016. aasta aprillist maini. Tulemuste analüüsimisel jagati liikmesriigid kahte rühma liigituse alusel, mida kasutati uuringus „Industry 4.0. The new industrial revolution. How Europe will succeed“, Roland Berger Strategy Consultants, märts 2014. 1. rühma riigid on Austria, Belgia, Rootsi ja Saksamaa, kellel on suur valmidus tööstus 4.0 jaoks ja keda määratletakse nõ potentsiaalsete ja eestvedajatena. 2. rühmas on Bulgaaria, Rumeenia, Ungari, Hispaania ja Küpros, keda nimetatakse kõhklejateks ja traditsionalistideks. See jaotus muudab (pistelise) uuringu tulemused võrreldavaks varasema komitee uurimistööga (vt ECO/372).

⁽²⁴⁾ <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/16341/attachments/2/translations/en/renditions/pdf>.

madalamate tulemustega peamiselt Lõuna-Euroopa riigid. Need riigid teatavad äärmiselt madalatest projektide õnnestumismääradest, sh programmi „Horisont 2020“ VKEde komponendi puhul ⁽²⁵⁾.

3.4.6. VKEde saadiku rollile pandud kõrged ootused ei ole ennast seni kahjuks õigustanud. Vähesed VKEde esindajad on teadlikud sellest, kes nende riikides seda funktsiooni täidab. Enamik VKEsid märgib, et VKEde saadik täidab üksnes protokollilisi ja tseremoniaalseid ülesandeid, selle asemel et tegeleda VKEde tegelike edendamise meetmetega. Kuigi kõnealuse võrgustiku põhieesmärk on olla ühenduslüli komisjoni ja liikmesriikide asutuste vahel ning edendada VKEde huvisid liikmesriikide asutustes ja liikmesriikide õigusloomes, ootavad VKED tõeliste nõuannete ja teabe saamist ELi poliitika kohta, mida rakendatakse koostöös VKEde organisatsioonidega.

3.4.7. Ettevõtluse edendamine on seotud kohaste tingimuste loomisega selleks, et suurendada ellujäävate ja edukate idufirmade ja uute äriühingute osakaalu, aidata uutel äriühingutel oma konkurentsivõimet suurendada ning kiiremini ja tõhusamalt kasvada, samuti parandada maksejõuetusmenetlusi ning arendada ja tugevdada äritegevuse üleminekut ⁽²⁶⁾. Kuigi ELis registreerimistehnoloogia ja -menetluse lihtsustamisel on juba palju saavutatud, on vaja teha veelgi rohkem, et jõuda teise ja kolmanda eesmärgini. „Teise võimaluse“ põhimõte annab kõigis liikmesriikides hinnangute kohaselt kõige halvemaid tulemusi ning isegi komisjon ei sõlmi lepinguid ettevõtjatega, kes on kord ebaõnnestunud.

3.4.8. Lisaks on mitmes riigis likvideerimismenetlused (nii maksejõuetuse kui ka vabatahtliku tegevuse lõpetamise korral) ning ümberstruktureerimise ja pärandamise menetlused keerulised puhtalt menetluslikust seisukohast. Komitee rõhutab vajadust lihtsustada ja ühtlustada maksejõuetusõigust ⁽²⁷⁾.

3.4.9. Avalik arutelu ja hiljutised EMSK uuringud andsid samuti olulisi teadmisi peamiste väljakutsete kohta, mida kogetakse kõigis ELi VKEde peamistes prioriteetsetes valdkondades:

3.4.9.1. Koormuse vähendamine/lihtsustamine:

- VKEdega seotud õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse programmi kohaste erandi-/lihtsustamisalgatuste arv on piiratud;
- VKEde aegunud määratlus on jätkuvalt käsitlemata;
- liikmesriigid kohaldavad VKE-testi osaliselt ja ebaühtlaselt, sest see ei ole ikka veel kohustuslik;
- avalikke konsultatsioone mõjuhinnangute ja tegevuskavade üle takistavad bürokraatlik institutsiooniline lähenemine ja tõsiasi, et need ei ole kõigis ELi keeltes kättesaadavad;
- kõik VKED toovad tõsiste probleemidena välja korrupsiooni ja ebatõhusa riigihalduse, millel on väga negatiivne mõju nende ettevõtlusele;
- mõnes liikmesriigis on jätkuvalt negatiivne suundumus riigiasutuste ja suurklientide poolsed hilinevad maksed, kuigi hilinevad maksmise direktiivi ⁽²⁸⁾ läbivaatamisel kehtestati rangemad nõuded.

3.4.9.2. Ettevõtluse edendamine:

- ettevõtlust ei ole ikka veel sidusalt integreeritud suurema osa liikmesriikide riiklikesse haridussüsteemidesse;

⁽²⁵⁾ Aruande järelduste ja 2015. aasta lõpuks programmi „Horisont 2020“ raames heakskiidetud projektide arvu vahel on seos: Austria (25), Belgia (12), Saksamaa (88), Prantsusmaa (67), Rootsi (46) ja Ühendkuningriik (139). Nende riikide puhul ilmnes VKEde tööhoive ja lisaväärtuse paranemine 2014. aasta lõpuks, mis jõudis 2008. aasta tasemeteni; Bulgaaria (1), Tšehhi Vabariik (6), Horvaatia (1), Küpros (2), Taani, Kreeka (11), Ungari, Itaalia, Läti, Leedu (5), Poola, Portugal, Rumeenia, Sloveenia ja Hispaania ei ole veel 2008. aasta tasemeni jõudnud.

⁽²⁶⁾ Lichtenstein, G. A., T. S. Lyons „Incubating New Enterprises: A Guide to Successful Practice“ (The Aspen Institute, Rural Economic Policy Programme, USA, 1996).

⁽²⁷⁾ ELT C 209, 30.6.2017, lk 21.

⁽²⁸⁾ Direktiiv 2011/7/EL.

- õpetajate koolitamine ettevõtluse vallas on juhuslik ja toimub peamiselt seoses üksikute projektidega – selles valdkonnas on vähe üleeuroopalisi algatusi ⁽²⁹⁾;
- ettevõtlusele keskenduvad noorteprogrammid, kuigi nad on edukad, ähvardavad kalduda kõrvale oma esialgsetelt eesmärkidelt edendada ettevõtlust;
- teavituskampaaniatel, nagu Euroopa VKEde nädal, on vähe mõju osalejate julgustamisele kaaluda tõsiselt ettevõtjaks hakkamist;
- käivitamiskulud on ikka veel kolm korda kõrgemad kui ette nähtud sihttase.

3.4.9.3. Turgudele juurdepääsu ja rahvusvahelistumise parandamine:

- ühtne turg ei ole veel täielikult lõpule viidud, mis takistab VKEde juurdepääsu turgudele, sh seoses teenuste piiriülese osutamisega;
- ekspordi/impordi keerukad haldusmenetlused ja suured kättetoimetamiskulud;
- VKEde rahvusvahelistumise toetuskavadel puudub kohandatud lähenemine;
- standardid ja intellektuaalomandi õigused ei ole VKEde jaoks ikka veel atraktiivsed peamiselt seetõttu, et nende hüvedest ei teavitata piisavalt, kulud on kõrged ja eeskirjad liiga keerulised.

3.4.9.4. Rahastamisele juurdepääsu hõlbustamine:

- tüüpiline rahastamismudel on pangalaenu, millele – suure vahemaaga – järgnevad toetused ja mida toetavad rahastamisvahendid;
- toetused ei ole turupõhised ega kohandatud VKEde konkreetsetele allrühmadele ning nende poliitiline suund vastab harva VKEde vajadustele;
- rahastamisvahendid sobivad paremini VKEde vahetu käibekapitalivajaduse rahuldamiseks. Kahjuks on väga väike osa VKEsid nendest piisavalt teadlikud, kohandatud lähenemine nende kasutamiseks on endiselt harv, nende pakkumine sõltub suures osas finantsasutuste, vahendajate ja lõppsaajate tõhusast koostööst ning puuduvad piisavad andmed ja analüüsid nende tegeliku mõju kohta; suurem vastastikune täiendavus ja sünergia olemasolevate vahendite ja piirkondliku, riikliku ja riigiülese tasandi osalejate vahel, sh tõhusamate rahastamisvahendite (nt edasigarantiid) edendamine;
- hoolimata olulistest edusammudest innovaatiliste mittelaenuliste rahastamiskanalite – börsiväline kapital, riskikapital jne – pakkumisel, on need enamikus liikmesriikides ikka veel suhteliselt vähearenenud ⁽³⁰⁾;
- oluline osa VKEdest kardab taotleda Euroopa programmide rahastamisvahendeid, kuna nende saamine näib olevat liiga keeruline.

3.4.9.5. Konkurentsivõime ja innovatsiooni toetamine:

- kuigi programmi „Horisont 2020“ raames eraldatakse VKEdele erirahastamist, ei saa see lahendada kõiki probleeme juurdepääsul innovatsiooni riskirahastamisele, ja kahjuks on kõige uuemates liikmesriikides vähe projekte;
- VKEde jätkuvalt ebapiisav huvi programmi vastu tingituna vaevalistest ja ebaõiglastest abikõlblikkuse ja kohaldamise eeskirjadest;
- olemasolevad eeskirjad võivad heidutada VKEsid osalemast elujõulistest konsortsiumides innovatsiooniprojektide rakendamiseks;
- kulud, mis tekivad VKEdele komisjoni välja töötatud vabatahtlike vahendite ⁽³¹⁾ taotlemisega, on jätkuvalt suhteliselt suured ning seega saab neid kasutada vaid piiratud hulk ettevõtjaid.

⁽²⁹⁾ https://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/support/education/projects-studies_en.

⁽³⁰⁾ EÜT C 388, 31.12.1994, lk 14.

⁽³¹⁾ Nt ELi keskkonnajuhimis- ja keskkonnaauditeerimissüsteem, ELi ökomärgis, ELi keskkonnatehnoloogia kontrollimise kava või toote keskkonnajalajalg.

3.4.9.6. Peamiste tugivõrgustike pakkumine:

- pakutav teave ei ole ikka veel oodatava kvaliteediga;
- struktuur, sisu ja ülesehitus ei ole kuigi kasutajasõbralikud;
- lähenemine teabe pakkumisele on sageli bürokraatlik;
- levinud on keelebarjäär, sest teavet pakutakse valdavalt ainult inglise keeles.

3.5. Poliitika sidusus

3.5.1. Sidususe tagamiseks tuleb VKEde edendamise poliitikas arvestada VKEde mitmekesisust, kogudes mikroandmeid ja analüüse mikromajanduse tasandil. See on ainus viis, et parandada arusaamist VKEde erinevatest vajadustest vastavalt nende konkreetsetele iseärasustele.

3.5.2. Praegu on Euroopa pangandus- ja kapitaliturud jätkuvalt killustunud. Sellega tegelemiseks käivitatud kapitaliturgude liidu projekti saab viia ellu ainult siis, kui see on kooskõlas teiste VKEde toetamise poliitikameetmetega. Enamiku VKEde piiratud teadmised ja arusaam erinevatest finantsvahenditest piiraks kapitaliturgude liidu arengut. Seepärast peaks VKEde toetamine hõlmama pikaajalise, jätkusuutliku lähenemise kehtestamist rahastamisele ning mõistmise suurendamist erinevatest vahenditest, vastastikuse täiendavuse võimalustest ja erinevate vahenditega seotud eelistest ning riskidest.

3.5.3. Sageli on VKEdes suhted omaniku, juhtkonna ja töötajate vahel tihedamad kui suurtes ettevõtetes ning seetõttu on sotsiaaldialoog kõigile kasulik, pannes aluse motiveeritud ja pühendunud tööjõule kvaliteetsetel töökohtadel. Selleks et kõik sidusrühmad saaksid sellisest olukorrast kasu ja et tugevdada sotsiaalse kapitali akumulierimist VKEdes, tuleks VKEdele pakkuda süstemaatilist toetust, suurendamaks nende teadlikkust sellest, kui olulised on sotsiaaldialoog, tervis ja ohutus, töötingimused, uuenduslikud töökorralduse vormid, töökohal toimuv väljaõpe ja oskuste arendamine. Selles on vältimatu roll sotsiaalpartneritel ja valitsusvälistel organisatsioonidel.

3.6. Konkreetsed soovitusel ELi VKEde poliitika prioriteetsete valdkondade kohta

3.6.1. Koormuse vähendamine/lihtsustamine:

- vältida ülereguleerimist, tagades ELi õigusaktide selgema tõlgenduse, võttes kasutusele süsteemid kohtuvaidluste lahendamiseks ja selliste tekstide väärtõlgenduste vältimiseks ning koostades „VKEde-sõbralikud“ märkused ja käsiraamatu, milles võetakse kokku oluline teave ja selgitatakse seda VKEdele;
- muuta VKE-test uute seadusandlike ettepanekute puhul kohustuslikuks ning tagada selle tõhus rakendamine kõigis liikmesriikides ja süstemaatiliselt kõigis komisjoni talitustes⁽³²⁾;
- tagada VKEde ja nende organisatsioonide tõhusam struktureeritud kaasamine uute õigusaktide mõjuhindamisse nende vormi ja sisu lihtsustamise ning teabe kättesaadavuse abil kõigis ELi keeltes ning hinnata mõju VKEde eri rühmadele;
- viia korrapäraselt läbi ELi õigusaktide täielik toimivuskontroll ELi poliitikasuundade kohta;
- kaasata tõhusamalt (muutes selle kohustuslikuks) VKEde riiklikud ja piirkondlikud organisatsioonid partneritena institutsioonidevahelisse arutellu VKEsid puudutavate uute õigusaktide üle;
- tagada õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse programmi raames tulemuste tõhus seires VKEde jaoks koormuse vähendamiseks.

⁽³²⁾ VKE-test on juba kaasatud komisjoni mõjuhindangusse – https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/small-business-act/sme-test_en.

3.6.2. Ettevõtluse edendamine:

- toetada ELi, riiklike ja piirkondlike VKEde organisatsioone, pakkudes teavet, koolitust ja ettevõtjate juhendamist/nõustamist;
- rikastada olemasolevaid vahendeid, toetamaks ettevõtliku mõttelaadi tugevdamist noorte seas, ning tagada, et toetusprogrammid keskenduksid jätkuvalt peamiste ettevõtlusoskuste arendamisele;
- lisada ettevõtluse temaatika õppekavadesse hariduse kõigil tasanditel⁽³³⁾;
- lihtsustada veelgi ettevõtte asutamise menetlusi ja vähendada selle kulusid, lihtsustada juurdepääsu rahastamisele ning motiveerida rohkem inimesi arendama oma ettevõtlusalaseid püüdlusi;
- pakkuda lihtsaid ja kergeid ettevõtete üleandmise ja likvideerimise menetlusi ning uue võimaluse andmise valikuid.

3.6.3. Turgudele juurdepääsu ja rahvusvahelistumise parandamine:

- optimeerida ühtse turu toimimist, et vältida ülereguleerimist, mittekohaldamist ja muid liikmesriikide tavasid, mis moonutavad konkurentsivõimet; sealjuures ei tohi piirata töötajate ja tarbijata õigusi;
- suurendada olemasolevate rahvusvahelistumise toetamise võrgustike nähtavust, tehes riiklikul ja piirkondlikul tasandil paremini koostööd VKEde organisatsioonidega;
- pakkuda vahendeid, mis aitaksid VKEdele osaleda välismaal toimuvatel näitustel, kohtumistel ja messidel;
- julgustada looma VKEde piirkondlikke ja riiklikke valdkondlikke klastreid tagatud kvaliteedi sertifikaadiga;
- vähendada VKEdele tekkivaid standardite ja intellektuaalomandi õigustega seonduvaid kulusid ning edendada nende positiivset mõju konkurentsivõimele.

3.6.4. Rahastamisele juurdepääsu lihtsustamine VKEde jaoks:

- vähendada nii palju kui võimalik formaalsusi, seiret ja kontrolli – „ainult üks kord“ põhimõtte kohustuslik rakendamine, elektrooniliste vormide kasutamine, vähese tähtsusega riigiabi eeskirja kohaldamise lihtsustamine;
- luua VKEde toetuspõhised programmid vajaduste hoolika hindamise põhjal, et vältida kahjulikku tava rakendada projekte ainult tagastamatu abi saamise nimel ilma mingi ettevõtlusstrateegiata;
- tugevdada Euroopa Investeeringufondi, finantsvahendajate ja VKEde organisatsioonide vahelist koostööd, et kujundada välja väga tõhusad finantsvahendid, mis vastavad VKEde vajadustele käibekapitali, laenude ja tagatiste järele, ning hinnata saavutatud mõju, kasutades kvantitatiivseid näitajaid;
- luua vajadustele kohandatud ja uuenduslikke meetmeid sisaldav mitmekesistatud portfelli, et jõuda tõhusalt VKEde heterogeense rühmani⁽³⁴⁾;
- toetada VKEsid, kes on valmis andma emiteeritava võlakirju ja kapitaliinstrumente spetsialiseerunud turusegmentides;
- varustada COSME programmi laenu tagamisrahastu oma eemärgi saavutamiseks piisavate vahenditega, võttes arvesse Brexiti finantsmõju;
- uurida võimalusi, kuidas tugevdada innovaatilisi mittelaenulisi rahastamiskanaleid, näiteks börsiväline kapital, riskikapitali, äriinglid ja ühisrahastamine ning tagavate asutuste toetuse tõhus kasutamine.

3.6.5. Konkurentsivõime ja innovatsiooni toetamine:

- pakkuda vahendeid VKEde juurdepääsu parandamiseks riskikapitalile, et luua uuendusi;

⁽³³⁾ ELT C 332, 8.10.2015, lk 20.

⁽³⁴⁾ ELT C 351, 15.11.2012, lk 45; ELT C 34, 2.2.2017, lk 66; ELT C 303, 19.8.2016, lk 94.

- toetada VKEde ning teadus- ja haridusasutuste koostööd ning hõlbustada nendevahelist teabevahetust;
- luua soodsad tingimused elujõuliste konsortsiumide loomiseks, kus VKEdel ja nende turupõhistel innovaatilistel ideedel on keskne roll;
- toetada VKEde konkurentsivõimet juhendamise/nõustamise kaudu, et pakkuda abi suutlikkuse suurendamise ja tehnilise toe valdkonnas, levitada parimaid tavasid ning toetada VKEde organisatsioonide koostööd.

3.6.6. *Peamiste tugivõrgustike pakkumine:*

- edendada VKEde ELi, riikliku ja piirkondliku tasandi organisatsioone kui kõige olulisemat raskuskeset, kehtestades neile strateegiad suutlikkuse suurendamiseks ning rakendades mitmetasandilise ja mitmetegurilise valitsemise põhimõtet ELi, riiklikul ja piirkondlikul tasandil ning kohaldades seda õigusloomeprotsessis;
- kaaluda võimalust luua kõigi VKEde toetusalgatuste jaoks ühtne portaal, millele oleks selge ja kasutajasõbralik kujundus, rikkalik digitaalne sisu, vähe ümbersuunamisi ja arusaadav keel.

3.6.7. *Sobivate tööskuste arendamine:*

- kohandada kutsekoolituse süsteeme tööturu nõuetega; luua süsteemid tööturu vajaduste jälgimiseks ja prognoosimiseks;
- suurendada toetust liikmesriikidele, et lihtsustada VKEde osalemist õpipoisiõppe programmides;
- toetada lühiajalisi koolitusprogramme; julgustada koostööd tööandjate ühenduste ja haridusasutuste vahel.

Brüssel, 6. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Võltsitud ja piraattoodete tööstus“**(omaalgatuslik arvamus)**

(2017/C 345/04)

Raportöör: **Antonello PEZZINI**Kaasraportöör: **Hannes LEO**

Täiskogu otsus	26.1.2017
Õiguslik alus	kodukorra artikli 29 lõige 2 – omaalgatuslik arvamus
Vastutav seksioon	tööstuse muutuste nõuandekomisjon (CCMI)
Vastuvõtmine tööstuse muutuste nõuandekomisjonis	22.6.2017
Vastuvõtmine täiskogus	5.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	527
Hääletuse tulemus	119/0/0
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa majandus põhineb üha enam loovusel ja innovatsioonil. Euroopas on suure intellektuaalomandiõiguse osakaaluga tööstusharude osakaal 39 % ELi SKP-st ja 26 % ELi tööhõivest ⁽¹⁾. Komitee on seisukohal, et ettevõtjatel peavad olema teatud tingimused, mis hõlbustavad innovatsiooni, investeeringuid ja tööhõivet.

1.2. ÜRO ⁽²⁾ ning Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) hinnangul moodustavad võltsitud tooted 5–7 % (ÜRO) või kuni 2,5 % (OECD) maailma kaubandusest. Suurem osa võltsitud toodetest Euroopas valmistatakse väljaspool ELi, kuid nende tootmine kasvab ka liikmesriikides. Internet on võltsitud toodete veebimüügi muutnud märgatavalt lihtsamaks ja palju ulatuslikumaks, samas kui vastutuselevõtmise oht on jäänud väga väikeseks.

1.3. Võltsitud toodete tööstus kasutab ära nii peamistes siseturule sisenemise kohtades toimuva tollikontrolli tõhususe erinevusi kui ka ELi eeskirjade ja normide riigisisese rakendamise killustatust ja muutlikkust, mis lihtsustab tarbijate tervist, avalikku julgeolekut ja turvalisust ning ettevõtjate konkurentsivõimet ohustavate toodete sisenemist ELi.

1.4. Seepärast peab täielikult toimiv ja koostöövõimeline tolliliit tagama tolliseadustikuga kehtestatud uue süsteemi tõhusa toimimise, kaitstes ettevõtjaid eelkõige võltsitud ja piraattoodete tööstuse tekitatava ebaausa konkurentsi eest. Seda ei tule teha mitte ainult ettevõtjate huvides, vaid ka selle otsese mõju tõttu tervisele, ohutusele ja turvalisusele ning majanduskasvule kogu maailmas.

1.5. Arvestades vajadust eristada kaht tüüpi võltsimist – võltsimist kui intellektuaalomandi õiguste rikkumist, st puhtakujulist kõlvatut konkurentsi, mis ei ohusta ohutust ega rahvatervist, ja võltsimiskuritegu kui ravimite võltsimist ja sarnaseid rahvatervist ohustavaid kuritegusid käsitlevas Euroopa Nõukogu konventsioonis (MEDICRIME'i konventsioon) ⁽³⁾ määratletud kuritegu –, leiab komitee, et võltsimise ja piraatluse peatamine peaks olema üks ELi peamisi prioriteete mitte ainult selleks, et tagada vaba maailmakaubanduse elujõuline kasv ilma proteksionismita, vaid ka, pidades silmas

⁽¹⁾ Euroopa Patendiameti ja Siseturu Ühtlustamise Ameti ühisuuring suure intellektuaalomandiõiguse osakaaluga tööstusharude kohta ELis, september 2013.

⁽²⁾ <http://www.springer.com/978-1-4614-5567-7> – ÜRO uimastite ja kuritegevuse vastu võitlemise büroo (UNODC).

⁽³⁾ <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/211>.

organiseeritud kuritegevuse professionaalsemaks muutumist võltsitud ja piraatkaupadega kauplemisel ning tarbijatele tekkivaid riske. See võiks hõlmata asjakohaseid kriminaalmenetlusi selliste kuritegeliku võltsimise pärssimiseks.

1.6. Vähendamaks negatiivset mõju, mida üha kasvav võltsitud ja piraattoodete hulk turule avaldab, tuleb võtta meetmeid sektori, riigi, Euroopa ja mitmepoolisel tasandil, et töötada vastu järgmisele:

- suutmatust tootmist ja investeeringuid suurendada;
- maine ja kvaliteedi kahjustamine, sh tehniline mittevastavus ja nõuete rikkumine, võltsitud vastavus- või nõuetekohasuse sertifikaadid ja valed vastavusmäärgised ning asjaomaste sertifikaatide ja märgiste väärkasutamine;
- oht tervisele, ohutusele ja keskkonnale;
- igasuguse sertifitseerimise ja normide ning kvaliteedikontrolli puudumine võltsitud kaupade puhul;
- töökohtade kadumine ja suutmatust luua uusi ettevõtteid;
- saamatajäänud rahaline või maksulaadne tulu;
- kasvavad probleemid turbe valdkonnas ja organiseeritud kuritegevuse, sh terrorismi rahastamise vastu võitlemisel.

1.7. Komitee on veendunud, et kõik avaliku ja erasektori osalised peavad ühiselt pingutama ning määratlema ja ellu viima koordineeritud meetmete ühise strateegia, mille eesmärk on kõnealust nähtust ennetada, tuvastada ja selle vastu võidelda, toetudes asjakohasele ühisele tehnilisele ja õigusraamistikule.

1.8. Komitee on aga seisukohal, et sellesse algatusse peaks panustama eelkõige ELi erasektor, mis hõlmab enim mõjutatud tööstusharusid ja teenuseosutajaid, samuti kogu väärtusahel, ning kaasata tuleks õiguste omanajad ja VKEd; komisjon aga peab uuendama intellektuaalomandi õigusi reguleerivat raamistikku, et ajakohastada olemasolevaid eeskirju ning kohandada ELis ja selle liikmesriikides praegu kasutada olevaid kriminaalõiguse võimalusi. Üheskoos peaksid nad andma tugeva tõuke, mis tarneallikast alustades läbib kogu tarneahela, selgitades selleks välja rahvusvahelise koostöö koostoimelised mehhanismid ning teostades järelevalvet tarnijate ja klientide üle, et vähendada võltsimise riski tarneahelas.

1.9. Komitee peab äärmiselt oluliseks tugevamat ühistegevust erasektoris, et tagada tõhus partnerlus veebisaitide pakujate, sisu tootjate, kaubamärkide omanike, elektrooniliste maksete operaatorite, reklaamijate/reklaamitööstuse võrgustike ja veebidomeenide registritega, samuti vabatahtlikke memorandumid ühistegevuse kohta, mis suudab kaasa tuua kiire kohandamise järskude turumuutustega.

1.10. Jõulist edendamistegevust erasektoris peaksid toetama avaliku sektori meetmed, näiteks:

- sellise uue kohtulaadse tehnika väljatöötamine kasvava võltsitud toodetega kauplemise piiramiseks, mis võimaldab avaliku ja erasektori koostööd tolli sekkumise optimeerimiseks märgistamise ja jälgitavuse kaudu;
- koostoimelised tuvastussüsteemid, mis vahetavad teavet sobival tehnoloogial põhinevate automaatsete riskihaldussüsteemidega ning võimaldavad e-kaubandusettevõtete omanikel ja õiguste omanikel rikkumisi tuvastada ja ennetada;
- uue strateegiakava kehtestamine aastateks 2018-2021, mis hõlmab uuendatud ja paremini koordineeritud ning asjakohastele rahalistele vahenditele tuginevat tegevusraamistikku, suuremat läbipaistvust ja prognoosivõimet, viimistletumaid luuremeetodeid, nn ELi musta nimekirja, tugevdatud kohapealse kasutajatoe pakkumist intellektuaalomandi õiguste küsimustes, sh jõupingutused võitlemaks võltsimiskuritegudega, ning täiustatud turujärelevalve

instrumente (interaktiivne andmebaas) koos tõeliselt ühise tolliteenusega, kooskõlas ettepanekuga võtta vastu direktiiv tollieeskirjade rikkumisi ja asjaomaseid karistusi käsitleva liidu õigusraamistiku kohta⁽⁴⁾;

— algatused eesmärgiga pakkuda paremaid statistilisi andmeid ja analüüse võltsimise ulatuse ja mõju kohta.

1.11. Komitee on seisukohal, et rahastada tuleks Euroopa võltsimisvastast kampaaniat, sh Euroopa võltsimisvastase võitluse päeva ja spetsiaalset vihjeliini, rõhutades järgmist:

— tõsine kahju, mida võltsitud ja piraattoodete turuletulek ja nende ostmine põhjustab tervetele majandussektoritele, tervisele, ohutusele, keskkonnale, Euroopa innovatsioonile ja loovusele, tööhõivele, riigi tuludele ja majanduskasvule tervikuna;

— asjakohase poliitika väljatöötamiseks on vaja suuri jõupingutusi täiustamiseks võltsitud toodete andmebaasi ning hindamiseks nendega seotud tootmis- ja töökohtade kadu. Praegu on tarvis, et statistiline baas ja ökonomeetrised hinnangud oleksid täpsemad, usaldusväärsemad ja võrreldavamad.

1.12. Komitee peab äärmiselt oluliseks paremat koordineerimist Euroopa Komisjoni eri talituste ning probleemiga tegelevate asjaomaste Euroopa asutuste ja liikmesriikide samalaadsete asutuste vahel. Seda on võimalik saavutada, tagades piisavad vahendid üleeuroopaliseks koostööks ning tehes jõupingutusi tõelise koostöökultuuri loomiseks. Seda eesmärki peaks aitama saavutada võltsimisvastase võitlusega tegeleva tsentraalse töökonna loomine asjakohaseks ajaperioodiks.

1.13. Komitee palub tungivalt, et nõukogu ja Euroopa Parlament veenaksid kiiremas korras Euroopa Komisjoni

— viima kiiresti lõpule tehnoloogilised ja struktuurimeetmed ning võltsitud ja piraattoodete vastase uue tegevuskava aastateks 2018–2021;

— toetama tugevamaid ühismeetmeid erasektoris eeskirjade ja struktuuridega, mis tagavad rahvusvahelise vabakaubanduse ausa ja proaktiivse arengu.

2. Sissejuhatus: nähtuse olemus ning kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed omadused

2.1. Käesoleva arvamuse teema määratlemiseks viidatakse määruses (EL) nr 608/2013 esitatud võltsimise kontseptsioonidele. Elektroonilist ja digitaalset piraatlust, IT-tarkvara või ebaseaduslike failidega kauplemist ja nende levitamist vastuolus asjaomaste intellektuaalomandi seadustega käesolevas arvamuses ei käsitleta, sest need tegevused on tihedalt seotud digitaalse tegevuskavaga, mille tarbeks on komitee loonud alalise uurimisrühma.

2.2. Võltsimise kui nähtuse kvantifitseerimine on keeruline ülesanne, sest kõigis ebaseadusliku tegevuse valdkondades põhineb kättesaadav teave liiga palju hinnangutel ja ligikaudsetel väärtustel, arvestades, et võltsimise kanaleid kontrollivad enamasti kuritegelikud ühendused, kes on teraselt tähele pannud, et seda liiki ebaseadusliku tegevuse potentsiaal on suur, ent tabamisrisk minimaalne.

2.3. Viimastel aastatel on võltsitavate toodete liike nii palju juurde tulnud, et pole enam tooteid, mida ei saaks järele teha ja müüa: kõike kopeeritakse, alates rõivaaknessuaaridest kuni mehhaaniliste tagavaraosade ja tööriistade, ehitusmaterjalide ja -seadmete, ehete, jalatsite, disainitoodete, mänguasjade, kosmeetika ja ravimiteni. Võltsitud toodetest on saanud lausa eraldi paralleelne ärisektor – tõsine konkurent, kelle vastu ettevõtjad peavad seisma ja kelle eest oma turuosa kaitsma.

⁽⁴⁾ http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2016.487.01.0057.01.EST&toc=OJ:C:2016:487:TOC.

2.4. Ostmise lihtsuse tõttu otsustavad ostjad sageli võltsitud toodete kasuks, millel on tõsised tagajärjed ettevõtjatele, iseäranis VKEdele. Kuna e-kaubandus ja veebipõhised oksjonid on vähe reguleeritud ja raskesti kontrollitavad, annavad need tõhusa ja kindla võimaluse luua lai kliendibaas ning kaubelda odavate võltsitud kaupadega.

2.5. Võltsimisest on saanud üks peamisi organiseeritud kuritegevust soodustavaid ja rahastavaid tegevusi. Kuritegelike ühenduste kaasatuse tulemusel on märkimisväärselt suurenenud võltsitud toodete tööstuse professionaalsus: organiseeritud kurjategijad on loonud vajalikud võrgustikud, mis võimaldavad neil tulemusi globaalses mastaabis optimeerida.

2.6. Võltsitud toodete tootmist peetakse üldiselt ELi-väliseks nähtuseks: tollistatistikast nähtub selgelt, et enamik riike, kust võltsitud tooted pärinevad, ei ole ELi liikmed. Hiina, kus on küll võetud suurimad kohustused võltsimise kaotamiseks, on jätkuvalt üks tööstusharu peamisi osalisi.

2.7. Interneti võidukäik on loonud uusi võltsitud toodete turustamise kanaleid, mis on müüja jaoks vähese riskiga, sest vahendajaid on väärtusahelas raske vastutusele võtta. Võltsitud toodete veebimüügi piiramiseks on tarvis suuremat koostööd kogu väärtusahelas.

2.8. Euroopas on suure intellektuaalomandiõiguse osakaaluga tööstusharude osakaal 39 % ELi SKP-st ja 26 % ELi tööhõivest⁽⁵⁾. Hiljutiste uuringute kohaselt⁽⁶⁾ moodustavad võltsitud kaubad 5–7 % maailma kaubandusest, mis tähendab aastas ligikaudu 600 miljardit eurot; OECD⁽⁷⁾ hinnangul oli imporditud võltskaupade väärtus 2013. aastal 2,5 % rahvusvahelisest kaubandusest, mis võrdub 338 miljardi euroga, ning hinnanguliselt on ELi imporditavate kaupade hulgas võltsitud või piraatkaupu 5 % ehk 85 miljardi euro väärtuses, jättes siinkohal välja ühe liikmesriigi piires toodetavad ja müüdivad kaubad ning need, mis ostetakse interneti teel ja kaudse majandustegevuse kaudu.

2.9. 2017. aasta kohta käivate muude rahvusvaheliste statistiliste andmete põhjal⁽⁸⁾ hinnatakse võltsitud ja piraatkaupadega kauplemise mahuks igal aastal 923 miljardit kuni 1,13 triljonit USA dollarit.

2.10. Võltsitud kaupade tootmine, sh suures mastaabis, on liikmesriikides kasvamas ning võltsijad püüavad mööda hiilida tollikontrollist ELi välispiiridel.

2.11. Võltsitud ja piraattoodete turule toomine põhjustab majandusele tohutut kahju, soodustades nn põrandaaluse majanduse arengut, mille tõttu jäädakse ilma avalike teenuste pakkumiseks hädavajalikust tulust,⁽⁹⁾ tekitatakse maksumaksjatele suurem maksukoormus ja kaovad püsitöökohad.

2.12. ELis kaob võltsimise tõttu aastas ligikaudu 800 000 töökohta ja saamata jääb 14,3 miljardit eurot maksutululu aastast, sh käibemaks ja aktsiisimaks⁽¹⁰⁾.

2.13. Euroopa Parlament on sel teemal vastu võtnud mitmeid resolutsioone, eelkõige 9. juuni 2015. aasta resolutsiooni,⁽¹¹⁾ kus soovitati rakendada lähenemisviisi, mis koondaks kõiki võltsimisvastases võitluses osalejaid ning aitaks parandada tarbijate teadlikkust, anda neile rohkem teavet, töötada välja uusi kaubandusmudeleid, parendada VKEde

⁽⁵⁾ Euroopa Patendiameti ja Siseturu Ühtlustamise Ameti ühisuuring suure intellektuaalomandiõiguse osakaaluga tööstusharude kohta ELis, september 2013.

⁽⁶⁾ UNODC, „The Globalization of Crime. A Transnational Crime Threat Assessment.“

⁽⁷⁾ OECD/EUIPO (2016), „Trade in Counterfeit and Pirated Goods: Mapping the Economic Impact.“

⁽⁸⁾ Global Financial Integrity, „Transnational Crime and the Developing World“, märts 2017 sihtasutuse WAITO poolt kinnitatud statistika – aprill 2017).

⁽⁹⁾ 2013. aastal jäi saamata hinnanguliselt 90–120 miljardit eurot maksutululu – *Frontier Economics* – 2016.

⁽¹⁰⁾ Sektoripõhised uuringud üheksa sektori kohta, mida võltsimine mõjutab: kosmeetika- ja isikliku hügieeni tooted; rõivad, jalatsid ja aksessuaarid; spordikaubad, mänguasjad ja mängud; ehted ja kellad; kotid; muusikasalvestised; vein ja alkohol; ravimid.

⁽¹¹⁾ Europarl P8_TA(2015)0219 – 09/06/2015 – <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P8-TA-2015-0219&language=ET&ring=A8-2015-0161>.

kaitsemehhanisme, edendada liikmesriikide ja kolmandate riikide huvide lähenemist ning paremini ära kasutada Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Ameti (EUIPO) kogutud andmeid.

2.14. Nõukogu võttis 19. märtsil 2013 vastu resolutsiooni, mis käsitleb Euroopa Liidu intellektuaalomandi õiguste rikkumisega võitlemise tollialast tegevuskava aastateks 2013–2017, seades selged eesmärgid, eraldades asjakohased ressursid ning määratledes tulemus- ja tulemuslikkuse näitajad selgepiirilise tegevuskava abil, mis käsitleb järgmist:

- uute õigusaktide rakendamine ja järelevalve intellektuaalomandi õiguste jõustamiseks;
- meetmed võitlemaks intellektuaalomandi õiguste rikkumiste vastu kaupade ja teenustega kauplemisel;
- koostöö päritolu-, transiidi- ja sihtriikidega, et võidelda ebaseadusliku kaubanduse vastu kogu rahvusvahelise tarneahela ulatuses;
- suurem koostöö EUIPO ja õiguskaitseasutustega.

2.15. Nõukogu 18. mai 2017. aasta järeldustes ELi prioriteetide kehtestamise kohta võitluseks organiseeritud ja raske rahvusvahelise kuritegevusega aastatel 2018–2021 rõhutatakse järgmist: „kuritegelikud turud on üha keerukamad ja dünaamilisemad [...]. [...] Seetõttu tuleks [...] pöörata erilist tähelepanu ebaseaduslike kaupade ja teenuste, sealhulgas võltsitud kaupade e-kaubandusele“.

3. Rahvusvaheline ülevaade

3.1. Tollistatistikast nähtub selgelt, et enamik võltsitud toodete päritoluriike ei ole ELi liikmed. Lisaks Hiinale ja Hongkongile on võltsimistööstuse põhitegutsejate hulgas ka teisi konkreetsetele sektoritele spetsialiseerunud Aasia riike: India ravimisektoris, Egiptus toiduainesektoris ning Türgi parfümeeria-, kosmeetikatoode ja jalanõude sektoris, samuti Malaisia, Valgevene, Araabia Ühendemiraadid, Indoneesia, Tai ja Filipiinid.

3.2. ELi 2014. aasta tollistatistikast ilmneb, et üle 66 % võltsitud tekstiili- ja rõivatoodetest on pärit väljastpoolt ELi.

3.3. Transiidipunktidel on kaupade transportimisel Aasiast Euroopasse eriti oluline osa, kuna need toimivad kaubakonteinerite transpordi puhul kesksete tsoonidena 135 eri riigis paiknevast 3 000 vabatsoonist koosnevas võrgustikus. Neid alasid kasutatakse kaubakonteinerite sisu vahetamiseks, dokumenteerimiseks ja uuesti märgistamiseks.

3.4. Veel üks tegur, mida tuleb arvesse võtta, on võltsitud ja piraatkaupade liidusise tootmise märkimisväärne kasv ELis, mis on Europoli andmetel muutumas organiseeritud kurjategijate jaoks üha tasuvamaks tegevuseks, millega kaasnevad palju väiksemad riskid ja mis on seotud muude kuritegevuse liikidega, nagu pettus, dokumentide võltsimine, maksupettus ja inimkaubandus.

3.5. Seoses võltsitud ja piraatkaupade tootmisrajatiste ümberpaiknemisega ELi riikidesse, sellest tulenevate madalamate transpordikulude ja väiksema tabamisriski ning hästi organiseeritud ja piisavate ressurssidega kuritegelike võrgustike arenguga näib tekkivat uus mudel: Marokos kõigest 15 km kaugusel EList asuva Tanger Medi vabatsooni eeldatav laienemine võib pakkuda kuritegelikele võrgustikele täiendavaid võimalusi tuua Euroopa turule suuremaid võltsitud kaupade koguseid.

3.6. Aastatel 2011–2013 mõjutas võltsimistegevus enim järgmiste riikide ettevõtjaid: USA (20 %), Itaalia (15 %), Prantsusmaa ja Šveits (12 %), Jaapan ja Saksamaa (8 %), Ühendkuningriik ja Luksemburg. Alahinnata ei tohiks ka kaudseid kahjusid ja lisakulusid, mis tekivad seoses võltsimistegevusest tulenevate uute projekteerimis- või innovaatiliste lahendustega.

4. Võitlus võltsimise ja piraatlusega ühtsel turul

4.1. Komitee kutsub liikmesriike tungivalt üles võtma meetmeid, mille eesmärk on

- tugevdada riiklikke võltsimisvastaseid meetmeid ja õigusakte ning edendada õigusaktide ühtlustamist ELi tasandil, töötades välja tõhusad raamistikud võltsitud kaupade halduskontrolliks ja kohandades liikmesriikides kasutada olevaid kriminaalõiguse võimalusi;
- tagada parimate tavade vahetamise teel ELi õigusaktide riigi tasandil rakendamise ühtne kõrge tase;
- teha pädevatele asutustele ülesandeks koguda võrreldavaid statistilisi andmeid, sh võltsitud toodete ning surma- ja õnnetusjuhtumite seoste kohta, nt tooterühmade kaupa;
- luua strateegiad, et tõhusamalt seirata, ohjata ja piirata võltsitud toodetest tulenevaid riske rahvatervisele;
- parandada tarbijate suutlikkust nutitelefoni tehnoloogia abil ise oma kaupade ehtsuse üle otsustada ning võimaldada neil ise kontrollida oma ostude omadusi, väärtust ja ohutust;
- parendada teabevahetust tarbijatega, hoiatada neid võltsitud toodetega seotud ohtude eest ja näidata neile, kuidas kasutada uusi meetodeid võltsikaupade hõlpsaks tuvastamiseks: tuleks suurendada tarbijate teadlikkust ning viia läbi riiklikke teabe- ja hariduskampaaniaid;
- kaasata kohalikud osalejad, sektoriülesed rühmad ja tarbijate ühendused aktiivsemalt võltsimisvastasesse võitlusse riiklikul tasandil, eelkõige teavituskampaaniate kaudu;
- anda tolliametnikele võltsitud toodete tuvastamiseks piisavad vahendid ning asjakohane väljaõpe meetodite ja strateegiade kohta;
- muuta kaubamärkide, mudelite ja muude intellektuaalomandi õiguste registreerimine VKEdele lihtsamaks, hoides samas tehniliste standardite ja intellektuaalomandi õiguste kõrget taset.

4.2. Komitee kutsub üles kehtestama uue ELi raamistiku aastateks 2018–2021, sh täielikult rahastatud ja kooskõlastatud tegevuskava, eesmärgiga tugevdada ELi tasandil võltsimisvastaseid õigusakte ja algatusi nt järgmiste meetmete abil:

- kiirendada ühtse Euroopa tollisüsteemi rajamist ühiste menetluste, vahendite ja ühtlustatud andmebaaside abil, millest on võimalik kohe teavet otsida;
- võtta vastu ühised kriteeriumid statistika kogumiseks, rõhutades samas sektoripõhiseid algatusi, sest puuduvad kõigile ühtviisi sobivad lahendused;
- edendada innovaatilisi jälgimis- ja seirerakendusi;
- rakendada Euroopa tasandil tõhusamat koordineerimist, et viia võltsimisvastase võitluse standardid kõigis liikmesriikides samale tasemele;
- tõhustada luuretegevust ja seaduste jõustamise kahepoolseid lepinguid kogu tarneahelas, sh kohapealse laiendatud ELi intellektuaalomandi õiguste kasutajatoe abil;
- tegutseda kohe, et edendada lihtsustatud ELi võrgustikku Euroopa VKEde toetamiseks ja abistamiseks;
- lisada vabakaubanduslepingutesse võltsimisvastased klauslid;
- rakendada ja koordineerida rahvusvahelisel tasandil ELi ennetusmeetmeid, et teostada järelevalvet 3 000 vabatsooni ja kogu tarneahela üle;

- teha pädevatele ELi asutustele ülesandeks koguda täielikult võrreldavaid statistilisi andmeid võltsitud toodete ning surma- või õnnetusjuhtumite seoste kohta;
- kehtestada ühised ELi meetmed, et tõhusamalt kontrollida ja ennetada võltsitud toodetest põhjustatud riske rahvatervisele;
- parandada ELi teabevahetust tarbijatega, neid hoiatada ja õpetada neid selliseid tooteid ära tundma (Teadusuuringute Ühiskeskuse mudel);
- ergutada ELi äriühingute koostööd tõhusamalt teavet võltsimisega seotud probleemide kohta ja tõhustama võltsimise vastu võitlemiseks kujundatud meetmeid, nagu spetsiaalsed vihjeliinid tarbijatele ning paremad andmehaldussüsteemid;
- võtta koordineeritud meetmeid e-kaubanduse vallas (makseviisid ja reklaam) ning võtta kasutusele ühised erieeskirjad ravimite ja muude tundlike toodete veebimüügi kontrollimiseks, kaasates operaatoreid, erialadevahelisi rühmi ja tarbijate ühendusi;
- töötada välja võltsimiskuritegude valdkonna lähenemisviis, et käsitleda kuritegelikke ühendusi ning nende mõju ohutusele, rahvatervisele ja turvalisusele, laiendades MEDICRIME'i konventsiooniga seonduvaid juurdunud õiguspõhimõtteid tööstuslikele võltsitud toodetele, mis seonduvad ohutuse ja ohtudega rahvatervisele;
- koostada koos Euroopa Ravimiameti, Europoli, Euroopa Toiduohutusameti ning Euroopa Liidu Võrgu- ja Infoturbeametiga eraldi eeskiri ravimite ja muude tundlike toodete veebimüügi järelevalve kohta;
- hinnata vahendajate võimalikku rolli intellektuaalomandiõiguste kaitsmisel, sh seoses võltsitud kaupadega, ja kaaluda ELi konkreetse intellektuaalomandi õiguskaitse õigusraamistiku muutmist⁽¹²⁾;
- töötada paralleelselt riiklike kampaaniatega välja nii siseturule kui ka väljapoole suunatud tugev Euroopa võltsimisvastane kampaania ja seda toetada;
- edendada programmi „Horisont 2020“ raames ühist võltsimise alast tehnoloogiaalgatust;
- eraldada asjakohased rahalised vahendid uues tegevuskavas aastateks 2018-2021 sätestatud meetmete jaoks.

5. Optimaalse juhtimise tagamine

5.1. Komitee peab äärmiselt oluliseks tagada tihedam koordineerimine Euroopa Komisjoni eri talituste ja probleemiga tegelevate Euroopa asutuste vahel. See on võimalik saavutada, luues töökoonna, kes annab aru otse Euroopa Komisjoni presidendile ning saab suhelda kõigi asjaomaste erasektori osade, rahvusvaheliste asutuste ja liikmesriikide pädevate asutustega.

5.2. See võltsimisvastase võitluse töökond peaks eelkõige rahvusvahelisel tasandil esitama kõikehõlmava aastaaruande tehnoloogia, struktuuri ja õigusloome valdkondades saavutatud edusammude kohta.

5.3. Euroopa Komisjon ja Euroopa asutused, eelkõige EUIPO, Europol ja OLAF, samuti võltsimisvastase võitlusega tegelevad vabaihendused, peavad muutma rahvusvahelise koordineerimise tõhusamaks, korraldades iga-aastaseid rahvusvahelisi konverentse.

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽¹²⁾ Vt COM(2016) 288 final.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Tööstuse muutused ELi peedisuhkrutööstuses“**(omalgatuslik arvamus)**

(2017/C 345/05)

Raportöör: **José Manuel ROCHE RAMO**Kaasraportöör: **Estelle BRETNALL**

Täiskogu otsus	26.1.2017
Õiguslik alus	kodukorra artikli 29 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	tööstuse muutuste nõuandekomisjon (CCMI)
Vastuvõtmine CCMI	22.6.2017
Vastuvõtmine täiskogus	5.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	527
Hääletuse tulemus	111/1/2
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. ELi peedisuhkrutööstus valmistub üheks oma seni suurimatest muutustest, st tootmiskvootide kaotamiseks 1. oktoobril 2017. Tootmiskvootide kaotamine pakub ELi peedisuhkrutootjatele uusi võimalusi, eelkõige võimalust toota toiduks kasutamiseks rohkem suhkrut ja eksportida ilma piiranguteta. Nende uute võimaluste ärakasutamiseks on ELi peedisuhkrutööstus teinud kõvasti tööd oma konkurentsivõime suurendamiseks. Sellest hoolimata tekitab tootmiskvootide kaotamine ka lisaohte ja ebakindlust ning võib sektori surve alla seada. Konkurents tugevneb, avaldades survet hindadele nii peedikasvatajate kui ka töötajate seas, samal ajal prognoositakse, et isoglükoosi turuosa suureneb. ELi väiksema konkurentsivõimega peedisuhkrutootjatel ja -kasvatajatel võib olla raske karmimas ja muutlikumas turukeskkonnas läbi lüüa. Sellel võib olla tõsiseid tagajärgi töötajate, ettevõtjate, põllumajandustootjate ja maapiirkondade elanike jaoks. On väga oluline, et poliitikakujundajad jääksid sektori tuleviku suhtes valvsaks.

1.2. Abi suhkru eraladustamiseks on ainus erivahend, mis jääb toetama ELi peedisuhkrutööstust pärast tootmiskvootide kaotamist. Kuid turukriisi korral ELi peedisuhkrusektoris ei ole selge, millistel tingimustel sellist abi võidakse pakkuda. Eraladustamistoetuse kasutamise tingimused tuleb paremini kindlaks määrata, et süsteem sobiks eesmärgi täitmiseks. Euroopa Komisjon võiks kaaluda sellise objektiivse hinnakünnise määramist, mis käivitaks eraladustamistoetuse kasutamiseks vajalike otsuste tegemise protsessi. See muudaks protsessi vähem subjektiivseks ning edendaks sellise toetuse kiiret ja ühtset kasutuselevõttu kriisiolukordades. Ühe võimalusena tuleks kaaluda ka üldisi kriisisätteid, näiteks põllumajandustoodete ühise turukorralduse määruse artiklit 222. Komitee kiidab heaks suhkruru vaatlusrühma loomise, eeldusel et selle koosseis on tasakaalus ja see kutsutakse turul tekkinud raskuste korral kiiresti kokku.

1.3. Ühine põllumajanduspoliitika peaks hõlmama turuvahendeid, mis toetavad jätkuvat suhkrutootmist ELi liikmesriikides. ELi peedisuhkrutööstus aitab otsustavalt kaasa töökohtade loomisele ja majandustegevusele, aga ka toiduaine- ja joogitööstuse konkurentsivõimele. Praegu võimaldab ühine põllumajanduspoliitika liikmesriikidel anda tootmiskohustusega seotud toetust sektoritele või piirkondadele, kus konkreetsete põllumajanduslike tootmisviiside või põllumajandussektorite puhul, mis on eriti tähtsad majanduslikel, sotsiaalsetel või keskkonnavalastel põhjustel, esineb teatavaid probleeme. Nii on see suhkrupeedikasvatusega haavatavates piirkondades. Tootmiskohustusega seotud otsetoetused peaksid keskenduma peedisuhkru tootmise vähenemise ja/või sellest loobumise ohu vähendamisele nendes piirkondades, et vältida maapiirkondade kõrbestumist ja säilitada elurikkus. Suurenenud volatiilsuse taustal tuleks

põllumajandusettevõtjate otsesest toetamist täiendada parema juurdepääsuga riskijuhtimisvahenditele. Töötajate ja põllumajandusettevõtjate üksteisest sõltumine on põhjus sellise lepingulise eriraamistiku loomiseks, mis reguleerib sektoris kasvatajate ja töötajate vahelisi suhteid.

1.4. Kui pärast 1. oktoobrit 2017 esineb ELi suhkruturul ebasoodsaid suundumusi, võib see kaasa tuua koondamisi. Euroopa Komisjon peaks uurima erinevate Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide sobivust kohaliku või piirkondliku tööhõive toetamiseks, eelkõige nende töötajate ja põllumajandusettevõtjate puhul, keda võivad mõjutada võimalikud rajatiste sulgemised. Võib-olla on vaja teha erandeid seoses mõne fondi kasutuselevõtu kriteeriumidega.

1.5. Alates 1. oktoobrist 2017 on ELi peedisuhkrutootjad kohustatud teatama nii oma põhitoote müügihinna kui ka põhitooraine ostuhinna. Sellise turu läbipaistvuse tasemega ei kaasne aga samalaadset läbipaistvust tarneahela järgmistes lüüdes ja isoglükoosi tootjate puhul. Euroopa Komisjon peaks kaaluma põllumajandusturgude tööühma soovitusi laiendada turu läbipaistvust ahelas allapoole kuni suhkrutarbijateni, et anda parem ülevaade sellest, kuidas jagatakse lisandväärtust tarneahela ulatuses. Turu läbipaistvus – kas suhkru ja isoglükoosi tootjate või suhkrutarbijate jaoks – ei tohi mõjutada asjaomaste ettevõtjate konkurentsiseisundit.

1.6. Pärast kvootide kaotamist on suhkrueksporti kasv ELi suhkrutööstuse jaoks väga oluline. Komisjon peaks edendama ELi suhkrueksporti ja taunima kaubanduse kaitsemeetmete meelevaldset kehtestamist kolmandate riikide importijate poolt. Komisjon peaks ELi vabakaubanduslääbirääkimiste kontekstis olema ettevaatlik kaubanduse liberaliseerimise taotlemisel. Ta peaks senisest tõhusamalt vaidlustama maailma suurte suhkrutootjate ja -eksportijate kauplemist moonutava toetuspoliitika nii WTOs kui ka kahepoolsetes kaubanduslääbirääkimistes.

1.7. Suhkrupeedi alternatiivsete kasutusvõimaluste – nagu näiteks bioetanooli tootmine, loomasööt, bioplasti ja biokemikaalide tootmine – edendamine on oluline sektori tulevase konkurentsivõime seisukohast. Euroopa Komisjon peaks säilitama biokütustele 7%-lise ülempiiri, mida arvestatakse taastuvenergia 10 % osakaalu eesmärgi saavutamisel transpordisektoris. Muuta ei tohi taastuvenergia direktiivi (2009/28/EÜ) IX lisa, millega melass kvalifitseeritakse täiustatud biokütuste lähteaineks. Euroopa Komisjon ja Euroopa Investeerimispank peaksid pingutama selle nimel, et edendada ja tugevdada innovatsiooni muude bioressursipõhiste kõrvalsaaduste valdkonnas. See võiks toimuda ELi innovatsioonifondi ja madala intressiga laenude programmi abil.

2. Peedisuhkru tootmise olulisus maapiirkondades ja keskkonna jaoks

2.1. Euroopa Liit on maailma juhtiv peedisuhkru tootja. Turustusaastatel 2011/2012 – 2015/2016 toodeti igal aastal keskmiselt 17,2 miljonit tonni peedisuhkrut. Suhkrutootjad ostavad 137 000 Euroopa kasvatajalt aastas ligikaudu 107 miljonit tonni suhkrupeeti. Suhkrupeedist toodetakse peamiselt suhkrut, aga märkimisväärne kogus peeti töödeldakse teisteks toodeteks, nagu loomasööt, etanool kui taastuv energiaallikas ja biotooted. Sellistel toodetel võib olla liigse pakkumise korral oluline puhvriroll.

2.2. Peedisuhkrutehased paiknevad suuremas osas maapiirkondades, mida iseloomustab tööstustegevuse madal tase. Need tehased on sageli oma asukohapiirkonna majanduse tugisammas, sest seal on vähe tööstuslikke alternatiive. ELi suhkrusektor hõlmab ligi 28 000 otsesest töökohta, mis on peamiselt koondunud kõige konkurentsivõimelisematesse suhkrupeeditootmise piirkondadesse. Need töökohad nõuavad üsna häid kutseoskusi ja suhkrutööstuse töötajad saavad suuremat tasu kui enamiku teiste põllumajandussektorite töötajad. Lisaks otsesele tööhõivele pakub tööstuse loodud majandustegevus kaudselt tööd veel 150 000 inimesele, näiteks transpordis, logistikas ja ehituses.

2.3. Vaid väga erandlikel tingimustel on võimalik suhkrutootmist pärast seda, kui suhkrutootmisrajatis on suletud, uuesti alustada. Seda seetõttu, et suhkrutehase ehitamisega kaasnevad väga suured kapitalikulud, tavaliselt mitusada miljonit eurot. Enamikul juhtudel tähendab ühe tehase sulgemine väga olulise tööstustegevuse lõplikku kadumist, mille tulemusena kaovad sajad otsesed ja kaudsed töökohad. Alternatiivse töökoha otsimine tööstuses võib viia maapiirkonnast väljarändamise ja rahvastikukaoni.

2.4. Samalaadne on ka peedikasvatajate olukord. Suhkrupeeti tuleb kasvatada seda töötlevate tehaste läheduses peedi transportimise suhteliselt kõrge hinna tõttu – ühe tonni suhkru tootmiseks on vaja kuus kuni seitse tonni peeti. Seal, kus suhkrutehas tegevuse lõpetab, jäävad kasvatajad ilma oma suhkrupeedi müügikohast. Kui majanduslikult tasuvas kauguses ei asu teist tehast, peavad nad minema üle teiste põllukultuuride kasvatamisele. Sellel on märkimisväärne kahjulik mõju asjaomaste põllumajandusettevõtjate finantskasumile, sest paljud neist on teinud märkimisväärseid investeeringuid eriseadmetesse (näiteks peedikoristuse jaoks), mida ei saa kasutada teiste põllukultuuride puhul. Lisaks võib suure hulga põllumajandusettevõtjate järsk üleminek teistele põllukultuuridele avaldada märkimisväärset survet kohalikele põllumajandusturgudele.

2.5. Peedisuhkru tootmine on keskkonnasäästlik. Suhkrupeeti kasvatatakse alati külvikorra alusel vaheldumisi teiste põllukultuuridega. Külvikord aitab säilitada mulla viljakust ja vähendada mulla kaudu levivate haigustekitajate ja kahjurite taset ning vähendab seepärast vajadust taimekaitsevahendite järele. ELi peedikasvatuse piirkondades arendatakse ja levitatakse ulatuslikult häid tavasid. Sektoris soodustatakse multši kasutamist ja vähendatud maaharimist, et suurendada mulla viljakust ja vähendada erosiooni. Tehastes minimeeritakse energiakasutust soojus- ja elektrienergia koostootmise süsteemide kasutamise, soojustagastuse ja veekaitse abil.

3. ELi peedisuhkrutööstuse konkurentsiseisund

3.1. ELi suhkrusektor on investeerinud tähelepanuväärseid summasid tehnilistesse uuendustesse ja kulude vähendamisse, aga ka inimkapitali, uurimistegevusse, haridusse ja koolitamisega. Viimase 26 aasta jooksul on ELi kvoodikohase suhkru tootmiskulud kasvanud ainult 0,4 % aastas, võrreldes 2,2 % inflatsioonimääraga aastas. See tähendab inflatsiooniga võrreldes kulude jätkuvat vähenemist kahe aastakümne jooksul ⁽¹⁾. Need tulud on aidanud suurendada ELi suhkrut kasutava toiduaine- ja joogitööstuse konkurentsivõimet.

3.1.1. Suhkrupeedi saagikus on viimaste aastate jooksul märkimisväärselt suurenenud nii tänu tehnilistele uuendustele kui ka seemnesortide parandamisele, mis on kannustatud koostööst tööstuse, kasvatajate, teadus- ja arendustegevuse ning seemnekaubanduse vahel. Keskmise suhkrupeedi saagikus (tonni suhkrut/ha) on viimase 26 aasta jooksul suurenenud 2,4 % aastas ja selle suundumuse jätkumist prognoositakse ka 2017. aasta järgseks perioodiks. ELi suhkrusaagikus hektari kohta on nüüd kõrgem kui Austraalias või Brasiilia lõunapiirkonna keskosas, mida peetakse ühtedeks kõige konkurentsivõimelisemateks piirkondadeks maailmas. Neli maailma kümnest suurimast suhkrutootmisettevõttest asub ELis ⁽²⁾.

3.2. See konkurentsivõime suurenemine on osaliselt sektori ulatusliku ümberkujundamise tulemus, mis leidis aset 2006.–2009. aastal. Pärast 2006. aasta reformi sulges ELi peedisuhkrutööstus peaaegu poole oma tehastest, mille tulemusel kadus 4,5 miljonit tonni tootmisvõimsust, üle 24 000 otsese töökoha ja 165 000 põllumajanduslikku tarnijat ⁽³⁾. Ümberkujundamise tulemusena muutus ELi peedisuhkrutööstus majanduslikult jätkusuutlikumaks, aga sellel olid suured sotsiaalsed kulud. Alates 2008/2009. turustusaastast on töökohtade ja tehaste arv püsinud suhteliselt stabiilsena.

3.3. Tihedad suhted suhkrutöötajate ja töötajate vahel on säilinud tänu pikaajalisele sotsiaaldialoogile Euroopa ja riigi tasandil. Sotsiaaldialoog on ELi suhkrusektoris eksisteerinud alates 1968. aastast ja sellel on olnud oluline osa sotsiaalselt vastuvõetava ülemineku tagamisel rasketel aegadel, näiteks pärast ELi suhkrupoliitika reformi 2006. aastal. Suurendades ühisvastutuse tunnet, aitab sotsiaaldialoog kaasa tööstuse konkurentsivõimele.

3.4. Alates 2017. aastast jätkatakse konkurentsivõime suurendamisega, eelkõige kuna tootjad võivad soovida vähendada püsikulusid, hoides tehaseid töös täisvõimsusel. See võib tähendada pikemaid peedi töötlemise perioode ja seetõttu suuremaid riske nii töötajate kui ka kasvatajate jaoks ebakindluse tõttu, mis on seotud peedi koristuse ja talvel ladustamisega.

⁽¹⁾ Näitajad on võetud Euroopa suhkrutootjate komitee (CEFS) iga-aastasest tootmiskulude uuringust, mille käigus arvutatakse välja ELi kvoodikohase peedisuhkru keskmised tootmiskulud.

⁽²⁾ F.O. Licht, „International Sugar and Sweetener Report“, 18. mai 2017, kd 149, nr 14. Need neli suhkrutootmisettevõtet on Südzucker, Tereos, ABSugar ja Nordzucker.

⁽³⁾ Euroopa suhkrutootjate komitee (CEFS) statistika.

3.5. Raiskamise vältimiseks kasutavad ELi suhkrutöötledajad ära kogu peedi, et toota lisaks suhkrule mitmesuguseid muid tooteid. Näiteks müüakse peedi puhastamisel saadud kivid ja muld ehitustööstusele, peedi kiudmaterjal (nn peedi viljaliha) ja melass eraldatakse ja töödeldakse kasutamiseks loomasöödas ning melassi ja teisi suhkrutootmisest tulenevad siirupeid saab kasutada taastuva energiaallika etanooli tootmiseks. Üha rohkem mitmekesistavad suhkrutootjad ka biopõhiste toodete jaoks koostisosade tootmist selliste tööstusharude jaoks nagu plastmassi-, tekstiili-, ravimi- ja keemiatööstus.

4. Suhted suhkrutarneahelas

4.1. Peedisuhkru töötledajad ja suhkrupeedi kasvatajad on üksteisest sõltuvad. Põllumajandusettevõtjad sõltuvad suhkrutootjatest, et saada põhikapitali ja eksperditeadmisi peedist suhkru eraldamiseks, ning töötledajad sõltuvad saagi tarnimiseks lepingu sõlminud põllumajandusettevõtjatest. Peedi transpordikulude vähendamiseks peavad põllumajandusettevõtjad asuma ka selle suhkrutehase läheduses, millele nad saaki tarnivad. Lisaks tegutsevad mitmed suuremad suhkrutootjad ühistutena, mis võimaldab tarnivatel põllumajandusettevõtjatel otseselt tööstuses osaleda.

4.1.1. Töötledajate ja põllumajandusettevõtjate omavaheline sõltuvus vajab lepingulist eriraamistikku, mis tasakaalustab kahe osapoolte vahelisi õigusi ja kohustusi. Suhkrupeedikasvatajate ja suhkrutöötledajate vahelised lepingulised suhted pärast 2017. aastat on sätestatud põllumajandustoodete ühise turukorralduse määruse artiklis 125 ja X lisa. Neid eeskirju täiendati hiljuti delegeeritud määrusega, mis võimaldab vabatahtlikkuse alusel jätkata väärtuse jaotamise klauslite lisamist peeditarne lepingutesse⁽⁴⁾. Suurem osa suhkrutööstusest on leppinud 2017/2018. aastaks ja edaspidiseks kokku peeditarne lepingutes, mis hõlmavad teatud seost suhkrupeedi hindade ja suhkruturu hindade vahel.

4.1.2. Peedisuhkru tootjatel on juba pikka aega olnud kohustus teatada iga kuu oma hinnad, tootmisandmed ja varud ning see kohustus jääb kehtima ka kvoodijärgsel perioodil. Alates 1. oktoobrist 2017 tuleb suhkrupeedihinnad teatada ka Euroopa Komisjonile ja need igal aastal avaldada. Sellise turu läbipaistvuse tasemega, mis iseloomustab suhkrutöötlemise sektorit, ei kaasne aga samasugust läbipaistvust tarneahela järgmistes lülides ja isoglükoosi tootjate puhul. Tõendid näitavad, et hindade ülekandumine suhkru tarneahelas on vähene,⁽⁵⁾ ning võib olla põhjust uurida suurema läbipaistvuse võimalikkust ELi peedisuhkru kasutajate jaoks.

4.2. ELi suhkruturul on aktiivsed ka roosuhkru rafineerimise tehased. Roosuhkru rafineerimise tehased ei eralda suhkrut peedist, vaid nad sõltuvad rafineerimiseks mõeldud toor-roosuhkru impordist. EL lubab piiramatut tollimaksuvaba suhkruiporti kõige vähem arenenud riikidest algatuse „Kõik peale relvade“ (Everything But Arms) alusel ning neist Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikidest, mis on sõlminud ELiga majanduspartnerluslepingu. ELi roosuhkru rafineerimise tehased saavad kasu tollimaksuvabadest turule juurdepääsu soodustustest Kesk-Ameerika, Colombia, Peruu, Ecuadori ja Lõuna-Aafrikaga sõlmitud kahepoolsete lepingute alusel, mis hõlmavad praegu kokku 420 000 tonni aastas. Vähendatud tollimaksuga CXL-kvoodi alusel rafineerimiseks mõeldud toorsuhkru aastane kättesaadavus, mis on jagatud Brasiilia, Austraalia, Kuuba ja kõigi kolmandate riikide vahel (*erga omnes*), on üle 700 000 tonni ning 2017.-2018. aastaks prognoositakse selle kasvu kuni 800 000 tonnini. Nii hiljuti lõpetatud kui ka käimasolevate vabakaubanduslääbirääkimiste raames pakub EL kolmandatele riikidele lisajuurdepääsu ELi suhkruturule.

5. Tootmiskvootide kaotamine

5.1. Alates 1968. aastast on toiduks kasutatava suhkru ja isoglükoosi tootmine olnud ELis piiratud tootmiskvootidega. Tootmiskvoodid kaotavad kehtivuse 1. oktoobril 2017, st ELi 2017/2018. suhkruturu aasta alguses. Sellest ajast alates võivad ELi suhkru ja isoglükoosi tootjad toota toiduks kasutatavat suhkrut ja isoglükoosi ilma piiranguteta. Samuti kaotab kehtivuse praegune ekspordi ülemmäär⁽⁶⁾. Selle tulemusena võivad ELi suhkrutööstuse ettevõtjad alates 1. oktoobrist 2017 suhkrut piiranguteta ekspordida.

⁽⁴⁾ Komisjoni 17. mai 2016. aasta delegeeritud määrus (EL) 2016/1166, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1308/2013 X lisa seoses suhkrusektoris suhkrupeedi ostutingimustega alates 1. oktoobrist 2017.

⁽⁵⁾ Areté, oktoober 2012, „Study on price transmission in the sugar sector. Final report“, Euroopa Komisjon, põllumajanduse ja maaelu arengu peadirektoraat, pakkumus nr AGRI-2011-EVAL-03.

⁽⁶⁾ Vt DS266. Praegu võib EL ekspordida ligikaudu 1,35 miljonit tonni suhkrut turustusaastas, st 10 % kvoodikohase suhkru tootmisahust.

5.2. 2017/2018. aastaks prognoositakse suhkrutootmise kasvu, mis on eeldatavasti struktuuriline. Lisaks prognoositakse, et isoglükoos haarab suurema osa ELi magusainete turust, sest isoglükoosi tootjate eesmärk on jõuda järk-järgult 2–3 miljoni tonni suuruse tootmismahuni, millest suurt osa võidakse kasutada karastusjookide tootmiseks⁽⁷⁾. Võrdlusena on ELi suhkrutarbimine mõnevõrra vähenemas.

5.3. Suurenenud kodumaine suhkrutootmine ja isoglükoosi suurenenud turuosa võivad langetada ELi valge suhkru hindu kvoodijärgsel perioodil. Euroopa Komisjoni põllumajandusturgude keskpika perioodi väljavaated 2016.–2026. aastaks viitavad sellele, et ELi valge suhkru hinnad hakkavad olema viitekünnisest (404 eurot/tonn) madalamad peaaegu kogu kvoodijärgse perioodi jooksul, st madalamad suhkru tootmise ja suhkrupeedi kasvatamise keskmistest hindadest.

5.3.1. ELi valge suhkru hinnad langesid 2015. aastal madalaimale tasemele alates sellest, kui hinnaaruandluse süsteem 2006. aastal loodi⁽⁸⁾. Sellel olukorral oli tõsine mõju ELi suhkrutootjate teatatud finantstulemustele. Paljud tootjad ei suutnud 2015/2016. aasta eelarveaastal kasumit teenida. Itaalia suhkrutootjad on iseäranis suure surve all, nii et üks tootja otsustas isegi 2015/2016. turustusaastal mitte toota. Ka Kreeka ainus suhkrutootja on tõsisest raskustest.

5.4. Alates 1. oktoobrist 2017 võivad ELi suhkrutootjad piiranguteta eksportida. See võib olla võimalus suurendada tulusid, et kompenseerida madalamaid suhkruhindu ELis. Maailma suhkrutarbimine kasvab eeldatavasti 1,5–2 % aastas (ligikaudu 2–3 miljonit tonni aastas), nii et peaks olema piisavalt nõudlust, et suurendada ELi suhkrueksporti.

5.4.1. Siiski sõltub ELi suhkru ekspordi kasv piisavast juurdepääsust kolmandate riikide turgudele. Euroopa Komisjon peaks vabakaubanduslääbirääkimiste käigus püüda avada suhkru netoimportijate suhkruturgusid nii tollimaksude vähendamise/kaotamise kui ka tariifikvootide avamise abil. Komisjon peaks jätkama tollimaksude kaotamist ELi suure suhkruisaldusega toodete ekspordilt ning tagama neile toodetele ranged päritolureeglid, et ELi suhkrutootjad saaksid suurenenud ekspordist kasu.

5.4.2. ELi suhkru ekspordile tekitavad mõnikord probleeme kolmandate riikide kehtestatud kaubanduse kaitsevahendid. Euroopa Komisjon peaks tegema kõik endast oleneva, et pärast seda, kui alates 1. oktoobrist 2017 muutub sektor reguleerimata sektoriks, selliste meetmete vastu võidelda ning sektor peab pakkuma vajalikku toetust mis tahes kokkulepitud korrale.

5.5. Nii hiljuti lõpetatud kui ka käimasolevate vabakaubanduslääbirääkimiste raames pakub EL kolmandatele riikidele juurdepääsu ELi suhkruturule. Turu avanedes puutuvad ELi valge suhkru hinnad kokku hindade vähendamise surve ja suureneva volatiilsusega. Praegune maailmaturg kujutab endast järelejäänud dumpinguturgu, mida mõjutab suur volatiilsus ja kus tihti kaubeldakse ka kõige tõhusamate ülemaailmsete tööstusharude keskmistest tootmiskuludest madalamate hindadega. See on suure osas põhjustatud mõne suure suhkrutootja ja -eksportija, näiteks Brasiilia ja Tai kaubandust moonutavatest toetusmeetmetest. Tulemuseks on see, et ELi peedisuhkrutootus ei konkureeri võrdsetel tingimustel kolmandate riikide suhkrutootjatega. Komisjon peab oma vabakaubanduslääbirääkimistes käsitlema suhkrutundliku teemana, säilitades ELi tollimaksud suhkru pealt. Käimasolevad läbirääkimised Mercosuriga on sektorile tõsiseks ohuks, arvestades et Brasiilia on maailmas turgu valitsev tootja ja eksportija. Komisjon peab olema valmis peamiste suhkru subsideerijate tavade vaidlustama nii WTO vaidluste lahendamise organis kui ka kaubanduslääbirääkimiste käigus.

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president

Georges DASSIS

⁽⁷⁾ Need andmed pärinevad tärklietööstuse liidult StarchEurope.

⁽⁸⁾ Veebruaris ja juunis 2015 langesid hinnad madalaimale tasemele, st 414 euronit tonni kohta.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Teisest Corki deklaratsioonist konkreetsete meetmeteni“**(omaalgatuslik arvamus)**

(2017/C 345/06)

Raportöör: **Sofia Björnsson**

Täiskogu otsus	26.1.2017
Õiguslik alus	kodukorra artikli 29 lõige 2 omaalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	15.6.2017
Vastuvõtmine täiskogus	6.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	526
Hääletuse tulemus	123/0/0
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kiidab heaks teise Corki deklaratsiooni („Cork 2.0“) ja septembris 2016 toimunud konverentsi, mis viis deklaratsiooni vastuvõtmiseni. Deklaratsiooniga avaldatakse jätkuvalt tugevat poolehoidu ELi tasandi maaelu arengu poliitikale.

1.2. Tuleb tõdeda, et ELi maapiirkonnad ei ole ühesugused ning et tingimused erinevad nii liikmesriikides kui ka nende vahel. Komitee leiab, et nende erinevuste pärast on olemasolevate ELi vahendite kasutamisel vaja keskendumist ja rakendada strateegilist lähenemist. See peab põhinema nii liikmesriikide ja nende piirkondade prioriteetidel kui ka – mis on kõige olulisem – maapiirkondade elanike algatustel. Kui poliitiliste otsuste ja strateegiate mõju hindamine maapiirkondadele oleks kohustuslik, aitaks see lisaks võtta arvesse ja pidada silmas maapiirkondade konkreetseid tingimusi.

1.3. Maaelu areng on horisontaalne küsimus, mis on suurel määral seotud kõikide poliitikavaldkondadega. Vaja on ühtsemat maaelu arengu ja regionaalarengu poliitikat ning selleks on Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidel (ESIF) vaja tugevat eelarvet. Komitee tõdeb, et Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide hulgast on kõige suuremaid investeeringuid maaelu arengusse tehtud Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD), ning rõhutab, et muude struktuuri- ja investeerimisfondide, nagu Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Euroopa Sotsiaalfondi, osakaalu peaks suurendama.

1.4. On palju ruumi poliitika lihtsustamiseks. Komitee soovib juhtida tähelepanu asjaolule, et ESIFE reguleerivate eeskirjade lihtsustamine on vajalik nii ELi tasandil kui ka riikliku ja piirkondliku poliitika rakendamisel. Praegune süsteem on nii keeruline, et mõned loobuvad abi taotlemisest.

1.5. Mitmel pool ELis, eelkõige maapiirkondades, ei ole veel stabiilseid lahendusi internetipõhise teabevahetuse vallas. Komitee suhtub sellesse väga kriitiliselt. Maapiirkondades on lairibaühendust, nt toimiva telefoniside jaoks, vaja nii turvalisuse kui ka elukvaliteedi tagamiseks. Juurdepääs lairibaühendusele võib olla määrav tegur, mille alusel eelkõige noored otsustavad, kas jääda kohapeale elama või lahkuda. Ettevõtjate jaoks on juurdepääs lairibateenustele hädavajalik.

1.6. Põllumajandussektoril oma tänu tugevale sidemele maaga äärmiselt tähtis roll maapiirkondades. Põllumajanduslik tootmine kuulub lahutamatuks maapiirkondade juurde, aidates rahuldada nii ühiskonna nõudluse jätkusuutliku toidu järele kui olles ka maaelu arengu edasiviiv jõud. Seetõttu peab komitee loomulikuks, et suurem osa EAFRD rahalistest vahenditest oleks ette nähtud põllumajanduslikule tegevusele. Head tingimused noorte põllumajandustootjate jaoks on pikaajalise kestliku põllumajandusliku tootmise eeltingimus.

1.7. Komitee soovib rõhutada, et kestliku arengu saavutamiseks on vaja soodsat innovatsioonikliimat.

1.8. Komitee arvates on 17 ÜRO kestliku arengu eesmärki ja alaeesmärki, nagu ka Pariisi kliimakokkulepe (COP 21), üldeesmärgid, mis puudutavad kõiki ELi poliitikavaldkondi, eelkõige maaelu arengu poliitikat. Maapiirkondade kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused peavad aktiivselt aitama kaasa kõnealuste rahvusvaheliste kohustuste täitmisele.

2. Üldised märkused

Teine Corki deklaratsioon

2.1. 1996. aastal korraldas komisjon Iirimaal Corkis konverentsi. Konverentsi tulemus oli Corki deklaratsioon, millega pandi alus ühise põllumajanduspoliitika teisele sambale ning maaelu arengu programmidele. Sügisel 2016 korraldas komisjon uue konverentsi Corkis, kus võeti vastu teine Corki deklaratsioon (Cork 2.0).

2.2. Deklaratsioon põhineb laial konsensusel, mis saavutati põllumajanduse ja maaelu arengu peadirektoraadi korraldatud konverentsil, kus osales ligikaudu 340 inimest enamikust ELi liikmesriikidest, kes esindasid kodanikuühiskonna organisatsioone ning riigi, piirkondliku ja ELi tasandi ametiasutusi, sh komitee esindajad. Lõpptulemusena tutvustati deklaratsiooni pealkirjaga „Parem elu maapiirkondades“, mille konverentsil osalejad arusaadavalt heaks kiitsid.

2.3. Deklaratsiooni lähtepunkt on maaelu arengu ja põllumajanduspoliitika ELis. Teataval määral võetakse siiski laiem lähenemisviis, viidates ÜRO kestliku arengu eesmärkidele (2030. aasta tegevuskava)⁽¹⁾ ja Pariisi kliimakokkuleppele (COP 21)⁽²⁾.

2.4. Esmalt kirjeldatakse deklaratsiooni koostamise põhjuseid ja seejärel kümnet poliitikasuunda:

- 1. punkt: heaolu edendamine maapiirkondades;
- 2. punkt: maapiirkondade väärtusahelate tugevdamine;
- 3. punkt: maapiirkondade elujõulisusse ja eluvõimesse investeerimine;
- 4. punkt: maakeskkonna säilitamine;
- 5. punkt: loodusvarade majandamine;
- 6. punkt: kliimameetmete toetamine;
- 7. punkt: teadmiste ja innovatsiooni edendamine;
- 8. punkt: maapiirkondade valitsemise tõhustamine;
- 9. punkt: poliitika elluviimise edendamine ja lihtsustamine;
- 10. punkt: tulemuslikkuse ja aruandekohustuse parandamine.

2.5. Deklaratsioonis võetakse laiaulatuslik lähenemine maaelu arengule ning tugevuseks on selle sisu ja ulatus, kuna hõlmatakse kõik ELi elujõuliste ja jätkusuutlike maapiirkondade jaoks vajalikud aspektid. Komitee leiab siiski, et deklaratsiooni ulatus on samuti selle nõrkuseks, kuna luuakse keeruline kooslus ilma võimaluseta keskenduda ELi tasandile. Komitee soovib maapiirkondadega seotud suuri probleeme arvesse võttes rõhutada, et saadaolevaid vahendeid on oluline kasutada sihipäraselt, et tagada konkreetsete tulemuste saavutamine. Prioriteetide seadmisel tuleb lähtuda iga liikmesriigi või piirkonna prioriteetidest ja eelkõige maapiirkondade elanike algatustest.

⁽¹⁾ Vt arvamust „Euroopa jätkusuutliku tuleviku järgmised sammud“ (vt käesoleva Euroopa Liidu Teataja lk 15).

⁽²⁾ Vt arvamust „Pariisi kliimakonverentsi tulemused“ (ELT C 75, 10.3.2017, lk 103).

2.6. Teine Corki deklaratsioon sarnaneb suurel määral 1996. aasta deklaratsiooniga, kuid lisatud on kliima ja digiteerimisega seotud punktid.

2.7. Komitee peab ennast deklaratsiooni rakendamise loomulikuks partneriks ja palub komisjonil jätkata eduaruannete koostamist rakendamise käigus saavutatu kohta.

ELi vahendid maaelu arengu poliitika rahastamiseks

2.8. Kõikidel ELi riikidel on üleriigilisel või piirkondlikul tasandil toimiv maaelu arengu programm, mida rahastatakse osaliselt EAFRDst ja osaliselt riigi (avaliku ja erasektori) vahenditest. Programm sisaldab meetmeid, mille eesmärk on toetada kestliku arengu kolme mõõdet: keskkonnavalast, sotsiaalset ja majanduslikku. Iga liikmesriik või piirkond töötab välja meetmed ja komisjon kiidab need heaks.

2.9. EAFRD kuulub Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide hulka koos Euroopa Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondiga. Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide tehniline rakendamine toimub ühissätete⁽³⁾ alusel. Lisaks on iga riik sõlminud ühised fonde käsitlevad partnerluslepingud, seades prioriteetid poliitika rakendamiseks. See on osa strateegia „Euroopa 2020“ eesmärkide rakendamisest. Seetõttu on fondid ja fondidevahelise koostöö strateegia omavahel tihedalt seotud.

2.10. EAFRD raames tegutsevad maaeluvõrgustikud, millest osad tegutsevad Euroopa tasandil (Euroopa maaelu arengu võrgustik) ja osad riiklikul ja piirkondlikul tasandil. Võrgustikud pakuvad kohtumiste ja kogemuste vahetamise platvormi ning nende tegevus aitab parandada eeldusi maaelu arengu programmide edukaks rakendamiseks ja eesmärkide täitmiseks.

2.11. Regioonide Komitee on tellinud uuringu selle kohta, mil määral kasutatakse Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide maaelu arengu jaoks⁽⁴⁾. Ootuspäraselt on EAFRD fond kõige enam kasutatud vahend ja seda kasutatakse just kõnealusel eesmärgil. Muude fondide osakaal on väike või väga väike. Kuna maaelu areng on horisontaalne küsimus ja see on oluline liidu ühtekuuluvuse jaoks, tuleb komitee arvates võtta meetmeid selle osakaalu suurendamiseks.

2.12. Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondid olid ja on peamised ELi tasandi vahendid, millega rakendatakse Corki deklaratsioonis kavandatud. ELi järgmine programmitöö periood algab 2021. aastal ja selleks sõnastatav poliitika määrab kindlaks, kui hästi teise Corki deklaratsiooni kavatsusi ellu viiakse. Lisaks märgib komitee, et deklaratsiooni elluviimiseks ja poliitiliste eesmärkide saavutamiseks on vaja tugevat Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide eelarvet.

3. Edaspidised meetmed

Maapiirkondadele avalduva mõju hindamine

3.1. Deklaratsiooni punktis 1 sätestatakse maapiirkondadele avalduva mõju hindamine, et tagada maapiirkondade potentsiaali kajastumine ELi poliitikameetmetes ja strateegiates. Maaelu arengu ja põllumajanduspoliitika peaksid tuginema maapiirkondade identiteedile ja dünaamilisusele mitut valdkonda hõlmavaid lähenemisviise kasutades ning arvesse tuleks võtta jätkusuutlikkuse, sotsiaalse kaasatuse ja kohaliku arengu väärtust.

3.2. Kõnealuse mõju kontrollimine võib tähendada, et objektiivselt ja süstemaatiliselt peetakse silmas ja võetakse arvesse maapiirkondade eritingimusi. See võib olla vahend, mis näitab, kuidas poliitikaga seotud otsused mõjutavad maapiirkondi ja kuidas vältida negatiivset mõju.

3.3. Maapiirkondadele avalduva mõju hindamise mehhanismi kasutatakse näiteks Soomes, Ühendkuningriigis ja Kanadas. Seda võidakse nõuda kohustuslikus korras või teha vabatahtlikult. Põhja-lirimaal kehtib 2016. aastast maapiirkondadele avalduva mõju hindamise nõue. Riikide süsteemid on sarnased.

3.4. Selleks, et kõnealune hindamine oleks tulemuslik, peab see olema kohustuslik. See peab tagama, et otsuselangetajad saavad tugineda kindlale alusele. Maapiirkondadele avalduva mõju hindamine on mõttetu, kui see päädib ainult uuringu ja järeldustega, aga mitte otsuste vastuvõtmisega.

⁽³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1303/2013.

⁽⁴⁾ <http://cor.europa.eu/en/documentation/studies/Documents/Evolution-Budget-Dedicated-Rural-Development-Policy.pdf>

3.5. Tuleb samuti tunnustada, et ELis ja liikmesriigis ei ole ainult üks maapiirkond, vaid mitu erinevat maapiirkonda oma erinevate võimaluste ja tingimustega. Seda tuleb samuti kajastada maapiirkondadele avalduva mõju hindamisel ja nii ELi kui ka liikmesriikide tasandi poliitikas, et saavutada maapiirkondade arengus edukaid tulemusi. Ka maapiirkondade elanikel on oma osa paikkonna identiteedi loomisel, selle arendamisel ja selle üle arutamisel ning otsustamisel, millises ulatuses maapiirkonna eripära säilitada.

Programm LEADER ja kohalikult juhitud areng

3.6. Deklaratsiooni punktis 8 on kirjas, et tugineda tuleks nii programmi LEADER edule kui ka selle alt üles lähenemisviisile. Komitee on mitmetes dokumentides väljendanud oma seisukohta ELi ühtekuuluvuspoliitika, selle raames toimuva partnerluse ja LEADERi meetodi kohta, aga ka uue meetodi ehk kogukonna juhitud kohaliku arengu kohta.

3.7. Komitee toetab 2004. aastal komisjoni kolmanda ühtekuuluvusaruande raames esitatud analüüsi, mille kohaselt on eesmärk saavutada tasakaalustatum areng, vähendades olemasolevat ebavõrdsust, vältides territoriaalset tasakaalustamatust ning muutes selgemaks nii regionaal- kui ka sektorიაalse poliitika⁽⁵⁾.

3.8. Komitee märgib siiski, et seda ei ole saavutatud ning et selleks on vaja sidusamat maaelu arengu ja regionaalarengu poliitikat.

3.9. Komitee kiidab ühtlasi heaks ka partnerluse põhimõtte, mis on tõhus meetod Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide programmide edendamiseks. Partnerluse põhimõtte tähendab, et lisaks traditsioonilistele majandus- ja sotsiaalvaldkonna sidusrühmadele osalevad ka kodanikuühiskonna organisatsioonid, keskkonnavaldkonna partnerid ning valitsusvälised organisatsioonid, samuti meeste ja naiste võrdõiguslikkust edendavad asutused.

3.10. LEADERi meetod on järeleproovitud ja tulemuslik arenguvahend, milles avalikkus ja kodanikuühiskond osalevad kohalikus partnerluses. Komitee märkis juba 2011. aastal, et meetodit peaks samuti olema võimalik rahastada kõikidest Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest. See on olnud positiivne tegur, mis seob paremini linna- ja maapiirkondi⁽⁶⁾. Meetodit saab kasutada ka linnapiirkondades, kuid komitee soovib rõhutada, et seda ei tohiks teha maaelu arengu arvelt.

3.11. Programmitöö perioodil 2014–2020 on kogukonna juhitud kohalik areng saanud LEADERi meetodi raames uueks vahendiks, mida neli Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondi ühiselt rahastavad. Kogukonna juhitud arengut viivad ellu kõige tõhusamalt need, kes kohapeal elavad, töötavad ja kohalikku olukorda hästi tunnevad.

3.12. Vähemalt 5 % EAFRD vahenditest on kavas rakendada kogukonna juhitud kohaliku arengu kaudu. Tingituna oma ülesehitusest tuleb nelja erinevat õigusraamistikku järgida iga üksiku fondi puhul, mistõttu piirduvad võimalused ratsionaalse ja lihtsa kasutamise ja enne järgmist programmitöö perioodi peaks komisjon esitama ettepanekud esiteks märkimisväärse lihtsustamise kohta, et kogukonna juhitud kohalik areng saaks vahendina saavutada täispotentsiaal nii linnas kui maal, ning teiseks meetodile fondist eraldatavate vahendite alammäära kohta.

Teenused ja töö

3.13. Sellised tegurid nagu teenused ja töö mõjutavad seda, mil määral inimesed tahavad maapiirkondadesse jääda või sinna kolida. Euroopas valitseva suundumuse kohaselt lahkuvad inimesed maapiirkondadest, luues sedasi allakäiguspiraali ja vähendades võimalusi saavutada liidu ja ÜRO kestliku arengu eesmärgid. Demograafiline areng võib edaspidi põhjustada probleeme ning nii noortele kui eakatele tuleb maapiirkondades tagada kvaliteetsed elutingimused.

⁽⁵⁾ Vt arvamust „Territoriaalne ühtekuuluvus“ (ELT C 228, 22.9.2009 lk 123).

⁽⁶⁾ „LEADERi programm kui kohaliku arengu vahend“ (ELT C 376, 22.12.2011, lk 15).

3.14. Juurdepääs sellistele avalikele ja äriteenustele nagu koolid, tervishoid, postiteenused, toidukauplused, ühistransport ja muud võib linna- ja maapiirkondade lõikes erineda. See võib olla otsustavaks kriteeriumiks, mille alusel inimesed valivad koha, kus nad tahavad ja saavad elada. Lastega peredele võib nt juurdepääs toimivale lastehoiule mõjutada seda, mil määral vanematel on võimalus töötada. ELi maapiirkondades on juurdepääs teenustele üldiselt kehvem kui linnapiirkondades. Ruumilise planeerimise protsessis tuleks seda arvesse võtta, tagamaks, et inimeste elukvaliteet maapiirkondades ei kannataks.

3.15. Mitmetes ELi riikides on tööpuudus maapiirkondades kõrgem kui linnades. Erinevused on suured, nagu nähtub Eurostati statistikast ⁽⁷⁾. Samal ajal võivad mõned ettevõtjad tunnistada, et maapiirkonnast on raske leida oskustööjõudu. Pakkumise ja nõudluse vahekord on mõlemas suunas kaldu. Valitseb suundumus, et õppimishimulised noored liiguvad sinna, kus on ülikoolid ja kõrgkoolid, ega naase enam hiljem.

3.16. Sisserändajate ja eelkõige nende perede integreerimine on maapiirkondade elanike probleemiks praegu, aga jääb selleks ka lähiaastatel. Tuleks julgustada vastastikku austavate suhete loomist ja säilitamist. Maapiirkonnad saaksid pakkuda häid elamistingimusi sisserännanud peredele. Suure – nt pagulaste ja migrantide – sisserände ja tööjõu rändega riikides võib olla keeruline leida töökohti, aga samas loob sisseränne ka töövõimalusi.

3.17. Deklaratsioon on töö- ja hariduse küsimusi käsitletud eelkõige punktides 3 ja 7. Teenuste küsimust on käsitletud kaudsemalt. Komitee leiab, et kogukonna algatustel on arengule nii otsene kui ka kaudne mõju, seda eriti töökohtade loomisel ettevõtlust toetavate investeeringute kaudu. Mis puutub teenuste kättesaadavusse, siis selle eest vastutab üha enam iga liikmesriik, isegi kui nt Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondid võivad arenguid kiirendada.

Põllumajandus ja maaelu areng

3.18. Põllu- ja metsamaad hõlmavad ligikaudu 85 % ELi maismaast ning riikide ja piirkondade vahel esineb suuri erinevusi. Maa harimine loob võimalused toidu, sööda, energia ja kiudude tootmiseks, kuid on ka selliste avalike hüvede nagu rikkaliku floora ja fauna säilitamise ja loomise allikaks. Maastik on tegur, mis eristab maapiirkonda linnapiirkonnast ning on ELi maaelu unikaalseks aspektiks; ka põllumajandussektoril on tänu oma tugevale sidemele maaga tähtis roll maapiirkondades. Deklaratsioonis on maakeskkonna säilitamise ja loodusvarade majandamise küsimusi käsitletud punktides 4 ja 5. Säästva kasutamise ja majandamise tingimused on olulised maastikule omase väärtuse, veekvaliteedi ja bioloogilise mitmekesisuse seisukohalt.

3.19. Põllumajanduslikku tootmist käsitletakse deklaratsioonis, kuid peamiselt kaudselt, millest võib välja lugeda, et põllumajanduslikku tootmist (toiduainete vormis) peetakse teataval määral iseenesest mõistetavaks. Nagu eespool viidati, käsitletakse keskkonna ja loodusvarade säilitamist ja majandamist põhjalikumalt. Komitee soovib rõhutada, et põllumajanduslik tootmine kuulub lahutamatu maapiirkondade juurde ühest küljest ühiskonna nõudluse rahuldamisel jätkusuutliku toidu järele ning teisest küljest maaelu arengu edasiviiva jõuna. Põllumajanduses ja metsanduses tegevad inimesed moodustavad märkimisväärse osa maapiirkonna elanikest, nad loovad töökohti ja panevad aluse nõudlusele teenuste järele. Selles kontekstis on oluline, et uutel põllumajandusettevõtjatel, eelkõige noortel, on võimalus võtta ettevõtteid üle ja laiendada oma tegevust. Noorte põllumajandusettevõtjate arv on väike ja vaja on meetmeid põlvkondade vahetumise hõlbustamiseks.

3.20. Säästva põllumajandusliku tootmise jaoks on vaja kokku viia kestliku arengu kolm mõõdet – majandus, sotsiaalvaldkond ja keskkond. Majandusmõõde võib mõnikord osutada juhtimise seisukohalt otsustavaks. Näiteks kui liigirikkaid aasa- ja rohumaid jääb järjest vähemaks loomade karjatamise vähese kulutõhususe tõttu, siis mõjutab see omakorda negatiivselt bioloogilist mitmekesisust. See on näide sellest, kuidas majanduslik elujõud ettevõtja tasandil mõjutab ka ümbritsevat keskkonda, ning kui oluline on, et põllumajandusettevõtjad saavad hüvitist keskkonnateenuste osutamise eest.

⁽⁷⁾ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics_at_regional_level

3.21. Komitee usub, et põllumajandussektor on maaelu arengu valdkond, mille eest EAFRD vastutab ja peaks kandma peamiselt vastutust. EAFRD vahenditest suurem osa on mõeldud põllumajandusele – ja see peaks ka nii jääma – nt keskkonnanärvitiste, koolitustoetuste, looduslike takistustega seotud toetuste ja investeeringutoetuste vormis. Muudel EAFRD valdkondadel, nt energia, lairibaühendus ja innovatsioonitoetus, on maapiirkondadele üldisem positiivne mõju. Samas on põllumajandus ettevõtluvorm nagu iga teinegi ja seda sihtrühma ei tohiks muude Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide toetusest ilma jätta.

3.22. Praegusi põllumajandus- ja metsandusettevõtjaid võib käsitleda nii maaga seotud tootjatena kui ka maa haldajatena sarnasel varasematele põllumajandusettevõtjatele. Paljude inimeste jaoks on kultuurmaastik parema elukvaliteedi oluline aspekt ja selle tähtsust vaba aja, vabaõhutegevuste ja turismi valdkonnas ei tohiks alahinnata. Maapiirkonnale ja maavaradele loomumane väärtus võib luua ettevõtluvõimalusi ja elatumisvõimalusi mitmel eri viisil.

3.23. Paremini tasakaalustatud territoriaalne areng peaks hõlmama ka üleminekut jätkusuutlikele toidusüsteemidele⁽⁸⁾. Integreeritud lähenemisviisi järgimine toidusüsteemide puhul on määrava tähtsusega, et tulla toime majanduslike, keskkonnanärvitiste ja sotsiaalsete ülesannetega, mis on seotud toiduainete tootmise ja tarbimisega, ning et tagada algatuste asjakohane haldamine mitmel tasandil ja mitmes sektoris. Selliste algatuste hulka kuulub näiteks lühikeste tarneahelate edendamine, mille eesmärk on parandada maaelu arengut, edendades tarbijate juurdepääsu tervislikule ja värsele toidule⁽⁹⁾. See tooks samuti kasu kohalikule majandusele ja põllumajandustootmisele.

Innovatsioon

3.24. Innovatsiooni tähtsust ei ole võimalik maaelu arengus ülehinnata, kuna see aitab uusi ideid luua ja teoks teha. Innovatiivsed lahendused loovad tingimused kestliku ühiskonna jaoks, nt maapiirkondade panus üleminekul rohkem ringlussevõtu- ja bioressursipõhisele majandusele ja kliimasõbralikumatele lahendusele ning võimalus toota vähema sisendiga rohkem. Teadmiste edastamine ja kättesaadavus on võtmetegur uuenduslike ideede ellurakendamisel.

3.25. Uued tehnoloogiad ja innovatiivsed tootmisviisid pakuvad suurepäraseid tingimusi veelgi säästlikuma põllumajandustootmise jaoks, mille tulemuseks on loomade suurem heaolu ja väiksema väetiste või pestitsiidide kogusega suurema saagi saamine. Uute tehnoloogiate rakendamine ja innovatsiooni elluviimine nõuab paljudel juhtudel märkimisväärseid investeeringuid, mis võib olla põllumajandusettevõtjate jaoks riskantne. Tihti ei ole ettevõtjal aga ükski võimalik sellist riski võtta. Et edendada tehnoloogiaid ja meetodeid, mille järele on ühiskonnas olemas nõudlus, peab olema võimalik saada investeerimistuge, nt maaelu arengu programmist. Põllumajanduse tehnoloogilise arengu ja olemasolevate töökohtade vahel võib olla sisemine konflikt, kuna suuremal määral mehhaniseeritud ja struktuurine areng viib töökohtade vähenemiseni, ent samas võib areng ka viia majanduslikult stabiilsemate töökohtadeni.

3.26. Innovatsioonistrateegiad ja nende rakendamine peavad põhinema vajadustel ja mitte saadaoleval rahastusel. Deklaratsiooni punktis 7 on rõhutatud vajadust põhjalikumate teadmiste ning tehnilise ja sotsiaalse innovatsiooni järele ning rõhutatakse ka suurenenud vajadust sidusrühmadevahelise koostöö järele teabe kasutamisel ja jagamisel. Siin on abi sellistest liidu algatustest nagu Euroopa innovatsioonipartnerlus, nt põllumajanduse tootlikkuse ja jätkusuutlikkuse Euroopa innovatsioonipartnerlus (EIP-agri) aitab tänu alt üles suunatud lähenemisviisile luua erineva tasandi osaliste vahel võrgustikke, suhtlust ja vahetusi, milles eritähelpanu all on praktiline ettevõtlu. Selleks et veelgi rohkem edendada innovatsiooni maapiirkondades võiks toetada „uudustegevuse vahendajaid“.

Digiteerimine

3.27. Täna ühiskonnas on juurdepääs ülikiiirele lairibaühendusele taristu puhul asendamatu ja see on eelduseks hästitoimivale ühiskonnale nii linna- kui ka maapiirkonnas ning mõjutab seega nii tööjõu kui ka töökohtade kättesaadavust. Suundumus on üha enam võrgus toimuva tegevuse poole. Euroopas ei ole paljudes kohtades, eelkõige maapiirkondades, ikka veel stabiilset ühendust. Komitee rõhutab, et see ei ole õige. Maapiirkondades on lairibaühendust vaja inimeste turvalisuse jaoks, nt toimiv telefoniside, ja elukvaliteedi jaoks, nt toimivad teleülekanded. Juurdepääs lairibaühendusele võib

⁽⁸⁾ Vt arvamust „Jätkusuutlikumad toidusüsteemid“ (ELT C 303, 19.8.2016, lk 64).

⁽⁹⁾ Küsimust käsitletakse ka Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee omaalgatuslikus arvamuses teemal „Kodanikuühiskonna panus tervikliku ELi toidupoliitika väljatöötamisse“, mis on kavas vastu võtta 2017. aasta detsembris.

olla tegur, mis mõjutab seda, mil määral noored otsustavad jääda elama kohapeale või lahkuda. Ettevõtjate jaoks on lairibaühendus hädavajalik, sest enamikul juhtudel ei saa ettevõtluses tegutseda ilma toimiva lairibaühendusega. Näitena võib tuua aina vähem sularaha kasutava ühiskonna makselahendused, raamatupidamise, e-kaubanduse või suhtlemise klientidega. Põllumajandus on näide valdkonnast, kus IKT muutub uutes tehnoloogilistes lahendustes üha olulisemaks.

3.28. Deklaratsioonis on käsitletud ka digiteerimise vajadust ja võimalusi. Kui turu nõudlus ei ole piisav lairibaühenduse väljaarendamiseks, mis on tihti maapiirkondade probleemiks, tuleb komitee arvates leida võimalusi toetamiseks. Komitee leiab, et Euroopa Regionaalarengu Fond peaks peamiselt pakkuma toetust taristu jaoks ning EAFRDst tuleks maksta keerukamaid ja sihttoetusi. Lisaks sellele võivad Euroopa Investeeringuspank ja Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fond anda toetust näiteks innovaatiliste rahastamisvahendite kaudu.

Maapiirkondade tähtsus ringmajanduses ja kliimamuutustega seonduvalt

3.29. Maapiirkondade tähtsus ringmajanduses ja ringlussevõtmisele suunatud majanduses on oluline. Deklaratsioonis käsitletakse ringmajandust punktis 6 (kliimameetmete soodustamine), kuid ringmajandusel on positiivseid aspekte, mis on toodud välja ka ringmajanduse paketti käsitlevas komitee arvamuses⁽¹⁰⁾. Säästev ringlussevõtmine linna ja maa vahel on oluline mitte ainult maavarade, vaid ka põllumajanduse tugevdamise ja toorainete impordi vähendamise mõistes. Maapiirkondadel on seetõttu suur potentsiaal aidata ringmajanduse arengule kaasa tänu ühelt poolt suutlikkusele kasutada jäätmeid ressursidena, nt väetised ja mullaparandusained, ja teiselt poolt taastuvenergia tootmisele ja biomaterjalidele.

3.30. Kliimat mõjutava heite vähendamiseks on vaja vähendada fossiilkütuste kasutamist ja kasutada taastuvenergiat. Ka siin saavad maapiirkonnad mitmel viisil kaasa aidata, eelkõige päikese-, tuule-, vee- ja ka bioenergia tootmise kaudu. Taastuvenergia tootmisel võib olla märkimisväärne mõju nii elu- kui ka looduskeskkonnale ja arvesse tuleb võtta kõiki kestliku arengu aspekte.

3.31. Kliimamuutustega seoses tuleb nii vähendada nende mõju kui ka nendega kohaneda. Maapiirkondadel on tänu suurtele põllumaadele ja metsadele suur potentsiaal siduda süsinikku ja seetõttu aidata vähendada kliimat mõjutavat heidet, samal ajal suurendab tootmine ise seda laadi heidet. Tootmises tuleks heite vähendamiseks kasutada parimat võimalikku tehnoloogiat. Vajalikud on oskused igal tasandil – alates tootmisest kuni otsuste langetamiseni – ühes investeerimisvõimalustega.

3.32. Kokkuvõtteks on maapiirkondadel suur potentsiaal toetada ühiskonda säästvamaks muutmisel ja seeläbi ka ÜRO (2030. aasta tegevuskava) ja Pariisi kliimakokkuleppe (COP 21) eesmärkide saavutamist, mis on selgelt toodud välja teises Corki deklaratsioonis. Ees on palju probleeme ja need vajavad lahendamiseks mitmesuguseid investeeringuid.

Lihtsustamine

3.33. ELi toetusi käsitlevate arutelude käigus rõhutati tihti, et tegu on keerulise poliitikaga nii saajate kui ka ametiasutuste jaoks. Poliitika keerulisust on käsitletud deklaratsiooni punktis 9. Komitee soovib juhtida tähelepanu asjaolule, et lihtsustamine on vajalik nii ELi tasandil kui ka riikliku ja piirkondliku poliitika rakendamisel. Praegune süsteem on nii keeruline, et mõned loobuvad abi taotlemisest, seades seega ohtu poliitika rakendamise ja eesmärkide saavutamise. Teatavate taotluste korrahaseks täitmiseks on põhimõtteliselt vaja konsultandi abi. Õiguskindlus igapäevase jaoks peab olema kesksel kohal.

3.34. Praegusel perioodil (2014–2020) ühendati halduseeskirjad Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide puhul kokku ühissätete määruseks⁽¹¹⁾. See on põhimõtteliselt hea, kuna ulatuslikum koordineerimine võib aidata parandada tõhusust, eelkõige ametiasutustes, samas kui üksikisikute saadav kasu on tõenäoliselt väike, peamiselt seetõttu, et kasusaajad enamasti ei taotle toetusi mitmetest fondidest. Kasud võivad olla suuremad kogukonna juhitud kohaliku arengu puhul riikides, kus sellist liiki arengut toetatakse mitmetest fondidest. Ühissätete määruse mõju on küsimus, mida tuleks lähemalt uurida.

⁽¹⁰⁾ „Ringmajanduse pakett“ (ELT C 264, 20.7.2016, lk 98).

⁽¹¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1303/2013: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/eu-regulation-common-provision-regulation-cpr>

3.35. Praegust maaelu arengu poliitikat rakendatakse EAFRD maaelu arengu programmide prioriteetide ja põhivaldkondade kaudu. Seeläbi tekkinud süsteemis on programmi eelarve väga killustatud, kuna meetmed, põhivaldkondadel ja prioriteetidel on oma eelarveread. Ülevaade programmidest on kehv ja nende ülesehitus on tekitanud suure halduskoormuse ametiasutuste jaoks, mis omakorda võtab ressursse ära programmi rakendamisel ja mõjutab seega programmide eesmärkide täitmist.

3.36. Deklaratsiooni punktis 10 käsitletakse tulemuslikkuse ja aruandekohustuse parandamist. See on ka komisjoni eelarvemenetluse juhtmõtteks, mille all käivitati 2015. aastal algatus „EU Budget Focused on Result“. Kodanikel ja maksumaksjatel peab olema võimalus saada teavet poliitika tulemuslikkuse ning poliitikaeesmärkide saavutamise määra kohta.

Brüssel, 6. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal**„Üldist majandushuvi pakkuvate teenuste osutamise eest riigipoolse hüvitise maksmise eeskirjade rakendamine (2012/21/EL ja ühenduse raamistik)“****(Omaalgatuslik arvamus)**

(2017/C 345/07)

Raportöör: **Milena ANGELOVA**

Täiskogu otsus	22.9.2016
Õiguslik alus	kodukorra artikli 29 lõige 2 omaalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	14.6.2017
Vastuvõtmine täiskogus	6.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	527
Hääletuse tulemus	116/0/0
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tervitab üldist majandushuvi pakkuvate teenuste paketi rakendamist, mis toob õiguskindlust avalike teenuste osutajate jaoks. Paketiga luuakse õige tasakaal üldist majandushuvi pakkuvate teenuste osutajate soodustamise ja toetamise vajaduse ning võimalike konkurentsimoonutuste vältimise eesmärgi vahel. Samas väljendavad kohaliku ja piirkondliku tasandi sidusrühmad, eelkõige avaliku sektori omandis olevate üldist majandushuvi pakkuvate teenuste osutajad (lähtuvalt komitee uuringust, milles hinnati liikmesriikide aruandeid selle kohta, kuidas rakendatakse Euroopa Komisjoni otsust riigiabi andmise kohta üldist majandushuvi pakkuvate teenuste osutamise eest „Review of Member States' reports on the implementation of the European Commission Decision on the provision of State aid to the provision of services of general economic interest“) muret selliste oluliste küsimuste pärast praegustes eeskirjades, mis loovad tarbetuid tõkkeid või õiguskindlusetust. Seetõttu kutsub komitee komisjoni üles võtma vajalikke meetmeid, et parandada praegusi eeskirju ja nende praktilist rakendamist, pakkuda suuniseid, luua parimate tavade kokkuvõtte ning vajaduse korral uurida paketi ajakohastamise ja muutmise vajadust.

1.2. Üldist majandushuvi pakkuvate teenuste paketi rakendamist käsitlevate liikmesriikide aruannete esimest kahte lainet läbi vaadates märgib komitee murega, et need ei käsitle kokkuvõttevõtte olulist küsimust, mida komisjoni raamistikus süvitsi lahatakse.

1.3. Komitee märgib, et enamikul juhtudest tekitavad õiguskindluse puudumine või nõuete täitmisega seotud olulised kulud tõkkeid, mis takistavad põhjendamatult ametiasutustel üldist majandushuvi pakkuvate teenuste poliitikat täielikult rakendada. Sellised takistused puudutavad teravalt piirkondlikke ja kohalikke ametiasutusi, sest riigiabi juhtumite alast dialoogi liikmesriikide ja komisjoni vahel korraldab keskvalitsus, samas kui muudel haldustasanditel ei ole sellele protsessile otsejuurdepääsu.

1.4. Tõsiasi, et kohalikul või piirkondlikul tasandil teatatakse ainult vähestest üldist majandushuvi pakkuvatest teenustest (vastavalt eespool nimetatud uuringule), näitab, et komisjoniga otsekanalite puudumine takistab avalike teenuste nõuetekohast rahastamist. See kahandab asjaomaste ametiasutuste soovi otsust täiel määral kasutada ja hajutada selle rakendamisega seotud kahtlusi.

1.5. Komitee kutsub komisjoni üles uurima otsuse ajakohastamise ja selle kohaldamisala laiendamise võimalusi, et käsitleda järgmisi elemente.

1.5.1. Komitee soovib komisjonil kaotada vabastuslävi ja hõlmata otsuse alla kõik üldist majandushuvi pakkuvad teenused, sõltumata iga-aastasest hüvitussummast. Selle praeguse rakendamise hoolikas uurimine tõendab, et see vähendab halduskulusid ja keerukust, millega ametiasutused muidu silmitsi seisaks, eriti kohalikul tasandil, moonutamata mingil moel konkurentsi.

1.5.2. Arvestades tööturгу ja üha probleemsemat oskuste nõudlusele mittevastavust, kutsub komitee komisjoni üles uurima võimalust laiendada otsuse kohaldamisala, et lugeda abikõlblikuks need teenused, mille eesmärk on suurendada inimeste teadmisi ja kvalifikatsiooni ning aidata neil seega oma tööväljavaateid parandada.

1.5.3. Komitee kutsub komisjoni üles hoolikalt uurima ja vahest ka muutma otsuse konkreetseid punkte, mis on ennekõike seotud järgmisega: kogu määratud hüvitise nõuetele vastavuse kindlaksmääramiseks vajaliku teabe registrite pidamise ajaline piirang; selle selgitamine, et ülesannete ajalisel piirangul ei tohiks olla olulist mõju nende uuendamisele ega laiendamisele ega töövaldkonda korraldavate teenuseosutajate kvalifitseerumisele; mõistliku kasumi arvutamise hõlpsasti kättesaadava meetodi kehtestamine; täiendavate selgituse pakkumine tootmistõhususe kasvu ettevõtjate vahel jagamise nõude käsitlemisel; paindlikuma lähenemisviisi tagamine väikeste ülekulude puhuks, mis ei ületa 10 % iga-aastasest keskmisest hüvitisest, vabastades nad parameetrite ajakohastamisest.

1.6. Komitee leiab, et täiendavalt tuleb selgitada raamistikukohaseid kokkusobivustingimusi, mis on seotud järgmisega:

- Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 106 teise lõigu kohaselt kokkusobivuse tagamise nõude täitmise alternatiivsete viiside edasine täpsustamine. Neid kasutatakse praktikas juba laialdaselt;
- selliste kohustuslike nõuete vältimine, mis võivad sekkuda riiklikku seadusandlikku menetlusse, tekitades põhjendamatuid probleeme;
- uute õigusnõuete asjakohane arvessevõtmine hangete ja kontsessioonide puhul;
- eelarvutamise meetodika kombineerimine netokulude tagantjärele arvutamise täies ulatuses kasutamise, välja arvatud juhul, kui ametiasutus eelistab kehtestada hüvitise ühekordse maksena ülesande andmise ajal;
- hüvitise arvutamise mõlema lähenemisviisi – summaarsed netokulud ja kulude netokokkuhoid – heakskiitmine ja raamistikus nende kohta edasiste suuniste andmine, sest praegu ei sisalda see peaaegu üldse viiteid selle kohta, kuidas luua asjaomased vastupidised stsenaariumid;
- selliste eri- või ainuõiguste eristamine, mis hõlmavad eelist, mille kasumit tuleks võtta arvesse avaliku teenuse kohustuste rahastamisel, ja üldist kaetust, mis hõlmab ametisse määratud teenuseosutaja jaoks ebasoodsat olukorda;
- edasiste selgituste esitamine tasuvusnormide kohta ja liikmesriikidele eri standardite kasutamise võimaldamine ühe konkreetse standardi määramise asemel;
- nende stiimulite arvutamise alternatiivsete viiside edasine selgitamine. Kõnealuste stiimulite kasutamine ei tohiks olla siduv, arvestades selle keerukust.

1.7. Komitee märgib, et Euroopa Parlament ja nõukogu ei ole kehtestanud määrusi, millega määratakse kindlaks üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid hõlmavad põhimõtted ja tingimused, eelkõige majandus- ja rahandusvaldkonnas. Seepärast kutsub komitee komisjoni, parlamenti ja nõukogu üles uurima võimalusi, kuidas rakendada Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 14 väljendatud kohustust, ilma et see piiraks liikmesriikide pädevust ja asutamislepingus sätestatud eeskirju, millele viidatakse asjaomases artiklis.

2. Omaalgatusliku arvamuse teema

2.1. Oma 2017. aasta tegevuskavas rõhutas komitee, kui tähtsad on üldist majandushuvi pakkuvad teenused Euroopa majandus- ja sotsiaalmodeli olulise elemendina, nagu on sätestatud Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 14.

2.2. Artiklis 14 kutsutakse liitu ja liikmesriike üles oma vastavate volituste piires „[hoolitsema], et niisugused teenused toimiksid põhimõtete ja tingimuste ning eelkõige majandus- ja rahandusalaste tingimuste alusel, mis võimaldavad neil täita oma ülesandeid“. Lisaks sätestatakse lepingus, et „Euroopa Parlament ja nõukogu määratlevad määruste abil nimetatud põhimõtted ja tingimused seadusandliku tavamenetluse kohaselt, ilma et see piiraks liikmesriikide pädevust kooskõlas aluslepingutega niisuguseid teenuseid osutada, tellida ja rahastada“. Seda mandaati ei ole seni konkreetsetesse seadusandlikesse algatustesse üle kantud. Seevastu on komisjon töötanud Euroopa Liidu Kohtu kohtupraktika alusel välja üldist majandushuvi pakkuvate teenuste suhtes kohaldatava riigiabi eeskirjade laiaulatusliku paketi.

2.3. Aluslepingu riigiabi eeskirjade ja Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 106 teise lõigu kokkusobivuse tingimused on tekitanud vaidlusi pärast seda, kui Üldkohus otsustas 1997. aastal, ⁽¹⁾ et hüvitist, mida antakse ettevõtjatele, kes täidavad avalike teenuste osutamise ülesannet, tuleks pidada riigiabiks. Sinnani oli üksmeelne arusaam, et üldist majandushuvi pakkuvate teenustega seotud nõudlikumatest kohustustest tulenevate lisakulude hüvitamine ei anna eelist. Euroopa Kohus muutis seda seisukohta 2001. aastal, ⁽²⁾ leides, et hüvitist võiks pidada riigiabiks ainult siis, kui see ületab lisakulud, mida kannab määratud teenuseosutaja. Lõpuks kehtestati 2003. aasta Altmarki kohtuotsusega ⁽³⁾ kriteeriumid, millele iga hüvitiskava peaks vastama, et jääda riigiabi eeskirjade kohaldamisalast välja.

2.4. Komisjon määrab kindlaks üldist majandushuvi pakkuvate teenuste kokkusobivuse riigiabi eeskirjadega, järgides hoolikalt kolme sissejuhatavat Altmarki kriteeriumi. Selleks on vaja järgmist:

- avaliku teenuse kohustuste ja määratud teenuseosutajale antud konkreetse ülesande selge määratlus riikliku õigusakti kaudu;
- eelnevalt parameetrite kehtestamine hüvitise objektiivsel ja läbipaistval viisil arvutamiseks;
- hüvitis ei tohi ületada kulusid, mida tekitab avaliku teenuse osutamine, võttes arvesse vastavat sissetulekut ja mõistlikku kasumit;
- määratud teenuseosutaja tuleb valida kas
 - riigihankemenetluse teel või
 - määrates kindlaks hüvitise taseme kulude põhjal, mida kannaks hästi juhitud ja piisavalt varustatud keskmine ettevõtja teenuse osutamisel, mille kataks vastav sissetulek pluss mõistlik kasum.

2.5. 2005. aastal võttis komisjon vastu nn Monti-Kroesi paketi, mida ajakohastati 2011. aastal (nn Almunia pakett) ja mis sisaldab peamisi eeskirju üldist majandushuvi pakkuva teenuse rahastamise kohta. Pakett hõlmab komisjoni teatist ⁽⁴⁾ (edaspidi „raamistik“), milles sätestatakse kokkusobivustingimused üldist majandushuvi pakkuvate teenuste jaoks, ja komisjoni otsust ⁽⁵⁾ teavitamiskohustusest vabastamise kohta, kui konkurentsi moonutamine on vähem tõenäoline piiratud rahastamise tõttu (otsuse artikli 2 lõike 1 punktis a sätestatakse aastane künnis 15 miljonit eurot) või sotsiaalsetele vajadustele vastavate meetmete suunamine (st haiglad; tervishoid ja pikaajaline hooldus; lastehoid; juurdepääs ja taasintegreerimine tööturule; sotsiaalmajutus; haavatavate elanikkonnarühmade hooldamine ja sotsiaalne kaasamine; meresõiduhendus väikese reisijate arvuga saarte, lennujaamade ja sadamatega). Komisjon teavitas oma kavatsusest vaadata see eeskirjade pakett läbi viis aastat pärast selle jõustumist.

2.6. Osana oma „Programmist Euroopale“ on komitee eesmärk anda käesoleva omaalgatusliku arvamusega panus eelseisvasse komisjoni läbivaatamise, vaadeldes üksikasjalikult kogemusi üldist majandushuvi pakkuvate teenuste paketi rakendamisega. Selleks tellis komitee uuringu üldist majandushuvi pakkuvate teenuste eeskirjade riigipoolsele hüvitisele kohaldamise kohta („Review of Member States' reports on the implementation of the European Commission Decision on the provision of State aid to the provision of services of general economic interest“) (ülevaade, milles hinnatakse liikmesriikide aruandeid selle kohta, kuidas rakendatakse Euroopa Komisjoni otsust riigiabi andmise kohta üldist majandushuvi pakkuvate teenuste osutamise eest).

⁽¹⁾ Kohtuasi T-106/95.

⁽²⁾ Kohtuasi C-53/00.

⁽³⁾ Kohtuasi C-280/00.

⁽⁴⁾ ELT C 8, 11.1.2012, lk 15.

⁽⁵⁾ ELT L 7, 11.1.2012, lk 3.

2.7. Üldist majandushuvi pakkuva teenuse hüvitised mõjutavad harva konkurentsi, niikaua kui nad katavad lisakulusid, mis tekivad määratud teenuseosutajatel avaliku teenuse osutamisel. Seega tundub neile riigiabi teavitamisega seotud koormuse kehtestamine olevat ülemäära innukas samm, mis on õigustatud ainult juhtudel, kui muud osalejad võivad kannatada vaieldamatut kahju. Seevastu toimimisviisi, mis õhnestab rängalt turutingimusi, nt dumpingumüük kolmandatest riikidest või õigustatud tasemetest madalamale fikseeritud hinnad, ei käsitleta ühenduse meetmetega ühtlaselt. Seega näib üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid teavitamisest vabastava otsuse kohaldamisala laiendamine koos tõhustatud õiguskindluse ja eeskirjade rakendamise edasise paindlikkusega olevat väga oluline tagamaks, et neid olulisi teenuseid edendavaid aluslepingu sätteid nõuetekohaselt täidetakse.

3. Otsuse ajakohastamine ja selle kohaldamisala laiendamine

3.1. Komitee on veendunud, et otsusega luuakse õige tasakaal üldist majandushuvi pakkuvate teenuste osutajate edendamise ja toetamise vajaduse ja võimalike konkurentsimoonutuste vältimise eesmärgi vahel. Teavitamisest vabastamine vähendab halduskulusid ja keerukust, millega ametiasutused muidu silmitsi seisaks, eelkõige kohalikul tasandil. Et üldist majandushuvi pakkuvad teenused, mis ei kvalifitseeru otsuse alusel, on vastamisi rangemate eeskirjadega, peaksid selle kohaldamisalast välja jääma ainult juhud, mis tekitavad konkurentsi suhtes erilisi kartusi, kooskõlas eesmärgiga koondada ELi tasandil vahendeid riigiabi järelevalve jaoks. Kogemused on näidanud, et komisjon kiidab heaks ülekaaluka enamiku üldist majandushuvi pakkuvate teenuste kavades, mida ta kontrollib. Alates 2012. aastast, kui otsus ja raamistik jõustati, on ainult kolm üldist majandushuvi pakkuvate teenuste juhtumit viinud Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 108 teise lõigu kohase süvendatud uurimismenetluseni. Kaks juhtumit hõlmasid postiteenuseid (riigiabi SA.35608 – Hellenic Post (ELTA) ja riigiabi SA.37977 – Hispaania postiettevõtja) ja üks haiglakava (riigiabi SA.19864 IRISi haiglate rahastamise kohta Brüsseli piirkonnas) Euroopa Kohtu otsuse järel, millega tühistati komisjoni kontrollimise ja heakskiitmise otsus, sest keerukus tähendas, et vaja oli ametlikku uurimist. Kõigi komisjoni uuritud juhtumite puhul mängivad juhtrolli konkurentide väited, tagades seega täieliku distsipliini, nõudmata üldist majandushuvi pakkuvate teenuste kavades süstemaatilist teavitamist. Enamgi veel, kohtupraktika ja komisjoni praktika pakuvad piisavalt suuniseid sidusrühmadele, et hinnata, kas nad saavad otsust turvaliselt kohaldada ilma vajaduseta teavitada täieliku kindluse tagamiseks üldist majandushuvi pakkuvate teenuste kavades. Komitee soovib seetõttu komisjonil kõrvaldada vabastuslävi ja hõlmata otsuses kõik üldist majandushuvi pakkuvad teenuseid, sõltumata iga-aastasest hüvitussummast, järgides sõitjateveo hüvituskavade näidet⁽⁶⁾.

3.2. Kännise kehtestamine asjaomase abi mahu järgi, mis seega käivitab teavitamise, võib olla oluline järelevalve jaoks ELi tasandil, eelkõige juhtudel, kui abi andmine hõlmab mitteläbipaistvaid viise, nagu fiskaalsed mahahindlused või kohustustest vabastused, sooduslaenuid või riigi garantiid. Lisaks sätestatakse otsuses, et konkreetne tegevus võib nõuda järelevalvet konkurentsiiga seotud probleemide tõttu, võimaldades seega kehtestada otsusega kohustusliku teavitamise selliste juhtumite käsitlemiseks. Igal juhul sätestatakse otsuse artikli 2 lõike 1 punktis a sätestatud praeguse kännise säilitamisega sellistel väga madalatel tasemetel ebakohane koormus ametiasutustele ilma mingisuguse nähtava eeliseta konkurentsi jõustamiseks. Seetõttu palub komitee komisjonil piirata teavitamisnõuet selliste abi vormide või konkreetsete tegevustega, mille puhul potentsiaalsed moonutused võivad nõuda lähemat uurimist, et tagada võrdsed tingimused.

3.3. Komitee kutsub komisjoni üles uurima võimalust laiendada otsuse kohaldamisala, et muuta abikõlblikuks inimeste teadmiste ja kvalifikatsioonide tõhustamisega seotud teenused ning parandada seega nende tööväljavaateid. Lisaks on vaja pakkuda selgitust eraosalust hõlmavates hallides valdkondades, kus oleksid teretulnud edasised suunised.

3.4. Otsus peaks tagama täieliku kokkusobivuse ühenduse ülimusliku õigusega ja vältima põhjendamatu koormust piirkondlikele ja kohalikele ametiasutustele. Konkreetsemalt nõutakse artiklis 8, et liikmesriigid hoiaksid teenuse osutamise õiguse perioodi ajal ja vähemalt kümme aastat pärast selle perioodi lõppu kättesaadavana kogu sellise teabe, mille alusel on võimalik teha kindlaks määratud hüvitise nõuetele vastavus. See eeskiri on vastuolus nõukogu määruse (EL) 2015/1589 artikliga 17, milles sätestatakse, et pärast 10aastase perioodi lõppemist ei saa mis tahes antud abi tagasi nõuda. Nagu praktika näitab, hoidub seetõttu komisjon sellisel juhul kokkusobivuse hindamisest. Sellise teabe üle kümne aasta pikkune säilitamine, millel ei ole mingit otstarvet riigiabi kontrollimise seisukohast, kujutab endast põhjendamatu koormust ametiasutustele jaoks ja sellega rikutakse aluslepingus sätestatud proportsionaalsuse ja hea halduse põhimõtteid.

⁽⁶⁾ ELT L 315, 3.12.2007, lk 1.

3.5. Otsuse artikli 2 lõiget 2 kohaldatakse kuni kümneks aastaks antud ülesannetele, välja arvatud nende üldist majandushuvi pakkuvate teenuste puhul, mis nõuavad pikemat perioodi õigustavaid märkimisväärseid investeringuid. Kuigi kui komisjoni raamistikukohases praktikas tõlgendatakse seda eeskirja üldiselt nii, et sellega välditakse nimetatud ajalist piirangut ületavate ülesannete andmist, võib otsuse sõnastusest järeldada, et pikema perioodi jooksul avalikku teenust osutavad ettevõtjad võivad jääda selle kohaldamisalast välja. Komitee palub seetõttu komisjonil selgitada, et ülesannete ajalisel piirangul ei tohiks olla mingit olulist mõju nende pikendamisele või laiendamisele ega töövõldekonda korraldavate teenuseosutajate abikõlblikkusele. See küsimus on eriti tundlik avaliku sektori omandis olevate teenuseosutajate puhul, kellele on andnud ülesande nende ametiasutused, sest nende ainus otstarve on osutada kõnealust avalikku teenust.

3.6. Artikli 5 lõigetes 5, 7 ja 8, milles käsitletakse mõistlikku kasumit, tuleks esitada kergesti kättesaadav meetod selle arvutamiseks. Praegune lähenemisviis hõlmab sarnaselt raamistiku omaga meetodeid, nagu sisemine tasuvusmäär, mis osutuvad kohalike üldist majandushuvi pakkuvate teenuste jaoks liiga keeruliseks ja seega pärsivad nende kasutamist hüvitise arvutamiseks. Kasumlikkuse võrdlusaluste kehtestamine hõlmab kulukaaid konsulteerimisteenuseid, mis on enamiku üldist majandushuvi pakkuvate teenuste jaoks kättesaamatud. Komitee palub komisjonil seda küsimust selgitada, sest komisjoni praktikas kiidetakse heaks otsene võrdlus seotud sektorite kasumlikkusega, tuginedes kättesaadavatele ametlikele või erasektori andmeallikatele, mida tunnustatakse laialdaselt täielikult esindavana.

3.7. Tõhususstiimuleid, kuigi neil puudub igasugune määratlus, võetakse arvesse artikli 5 lõikes 6, mis seega nõuab edasist selgitamist, eelkõige tootmistõhususe kasvu ettevõtja, liikmesriigi ja/või kasutajate vahel jagamise nõuet käsitledes. Komitee palub komisjonil hajutada kõik kahtlused selle kohta, kuidas seda nõuet tõlgendada.

3.8. Otsuse artikli 6 lõikes 2 sätestatakse, et igasugune liigne hüvitamine peaks käivitama parameetrite ajakohastamise tuleviku jaoks. Järgmisse perioodi võib siiski üle kanda hüvitise, mis ei ületa 10 % aastasesest keskmisest summast. Täieliku järjekindluse huvides oleks see, kui viimati nimetatud juhul parameetreid ei ajakohastataks, vältides ümberhindamist, mis tähendaks õiguskindlustust määratud teenuseosutajate jaoks juhtudel, mis ei mõjuta konkurentsi. Komitee soovib komisjonil tagada paindlikuma lähenemisviisi seoses väikeste ülekuludega, mis ei ületa 10 % iga-aastasest keskmisest hüvitisest, vabastades nad parameetrite ajakohastamisest.

3.9. Vältida tuleks kohalike ja piirkondlike ametiasutuste ja seega nende tasandil osutatavate üldist majandushuvi pakkuvate teenuste mis tahes diskrimineerivat kohtlemist. Praegu peavad kohalikud ja piirkondlikud ametiasutused esitama oma taotlused, küsimused ja kahtlused oma liikmesriigi ametliku kanali kaudu, sest ainult viimane saab osaleda riigiabi andmist käsitlevas ametlikus dialoogis komisjoniga. Seega peab vastav liikmesriik võtma arvesse teavet, mille kohalikud ja piirkondlikud ametiasutused on komisjonile avaldanud. Seetõttu kutsub komitee komisjoni üles pidama kohalike ja piirkondlike ametiasutustega riigiabi menetluste ja küsimuste valdkonnas struktureeritud dialoogi. Riigiabi eeskirju ja nõudeid tuleks ühtlasi kohandada erivajaduste ja -vahenditega, mis on kättesaadavad piirkondlike ja kohalike ametiasutuste jaoks, tagades seega tegelikkuses õiglase ja võrdse kohtlemise.

4. Raamistiku kokkusobivustingimuste selgitamine

4.1. Raamistikus sätestatakse üksikasjalikult erinevad nõuded kokkusobivuse tagamiseks kooskõlas Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 106 teise lõiguga ja selle tõlgendamise kohtupraktikaga. Kuigi raamistikus esitatakse küllaldane selgitus komisjoni kohaldatavate kriteeriumide kohta, võetakse selles sageli üleliia ettevaatlik seisukoht, mis tekitab tarbetuid probleeme ja loob teatava ebakindluse. Komisjoni praktika näitab, et mitmes valdkonnas on sellised raskused ületatud, kohaldades raamistiku pragmaatilist tõlgendust. Sellistele lahendustele eraldi viitamine suurendaks õiguskindlust ja tugevdaks tulemuslikult võrdset kohtlemist, säilitades samas põhimõtte, et iga juhtumit tuleb käsitleda selle asjaoludest lähtuvalt. Komitee soovib seetõttu komisjonil veelgi täpsustada nõudele vastamise alternatiivseid viise, mida tema praktikas juba laialdaselt kasutatakse. Selline selgitus hajutaks palju kahtlusi, millega ametiasutused ja teenuseosutajad praegu kokku puutuvad.

4.2. Aluslepingu kohaselt kuuluvad avaliku teenuse osutamise korraldamine ja määratlemine liikmesriikide põhipädevusse. Seega võivad raamistiku punkti 13 viited tingimustele, millele üldhuviteenused/avalikud teenused peavad vastama, olla ainult kasulikuks suuniseks. Siiski võib nende viidete lisamine tekitada õiguspäraseid kartusi seoses liikmesriikide volituste võimaliku piiramisega. Liikmesriikide otsustada on selle „kvaliteedi, turvalisuse, taskukohasuse, võrdse kohtlemise, üldise kättesaadavuse ja kasutajate õiguste edendamise“ standardite üle, millele iga oluline teenus peab avalikes huvides vastama, sõltumata selle turu või pädevusega hõlmatuses. Liikmesriikidel on ühtlasi volitused otsustada

sellele vastavalt, kas nende standardite tagamine nõuab üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid/avalikku teenust. Turutingimused, olles küll väga olulised, ei saa tühistada ega piirata ametiasutuste suutlikkust kaitsta avalikku huvi. Komitee soovib seetõttu, et komisjon piiraks siin oma meetmeid viitega oma suunavale teatisele, millega piiratakse komisjonipoolse hindamise kohaldamisala ilmse vea võimaliku olemasolu kontrollimisega, mis kokkuvõttes kuulub Euroopa Kohtu töövaldkonda.

4.3. Raamistiku punktiga 14 piiratakse põhjendamatult liikmesriikide volitusi kinnitada töövaldkond, nõudes, et nad peaksid avalikke konsultatsioone, et võtta arvesse kasutajate ja teenuseosutajate huve, riivates seega riiklikke pädevusvaldkondi, mis jäävad väljapoole komisjoni tegevusvaldkonda. Ametiasutused pööravad juba nõuetekohast tähelepanu sidusrühmade huvidele ning nende sundimine põhjendama vajadust töövaldkonna ja avalike konsultatsioonide pidamise järele või alternatiivsete vahendite kehtestamine ei ole kooskõlas aluslepingu sätete ja põhimõtetega. Komisjoni praktika näitab, et ta pöörab sellele eeskirjale vähest tähelepanu, eriti kui liikmesriigid seisavad selle jõustamisel silmitsi takistustega. Komitee teeb seetõttu ettepaneku, et komisjon sõnastaks selle punkti ümber, et vältida kohustuslikke nõudeid, mis võivad sekkuda riiklikesse seadusandlikesse menetlustesse, tekitades põhjendamatuid probleeme.

4.4. Raamistiku punkti 19 nõudes, et ülesanded vastaksid liidu riigihanke-eeskirjadele, ei võeta arvesse, et teisene õigus selles valdkonnas on pärast 2014. aasta hankepaketti põhjalikult läbi vaadatud. Riigihangete direktiivi kohaldatakse selle artikli 1 lõike 2 kohaselt ainult hankijatepoolsetele omandamistele ja sellega ei saa kehtestada siduvat korda üldist majandushuvi pakkuvatele teenustele, sest need viitavad ülesannetele, mida täidab ettevõtja avaliku sektori hankija nimel. Seega läheks riigihanke õiguse kohane mis tahes nõue vastuollu seda reguleeriva direktiiviga. Ühtlasi esitatakse 2014. aasta hankepaketi esimest korda kontsessioonide eeskirjad. Oleks aga väga eksitav järeldada, et üldist majandushuvi pakkuvad teenused võiksid kuuluda selle korra alla: kontsessioonid tähendavad, et kui leping on sõlmitud, võtavad ettevõtjad enda peale kogu riski, mis on selgelt erinev üldist majandushuvi pakkuvatest teenustest, mille korral ametiasutused katavad teenuse käitamisega seotud lisakulud, viies riski seega miinimumini. Ainult juhtudel, kui ametiasutus otsustab kohaldada üldist majandushuvi pakkuvale teenusele kontsessioonilist kohtlemist, kohaldataks seda korda, kuid nendel juhtudel puuduks abi element, sest määratud teenuseosutaja kannaks kogu riski. Seega ei kohaldataks üldist majandushuvi pakkuvale teenusele ei hanke- ega kontsessioonieskirju. Õiguslikust seisukohast saab raamistikuga liikmesriike üksnes üles kutsuda rakendama asjakohasel juhul teenuseosutajate, eriti erasektori teenuseosutajate väljavalimisel läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid, kusjuures sellele taotlusele ei lisata siduvat kohustust. Komitee palub seetõttu komisjonil vaadata läbi raamistiku punkti 19, et võtta nõuetekohaselt arvesse uusi õigusnõudeid hankimise ja kontsessioonide valdkonnas.

4.5. Kuigi raamistiku punktis 22 sätestatakse, et hüvitise võib põhineda kas eeldataval või tegelikult kantud kuludel ja tuludel, nõutakse komisjoni praktikas liiga sageli hüvitissummade eelnevat kindlaksmääramist. Selline arvutusmeetod, mis takistab ametiasutustel tagantjärele hüvitamist tegeliku netokulu alusel, näib olevat põhjendamatu sekkumine, mis võib viia lahendamatu probleemideni, sest kui eelnevalt arvatud summad ei kata netokulu, satuks teenuseosutaja süstemaatilise alarahastamise olukorda. Lisaks sellele, kui ametiasutus pakub selle lünga täitmiseks täiendavat tuge, seisaks ta põhimõtteliselt silmitsi võimalike karistustega loa andmise otsuses sätestatud tingimuste rikkumise eest. Komisjoni praktika on selle ebajärjekindluse suuresti tähelepanuta jätnud, välja arvatud juhtudel, kui hageja on küsimuse tõstatanud. Kuigi näib olevat kohane kehtestada hüvitise arvutamiseks eelarvutuse meetodika, ei tohiks sellest saadud esialgsetel summal olla siduvat iseloomu. Alles siis, kui aastatulemused on kättesaadavad, saab arvutada netokulu ja vastava hüvitise. Komitee kutsub seetõttu komisjoni üles tagama täielikku kooskõla Altmarki teise kriteeriumiga ja selle järgimist, kombineerides eelarvutamise meetodika netokulude tagantjärele arvutamise täies ulatuses kasutamise, välja arvatud juhul, kui ametiasutus eelistab määrata hüvitise kindlaks ülesande andmise ajal.

4.6. Hüvitise arvutamise kulude netokokkuhoiu meetod põhineb eeldusel, et avaliku teenuse kohustuse puudumisel vähendab määratud teenuseosutaja oma tegevust ja seab eesmärgiks tulude suurendamise. Tavapärase kulude netokokkuhoiu meetod tähendaks, et teenuseosutaja peatab kõik kahjumit tootvad tegevused. Hüvitise summa määrab nimetatud vastupidise stsenaariumi ja teenuseosutaja tegelike tulemuste vahe. Komisjon on hiljuti pooldanud kasumlikkuse kulu lähenemisviisi, mille korral oleks vastupidine selliste tegevuste peatamine, mis takistavad ettevõtjal oma tulemusi maksimumini viimast. Hüvitis hõlmab seega mitte ainult üldist majandushuvi pakkuva teenuse lisakulusid, vaid ka vähem tõhusaid tegevusi, isegi kui need on kasumlikud. Et hüvitismakseid korrastada, on komisjonil vaja, et hüvitistest arvataks maha turu- ja mittevaralised eelised, mida teenuseosutaja kasutab. Kasumlikkuse kulu lähenemisviisi eelistamine põhjustab

tegelikke erinevusi ühtse põhimõtte rakendamisel, kahjustades seega õiguskindlust. Komitee soovib komisjonil kiita heaks mõlemad lähenemisviisid ja pakkuda nende kohta edasisi suuniseid raamistikus, mis praegu ei sisalda peaaegu üldse viiteid selle kohta, kuidas luua asjaomased vastupidised stsenaariumid.

4.7. Kulu jaotamise meetod näib olevat kõige kohasem enamiku üldist majandushuvi pakkuvate teenuste jaoks, sest selle arvutamine põhineb avaliku teenuse kohustuse täitmise kulude ja vastavate tulude vahel. Sellele vaatamata peavad liikmesriigid, kes soovivad seda meetodit kasutada, põhjendama muidu kohustuslikuks peetava kulude netokokkuhoiu lähenemisviisi kõrvalejätmist. Et kulude netokokkuhoiid hõlmab keerulist ja kulukat analüüsi, kusjuures sageli on tarvis väliseid konsultatsiooniteenuseid, soovib komitee, et komisjon tunnustaks seda meetodit täielikult kehtivana samadel alustel nagu netokokkuhoiude, välja arvatud konkreetsete tegevuste puhul, nagu postiteenused, kus selline meetodika on kolmanda postidirektiivi kohaselt siduv.

4.8. Raamistiku punkt 32 tulu kohta sisaldab õigustatult ülemäärast kasumit, mis tuleneb eri- või ainuõigustest. Viimase aja praktikas on see aga hõlmanud universaalteenuste osutamisest saadavat kasumit, isegi kui see ei tulene sellistest õigustest, viies seega eksitavate hinnanguteni. Tuleks rõhutada, et üldine hõlmavus tähendab ebasoodsat olukorda, sest määratud teenuseosutaja on kohustatud teenindama teatavat territooriumi, sõltumata kantavatest kuludest. Seega, kui teenuseosutaja peaks osutama seda teenust kasumlikult, rikutaks aluslepingu põhimõtteid, kui sellest ülejäägist rahastatakse kohustuslikul alusel muid kahjumlikke avaliku teenuse kohustusi. Komitee palub seetõttu komisjonil selgitada seda punkti ja eristada selliseid eri- või ainuõigusi, mis hõlmavad eelist, mille kasumit tuleks võtta arvesse avaliku teenuse kohustuste rahastamisel, ja üldist kaetust, mis hõlmab ametisse määratud teenuseosutaja jaoks ebasoodsat olukorda.

4.9. Seoses raamistikus ette nähtud mõistliku kasumiga tekivad mõned küsimused, mis vajavad edasist selgitamist. Kuigi raamistikus pooldatakse sisemise tasuvusmäära kasutamist, tunnustatakse seal selle meetodi kohaldamise seesmist keerulisust. Seega võrdleb komisjon tegelikult sama või seotud sektori ettevõtjaid, kasutades standardseid kasumlikkuse kriteeriume, nagu omakapitali tasuvuse näitaja või tegevuskasum. Siiski viib kindluse puudumine selles küsimuses sageli lahknevate tulemusteni. Komitee soovib seetõttu komisjonil tunnustada kõiki standardseid ja väljakujunenud kasumlikkuse kriteeriume, selle asemel, et üks neist kohustuslikuks muuta. Komitee palub komisjonil esitada edasised selgitused kasumlikkusnormide kohta ja võimaldada eri standardite kasutamist liikmesriikidele ühe konkreetse standardi määramise asemel.

4.10. Raamistiku punktide 39–46 kohustuslik tõhususnõue osutub märkimisväärseks takistuseks nii sidusrühmadele kui ka ametiasutustele. Et raamistikus ei anta mingit võtit selle kohta, kuidas arvutada tõhususstiimuleid, võimaldab komisjoni praktika suuresti erinevaid hinnanguid, kahjustades õiguskindluse ja võrdse kohtlemise põhimõtet. Komitee palub seetõttu komisjonil selgitada lähemalt nende stiimulite arvutamise alternatiivseid viise. Arvestades stiimulite keerukust, ei tohiks nende kasutamine olla siduv.

Brüssel, 6. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Transpordi digiteerimise ja robotiseerimise mõju ELi poliitika kujundamisele“**(omalgatuslik arvamus)**

(2017/C 345/08)

Raportöör: **Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA**

Täiskogu otsus	26.1.2017
Õiguslik alus	kodukorra artikli 29 lõige 2 – omalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	14.6.2017
Vastuvõtmine täiskogus	5.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	527
Hääletuse tulemus	157/0/2
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Digiteerimine ja robotiseerimine inimeste liikuvuse ning kaupade transpordi valdkonnas pakub ühiskonnale mitmeid potentsiaalseid eeliseid, nagu parem juurdepääs ja mugavus reisijatele, logistika tõhusus ja produktiivsus, turvalisem liiklus ja vähem heitgaase. Samas on aga ohutuse, turvalisuse, privaatsuse, tööjõu ja keskkonnaga seotud murekohti.

1.2. Ehkki tehnoloogia pakub piiramatuid võimalusi, ei tohi areng olla üksnes tehnoloogiast ajendatud, vaid selle eesmärk peab olema lisaväärtuse loomine kodanikele. Seega on vaja poliitilist arutelu koos kodanikuühiskonna nõuetekohase kaasamisega transpordi planeerimise protsessidesse, eriti suurtes linnapiirkondades.

1.3. Digitaalse transpordi teostamine nõuab olemasolevate kitsaskohtade lahendamist, samuti integreeritud investeringuid transpordi-, energia- ja telekommunikatsiooni süsteemidesse ning 5G ühenduse väljaehitamist TEN-T võrkude alal. ELi rahastamisvahendid, nt Euroopa ühendamise rahastu, Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fond ja programm „Horisont 2020“ peaksid neid ettevõtmisi toetama.

1.4. Transpordi digiteerimine ja robotiseerimine pakub uusi äri võimalusi nii tootmis- kui ka teenindussektorile, sh VKEdele, ning see võiks olla valdkond, mis annab ELile konkurentsieelise. Seda silmas pidades palub komitee tungivalt edendada ja võimaldada sobivat ärikeskkonda, sh avatust uute ärimudelite suhtes ja Euroopa digitaalsete platvormide arengu hoogustamist.

1.5. Transpordi digiteerimine ja robotiseerimine tähendab põhjalikke muutusi töö laadis ja nõutavates oskustes. Komitee juhib tähelepanu sellele, et oluline on nende struktuuriliste muutustega toimetulek, soodustades õiglast ja sujuvat üleminekut ning tegeledes oskuste puudujäägiga, jälgides asjakohaselt kogu protsessi. Üleminekuprotsessis on võtmeroll sotsiaalsel dialoogil, teabel ning töötajatega peetavatel konsultatsioonidel. Liikmesriigid peavad ka kohandama oma haridussüsteeme, et vastata nõudlusele uute oskuste järele.

1.6. Transpordi digiteerimiseks ja robotiseerimiseks on vajalik andmete piisav kättesaadavus ja vaba liikumine ning andmetele juurdepääs. Samas tuleb tagada korralik andmekaitse. Uute suundumustega kaasas käimiseks on vajalik ka suurem suutlikkus tagada küberjulgeolek ja lahendada vastutusega seotud probleeme.

1.7. Komitee rõhutab digitaalse transpordi mitmeliigilist olemust, mis on ELi transpordistrateegia keskmes. Sellel on ka tihedad seosed teiste poliitikavaldkondadega, näiteks nendega, mis on seotud digitaalse ühtse turu, energia, tööstuse arengu, innovatsiooni ja oskustega. Kuna kliimamuutuste leevendamise eesmärgid ja nõuded on ühtlasi ka üks digitaalse transpordi edasiviivaid jõude, on siin tihe seos ka keskkonnasäästlikkusega.

2. Taustteave ja jätkuvad suundumused

2.1. Digiteerimine jõuab kõigisse majanduse ja ühiskonna valdkondadesse; näitena kasutatakse sageli transpordivaldkonda. Käesoleva omaalgatusliku arvamuse eesmärk on arutada transpordi digiteerimise ja robotiseerimise suundumusi ning mõju ühiskonna kui terviku, sealhulgas ettevõtjate, töötajate, tarbijate ja kodanike vaatenurgast üldiselt, ning esitada komitee seisukohad, kuidas neid suundumusi tuleks ELi poliitikakujundamises arvesse võtta, et võimalusi ära kasutada ja riske kohasel viisil juhtida.

2.2. Nii liikmesriikide kui ka ELi tasandil toimub turgudel ja eri poliitikavaldkondades juba palju. Komitee on seda teemat käsitlenud oma arvamustes, näiteks seoses autotööstuse tulevikuga,⁽¹⁾ Euroopa koostöövalmis arukate transpordisüsteemide strateegiaga⁽²⁾ ja tehisintellektiga⁽³⁾.

2.3. Transpordi digiteerimine toimub mitmeti. Praegu kasutavad sõidukid, õhusõidukid ja laevad digitaalset teavet paljudel viisidel, sh autojuhtimist, rongiliikluse reguleerimist, lennundust ja laevaliikluse juhtimissüsteeme toetavate teenuste ja tehnoloogia kujul. Reisija- ja kaubateabe digiteerimine on samuti igapäevane nähtus. Kolmandaks kasutatakse kaubalogistika terminalides toimingute tegemiseks sageli roboteid.

2.4. Täiendav automatiseerimine ja robotiseerimine avab ka uusi võimalusi kaupade ja inimeste transportimiseks, samuti mitmesugusteks kontrolli- ja seireviisideks. Virtuaalsetel robotitel, st tarkvararobotitel, on siin keskne roll, võimaldades eri teabesüsteeme rohkem kasutada ja ühendada, et need saaksid toimida ühe koostalitlusvõimelise üksusena.

2.5. Transpordi automatiseerimine hõlmab transpordivahendite arendamist, et tagada koostoime inimeste, taristu ja teiste, väliste süsteemidega. Selle arengu viimane samm on täielikult autonoomsed isejuhtivad ja mehitamata sõidukid, laevad ning õhusõidukisüsteemid, mis toimivad iseseisvalt.

2.6. Praegu tegelevad mitmed autotootjad isesõitvate autode arendamise ja nende praktikas katsetamisega. Paljudes linnades on juba kasutusele võetud isesõitvad metroorongid ning katsetatakse isejuhtivaid busse ja veokikolonne. Mehitamata õhusõidukite ehk droonide kasutamine suureneb ning töötatakse välja isegi kaugjuhitavaid ja autonoomseid laevu. Sõidukite, õhusõidukite ja laevade kõrval uuritakse ka uusi taristulahendusi ning liikluse reguleerimise süsteeme.

2.7. Ehkki liigutakse autonoomse ja mehitamata transpordi poole, tuginevad põhistruktuurid endiselt inimestele kui peamisele tegutsejale. Kõige märkimisväärsem mõju ilmneb siis, kui täielikult autonoomsest ja mehitamata transpordist saab tegelikkus. Prognoosid selle toimumise aja kohta on väga erinevad. Siiski on oluline tulevikuks valmis olla ja teha õigel ajal vajalikud otsused.

⁽¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tööstuse muutuste nõuandekomisjoni teabearuanne autotööstuse kohta, CCMI/148, võeti nõuandekomisjonis vastu 30. jaanuaril 2017.

⁽²⁾ Komitee arvamus „Koostoimelised intelligentsed transpordisüsteemid“, TEN/621, (Euroopa Liidu Teatajas veel avaldamata).

⁽³⁾ Komitee arvamus „Tehisintellekt“, INT/806, (Euroopa Liidu Teatajas veel avaldamata).

2.8. Digiteerimine võimaldab ka reisijatel ja teistel transpordivahendite kasutajatel saada kasu liikuvuse kui teenuse kontseptsioonist digitaalsete platvormide kaudu.

2.9. Liikuvuse kui teenuse käimasoleval arendamisel püütakse nõudlusele paremini vastata, kombineerides transpordiahelate broneerimis-, ostu- ja maksesüsteeme ning pakkudes reaajas teavet sõiduplaanide, ilma- ja liiklusolude ning saadaoleva transpordivõimsuse ja -lahenduste kohta. Liikuvus kui teenus on seega kasutaja digiteeritud transpordiliides. Samas on selle eesmärk optimeerida transpordivõimsuse kasutamist.

2.10. Suurandmete, pilvandmetöötluse, 5G mobiilivõrkude, andurite, robotika ja tehisintellekti tehnoloogia kiire areng – eelkõige tänu selle õppimisvõimele, sh masin- ja sügavõpe – on põhitegur, mis muudab digitaalset ja automatiseeritud transpordi arengu võimalikuks.

2.11. Siiski on selge, et kui areng on üksnes tehnoloogiast ajendatud, pole võimalik edu saavutada. Ideaaljuhul peaks areng põhinema ühiskondlikul nõudlusel. Teisalt on kodanikel sageli raske mõista võimalusi, mida uued arengusuundmused pakuvad.

3. Mõju transpordisüsteemile

3.1. Digitaalne areng loob tingimused ühendvedudeks ja soodustab seega süsteemset lähenemist transpordile. See tähendab ka, et transpordisüsteemil on lisaks traditsioonilisele taristule mitmeid uusi elemente.

3.2. Süsteemi alustalaks jäävad siiski endiselt maanteed, raudteed, sadamad ja lennujaamad. Nende põhielementide kõrval on vaja täiustatud digitaalset taristut, mis hõlmab kaardistamis- ja positsioneerimissüsteeme, eri liiki andureid andmete genereerimiseks, riistvara ja tarkvara andmetöötluseks ning mobiili- ja lairibaühendusi andmete levitamiseks. Digitaalset taristut alla kuuluvad ka automaatsed liikluse korraldamise ja reguleerimise süsteemid.

3.3. Kuna nii digitaalne kui ka digiteeritud taristu vajab elektrit ning pidades silmas arukate elektrivõrkude ja elektrisõidukite koostoimet, on transpordisüsteemi jaoks väga oluline ka elektritaristu. Lisaks on liiklusteabele juurdepääsuks ning liikuvusteenuste broneerimiseks ja nende eest maksmiseks tarvis uusi teenuseid ja taristut. Seega on süsteem alates füüsilisest taristust kuni füüsiliste transporditeenusteni omavahel seotud eri liiki digitaalsete elementidega.

3.4. Kiirele arengule vaatamata takistavad digitaalsete transpordisüsteemide väljakujunemist veel mitmed kitsaskohad, mis tuleb järelkult ületada. Nende hulka kuuluvad näiteks puudujäägid andmete kättesaadavuses ja juurdepääsetavuses, kiire internetiühenduse puudumine ning andurite ja reaajas positsioneerimisega seotud tehnilised piirangud.

3.5. Komitee kutsub üles investeerima digitaalsete transpordi aluseks olevasse tehnoloogiasse ja taristusse, eelkõige automaatsetesse liikluse korraldamise ja reguleerimise süsteemidesse: SESAR (Euroopa lennuliikluse uue põlvkonna juhtimissüsteem) ja ERTMS (Euroopa raudteeliikluse juhtimissüsteem), mis on juba küpsesse faasi jõudnud, kuid suures rahastamispuuduses vaevlevad projektid. VTMS (laevaliikluse seire- ja teabesüsteem) ja C-ITS süsteemid vajavad veel arendamist. Lisaks tuleb 5G ühendused teha kättesaadavaks TEN-T põhivõrkudes. Need ettevõtmised peaksid olema prioriteetsed ELi rahastamisvahendite jaoks, nt Euroopa ühendamise rahastu, Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fond ja programm „Horisont 2020“.

3.6. Samuti on piiriülese ühenduvuse tagamiseks nii liikmesriikides kui ka rahvusvahelisel tasandil vajalik digitaalsete süsteemide koostalitlusvõime. EL peaks seadma eesmärgiks olla selles valdkonnas teerajaja ja standardite kehtestaja.

3.7. Komitee rõhutab, et digiteerimine ei kaota vajadust investeerida transpordi põhitaristusse, ehkki see optimeerib olemasoleva võimsuse kasutamist. Lisaks on osaliselt automatiseeritud ja täisautonoomsed sõidukid üleminekuperioodil samaaegselt kasutusel, mida tuleb maantee- ja laevaliikluse taristus arvesse võtta. Uusi väljakutseid ilmneb ka lennunduses seoses mehitamata õhusõidukite ehk droonide kasutuselevõtmisega.

3.8. Komitee julgustab võtma ELi tasandil ja rahvusvaheliselt Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni kaudu kasutusele liikluskorralduse süsteemid ja ühised eeskirjad mehitamata õhusõidukite jaoks. Lisaks tuleb Rahvusvahelises Mereorganisatsioonis koostada eeskirjad, mis võimaldaksid välja töötada ja juurutada kaugjuhitava ja autonoomse laevanduse, sh sadamates.

4. Mõju ettevõtlusele ja innovatsioonile

4.1. Digiteerimine ja robotiseerimine toovad kaubaveo ja logistika valdkonnas kaasa suurema tõhususe, tootlikkuse ja ohutuse. Seoses automatiseerimise ja robotika, kodanike liikuvuse teenuste, tõhusamate logistikalahenduste ning kogu transpordisüsteemi digiteerimisega tekib uusi äri võimalusi ka tootmis- ja teenindussektoris. See kehtib nii suurte kui ka väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate, sh idufirmade puhul.

4.2. Võttes arvesse, et ELi ettevõtjad on teerajajad paljudes digitaalse transpordiga seotud valdkondades, võib sellest välja arendada konkurentsieelise. Digitaalse ja autonoomse transpordi arendamise vallas toimub väljaspool ELi palju, EL peab suurendama jõupingutusi ka innovatsiooni, taristu ja ühtse turu väljakujundamise valdkonnas, sh kohandama õigusraamistikku uutele töötajatele.

4.3. Samuti on vaja avatud suhtumist uute, digitaalsetel platvormidel põhinevate ärimudelite arendamise ja kasutuselevõttu. Selleks et edendada Euroopa platvormide loomist, tuleb tagada võimaldavate ja toetavate tingimuste olemasolu ning see, et õigusraamistik annab ettevõtetele võrdsed võimalused.

4.4. Transpordi digiteerimine ja robotiseerimine põhineb, sarnaselt mis tahes muude sektoritega, eelkõige andmehaldusel. Ettevõtjate seisukohast võib andmeid pidada tootmisteguriks või tooraineks, mida töödeldakse ja väärustatakse lisaväärtuse loomiseks. Seda silmas pidades on andmete vaba liikumine väga oluline. Seepärast palub komitee tungivalt tõhusaid lahendusi, mis kõrvaldaksid andmetele juurdepääsu, andmete koostalitlusvõime ja ülekandega seotud probleemid, tagades samas andmete piisava kaitse ja privaatsuse.

4.5. Komitee peab oluliseks avada ja lihtsustada juurdepääs avalikus sektoris tekkivatele transpordi ja taristuga seotud massandmetele kõigi kasutajate jaoks. Lisaks on isikustamata andmete, eelkõige andurite ja arukate seadmete tekitatud andmete haldamiseks tarvis selgitusi ja eeskirju. Andmete ligipääsetavuse ja taaskasutamise küsimuste hindamisel tasub tähele panna, et üldiselt ei taga konkurentsieelist andmed ise, vaid pigem andmete väärustamist võimaldavad vahendid, innovatsiooniallikad ja turupositsioon.

4.6. Et arenda ja hankida kogemusi digitaalse ja autonoomse transpordi vallas, tuleb hõlbustada uue tehnoloogia ning uute kontseptsioonide uurimist ja katsetamist. Selleks on vaja toimivaid innovatsiooni ja ettevõtluse „ökosüsteeme“, sobivaid katsesüsteeme ja soodustavat õigusraamistikku. Komitee kutsub ametiasutusi üles rakendama arengut pärssivate üksikasjalike eeskirjade ja nõuete asemel innovatsiooni ergutavat lähenemisviisi.

5. Mõju tööhõivele, tööle ja oskustele

5.1. Transpordi digiteerimise ja robotiseerimise mõju tööjõule on ilmselgelt samasugune nagu teistes valdkondades. Uute kontseptsioonide ja protsessidega võib kaasneda töökohtade kadumine, samas aga saab uute toodete ja teenustega seoses luua uusi töökohti.

5.2. Kõige olulisemad muudatused võivad toimuda transpordi- ja logistikasektoris endas, kuid tööhõivele avalduvat mõju võib näha ka seonduvates tootmissektorites, samuti tarneahelates ja piirkondlikes klastrites.

5.3. Mehitamata transpordi kasutuselevõtmisel väheneb nõudlus transporditöötajate järele. Sama mõju on robotika suuremal kasutamisel füüsiliseks tööks terminalides. Mõned töökohad võivad asendada reguleerimis- ja kontrolliülesannetega, kuid aja jooksul võib ka nende tööde maht väheneda. Samas võidakse luua uusi töökohti teistes sektorites, eelkõige info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, digitaalteenuste, elektroonika ja robotikaga seotud sektorites. Lisaks füüsilise töö ja rutiinsete ülesannete mahu vähenemisele, suureneb samas probleemilahenduse ja loomingu ülesannete roll.

5.4. Tööülesannete muutumine tähendab ka olulisi muutusi turu nõudluses oskuste järele. Üha suureneb nõudlus oskuslike IT-professionaalide, nt tarkvaraarendajate järele. Teiselt poolt kasvab vajadus ka praktiliste oskuste järele, mis on seotud robotika kasutamise ning inimese ja roboti koostöösüsteemides tegutsemisega. Lisaks kasvab laialdaste pädevustega erialaspetsialistide osatähtsus.

5.5. Komitee juhib tähelepanu sellele, et tõhusaks toimetulekuks nende struktuuriliste muutustega on oluline luua strateegiad, mis aitavad tagada õiglase ja sujuva ülemineku, vähendada negatiivset sotsiaalset mõju ning tegeleda oskuste puudujäägiga, koos edusammude asjakohase jälgimisega. Üleminekuprotsessis on võtmeroll sotsiaalsel dialoogil, teabel ning töötajatega kõigil tasanditel peetavatel konsultatsioonidel.

5.6. Koolituse ja hariduse järele on vajadus nii kohe kui ka pikas perspektiivis. Liikmesriikidel on otsustav roll reageerimisel nõudlusele uute oskuste järele, kohandades oma haridussüsteeme, samuti tuleks häid tavasid jagada ELi tasandil. Vaja on keskenduda teadusele, tehnoloogiale, tehnikale ja matemaatikale, võttes samas arvesse, et nõudlus uute lahenduste loomise järele nõuab ka laialdasi pädevusi humanitaar- ja sotsiaalteadustes antava hariduse vallas.

6. Mõju ohutusele, turvalisusele ja privaatsusele

6.1. Näib, et kodanikud ei ole üldiselt teadlikud, milliseid võimalusi digiteerimine ja robotiseerimine pakuvad, näiteks kättesaadavuse ja liikumismugavuse osas, samas kui peamised mured keskenduvad turvalisusele, ohutusele ja privaatsusele. On vaja rohkem teadmisi ja teabevahetust eeliste ja puuduste kohta koos kodanikuühiskonna nõuetekohase kaasamisega transpordi planeerimise protsessides kohalikul tasandil, eriti suurtes linnapiirkondades.

6.2. Täiustatud automatiseerimine suurendab kindlasti transpordi ohutust, kuna inimlike eksimuste võimalus väheneb. Teisalt võivad tekkida uued ohutusriskid andurite kujutuvastusvõime piirangute, seadmete võimalike rikete, internetikatkestuste ja uut liiki inimlike eksimuste, nt tarkvaravigade tõttu. Siiski hinnatakse kogumõju selgelt positiivseks.

6.3. Kuna küberjulgeoleku pärast tuntakse üha rohkem muret, saab sellest transpordi turvalisuse üks põhielemente. Küberjulgeolek hõlmab sõidukeid, õhusõidukeid ja laevu, kuid ka neid toetavat, haldavat ja reguleerivat taristut.

6.4. Mehitamata ja autonoomse transpordi juurutamine ning kasutuselevõtmine tekitab ka liikluseeskirjadega seotud probleeme, eriti eetilise vaatenurgast. Kuna transport on piiriülene funktsioon, tuleks liikluseeskirjad siseturul ühtlustada ning seada eesmärgiks täiendav ühtlustamine rahvusvahelisel tasandil.

6.5. Täielikult autonoomse transpordiga seoses kerkivad esile ka uued vastutusega seotud küsimused. See kajastub ka kindlustussüsteemide arengus. Peamine probleem võib olla vastutuse faktiline kindlakstegemine avarii korral, pidades silmas digitaalsete süsteemide rolli ning mitmete osaliste, näiteks sõidukite tootjate ja omanike ning taristu haldajate kaasatust. See võib kaasa tuua vajaduse salvestada rohkem andmeid, et teha kindlaks avarii asjaolud. Seepärast kutsub komitee Euroopa Komisjoni üles uurima võimalikke andmekogumisraamistikke ja vastutusega seotud nõudeid, pidades silmas privaatsusevajadust.

6.6. Seoses privaatsuse ja suureneva vajadusega andmete järele tunnevad inimesed muret, et neid jälgitakse pidevalt. Ka kujutuvastus tekitab privaatsusprobleeme. Isikuandmete kaitse tagamiseks hakatakse 2018. aastal kohaldama isikuandmete kaitse üldmäärust eesmärgiga kehtestada kogu ELi jaoks ühised eeskirjad. Komitee on oma varasemates arvamustes juhtinud tähelepanu privaatsuse ja andmekaitse olulisusele ning rõhutab, et andmeid tuleks kasutada üksnes süsteemi käitamise jaoks, mitte aga säilitada muudel eesmärkidel.

7. Mõju kliimale ja keskkonnale

7.1. Transpordi kliima- ja keskkonnamõju sõltub paljudest teguritest. Üks heite vähendamise põhimeetmetest on parandada sõidukite, õhusõidukite ja laevade energiatõhusust. Energiatõhusus on tavaliselt seotud talitlus- ja reguleerimissüsteemide automatiseerimisega.

7.2. Veel üks oluline heite vähendamise viis on fossiilkütuste asendamine vähese süsinikdioksiidiheitega kütuste, elektri või vesinikuga. Ehkki elektrisõidukite kasutuselevõtt ja arukate elektrivõrkude rajamine on eraldi protsess, on see transpordi automatiseerimisega tihedalt seotud.

7.3. Liiklusvoo suurendamise meetmed mõjutavad märkimisväärselt ka heite vähendamist. Digiteerimine ja automatiseerimine muudab võimalikuks sujuva transpordi ja tõhusad eri transpordiliike hõlmavad transpordiahelad. See tähendab transpordi suuremat tõhusust, suuremat energiatõhusust, väiksemat kütusekulu ja vähem heidet. Seda silmas pidades on äärmiselt olulised ka kvaliteetne taristu ja sujuvad piiriületused. Lisaks mõjutavad transpordivajadust ja liiklusvoogu ka maakasutus ja linnaplaneering.

7.4. Keskkonnamõju pole seotud üksnes transpordi endaga, vaid ka sõidukite, õhusõidukite ja laevade olemusringiga alates tootmisest kuni kasutusel kõrvaldamiseni. Olemusringi mõju aitab vähendada töötleva tööstuse töökohtade ELi tagasitoomine ja ringmajanduse lähenemisviisi rakendamine.

7.5. Autonoomne transport võib viia eraautode suurema kasutamiseni, kuna reisijate mugavus on suurem. Teisest küljest peaks autode ühiskasutus ja ühistranspordi kasutamine vähendama eraautode hulka. Tarbijate eelistustel on seega otsustav roll liikuvuse tulevikus. Neid võib hõlpsalt mõjutada kättesaadavate reisiplaneerimisvahendite pakkumisega, mis julgustaksid tegema keskkonnasõbralikke otsuseid. Asjakohasel hinnakujundusel võib samuti olla oma roll tarbijate käitumise mõjutamises.

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Sotsiaalmajanduse välismõõde“**(ettevalmistav arvamus)**

(2017/C 345/09)

Raportöör: **Miguel Ángel CABRA DE LUNA**

Täiskogu otsus	22.9.2016
Õiguslik alus	kodukorra artikli 29 lõige 2 – omaalgatuslik arvamus
Vastutav seksioon	REX
Vastuvõtmine seksioonis	8.6.2017
Vastuvõtmine täiskogus	5.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	527
Hääletuse tulemus	129/1/4
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Sotsiaalmajandus on oluline tegur, mis aitab saavutada eesmärges kõigis välismõõtmega Euroopa poliitikavaldkondades: välis- ja julgeolekupoliitika, kaubandus-, naabrus-, kliimamuutuste, arengukoostöö ja kestliku arengu poliitika. Ent asjakohase reguleeriva keskkonna puudumine nii Euroopa kui ka riigi tasandil takistab kõnealuse sektori täieliku potentsiaali väljaarendamist ja selle mõju maksimeerimist.

1.2. Omalt poolt võib partnerluse rahastamisvahend⁽¹⁾ koostöök kolmandate riikidega, mis on mõeldud arenenud riikidele ja arenguriikidele, pakkuda ELi sotsiaalmajanduse jaoks võimalust selle rahvusvahelistumiste protsessis, ergutades konkurentsivõimet, innovatsiooni ja teadustegevust.

1.3. ELil on oluline roll võitluses vaesuse kaotamiseks ning majandusliku ja sotsiaalse arengu edendamisel kogu maailmas ning see kajastub ELi 2015. aasta järgses arengukavas ja Ühinenud Rahavaste organisatsiooni (ÜRO) kestliku arengu tegevuskava 2030 heakskiitmisel.

1.4. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee väljendab heameelt selle üle, et nõukogu peab 2015. aasta järgses arengukavas sotsiaalmajandust oluliseks töökohtade loomise ja säästva arengu jaoks, millega avanevad uued võimalused sotsiaalmajanduse välismõõtmes edendamiseks (2015. aasta järgse arengukava punkt 43), ent kahetseb, et komisjon ei ole lisanud sotsiaalmajandust oma uude arenguküsimuste konsensuse ettepanekusse.

1.5. Erinevates ELi mittekuuluvates riikides täheldatavate ettevõtlusalaste edulugude põhjal võib kinnitada, et sotsiaalmajandus oma mitmesugustes ettevõtlusvormides tõuseb Aafrika, Ameerika ja Aasia ulatuslikes piirkondades esile igapäevaelus ja tööalases tegevuses ning aitab olulisel määral kaasa miljonite inimeste elu- ja töötingimuste parandamisele.

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 2014. aasta määrus (EL) nr 234/2014.

1.6. Nimetatud piirkondades esinevate sotsiaalmajanduse eri ettevõtlusvormide hulgas on juhtpositsioonil mh ühistud ja vastastikused ühingud, mis on väga arvukad ja aktiivsed sellistes valdkondades nagu põllumajanduslik tootmine, rahastamine ja mikrorahastamine, puhta veega varustamine, eluase, puudega inimeste kaasamine tööturule, mitteametliku töö osakaalu vähendamine sotsiaalmajanduse ühissetevõtluse algatuste kaudu, noorte kaasamine tööturule ja naiste võimestamine, millel on ühistute ja vastastikuste ühingu tegevuses üha suurem tähtsus.

1.7. Lisaks ühistutele, vastastikuse abi ühingutele ja muudele sarnastele partnerluspõhistele sotsiaalsetele ettevõtetele on keskse tähtsusega mittetulundusühendused ehk vabaühendustena tuntud ühendused ja sihtasutused, mis kõik moodustavad sotsiaalmajanduse lahutamatu osa kolmanda sektori sotsiaaltegevuse valdkonnas ja osutavad sotsiaalabi-, tervishoiu-, haridus- ja muid teenuseid ning sealhulgas edendavad sotsiaalse ettevõtluse algatusi kohalike elanike hulgas.

1.8. Komisjon on tunnistanud olulist rolli, mida sotsiaalsed ettevõtted võivad täita ringmajanduse arendamisel, millesse nad saavad anda tähtsa panuse⁽²⁾. Euroopas on selles valdkonnas palju heade tavade näiteid, kus sotsiaalsed ettevõtted saavad täita olulist rolli ELi välisinvesteeringute kava raames ette nähtud investeeringutes taastuvenergiasse Aafrikas. Sotsiaalsed ettevõtted annavad märkimisväärse panuse jätkusuutliku majanduskasvu suurenemisse, vähendades selle negatiivset keskkonnamõju.

1.9. Välja arvatud eetilise pangandus, ei toimi traditsioonilised rahastamisvahendid sotsiaalsete ettevõtete puhul, kes vajavad spetsiaalselt kohandatud vahendeid. Seetõttu peab komitee kahetsusväärseks, et vaatamata sotsiaalsete ettevõtete ja organisatsioonide vaieldamatule tähtsusele kestliku arengu eesmärkide saavutamisel ja nende sotsiaalmajanduslikule olulisusele, ei käsitata neid süstemaatilisel viisil konkreetsetel tunnustatud osalejana programmides, mille eesmärk on hoogustada ettevõtluse rahvusvahelistumist ja välist edendamist, ega ELi arengukoostöö programmides. Samuti ei ole ei Euroopa välisinvesteeringute kavas ega Euroopa Kestliku Arengu Fondis ette nähtud eraldi eelarverida sotsiaalsete ettevõtete jaoks.

1.10. Näiteks mõjutab Cotonou partnerluslepingu uuendamine enam kui sadat Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riiki, mille elanikkonna suurus kokku on 1 500 miljonit inimest. Cotonou partnerluslepingu uuendamine toimub 2020. aastal ja läbirääkimised peavad algama hiljemalt 2018. aasta augustis. On üllatav, et nimetatud teatises, mis põhineb ÜRO kestliku arengu tegevuskaval 2030 ja Euroopa Liidu üldisel välis- ja julgeolekupoliitika strateegial, ei märgita partnerluse valitsusväliste osalejate hulgas sotsiaalmajandust, mida hõlmab üldine jaotus „kodanikuühiskond, majandus- ja sotsiaalpartnerid ning erasektor“ (teatise punkt 4.3.3).

Eeltoodust tuleneb alljärgnev.

1.11. Kaubanduspoliitika on ELi välistegevuse üks alustala. Organiseeritud kodanikuühiskond on kaasatud ELi mitmesugustesse lepingutesse teiste riikide või maailma piirkondadega (kaubandus-, partnerlus- ja majanduspartnerluslepingud) ühiste nõuandekomiteede ja sisenõuanderühmade kaudu, mis luuakse kõnealuste lepingutega. Komitee soovitab, et mitmete asjaomaste lepingutega juba hõlmatud sotsiaalmajandus oleks kaasatud üldiselt ja moodustaks kõigi nende alalise osa.

1.12. Nii Euroopa Kestliku Arengu Fond kui ka Euroopa Investeeringuspank peavad tegema koostööd sotsiaalsete ettevõtete jaoks spetsiaalse finantsökosüsteemi loomisel, nagu nõutakse komitee arvamuses⁽³⁾. Lisaks tuleb välisinvesteeringute kava tehnilise abi ja arengukoostöö programmides näha ette digitaalsete koostööplatvormide edendamine. Digitaalmajandus avab sotsiaalsete ettevõtete jaoks uued tegevus- ja arenguvõimalused. Jagamismajandus võimaldab luua mittetulunduslikke platvorme (platvormipõhine koostöö) ja viia ellu sotsiaalmajanduse välismõõtmise seisukohast suurt huvi pakkuvaid tegevusi, nagu ühistootmine, ühisrahastamine (või vastastikune laenuandmine), koostööl põhinev juhtimine või koostööpõhine õpe. Viimatinimetatu puhul võib koostööplatvormide kaudu toimuv õpe olla oluline sotsiaalsete ettevõtjate kohapease koolituse jaoks naaberriikides ja lõunapoolsetes riikides, tugevdades asjaomastes riikides olulist inimkapitali.

⁽²⁾ COM(2015) 614 final, 2. detsember 2015.

⁽³⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ettevalmistav aramus teemal „Finantsökosüsteemi loomine sotsiaalsete ettevõtete jaoks“ (ELT C 13, 15.1.2016, lk 152).

1.13. Komitee toetab sotsiaalse ettevõtluse eksperdirühma (GECES) soovitus tugevdada sotsiaalsete ettevõtete rolli ELi välispoliitikas. Sellega seoses peavad komisjon ja Euroopa välisteenistus kooskõlastama oma poliitika ja algatused järgmistel eesmärkidel:

— tagada koos asjaomaste valitsuste ja sotsiaalmajanduse tugiorganisatsioonidega otsene ja kaudne rahastamine kolmandate riikide sotsiaalsetele ettevõtetele;

— luua konkreetne koostöö teiste partneritega kogu maailmas ning innovatsiooni- ja investeerimisfondidega, et suurendada asjaomaste programmide mõju.

1.14. Komisjon ja sotsiaalmajandus peavad hõlbustama G20 ja G7 osalemist konkreetsete sotsiaalmajanduse toetamise meetmete edendamisel (nagu toodi välja G20 kaasava ettevõtluse raamistikus), mis kajastavad nende organisatsioonide väärtuste, põhimõtete ja olemasolu põhjuste erinevust (Euroopa Komisjoni sotsiaalse ettevõtluse eksperdirühma soovitus nr 12).

1.15. Majandusdiplomaatia abil tuleb edendada sotsiaalmajanduse rolli rahvusvahelistes foorumites (UNTFSSSE, ILSSE, G20, G7, ILO jne) ja koostööd rahvusvaheliste finantsorganisatsioonidega.

1.16. EL peab tagama, et kaubanduslepingute läbirääkimistes ei diskrimineerita sotsiaalseid ettevõtteid võrreldes teiste ettevõtetega, kaotades mittetariifsed tõkked, mis tegelikult diskrimineerimist põhjustavad.

1.17. Nii Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahend kui ka muud rahastamisvahendid peavad andma süstemaatilisel viisil panuse sotsiaalmajanduse edendamisse nii kandidaatriikidega peetavates ühinemisläbirääkimistes ELi liikmesuse saamiseks, kui ka läbirääkimistes teiste naaberriikidega, kes saavad kasu sooduslepingutest.

1.18. Komisjon peab tugevdama oma juhtivat rolli rahvusvahelises koostöös ja sotsiaalsete ettevõtete hoogustamisel ja tunnustamisel olulise erasektori osalejana kestliku arengu eesmärkide saavutamisel ja osana ELi välispoliitilises tegevuskavas. Selleks tuleb koordineerida komisjoni eri talituste ja Euroopa välisteenistuse tegevust ning luua arengukoostöö valdkonnas programmid ühistevõimeks teiste rahvusvaheliste finantseerimisasutustega, nagu Maailmapank, Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD), Aafrika Arengupank, Aasia Arengupank ning muud avalik-õiguslikud ja eraõiguslikud asutused, kes soovivad teha mitmepoolseid investeringuid, sealhulgas kohalikke, luues stiimuleid asjaomaste rahastamisvõimaluste toimimiseks. Sotsiaalsetest ettevõtetest peab kiireloomulisel, tulemuslikul ja kõikehõlmaval viisil saama osa ELi nn majandusdiplomaatiast. Komisjon peab sotsiaalmajanduse valdkonnas tugevdama koostöösidemeid rahvusvaheliste organisatsioonidega (ÜRO, ILO, OECD jne).

1.19. Komisjon peab kaasama sotsiaalmajanduse sektori selgelt kui ELi ettevõtlusosaleja algatusesse, mille eesmärk on juurdepääs kolmandate riikide turgudele, kõigisse arengukoostöö programmidesse ja 2015. aasta järgse arengukava rakendamisse, luues ühistute ja muude sarnaste sotsiaalsete ettevõtete jaoks kindlaks konkreetsed näitajad ja eesmärgid. Eelkõige on oluline, et komisjon ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja lisaksid järgmisse Cotonou partnerluslepingusse selgesõnaliselt ühe valitsusvälise osalejana sotsiaalmajanduse ning näeksid välisinvesteeringute kavas ja Euroopa Kestliku Arengu Fondis ette eraldi eelarveread sotsiaalsete ettevõtete jaoks.

1.20. Selleks et anda panus kestliku arengu eesmärkide järelevalvesse ja läbivaatamisse, peaks see protsess hõlmama korrapärast aruannet partnerluspoliitika kohta riikide ja muude avaliku sektori asutuste ning sotsiaalmajanduse vahel, sh ühistud, mis on kestliku arengu eesmärkide saavutamisel väga olulised. Samuti tuleks riike ergutada esitama andmeid ja statistikat.

1.21. Komisjon peab hõlbustama sotsiaalmajanduse kaasamist *struktureeritud dialoogi*, mida ta edendab Euroopa ja Aafrika erasektori vahel Aafrika jätkusuutlike ettevõtete platvormi raames.

1.22. Komisjon peab ergutama eelistingimustel toetust ringmajanduse sotsiaalsetele ettevõtetele, kes on olnud Euroopas silmapaistvalt edukad ja kes võivad olla olulised osalised jätkusuutliku majanduskasvu saavutamisel väljaspool Euroopat asuvates riikides, luues kohalikul tasandil arvukalt töökohti noortele ja naistele

1.23. Komisjon ja liikmesriigid peavad oma välise ettevõtlusega seotud tegevuse ja arengukoostöö puhul edendama Euroopa ja liikmesriikide ning ka partnerriikide sotsiaalmajandust esindavate üksuste, samuti põhja-lõuna ja lõuna-lõuna riike hõlmavate rahvusvaheliste sotsiaalmajanduse organisatsioonidega osalemist ja nendega konsulteerimist ja kooskõlastamist. Komitee kordab oma üleskutset⁽⁴⁾ luua *Euroopa kodanikuühiskonna säästva arengu foorum* tegevuskava 2030 rakendamise edendamiseks ja järelevalveks ning mille võtmeosalised peaksid olema nõukogu, komisjon, parlament, Euroopa sotsiaalmajandust esindavad üksused ja ülejäänud kodanikuühiskond.

1.24. Komisjoni tehnilise abi ja arenguprogrammides tuleb ette näha sotsiaalmajandust esindavate võrgustike ja organisatsioonide kui naaberriikides ja arengumaades investeerimis- ja koostööprogrammide elluviimiseks strateegiliselt tähtsate vahendajate ja osalejate kaasamine ning toetada valitsusi, et nad edendaksid sotsiaalseid ettevõtteid soosivat institutsioonilist keskkonda. Vahemere lõunapiirkond ja Balkani riigid on vältimatu prioriteet.

1.25. Komisjon ja Euroopa välisteenistus peavad kolmandates riikides edendama sotsiaalsete ettevõtete eri klasside kindlaksmääramist ning sellise asjakohase õigusraamistiku kehtestamist, mis võimaldab nähtavale tuua kõik sotsiaalsed ettevõtted. Võttes arvesse, et tegemist on keskpika või pikaajalise keeruka protsessiga, tuleb rõhk asetada ühistutele ja vastastikustele ühingutele, mis on levinud kogu maailmas ning millele on iseloomulikud kindlaksmääratud õiguslikud tingimused, suur osakaal kõigis tegevusvaldkondades ning väärtus- ja juhtimissüsteem, mis on kogu sotsiaalmajanduse alus ja võimaldab neid määratleda selle tugisambana.

1.26. Käesolevas arvamuses esitatud eesmärkide saavutamiseks kutsub komitee Euroopa Komisjoni üles tegutsema kiiresti, et täita oma kohustus suurendada talitustevahelist teadlikkust sotsiaalmajanduse valdkonnast, kasutades selleks asjaomastele direktoraatidele ja kolmandates riikides asuvatele Euroopa Liidu esindustele mõeldud sisest teavitustegevust.

2. Sissejuhatus

2.1. Euroopa Liidu üldise välis- ja julgeolekupoliitika strateegia kaks peamist prioriteeti on ELi julgeolek ning investeerimine nende riikide ja ühiskondade vastupanuvõimesse, mis asuvad Ida-Euroopas ja lõunas kuni Kesk-Aafrikani. Asjaomaste prioriteetide ja Euroopa naabruspoliitika elluviimisel võib sotsiaalmajandusel olla oluline roll kaasava arengu protsesside ja jätkusuutliku majanduskasvu edendamisel.

2.2. Ida- ja Lõuna-Euroopa riike käsitlev Euroopa naabruspoliitika ja selle rahastamisvahend ehk Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahend on määrava tähtsusega, et edendada suhteid 16 riigiga (kuus Ida-Euroopa riiki ja kümme Vahemere lõunakaldal asuvat riiki), kelle suhtes seda kohaldatakse ja kelle arenguks eraldab EL ajavahemikus 2014–2020 vähemalt 15 400 miljonit eurot.

2.3. Välisinvesteeringute kavaga edendatakse Euroopa Kestliku Arengu Fondi kaudu Aafrikas ja ELi naaberriikides ajavahemikus 2016–2020 investeeringuid 44 000 kuni 88 000 miljoni euro ulatuses, mille puhul peetakse investeerimisprojektide kõlblikeks vastaspoolteks avaliku sektori asutusi ja erasektori investoreid.

2.4. Uue strateegia „Euroopa 2020“, mille eesmärk on saavutada konkurentsivõimelisem ja keskkonnasäästlikum liit, üks alustala on rahvusvaheline kaubandus. ELi edendatavad vabakaubandus- ja investeerimislepingud võivad aidata hoogustada ELi majanduskasvu, kui eeldatakse, et 90 % tulevasest ülemaailmsest majanduskasvust saavutatakse väljaspool Euroopat. EL peaks tagama, et kaubanduslepingute läbirääkimistes ei diskrimineerita sotsiaalseid ettevõtteid võrreldes teiste ettevõtetega, kaotades mittetariifsed tõkked, mis tegelikult kõnealust diskrimineerimist põhjustavad. Euroopa sotsiaalmajandus peab kõnealuseid lepinguid ära kasutama, et soodustada oma ettevõtete rahvusvahelistumist, nii ELi ida- ja lõunapoolsete naaberriikide kui ka muu maailma ulatuses.

⁽⁴⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee omaalgatuslik arvamus teemal „Tegevuskava aastani 2030 – ülemaailmsele säästvale arengule pühendunud Euroopa Liit“ (ELT C 34, 2.2.2017, lk 58), punkt 1.4.

2.5. ELil on oluline roll võitluses vaesuse kaotamise nimel ning majandusliku ja sotsiaalse arengu edendamisel kogu maailmas. ELi ja liikmesriikide antav ametlik arenguabi ulatus 2015. aastal 68 000 miljoni euroni,⁽⁵⁾ mis on rohkem kui 50 % muude ülemaailmsete rahastajatega võrreldes.

2.6. Nõukogu kiitis oma 26. mai 2015. aasta istungil heaks ELi seisukoha 2015. aasta järgse arengukava kohta (*Uus vaesuse kaotamise ja säästva arengu ülemaailmne partnerlus pärast 2015. aastat*). EL kaitses kõnealust 2015. aasta järgse arengukava 2015. aasta septembris toimunud ÜRO Peaassamblee istungjärgul, kus kiideti heaks kestliku arengu tegevuskava 2030. Nõukogu rõhutab asjaomases 2015. aasta järgses arengukavas „mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate ja **sotsiaalmajandusettevõtete** olulisust töökohtade loomise ja säästva arengu jaoks“ (punkt 43).

3. Sotsiaalsed ettevõtted ja organisatsioonid

3.1. Sotsiaalsed ettevõtted ja organisatsioonid hõlmavad mitmesuguseid sidusrühmi, kellele on aga ühine põhiolemus ning nende toimimispõhimõtetest ja -väärtustest tulenevalt on tegemist vabade ja vabatahtlike üksustega, mille juhtimissüsteem on demokraatlik ja kaasav ning mille on loonud kodanikuühiskond, pidades silmas esmast eesmärki vastata üksikisikute ja neid hõlmavate ühiskonnarühmade vajadustele ja neid solidaarselt täita, mitte tagada kapitali investoritele tulu⁽⁶⁾. Näiteks võib välja tuua, et UNESCO tunnistas Saksamaa ühistud inimkonna vaimseks pärandiks.

3.2. Nii ELi institutsioonid kui ka nende enda esindajad ja teaduskirjandus on sotsiaalmajanduse osalejad selgelt määratlenud ja piiritlenud. Esile tõstatatakse Euroopa Parlamendi 25. jaanuari 2009. aasta resolutsiooni sotsiaalmajanduse kohta (2008/2250(INI)); juhenddokumenti *Manual for drawing up the Satellite Accounts of Companies in the Social Economy: Cooperatives and Mutual Societies* Euroopa Komisjoni tellimusel (2006); komitee arvamusi⁽⁷⁾ ja komitee aruannet „*The Social Economy in the European Union*“⁽⁸⁾. Kõigil neil on ühtne käsitlus sotsiaalmajanduse sektorist, kuhu kuuluvad mitmesugused ettevõtted ja üksused, „milles üksikisik on seatud kapitalist ülemaks ning mis hõlmavad selliseid organisatsioonilisi vorme nagu ühistud, vastastikused ühingud, sihtasutused ja ühendused, aga ka uusi sotsiaalsete ettevõtete vorme“ (Euroopa Liidu Nõukogu 7. detsembri 2015. aasta järeldused teemal „Sotsiaalmajanduse kui Euroopa majandusliku ja sotsiaalse arengu olulise teguri edendamine“)⁽⁹⁾.

4. Sotsiaalmajandus, Euroopa naabruspoliitika ning üldine välis- ja julgeolekupoliitika strateegia

4.1. Sotsiaalmajandus võib täita väga olulist rolli ELi välistegevuses. Sotsiaalmajandus kujutab endast edulugu mitte üksnes Euroopas, vaid ka paljudes lõunapoolsetes naaberriikides ja ulatuslikes Aafrika piirkondades. Sellele osutati Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni 20. juuni 2002. aasta soovitus 193 ühistute edendamise kohta, pidades neid majandusliku ja sotsiaalse arengu üheks alustalaks, kusjuures nad soodustavad oma väärtuste ja juhtimissüsteemiga kõigi elanike täielikumat kaasamist kõnealusesse arengusse, suurendades stabiilsust, usaldust ja sotsiaalset ühtekuuluvust.

4.2. Komisjon ja nõukogu on korduvalt rõhutanud, kui olulised on ühistud ja sotsiaalmajandus ELi välistegevuse seisukohast. Komisjoni 12. septembri 2012. aasta teatises „Demokraatia ja säästva arengu juured: Euroopa koostöö kodanikuühiskonnaga välisuhete valdkonnas“ toonitatakse ühistute kui kodanikuühiskonna olulise osaleja rolli, kuna nad „tegutsevad eriti aktiivselt ettevõtluse edendamise ja töökohtade loomise nimel, mobiliseerides kohalikke kogukondi [...]“. Nõukogu peab omakorda 2015. aasta järgses arengukavas sotsiaalmajandust oluliseks töökohtade loomise ja kestliku arengu jaoks (2015. aasta järgse arengukava punkt 43).

4.3. Euroopa Liidu üldise välis- ja julgeolekupoliitika strateegia kaks peamist prioriteeti on ELi julgeolek ning investeerimine nende riikide ja ühiskondade vastupanuvõimesse, mis asuvad Ida-Euroopas ja lõunas kuni Kesk-Aafrikani.

⁽⁵⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee omaalgatuslik arvamus teemal „Tegevuskava aastani 2030 – ülemaailmsele säästvale arengule pühendunud Euroopa Liit“ (ELT C 34, 2.2.2017, lk 58).

⁽⁶⁾ Põhimõtted ja väärtused, mis tuginevad Rahvusvaheline Ühistute Liidu sõnastatud ühistulise tegevuse põhimõtetele (Manchester, 1995).

⁽⁷⁾ Nende hulgas komitee omaalgatuslik arvamus teemal „Ettevõtluse vormide mitmekesisus“ (ELT C 318, 23.12.2009, lk 22).

⁽⁸⁾ Monzóni-Chavesi aruanne, CIRIEC 2012.

⁽⁹⁾ Töödokument „Social and Solidarity Economy: Our common road towards Decent Work“, 2011.

4.4. Euroopa naabruspoliitika on määrava tähtsusega, et viia ellu Euroopa Liidu üldises välis- ja julgeolekupoliitika strateegias kehtestatud prioriteedid. Asjaomase strateegia kohaselt on välistegevuse üks prioriteet *investeeringud nende riikide ja ühiskondade vastupanuvõimesse*, mis asuvad Ida-Euroopas ja lõunas kuni Kesk-Aafrikani, nii Euroopa naabruspoliitika riikide kui ka muude riikide puhul.

4.5. Euroopa naabruses vastupanuvõimeliste riikide kindlustamiseks, mille puhul on tegemist ELi välistegevuse prioriteediga, on vaja tugevaid, ühtekuuluvaid ja vastupanuvõimelisi ühiskondi. Sotsiaalmajandus, mis tugineb ettevõtetele, mille on loonud inimesed ja mis on loodud inimeste jaoks, on kodanikuühiskonna elav väljendus. Sotsiaalsed ettevõtted ja organisatsioonid on ühissettegevuse kodanikualgatuste tulemus ning nende puhul on majanduslikud ja sotsiaalsed eesmärgid ühendatud ühises projektis, mille raames inimesed ise vastutavad oma tuleviku eest ja täidavad selles juhtrolli ning mis võimaldab neil parandada oma elutingimusi ja hoida elus tulevikulootusi. See on parim tagatis, mille abil kindlustada vastupanuvõimelised riigid Ida-Euroopas ja lõunas, nii Euroopa naabruspoliitika riigid kui ka muud riigid, nagu märgitakse Euroopa Liidu üldises välis- ja julgeolekupoliitika strateegias. Ühtlasi on see parim garantii, mille abil tagada jätkusuutlikkus ja kindlustada pikaajaline edu ELi välistegevuse viiest peamisest prioriteedist esimese puhul – *Euroopa ühisruumi julgeolek* – ning vältida nii radikaliseerumist.

4.6. Lõpuks võib sotsiaalmajanduse välismõõde olla väga kasulik tagatud õigustega töökohtade loomisel riikides, kus varimajanduse osakaal on suur, või riikides, kus toimub üleminek ühelt majandusmudelilt teisele. See võib olla kasulik ka ettevõtete sulgemise ärahoidmiseks nii, et töötajad võtavad asjaomaste ettevõtete toimimise enda kanda ühistule vastavas õiguslikus ja organisatsioonilises vormis.

5. Sotsiaalmajandus ning ELi kaubandus- ja investeerimispoliitika

5.1. Kaubanduspoliitika on ELi välistegevuse üks alustala. Organiseeritud kodanikuühiskond on kaasatud ELi mitmesugustesse lepingutesse maailma teiste riikide või piirkondadega (kaubandus-, partnerlus- ja majanduspartnerluslepingud) ühiste nõuandekomiteede ja sisenõuanderühmade kaudu, mis luuakse kõnealuste lepingutega. Komitee soovib, et sotsiaalmajandus, mis juba osaleb paljudes neis lepingutes, muutuks üldiseks ja oleks kõigi nende püsiosa, ning leiab, et see võimaldaks asjaomaste lepingute kestliku arengu peatükkide raames kasutada ära sotsiaalmajanduse kogemust sotsiaalmajandusele iseloomulike väärtuste ja omadustega ettevõtete loomisel. Ühtlasi soovib komitee kaasata sotsiaalmajanduse organisatsioonid korrapäraselt kõnealuste peatükkidega ette nähtud kodanikuühiskonna sisenõuanderühmade koosseisu ning komisjoni edendatavatesse äridelegatsioonidesse, mis käivad kolmandates riikides.

5.2. Sotsiaalmajanduse kaasamine ühistesse nõuandekomiteedesse ja sisenõuanderühmadesse võib aidata parandada sotsiaalmajanduse valdkonnas teadlikkust, sidemeid ja koostööd eri piirkondade vahel. See toimub juba näiteks ELi sotsiaalmajanduse ning vastavate vastaspooltega Ladina-Ameerikas ja Vahemere lõunakaldal.

5.3. Ajavahemikus 2014–2016 eraldati Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahendi kaudu 15 400 miljonit eurot Euroopa naabruspoliitika eesmärkide saavutamiseks. Välisinvesteeringute kava,⁽¹⁰⁾ mis pakub üldise raamistiku investeeringute suurendamiseks Aafrikas ja ELi naaberriikides, võib olla asjakohane vahend sotsiaalmajanduse edendamiseks neis geograafilistes piirkondades.

5.4. 2017. aasta novembris toimub Aafrika ja ELi viies tippkohtumine, kus kujundatakse ümber Aafrika ja ELi partnerlus ja süvendatakse seda⁽¹¹⁾. Komisjon peab hõlbustama sotsiaalmajanduse kaasamist struktureeritud dialoogi, mida ta edendab Euroopa ja Aafrika erasektori vahel Aafrika jätkusuutlike ettevõtete platvormi raames.

5.5. Komisjon on tunnistanud olulist rolli, mida sotsiaalsed ettevõtted ja organisatsioonid võivad täita ringmajanduse arendamisel, millesse nad saavad anda tähtsa panuse⁽¹²⁾. Euroopas on selles valdkonnas palju heade tavade näiteid, eeskätt taastuenergia vallas.

5.6. Tänu oma omadustele ja väärtustele saavad sotsiaalsed ettevõtted ja organisatsioonid täita olulist rolli välisinvesteeringute kava raames ette nähtud investeeringutes taastuenergiasse Aafrikas tulenevalt konkurentsieelistest, mis saavutatakse ressursside, tooraine ja kohalike sidemete parema juhtimisega. See võimaldab luua kohalikul tasandil uusi töökohti, eeskätt noortele ja naistele. Eelistingimustel toetus ringmajanduse sotsiaalsetele ettevõtetele ja organisatsioonidele

⁽¹⁰⁾ Komisjoni 14. septembri 2016. aasta teatis (COM(2016) 581 final).

⁽¹¹⁾ JOIN(2017) 17 final, 4. mai 2017 („Aafrika ja ELi partnerluse uus hoog“).

⁽¹²⁾ COM(2015) 614 final, 2. detsember 2015.

hõlbustab säästvat majanduskasvu, vähendades selle negatiivset keskkonnamõju ressursside parema majandamise ning kaevandamise ja reostuse vähendamise abil.

5.7. Partnerluse rahastamisvahend⁽¹³⁾ koostöökaks kolmandate riikidega, mis on mõeldud arenenud riikidele ja arenguriikidele, võib pakkuda ELi sotsiaalmajanduse jaoks võimalust selle rahvusvahelistumiste protsessis, ergutades konkurentsivõimet, innovatsiooni ja teadustegevust.

5.8. Nagu on juba korduvalt märgitud, ei ole finantsturu loogika kavandatud toetama sotsiaalsete ettevõtete ja organisatsioonide arengut. Traditsioonilised rahastamisvahendid ei toimi sotsiaalsete ettevõtete ja organisatsioonide puhul, kes vajavad spetsiaalselt kohandatud vahendeid. Seetõttu saavad sotsiaalsed ettevõtted ja organisatsioonid kasutada tegelikku potentsiaali ainult juhul, kui rahastamisele juurdepääs ühendatakse vajaduste järgi kohandatud ja täielikult integreeritud finantsökosüsteemiga⁽¹⁴⁾.

5.9. Komisjoni sotsiaalse ettevõtluse eksperdirühm on samuti juhtinud tähelepanu vajadusele, et komisjon tagaks koos valitsuste ning tugiorganisatsioonide ja sotsiaalse rahastamise organisatsioonidega sihtotstarbelise otsese ja kaudse rahastamise kolmandate riikide sotsiaalmajandusorganisatsioonidele, sealhulgas sotsiaalsetele ettevõtetele (sotsiaalse ettevõtluse eksperdirühma aruande „Sotsiaalsed ettevõtted ja sotsiaalmajandus – tulevikuväljavaated“ 13. soovitus).

5.10. Sellega seoses peavad nii Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahend kui ka muud rahastamisvahendid andma süstemaatilisel viisil panuse sotsiaalmajanduse edendamisse nii kandidaatriikidega peetavates ühinemisläbirääkimistes kui ka läbirääkimistes teiste naaberriikidega, kes saavad kasu sooduslepingutest.

5.11. Hiljuti on komisjon käivitanud mõned välisalgatused, näiteks ülemaailmse ühistusektori edendamiseks sõlmitud Euroopa Komisjoni ja Rahvusvahelise Ühistute Liidu vahelise partnerluse raamleping, et viia ajavahemikus 2016–2020 ellu programm, mida toetatakse 8 miljoni euroga. Siiski ei kaasata Euroopa naabruspoliitika ega üldise välis- ja julgeolekupoliitika strateegia raames sotsiaalseid ettevõtteid ja organisatsioone selgelt ELi välispoliitikasse ja -programmi-desse kui ettevõtluses osalejaid, samuti ei ole välisinvesteeringute kava ja Euroopa Kestliku Arengu Fondi suuremahuliste eraldiste hulgas ette nähtud eraldi eelarverida sotsiaalsete ettevõtete ja organisatsioonide jaoks, ka ei käsitleta meetmeid Euroopa ettevõtete rahvusvahelise mõõtme edendamiseks.

5.12. Komisjon ja sotsiaalmajandus peavad hõlbustama G20 ja G7 osalemist konkreetse kaasavat ettevõtlust ja kaasavaid sotsiaalseid ettevõtteid ja organisatsioone toetavate meetmete edendamisel (nagu toodi välja G-20 kaasava ettevõtluse raamistikus), mis kajastavad paremini nende organisatsioonide väärtuste, põhimõtete ja olemasolu põhjuste erinevust, nagu soovib Euroopa Komisjoni sotsiaalse ettevõtluse eksperdirühm (soovitus nr 12).

5.13. Majandusdiplomaatia abil tuleb edendada sotsiaalmajanduse rolli rahvusvahelistes foorumites (UNTFSS, ILSSE, G20, G7, ILO jne) ja koostööd rahvusvaheliste finantsorganisatsioonidega (näiteks Global Social Impact Investment Steering Group (GSG)), osaledes näiteks ILSSE korraldatavatel finantsalastel üritustel.

6. Sotsiaalmajanduse olulisus kestliku arengu eesmärkide saavutamisel

6.1. ÜRO kestliku arengu tegevuskava 2030 hõlmab 17 kestliku arengu eesmärki, mis tuginevad kolmele sambale – majanduslik, sotsiaalne ja keskkonnavaline. Sotsiaalmajandusel on oluline roll kõigi asjaomaste eesmärkide saavutamisel. Sotsiaalmajanduse osaliste mitmekesisus ja selle õiguslike vormide valdkonnaülesus muudavad keeruliseks sotsiaalmajanduse tegevuste kohta kokkuvõtlike andmete saamise, kuigi ühistute, vastastikuse abi ühingute ja muude sarnaste üksuste kohta kättesaadavad andmed võimaldavad kinnitada, et sotsiaalmajandus ja eelkõige ühistud on kestliku arengu tegevuskava 2030 kestliku arengu eesmärkide saavutamisel määrava tähtsusega.

6.2. Selleks et anda panus kestliku arengu eesmärkide järelvalvesse ja läbivaatamisse, peaks see protsess hõlmama korrapäraselt aruannet partnerluspoliitika kohta riikide ja muude avaliku sektori asutuste ning sotsiaalmajanduse vahel, sh ühistud, mis on kestliku arengu eesmärkide saavutamisel väga oluline vahend. Samuti tuleks riike ergutada esitama andmeid ja statistikat.

⁽¹³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 2014. aasta määrus (EL) nr 234/2014.

⁽¹⁴⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ettevalmistav arvamus teemal „Finantsökosüsteemi loomine sotsiaalsete ettevõtete jaoks“ (ELT C 13, 15.1.2016, lk 152).

6.3. Vaesuse vähendamise ja kestliku arengu eesmärgi puhul on ühistutel keskne roll Aafrika, Aasia ja Ameerika ulatuslikes piirkondades. Eeskätt on olulised hoiu-laenuühistud ning tootmise, varustamise ja turustamisega tegelevad põllumajandusliku toidutööstuse ühistud (ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni poolt esile tõstetud). Sellistes riikides nagu Tansaania, Etioopia, Ghana, Rwanda või Sri Lanka on hoiu-laenuühistud vaeste inimeste jaoks väga olulised, et rahastada töövahendeid, käibekapitali või kestva kaup. Samuti on nende riikide ühistutel juhtroll naiste võimendamisel⁽¹⁵⁾. Aafrikas on arvestuste kohaselt 12 000 hoiu-laenuühistut, millel on kokku 15 miljonit kasutajat 23 riigis⁽¹⁶⁾.

6.4. Ühistud ja vastastikused ühingud on tervishoiu seisukohast väga olulised kogu maailmas, nii arenenud riikides kui ka tähtsava turumajandusega riikides. Tervishoiuühistud toetavad maailmas enam kui 100 miljonit perekonda⁽¹⁷⁾.

6.5. Ühistud aitavad otsustavalt kaasa kestliku arengu eesmärgi saavutamisele ka seoses juurdepääsuga puhtale veele ja kanalisatsioonile. Boliivias (Santa Cruz de la Sierra) asub maailma suurim joogiveetarne ühistu, mis varustab kvaliteetse puhta veega 1,2 miljonit inimest. Filipiinidel, Indias ja mitmes Aafrika riigis varustavad veetarneühistud puhta veega kümneid tuhandeid kodumajapidamisi. Mõnel juhul on ühistuliikmed puurinud kaevud ja moodustanud kohalikud rühmad nende hooldamiseks. Ameerika Ühendriikides on ligi 3 300 ühistut, mis tarnivad vett joogiks, tuletõrjeks ja niisutamiseks ning osutavad reovee kõrvaldamise teenuseid⁽¹⁸⁾.

6.6. Ühistute tegevus on väga tõhus korraliku eluaseme tagamise ja ebasanitaarsete linnaosade tingimuste parandamise valdkonnas. Indias on riiklik elamuühistute liit koos linnapiirkondade vaesuses elavate perekondadega loonud 92 000 elamuühistut, millel on kokku 6,5 miljonit liiget ja mis hõlmavad 2,5 miljonit elamut, millest enamik on mõeldud väikese sissetulekuga perekondadele. Keenias on riiklik elamuühistute liit edendanud ebasanitaarsete linnaosade tingimuste parandamise programmi, et tagada ühistutesse kuuluvatele naabritele juurdepääs korralikule eluasemele⁽¹⁹⁾.

6.7. Ühistud kujutavad endast kasulikku vahendit, et vähendada mitteametliku töö suurt osakaalu (50 % kogu tööhõivest maailmas), mis on alati seotud halbade elu- ja töötingimustega. Ühistutega seotud ühissettevõtluse algatustega kaasneb suur sotsiaalne väärtus, suurendades inimeste väärikustunnet ja parandades nende elutingimusi (inimväärne töö), ning need aitavad toime tulla mudeliga, mis põhjustab ebakindlust ja ebavõrdsust. Sotsiaalsetel ettevõtetel ja organisatsioonidel on oluline roll kõige haavatavamate rühmade, eelkõige naiste, noorte ja puudega inimeste võimendamisel, luues muu hulgas jätkusuutlikku majandustulu ja edendades edukat sotsiaalset innovatsiooni.

6.8. Lisaks ühistutele ja vastastikuse abi ühingutele tuleb esile tuua mittetulundusühenduste ehk vabariikide rolli, kuna kõik need moodustavad sotsiaalmajanduse lahutamatu osa kolmanda sektori sotsiaalsetegevuse valdkonnas. Asjaomased üksused kaasavad olulisi ressursse, muu hulgas vabatahtlik tegevus, mis võimaldavad neil osutada sotsiaal-, tervishoiu-, haridus- ja muid teenuseid ning paljudel juhtudel edendada sotsiaalse ettevõtluse algatusi kohalike elanike hulgas.

6.9. Eelnevates punktides loetletud ettevõtluskogemused kinnitavad, et sotsiaalmajanduse ettevõtlusmudel tugineb väärtuste ja kaasava juhtimise süsteemil, mis muudab selle eriti asjakohaseks, et lahendada paljud sotsiaalsed probleemid, mida käsitlevad kestliku arengu eesmärgid. Ühtlasi tuletas Euroopa Parlament meelde, et „enamikku sotsiaalprobleeme tuleks proovida lahendada kohalikul tasandil, et võtta arvesse tegelikke probleeme ja olusid“⁽²⁰⁾. Esile tuleb tõsta sotsiaal- ja solidaarmajandust käsitleva ÜRO agentuuridevahelise töökoonna (UNTFSSSE) tegevust sotsiaal- ja solidaarmajanduse edendamisel maailmas, samuti organisatsiooni Cooperatives Europe algatusi ning Rahvusvahelise Ühistute Liidu ja ELI projekti, milles käsitletakse rahvusvahelist arengut ühistute kaudu.

⁽¹⁵⁾ Rahvusvaheline Ühistute Liit ja Rahvusvaheline Tööorganisatsioon.

⁽¹⁶⁾ B. Fonteneau ja P. Develtere „African Responses to the Crisis through the Social Economy“.

⁽¹⁷⁾ Rahvusvaheline Ühistute Liit ja Rahvusvaheline Tööorganisatsioon.

⁽¹⁸⁾ Sama.

⁽¹⁹⁾ Sama.

⁽²⁰⁾ Euroopa Parlamendi raport sotsiaalmajanduse kohta (2008/2250(INI)).

6.10. Kuna nad on tugevalt seotud kohalike kogukondadega ja nende esmane eesmärk on vastata inimeste vajadustele, ei siirdu nad mujale, võideldes sel viisil maapiirkondade rahvaarvu vähenemisega ning aidates kaasa ebasoodsate tingimustega piirkondade ja linnade arengule ⁽²¹⁾. Komitee rõhutab sellega seoses tööd, mida on teinud ülemaailmne sotsiaalmajanduse foorum (GSEF), mille järgmine kohtumine peetakse ELis (2018. aastal Bilbaos).

6.11. Sel viisil teeb sotsiaalmajanduse ettevõtlusmudel järgmist:

- loob jõukust maa- ja mahajäänud piirkondades, rajades ja rakendades keskpikki ning pikaajalisi majanduslikult elujõulisi ja jätkusuutlikke ettevõtlusalgatusi;
- edendab ja toetab sotsiaalselt tõrjutud rühmade ja üldsuse ettevõtlus-, koolitus- ja ettevõtte juhtimise alaseid võimalusi, luues riiklikke konsultatsiooniplatvorme;
- loob rahastamisvahendeid laenu- või mikrolaenuühistute abil, et tagada juurdepääs rahastamisele;
- tagab haavatavate rühmade elutingimused, parandades juurdepääsu toidule ja sellistele põhilistele sotsiaalteenustele nagu tervishoid, haridus, eluase või puhas vesi;
- aitab kaasa mitteametliku töö osakaalu vähendamisele, edendades ühissetevõtluse algatusi, mille elluviimist ühistud suurepäraselt võimaldavad;
- annab märkimisväärse panuse jätkusuutliku majanduskasvu suurenemisse, vähendades selle negatiivset keskkonnamõju.

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽²¹⁾ COM(2004) 18 final, punkt 4.3 (ühistute edendamine Euroopas).

III

(Ettevalmistavad aktid)

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

KOMITEE TÄISKOGU 527. ISTUNGJÄRK 5. JA 6. JUULIL 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus, millega muudetakse direktiivi 2010/40/EL delegeeritud õigusaktide vastuvõtmise ajavahemiku osas“

[COM(2017) 136 final – 2017/0060 (COD)]

(2017/C 345/10)

Raportöör: **Jorge PEGADO LIZ**

Konsulterimistaotlus	Euroopa Parlament, 3.4.2017 nõukogu, 31.3.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 114
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	7.6.2017
Vastuvõtmine täiskogus	5.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	527
Hääletuse tulemus	124/1/3
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võtab komisjoni ettepaneku teadmiseks.

1.2. Komitee väljendab oma põhimõttelist nõusolekut selle ettepanekuga ning tunneb heameelt, et nagu komitee on alati soovinud, pidas komisjon paslikuks pikendada delegeerimist kindlaksmääratud ajavahemiku võrra (mis on pikendatav), kui nõukogu ega parlament selle vastu ei ole.

2. Ettepaneku eesmärk

2.1. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. juuli 2010. aasta direktiiviga 2010/40/EL, ⁽¹⁾ mis käsitleb raamistikku intelligentsete transpordisüsteemide kasutuselevõtmiseks maanteetranspordis ja liideste jaoks teiste transpordiliikidega, ⁽²⁾ nähakse ette spetsifikatsioonide vastuvõtmine nelja prioriteetse valdkonna meetmete jaoks delegeeritud õigusaktide teel.

⁽¹⁾ ELT L 207, 6.8.2010, lk 1; ELT C 277, 17.11.2009, lk 85.

⁽²⁾ ELT L 207, 6.8.2010, lk 1.

2.2. Direktiiviga antakse komisjonile selliste aktide vastuvõtmise volitus piiratud ajaks, st kuni 27. augustini 2017. Direktiivi jõustumisest alates on vastu võetud neli delegeeritud õigusakti ning viiendas delegeeritud õigusaktis käsitletakse mitmeliigiliste liikumisvõimaluste teabeteenuste pakkumist kogu ELis.

2.3. Praegu teeb komisjon koostöömehelisi intelligentseid transpordisüsteeme (C-ITS) käsitleva Euroopa strateegia⁽³⁾ raames koostööd liikmesriikide ekspertidega, et luua koostöömeheliste intelligentsete transpordisüsteemide kasutuselevõttu toetav õigus- ja tehniline raamistik. Lisaks nendele tegevustele tuleb ellu viia veel mitu kõnealuse direktiivi nelja prioriteetse valdkonna⁽⁴⁾ meetet, nt spetsifikatsioonid ja standardid liikluse ja kaubaveo korralduse teenuste osutamise pidevuse ja koostalitlusvõime kohta (prioriteetne valdkond II), spetsifikatsioonid liiklusohutuse ja turvalisusega seotud intelligentsete transpordisüsteemide rakendusi hõlmavate muude meetmete kohta (prioriteetne valdkond III) ning meetmete kindlaksmääramine mitmesuguste intelligentsete transpordisüsteemide rakenduste integreerimiseks avatud sõidukisisese platvormi (prioriteetne valdkond IV).

2.4. Selleks et komisjon saaks delegeeritud õigusaktidega vastu võtta täiendavaid spetsifikatsioone, peab komisjon vajalikuks volituste delegeerimist pikendada. Lisaks on võib-olla vaja ajakohastada juba vastu võetud spetsifikatsioone, et kajastada tehnika arengut või liikmesriikides nende rakendamisel saadud kogemusi.

2.5. Seejärel teeb komisjon ettepaneku pikendada volituste delegeerimist alates 27. augustist 2017 viie aasta võrra ja seejärel vaikimisi veel viieks aastaks, kui Euroopa Parlament või nõukogu ei ole sellise pikendamise vastu. Kõnealuse ettepaneku ainuesmärk on seega pikendada komisjoni delegeeritud volitust võtta vastu delegeeritud õigusakte uueks viie aasta pikkuseks ajavahemikuks, mida pikendatakse vaikimisi viie aasta pikkuste ajavahemike kaupa, kui Euroopa Parlament või nõukogu sellele vastu ei ole, muutmata seejuures ITS-direktiivi poliitilisi eesmärke või kohaldamisala.

3. Taustteave

3.1. Komisjoni kõnealune ettepanek kuulub laiemasse raamistikku, mida esindab määruse ettepanek (COM(2016) 799 final), millega kohandatakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklitega 290 ja 291 teatavaid õigusakte, mis näevad ette kontrolliga regulatiivmenetluse kasutamist, ja mille kohta on komitee juba arvamust avaldanud⁽⁵⁾. Kui hakkab lõppema ajavahemik, mis on erinevate kehtivate õigusaktide alusel ette nähtud delegeeritud õigusaktide vastuvõtmiseks, tuleb hinnata vajadust esialgseid tähtaegu pikendada.

3.2. Komisjon annab aru enda läbi viidud uuringute kohta, et rõhutada vajadust pikendada (alates 2017. aasta augustist) volituse delegeerimist, et ta saaks vastu võtta delegeeritud õigusakte intelligentsete transpordisüsteemide spetsifikatsioonide kohta:

- a) 2014. aasta oktoobri aruanne ITS-direktiivi rakendamise kohta⁽⁶⁾;
- b) hiljuti toimunud sihipärased konsultatsioonid sidusrühmade, ennekõike Euroopa intelligentsete transpordisüsteemide komiteega ja Euroopa intelligentsete transpordisüsteemide nõuanderühma liikmetega.

4. Üldised märkused

4.1. Komitee juhib tähelepanu oma teabearuannetele ja arvamustele delegeeritud õigusaktide kohta,⁽⁷⁾ mille kokkuvõtte esitati hiljutises arvamuses kontrolliga regulatiivmenetluse kohta,⁽⁸⁾ ja tuletab meelde oma põhilisi seisukohti.

4.2. Komitee leiab, et volituse delegeerimine peab olema piiritletud kõigis aspektides, st:

a) eesmärgid on kindlaks määratud;

b) sisu on täpne;

⁽³⁾ Koostöömehelisi intelligentseid transpordisüsteeme käsitlev Euroopa strateegia – samm koostöömehelise, ühendatud ja automatiseeritud liikuvuse tagamise suunas (COM(2016) 766 final).

⁽⁴⁾ Vt direktiivi I lisa.

⁽⁵⁾ INT/813 (Euroopa Liidu Teatajas seni avaldamata).

⁽⁶⁾ http://ec.europa.eu/transport/themes/its/road/action_plan/its_reports_en.htm.

⁽⁷⁾ ELT C 13, 15.1.2016, lk 145; ELT C 67, 6.3.2014, lk 104; INT/656 (teabearuanne).

⁽⁸⁾ INT/813 (Euroopa Liidu Teatajas seni avaldamata).

c) kohaldamisala on sõnaselgelt määratletud;

d) kestus on rangelt kindlaks määratud.

4.3. Kestuse suhtes on komitee alati pooldanud põhimõtet, et kestus oleks kindlaks määratud, võimalusega seda samaks ajavahemikuks pikendada, välja arvatud nõuetekohaselt põhjendatud erandjuhtudel.

4.4. Komitee tõdeb, et esitatud ettepanekus sätestas komisjon täpselt täiendava viie aasta pikkuse ajavahemiku alates 27. augustist 2017, mida saaks veel vaikumisi pikendada sama pikkade ajavahemike võrra, kui Euroopa Parlament või nõukogu ei ole selle vastu.

4.5. Komitee märgib, et ettepanek tagab lisaks õiguskindlusele ka vajaliku paindlikkuse, mis võimaldab arvestada tehnoloogilise arenguga ning võtta õigel ajal vastu tehnilisi, funktsionaalseid ja organisatsioonilisi spetsifikatsioone, mis on vajalikud intelligentsete transpordisüsteemide nõuetekohaseks toimimiseks maanteetranspordi valdkonnas. Seetõttu toetab komitee kõnealust ettepanekut.

4.6. Komitee leiab samuti, et kui komisjonile delegeeritud volitust ei pikendata, satub ohtu koostalitlusvõimeliste intelligentsete maanteetranspordi süsteemide ja nende liideste ELi-ülevalt lõimitud ja kooskõlastatud kasutuselevõtt, iseäranis pärast teatise COM(2016) 766 final avaldamist⁽⁹⁾.

4.7. Teisalt on oluline, et komisjon viiks oma ettevalmistava töö käigus läbi asjakohaseid konsultatsioone, sealhulgas ekspertide tasandil, ja et kõnealused konsultatsioonid viidaks läbi kooskõlas 13. aprilli 2016. aasta institutsioonidevahelises parema õigusloome kokkuleppes sätestatud põhimõtetega. Eelkõige selleks, et tagada delegeeritud õigusaktide ettevalmistamises võrdne osalemine, peavad Euroopa Parlament ja nõukogu saama kõik dokumendid liikmesriikide ekspertidega samal ajal ning nende ekspertidel peab olema pidev juurdepääs komisjoni eksperdirühmade koosolekutele, kus arutatakse delegeeritud õigusaktide ettevalmistamist.

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽⁹⁾ Koostoimelisi intelligentseid transpordisüsteeme käsitlev Euroopa strateegia – samm koostoimelise, ühendatud ja automatiseeritud liikuvuse tagamise suunas, 30.11.2016. EMSK arvamus TEN/621 (Euroopa Liidu Teatajas seni avaldamata).

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mille eesmärk on anda liikmesriikide konkurentsiasutustele volitused konkrentsieeskirjade täitmise tagamise tõhustamiseks ja tagada siseturu nõuetekohane toimimine“

[COM(2017) 142 final – 2017/0063 (COD)]

(2017/C 345/11)

Raportöör: **Juan MENDOZA CASTRO**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 26.4.2017 nõukogu, 27.3.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 114
Vastutav seksioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise seksioon
Vastuvõtmine täiskogus	5.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	527
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	130/0/2

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kiidab komisjoni ettepaneku heaks ja peab seda määruse (EÜ) nr 1/2003 tõhusa rakendamise jaoks hädavajalikuks meetmeks.

1.2. Kuigi jätkuvalt esineb erinevusi, on vabatahtliku ühtlustamise abil liikmesriikide süsteeme omavahel märkimisväärselt lähendatud, võttes eeskujuks Euroopa Liidu standardid.

1.3. Euroopa konkurentsivõrgustiku raames toimiva menetluste algatamise süsteemiga tuleb vältida eri liikmesriikide menetluste võimalikku dubleerimist.

1.4. Komitee teeb ettepaneku kaaluda tulevikus tsiviil- ja haldusõiguse sisu reguleerimist määrusega.

1.5. Konkurentsipoliitika peab tagama võrdsed võimalused. Komitee rõhutab, kui oluline on, et liikmesriikide konkurentsiasutustel oleksid seaduslikud vahendid ja meetmed, et salajaste kartellikokkulepete vastu võidelda, ning toonitab, et turgu valitseva seisundi kuritarvitamine põhjustab tõsist kahju.

1.6. Uurimise all olevate isikute **põhiõigustest** kinnipidamine peab toimuma kooskõlas ELi toimimise lepingu artiklite 101 ja 102 täieliku järgimisega.

1.7. Komitee väljendab muret liikmesriikide konkurentsiasutuste **sõltumatuses ja ressurssides** ilmnevate tõsiste puuduste pärast, mida esineb praegu paljudes liikmesriikides. On väga oluline, et liikmesriikide konkurentsiasutused oleksid ka tegelikult sõltumatud ja seepärast peavad nende juhtkonda kuuluma tõendatud töökogemusega sõltumatud eksperdid. Töötajaskond omakorda peab olema stabiilne ja saanud piisava erialase koolituse.

1.8. Konkurentsivastasest tegevusest põhjustatud kahju on sageli raske või isegi võimatu korvata. Seepärast soovitab komitee, et liikmesriikide konkurentsiasutustele antavaid volitusi kasutataks ka ennetusmeetmeteks.

1.9. Komitee on juba väljendanud seisukohta, et **karistuste** määr peab olema ennetava mõjuga ja karistusi tuleb korduvate rikkumiste korral suurendada, ning on nõus, et pädeva asutuse karistuste kehtestamise võime on konkurentsipoliitika keskne osa.

1.10. Tavaliselt **leebeid** meetmeid rakendava komisjoni kogemust võib lugeda positiivseks. Selleks et eksisteeriks tõeline Euroopa konkurentsioigus, on oluline, et liikmesriikide konkurentsiasutused rakendaksid neid meetmeid ühetaoliselt. Siiski ei tohi leebus tähendada seda, et kahju kannatanud (sh tarbijad) ei saa nõuda ühishagide kaudu hüvitist kantud kahju korvamiseks.

1.11. Liikmesriikide konkurentsiasutuste tegevuse riikidevaheline olemus muudab konkurentsiasutuste **vastastikuse abi** hädavajalikuks.

1.12. Direktiivi ülevõtmisel tuleb **aegumistähtaegade peatamist** kohandada liikmesriikides kehtivate aegumise üldeeskirjadega.

1.13. Liikmesriikide konkurentsiasutustele **iseseisva menetlemisõiguse** andmine on asjakohane, sest selle õiguse puudumine takistab teatud liikmesriikides asutuse tõhusat tööd.

1.14. Komitee rõhutab, et on oluline, et liikmesriikide konkurentsiasutused saaksid kasutada igat tüüpi **tõendeid**, olenemata sellest, millisel andmekandjal neid hoitakse.

1.15. On vaja korraldada teabekampaaniaid, sest suurem osa üldsusest ei ole konkurentsieskirjadest teadlik.

2. Komisjoni ettepanek

2.1. ELi liikmesriigid on Euroopa Komisjoni jaoks olulised partnerid ELi konkurentsieskirjade täitmise tagamisel. Nõukogu määrusega (EÜ) nr 1/2003 on ELi liikmesriikide konkurentsiasutused alates 2004. aastast volitatud kohaldama ELi konkurentsieskirju koos komisjoniga. Üle kümne aasta on nii komisjon kui ka liikmesriikide konkurentsiasutused taganud Euroopa konkurentsivõrgustiku raames tehtavas tihedas koostöös ELi konkurentsieskirjade täitmise. Kõnealune võrgustik loodi 2004. aastal otseselt selle eesmärgil.

2.2. ELi konkurentsieskirjade täitmise tagamine on nii Euroopa Komisjoni kui ka liikmesriikide konkurentsiasutuste jaoks oluline vahend, millega luuakse avatud, konkurentsivõimeline ja innovaatiline ühtne turg ning aidatakse kaasa majanduskasvu saavutamisele ja töökohtade loomisele olulistest majandussektorites, eelkõige energeetika, telekommunikatsiooni, digitaalrajatuse ja transpordi valdkonnas.

2.3. ELi konkurentsieskirjad on üks siseturu peamisi tunnuseid: kui konkurents on moonutatud, ei saa siseturg saavutada oma täit potentsiaali ega luua soodsaid tingimusi jätkusuutlikuks majanduskasvuks. Oluline element siseturu süvendamisel ja õiglasemaks muutmisel on siseturu eeskirjade täitmise tõhus tagamine, et selle pakutavad võimalused jõuaksid kodanikeni.

2.4. ELi konkurentsieskirjade täitmine on nüüd sellisel tasemel, mida komisjon ei oleks kunagi üksinda saavutanud. Üldjuhul uurib komisjon konkurentsivastaseid tavasid või lepinguid, mis mõjutavad konkurentsi kolmes või enamas liikmesriigis või kui see on kasulik üleeuroopalise pretsedendi loomiseks. Liikmesriikide konkurentsiasutustel on tavaliselt head võimalused tegutsemiseks, kui konkurentsi mõjutatakse oluliselt nende territooriumil. Konkurentsiasutustel on teadmised selle kohta, kuidas turud nende enda liikmesriigis toimivad.

2.5. Liikmesriikide konkurentsiasutustel on kasutamata potentsiaali ELi konkurentsieskirjade täitmise tõhusamaks tagamiseks. Määruses (EÜ) nr 1/2003 ei ole käsitletud vahendeid ja meetmeid, mille abil liikmesriikide konkurentsiasutused ELi konkurentsieskirju kohaldavad, ning paljudel konkurentsiasutustel puuduvad vahendid, mida nad vajaksid ELi toimimise lepingu artiklite 101 ja 102 täitmise tõhusaks tagamiseks.

2.6. Liikmesriikide konkurentsiasutuste vahendite ja tagatiste puudused ja piirangud tähendavad seda, et konkurentsivastaseid tavasid kasutavad ettevõtjad võivad puutuda kokku väga erinevate menetluste tulemustega sõltuvalt liikmesriigist, kus nad tegutsevad. ELi toimimise lepingu artiklite 101 või 102 rakendamine ei pruugi nende suhtes üldse kehtida või on see väga ebatõhus, näiteks seetõttu, et tõendeid konkurentsivastase tegevuse kohta pole võimalik koguda või võivad ettevõtjad trahvidest kõrvale hoiduda. ELi konkurentsieskirjade täitmise ebaühtlane tagamine moonutab siseturul konkurentsi ning see kahjustab detsentraliseeritud rakendamise süsteemi, mis kehtestati määrusega (EÜ) nr 1/2003.

2.7. Seepärast peab komisjon vajalikuks seadusandlikku ettepanekut, millel on kaks strateegilist eesmärki:

— ELi toimimise lepingu artiklis 103 sätestatud õigusliku alusega püütakse anda liikmesriikide konkurentsiasutustele volitused, et nad viiksid ELi konkurentsipõhimõtteid tõhusamalt ellu, andes neile selleks vajalikud sõltumatuse, ressursside ja pädevuse tagatised;

— ELi toimimise lepingu artiklis 114 sätestatud õigusliku alusega soovitakse tugevdada siseturgu, kõrvaldades riiklikud takistused, mis ei lase liikmesriikide konkurentsiasutustel õigusakte tõhusalt rakendada, et vältida nii konkurentsi moonutusi ja saavutada õigusaktide ühtlasem rakendamine, mis on tarbijatele ja ettevõtjatele kasulik.

2.8. Liikmesriikide konkurentsiasutuste võimalus anda üksteisele vastastikust abi tagab võrdsemad tingimused ja tiheda koostöö Euroopa konkurentsivõrgustiku raames.

3. Üldised märkused

3.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kiidab komisjoni ettepaneku heaks ja peab seda määruse (EÜ) nr 1/2003 tõhusa rakendamise jaoks hädavajalikuks meetmeks. Euroopa konkurentsistrateemi loomiseks tuleb kõrvaldada hetkel osas liikmesriikides valitsevad takistused ja puudused, et rakendada täielikult ELi toimimise lepingu artikleid 101 ja 102.

3.2. Määrusest (EÜ) nr 1/2003 tulenev konkurentsieskirjade detsentraliseeritud rakendamine ei ole toonud kaasa konkurentsipoliitika jõustamise volituste killustumist, nagu kardeti. Kuigi jätkuvalt esineb erinevusi, on vabatahtliku ühtlustamise abil liikmesriikide süsteeme omavahel märkimisväärselt lähendatud, võttes eeskujuks Euroopa Liidu standardid ⁽¹⁾.

3.3. Komitee rõhutab, et jagatud pädevuse tõttu (ELi ja liikmesriikide pädevus) on teatud juhtudel vaja jõupingutusi, et teha õigusaktide ja riiklike asutustega seotud kohandusi. Euroopa konkurentsivõrgustiku raames toimiva menetluste algatamise süsteemiga tuleb igal juhul vältida eri liikmesriikide menetluste võimalikku dubleerimist.

3.4. Komisjon leiab, et direktiiv on sobiv vahend, kuna see austab „liikmesriikide juriidilisi traditsioone ja institutsioonilisi eripärasid“. Siiski tuleb selleks, et liikmesriikide konkurentsiasutused kohaldaksid eeskirju ühetaoliselt ja järjepidevalt, eelkõige karistuste loetelu (V peatükk) ja trahvide eest kaitsmise ja nende vähendamise (VI peatükk) osas, kõrvaldada praegu valitsev suur mitmekesisus. Komitee teeb seepärast ettepaneku kaaluda tulevikus tsiviil- ja haldusõiguse sisu määrusega reguleerimist, säilitades samal ajal kriminaalõiguse valdkonnas liikmesriikide täieliku autonoomia.

3.5. Konkurentsipoliitika peab tagama võrdsed võimalused. Komitee rõhutab, kui oluline on, et liikmesriikide konkurentsiasutustel oleksid seaduslikud vahendid ja meetmed, et salajaste kartellikokkulepete (mõiste on määratletud ettepaneku artikli 2 punktis 9) vastu võidelda, ning rõhutab tungivalt, et turgu valitseva seisundi kuritarvitamine, millega tegelevad tavaliselt suuretevõtjad või ettevõtjate ühendused, põhjustab tõsist kahju teistele ettevõtjatele (eelkõige VKEdele), tarbijatele ja kasutajatele.

3.6. Liikmesriigid peavad kaaluma teabekampaaniate korraldamist, sest suurem osa üldsusest ei ole konkurentsieskirjadest teadlik.

4. Konkreetsete märkused

4.1. Põhiõigused

4.1.1. Komisjoni ettepanekus nimetatakse üldisi liidu õiguse ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta ⁽²⁾ põhimõtteid nii, et see tagatis hõlmab kinnipidamist äriühingute kaitse õigusest, ettevõtlusvabaduse õigusest, õigusest omandile, õigusest heale haldusele ja õigusest tõhusale õiguskaitsevahendile (harta artiklid 16, 17, 41 ja 47).

4.1.2. Komitee tuletab meelde, et selliste ulatuslike volituste tunnustamine, mis peavad liikmesriikide konkurentsiasutustel oma ülesannete täitmiseks olema, tähendab juurdlusaluste õigustele kaitsemeetmete ja tagatiste loomist ning see peab toimuma kooskõlas ELi toimimise lepingu artiklite 101 ja 102 täieliku rakendamisega. Nende tagatiste rakendamise peavad tagama liikmesriikide konkurentsiasutused ja vajaduse korral liikmesriikide kohtud. Euroopa Liidu Kohtu kohtupraktika kohaselt on süütuse presumptsioon üks liidu õiguse üldpõhimõtetest (harta artikli 48 lõige 1), mida liikmesriigid peavad konkurentsioiguse rakendamisel järgima ⁽³⁾. Euroopa Inimõiguste Kohus on omalt poolt kinnitanud Euroopa inimõiguste konventsiooni artikli 6 rakendamist (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ⁽⁴⁾ ning on avaldanud arvamust komisjoni legitiimsuse ⁽⁵⁾ ja kahekordse karistamise keelu põhimõtte ⁽⁶⁾ kohta konkurentsioiguse alastes menetlustes.

⁽¹⁾ „An academic View on the Role and Powers of National Competition Authorities“, Euroopa Parlament, 2016.

⁽²⁾ Kohtuotsus, Karlsson jt, C-292/97, punkt 37.

⁽³⁾ Kohtuotsus, Etras, C-74/14, punkt 38; kohtuotsus, E.ON Energie vs. Euroopa Komisjon, C-89/11 P, punkt 72; kohtuotsus, VEBIC, C-439/08, punkt 63.

⁽⁴⁾ Kohtuasi Menarini Diagnostics S.R.L./Italia.

⁽⁵⁾ Kohtuotsus, Comisi6n vs. Tetra Laval, C-12/03 P (2005).

⁽⁶⁾ Kohtuasi Menarini Diagnostics S.R.L./Italia.

4.2. Sõltumatus ja ressursid

4.2.1. Sõltumatuse tagatus tähendab volituste täitmist „erapooletult ning“ eeskirjade „tõhusa ja ühetaolise kohaldamise huvides“ (artikli 4 lõige 1).

4.2.2. Nõutakse, et liikmesriigid tagaks, et konkurentsiasutuste töötajad ja otsuseid tegeva organi liikmed täidaksid oma ülesandeid (artikli 4 lõige 2) järgmiselt:

- sõltumatult poliitilisest ja muust välisest mõjutamisest;
- küsimata ja võtmata vastu juhiseid mis tahes valitsusasutuselt ega muult avalik-õiguslikult või eraõiguslikult üksuselt;
- hoidudes mis tahes tegevusest, mis ei ole kooskõlas ülesannete täitmisega;
- lisaks:
 - nad võib ametist vabastada üksnes siis, kui nad ei vasta enam neile pandud ülesannete täitmiseks nõutud tingimustele või on riiklike õigusnormide tähenduses toime pannud raske üleastumise;
 - ametist vabastamise alused tuleb eelnevalt riiklikes õigusnormides sätestada;
 - neid ei või ametist vabastada põhjustel, mis on seotud nende ülesannete täitmise ja volituste kasutamisega.

4.2.3. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee väljendab selles osas muret suurte puuduste üle, mis komisjoni väitel esinevad praegu paljudes liikmesriikides. Asjakohased inim- ja rahalised ressursid ning tehnilised vahendid (artikkel 5) on hädavajalikud, et liikmesriikide konkurentsiasutused saaksid oma ülesandeid täita. Sõltumatus tähendab märkimisväärset autonoomiat riigi struktuuris, ⁽⁷⁾ mis ei välista järgmist:

- kohtulikku kontrolli;
- parlamendile aruandmist;
- korrapäraseid aruandeid tegevuse kohta;
- vahendite eraldamise jälgimist.

4.2.4. Komitee peab väga oluliseks, et liikmesriikide konkurentsiasutused oleksid ka tegelikult sõltumatud. Seepärast peavad nende juhtkonda kuuluma tõendatud töökogemusega sõltumatud eksperdid. Töötajaskond omakorda peab olema stabiilne ja saanud piisava erialase koolituse.

4.3. Volitused

4.3.1. Liikmesriikide konkurentsiasutustele tuleb anda järgmised volitused (artiklid 6 kuni 11):

- **kohtumäärusega või kohtumääruseta (sõltuvalt asjaomase liikmesriigi seadustest) etteteatamata kontrollid äriruumides:** see tähendab vähemalt õigust siseneda „ettevõtjate kõikidesse ruumidesse, territooriumile ja transpordivahenditesse“, vaadata läbi raamatupidamis- ja muid äridokumente, teha või saada koopiaid „ükskõik millisel kujul“, „pitseerida äriruume ning raamatupidamis- ja muid dokumente“ ja paluda selgitusi. Kui ettevõtja keeldub haldus- või kohtukontrollist, „võib liikmesriigi konkurentsiasutus taotleda vajaminevat abi politseilt või teiselt samaväärsest täitevorganilt“ ning „sellist abi võib taotleda ka ettevaatusabinõuna“;
- **muude ruumide etteteatamata kontrollimine kohtumääruse alusel:** see toimub, kui on „põhjendatud kahtlus“, et olemas on elemente, mis võivad olla asjakohased ELi toimimise lepingu artiklite 101 või 102 olulise rikkumise korral;
- **teabenõuded;**
- **tuvastatud rikkumise lõpetamise nõue;**

⁽⁷⁾ „Independence and accountability of competition authorities“, UNCTAD 2008.

- **ajutiste meetmete kehtestamine:** kohaldatakse „sellistel kiireloomulistel juhtudel, kui on olemas oht, et konkurentsi võidakse tõsiselt ja korvamatult kahjustada ning kui on tuvastatud esmapilgul usutavaid tõendeid“ rikkumise kohta. Meede kehtib kindlaksmääratud tähtaja jooksul ja selle kehtivust võib pikendada;
- **ettevõtja väljapakutud kohustuste siduvaks muutmine.**

4.3.2. Konkurentsivastases tegevusest põhjustatud kahju on sageli raske või isegi võimatu korvata. Seepärast soovitab komitee, et liikmesriikide konkurentsiasutustele antavaid volitusi kasutataks ka ennetusmeetmeteks.

4.4. *Trahvid rikkumiste eest ja perioodilised karistusmaksed*

4.4.1. „Tõhusaid, proportsionaalseid ja õiglasi“ **trahve** võib rikkumiste eest määrata, kui „kas tahtlikult või ettevaatamatuse tõttu“ on pandud toime teatud teod: kontrollist on keeldutud, pitser on eemaldatud, antud on ebaõigeid või eksitavaid vastuseid, antud on ebaõiget teavet või on rikutud ajutisi meetmeid. **Perioodilisi karistusmaksed** kasutatakse tegevusetuse korral, nagu näiteks kontrollist keeldumine (artiklid 12 ja 15).

4.4.2. Karistusõiguse tavapärase kriteeriumide põhjal tuleb trahvides, mille liikmesriigid peavad määrama, võtta arvesse nii „rikkumise raskusastet kui ka kestust“ ning trahvi ülemmäära „ei nähta ette väiksemana kui 10 % ettevõtja või ettevõtjate ühenduse ülemaailmsest kogukäibest otsuse tegemise kuupäevale eelnenud majandusaastal.“ (artikli 13 lõige 1 ja artikkel 14). Ettevõtjate ühenduste korral on trahvi maksmise kohta sätestatud erinevad vastutuse nõuded (artikli 13 lõige 2).

4.4.3. Tuleb rõhutada, et trahvide maksmise kohustuse laiendamine solidaarselt kõigile ettevõtjate ühenduse liikmetele või ettevõtjate rühmadele (artikli 13 lõige 2) täidab lünga kehtivates õigusaktides ⁽⁸⁾.

4.4.4. Ettepaneku kohaldamisalasse jäävad ainult ettevõtjad, kellele saab halduskaristusi rakendada. Teod, mis võivad osutada kriminaalrikkumisteks, kuuluvad liikmesriikide pädevusse. Euroopa Liidu kohus on juba võtnud seisukoha haldus- ja kriminaalkaristuste kokkusobivuse kohta ⁽⁹⁾.

4.4.5. Komitee on juba väljendanud seisukohta, et karistuse määr peab olema ennetava mõjuga ja karistusi tuleb korduvate rikkumiste korral suurendada, ⁽¹⁰⁾ ning on nõus, et rakendusametite karistuste kehtestamise võime on konkurentsipoliitika keskne osa. Lisaks väljendab komitee muret selle üle, et konkurentsioigus on hetkel alarakendatud, sest õigus ja liikmesriikide konkurentsiametite struktuur on väga erinev.

4.5. *Kaitse trahvide eest või nende vähendamine (leebem kohtlemine)*

4.5.1. Liikmesriikidele antakse pädevus määrata kindlaks põhjused ja menetlused trahvide eest kaitsmiseks või trahvide vähendamiseks, kuid see toimub üksikasjalikult sätestatud raamistikus, mis hõlmab järgmist:

- nõuded trahvide eest kaitsmiseks (artikkel 16) ja nende vähendamiseks (artikkel 17);
- tingimused selliste meetmete võtmiseks (artikkel 18);
- taotluste vormid (artikkel 19);
- trahvide eest kaitse saamise taotluse järjekoht (artikkel 20);
- lihtsustatud taotlused, kui need esitatakse samaaegselt komisjonile ja mõnele liikmesriikide konkurentsiametile (artikkel 21);
- tagatised trahvide eest kaitset taotlevatele isikutele (artikkel 22).

⁽⁸⁾ Kohtuotsus, *Ako Nobel NV vs. komisjon*, C-97/08 P, punktid 45 ja 77.

⁽⁹⁾ Kohtuotsus, *Åkerberg Fransson*, C-617/10.

⁽¹⁰⁾ Arvamus „Konkurentsipoliitika aruanne 2014“ (ELT C 71, 24.2.2016, lk 33).

4.5.2. Ettepanek on õigustatud, sest need meetmed on salajaste kartellikokkulepete tuvastamiseks hädavajalikud, sest suured erinevused hetkel kehtivas riiklikus õiguses ja selle tegelikus kohaldamises põhjustavad õiguslikku ebakindlust, nõrgestavad stiimuleid kaitse taotlemiseks ja viivad ELi konkurentsipoliitika ebatõhususeni. Lisaks leitakse, et liikmesriigid ei kasuta Euroopa konkurentsivõrgustike näidisprogrammi,⁽¹⁾ mille põhiaspektid lisatakse uude määrusesse.

4.5.3. Komitee arvates on tõelise Euroopa konkurentsioiguse olemasolu seisukohast oluline, et liikmesriikide konkurentsiasutused võtaksid leebema kohtlemise meetmeid ühetaoliselt, lisaks võib tavaliselt seda tüüpi meetmeid⁽¹²⁾ võtva komisjoni kogemust positiivseks lugeda. Siiski ei tohi leebus tähendada seda, et kahju kannatanud (sh tarbijad) ei saa nõuda ühishagide kaudu hüvitist kantud kahju korvamiseks.

4.6. Vastastikune abi

4.6.1. Liikmesriikide konkurentsiasutuste vaheliseks koostööks on ettepanekuga antud uute volituste valguses vaja abi ja toetust kontrollimenetluses (artikkel 23), mis kohustab liikmesriike tagama esialgsetest vastuväidetest teavitamise (artikkel 24) ning täitma otsuste täitmise taotlusi (artikkel 25). Vaidlustega seotud pädevus on piiratud (artikkel 26).

4.6.2. Komitee peab nimetatud kohustuste kehtestamist vajalikuks, sest konkurentsipoliitika on oma loomult piiriülene.

4.7. Aegumistähtaegade peatamine karistuste määramise ajaks

4.7.1. Komisjoni ettepanekus käsitletakse kahte konkreetset nimetatud tähtaegade peatamise sätet: „teise liikmesriigi konkurentsiasutuses või komisjonis sama kokkuleppe, ettevõtjate ühenduse otsuse või kooskõlastatud tegevuse näol toimunud rikkumise suhtes algatatud menetluse ajaks“ (artikli 27 lõige 1) ja kui kohtumenetlus on pooleli (artikli 27 lõige 2).

4.7.2. Komitee märgib, et direktiivi ülevõtmisel tuleb käsitleda võimalikku vastuolu õiguskordadega, kus nähakse samuti ette tähtaegade peatamine kohtuhagide korral.

4.8. Liikmesriigi konkurentsiasutuse õigus iseseisvalt menetleda

4.8.1. Ettepaneku põhjal peab liikmesriikide konkurentsiasutustel olema õigusvõime, et algatada vahetult menetlus õigusasutuses ning neil peab olema täielik õigus osaleda menetluses süüdistaja, kostja või vastustajana ja tal peavad olema teiste menetlusosalistega samad õigused (artikkel 28).

4.8.2. Komitee hinnangul raskendab praegu teatud liikmesriikides selle õiguse puudumine liikmesriigi konkurentsiasutuse tegevust,⁽¹³⁾ mistõttu on selle kehtestamine hädavajalik, et ELi konkurentsipoliitika nõudeid täita.

4.9. Tõendite lubatavus liikmesriigi konkurentsiasutuse menetluses⁽¹⁴⁾

4.9.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee rõhutab, kui oluline on, et liikmesriikide konkurentsiasutused saaksid kasutada tõenditena „dokumente, suulisi ütlusi, salvestisi ja muid teabeallikaid, sõltumata kandjast, millel teavet hoitakse“ (artikkel 30).

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽¹⁾ Komisjoni teatis, mis käsitleb kaitset trahvide eest ja trahvide vähendamist kartellide puhul (ELT C 298, 8.12.2006, lk 17).

⁽¹²⁾ Vt „Cartel leniency in EU: overview“, Thompson Reuters. Näiteid komisjoni rakendatud trahvi vähendamistest ja sellest loobumistest: Riberebro 50 % (ELT C 298, 8.12.2006, lk 17); Hitachi 30 %, jt; Philipps, loobumine; Hitachi 50 %; Schenker jt 55 %–40 %; DHL, immuunsus (C-428/14, DHL/AGCM); Eberspächer 45 % ja Webasto, immuunsus.

⁽¹³⁾ Oma vastuses komisjoni küsimustikule tõi Saksamaa konkurentsiasutus („Bundeskartellamt“) selle puuduse välja ühe põhjusena, miks süsteem on „ääretult halvasti toimiv“.

⁽¹⁴⁾ Teabe kasutamise piirangud (artikkel 29). Komisjon on teatanud, et see artikkel võidakse läbi vaadata.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb teatavate autoriõiguse või sellega kaasnevate õigustega kaitstud teoste või muu materjali kättesaadavas vormis koopiade piiriülest vahetamist liidu ja kolmandate riikide vahel pimedate, nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikute huvides“

[COM(2016) 595 final – 2016/0279 (COD)]

(2017/C 345/12)

Raportöör: **Pedro ALMEIDA FREIRE**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Liidu Nõukogu, 5.4.2017 Euroopa Parlament, 28.6.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 114 ja 304
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	5.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	527
Hääletuse tulemus	215/3/8
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on nõus eesistujariigi väljapakutud kompromissiga, mis muudab võimalikuks Marrakechi lepingu⁽¹⁾ kiire ratifitseerimise.

1.2. Komitee leiab, et Marrakechi lepingu kiire rakendamine ELis on oluline ja vajalik, et võimaldada paljudele pimedatele, nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega Euroopa kodanikele parem juurdepääs teostele ning avada neile uks kultuurile, haridusele ja tööhõivele, tagades seega tõhusa sotsiaalse kaasamise.

1.3. Komitee toetab kavandatavat määrust⁽²⁾ ja Marrakechi lepingu rakendamiseks esitatud direktiivi,⁽³⁾ kuna nendega kehtestatakse kohustuslik erand ning tagatakse kättesaadavas vormis koopiade tegemine ja vahetamine nii ühtsel turul kui ka väljaspool ELi.

1.4. Komitee avaldab heameelt eesmärgi üle muuta võimalikuks kõnealuste koopiade piiriülene vahetamine ELi ja Marrakechi lepingu osalistest kolmandate riikide vahel.

1.5. Marrakechi lepingu rakendamist ELis tuleks hinnata mõistliku aja jooksul.

2. Euroopa Komisjoni ja eesistujariigi ettepanekud

2.1. Komisjon võttis kavandatava määruse vastu 14. septembril 2016 osana nn autoriõiguse paketist,⁽⁴⁾ millega nähakse ette rida õiguslikke meetmeid nelja eesmärgiga:

— tagada ELis veebi kaudu laiem juurdepääs sisule ja jõuda uute sihtrühmadeni;

⁽¹⁾ Marrakechi leping avaldatud teostele juurdepääsu lihtsustamise kohta pimedate, nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikutele.

⁽²⁾ COM(2016) 595 final.

⁽³⁾ COM(2016) 596 final.

⁽⁴⁾ COM(2016) 593 final, COM(2016) 594 final, COM(2016) 596 final (ELT C 125, 21.4.2017, lk 27).

- kohandada teatavaid erandeid digitaalse ja piiriülese keskkonnaga;
- toetada autoriõiguse seisukohast õiglast ja hästi toimivat turgu;
- võimaldada pimedatele, nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikutele paremat juurdepääsu teostele ja muule teabele.

2.2. Selle määrusega esitas komisjon ettepaneku õigusakti vastuvõtmiseks, et rakendada Marrakechi lepingut, mille eesmärk on soodustada pimedate, nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikute juurdepääsu avaldatud teostele.

2.3. Marrakechi leping võeti vastu 2013. aastal Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsioonis (WIPO), et soodustada raamatute ja muude kättesaadavas vormis trükiste kättesaadavust ja piiriülest vahetamist kogu maailmas. EL kirjutas lepingule alla ⁽⁵⁾ 2014. aasta aprillis.

2.4. Kavandatavad meetmed on tähtsad, kui soovitakse kooskõlas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni puuetega inimeste õiguste konventsiooniga ⁽⁶⁾ tagada, et autoriõigused ei takistaks kohatult ega diskrimineerival viisil ühegi kodaniku igakülgset osalemist ühiskonnaelus ning ELis ja lepinguosalistes kolmandates riikides oleks teoseid võimalik levitada vajalikul kujul, vältides töö dubleerimist ja ressursside raiskamist.

2.5. Ratifitseerimisprotsessi takistas aga juriidiline küsimus, kas liidul on ainupädevus lepingu ratifitseerimiseks.

2.6. Seepärast otsustas komisjon 2015. aasta juulis küsida Euroopa Liidu Kohtu arvamust.

2.7. Vahepeal võttis komisjon kooskõlas ELi toimimise lepingu artikliga 207 vastu ettepaneku COM(2016) 595 final. Seepärast ei olnud kohustuslik konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega.

2.8. 14. veebruaril 2017 kinnitas Euroopa Kohus, ⁽⁷⁾ et ELil on ainupädevus, ning märkis ka, et Marrakechi leping ei kuulu ühise kaubanduspoliitika alla.

2.9. Oma 22. märtsi koosolekul leppis alaliste esindajate komitee kokku eesistujariigi kompromissettepanekus, milles otsustati võtta õigusliku alusena kasutusele ELi toimimise lepingu artikli 207 (ühine kaubanduspoliitika) asemel artikkel 114. Sellega muutub kohustuslikuks nõukogu konsulteerimine Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega.

3. Üldised märkused

3.1. Õiguslik alus

3.1.1. Võttes arvesse Euroopa Kohtu hiljutist arvamust, on Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kindlasti nõus eesistujariigi väljapakutud kompromissiga, mis muudab võimalikuks Marrakechi lepingu kiire ratifitseerimise.

3.1.2. Lisaks muudab õigusliku aluse muutmine kohustuslikuks komitee arvamuse ärakuulamise ja annab rohkem kaalu autoriõiguste paketti käsitlevas komitee arvamuses ⁽⁸⁾ sisalduvatele märkustele.

3.2. Sisu

3.2.1. Autoriõiguste paketti käsitlevas arvamuses viitas komitee juba kõnealusele ettepanekule. Komitee kordab, et oluline ja vajalik on ELis kiiresti ratifitseerida 30. septembril 2016 jõustunud Marrakechi leping avaldatud teostele juurdepääsu lihtsustamise kohta pimedate, nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikutele. Leping võimaldab paljudele pimedatele, nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega Euroopa kodanikele parema juurdepääsu teostele ning avab neile ukse kultuurile, haridusele ja tööhoivele, tagades seega tõhusa sotsiaalse kaasamise.

3.2.2. Autoriõiguste paketti kuuluvad määruse ja direktiivi ettepanekud võimaldavad ELil täita rahvusvahelist kohustust, mis kehtestati talle Marrakechi lepinguga. See on kooskõlas ka ELile ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonist tulenevate kohustustega.

⁽⁵⁾ ELT L 115, 17.4.2014, lk 1.

⁽⁶⁾ ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon.

⁽⁷⁾ ELT C 112, 10.4.2017, lk 3, Euroopa Kohtu arvamus 3/15 (suurkoda), 14.2.2017.

⁽⁸⁾ ELT C 125, 21.4.2017, lk 27.

3.2.2.1. Direktiivi ettepanekuga kehtestatakse kohustuslik erand ja tagatakse selle toimimine kättesaadavas vormis koopiategemiseks ja vahetamiseks ühtsel turul.

3.2.2.2. Kõnealune erand kehtib üksnes soodustatud isikutele kooskõlas kavandatava määruse artikli 2 lõikes 2 esitatud täpse määratlusega.

3.2.2.3. Määruse ettepanek muudab võimalikuks kõnealuste koopiategemise piiriülese vahetamise ELi ja Marrakechi lepingu osalistest kolmandate riikide vahel.

4. Täiendavad märkused

4.1. Komitee nõustub sellega, et määrus on ainus sobiv õigusakt, mille abil kaotada praegused õiguslikud erinevused liikmesriikides.

4.2. Komitee rõhutab, et – nagu direktiivis sätestatud – peaks liikmesriikidel olema suur roll selles, et edendada teoseid ja teha need kättesaadavaks soodustatud isikutele nii oma riigis kui ka kolmandates riikides, kes on Marrakechi lepingule alla kirjutanud.

4.3. Komitee väljendab valmisolekut aktiivselt osaleda nii määruks kui ka direktiivis ette nähtud hindamisprotsessis.

4.4. Eelkõige tuleks hindamisel arvestada direktiivis ette nähtud võimalust, mille kohaselt liikmesriigid võivad rakendada hüvitisskeemid õiguste omajatele. Nagu direktiivi tekstis on samuti sätestatud, tuleks tähelepanelikult jälgida, et sellised hüvitisskeemid ei avaldaks negatiivset mõju ligipääsetavate teoste kättesaadavusele ja edastamisele sihtrühmale.

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Ettepanek: nõukogu määrus, millega muudetakse nõukogu määrust (EL) nr 904/2010 halduskoostöö ning maksupettuste vastase võitluse kohta käibemaksu valdkonnas“

[COM(2016) 755 final – 2016/0371 (CNS)],

„Ettepanek: nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2006/112/EÜ ja direktiivi 2009/132/EÜ seoses teatavate käibemaksukohustustega teenuste osutamise ja kaupade kaugmüügi puhul“

[COM(2016) 757 final – 2016/0370 (CNS)]

ja

„Ettepanek: nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2006/112/EÜ seoses raamatute, ajalehtede ja perioodikaväljaannete suhtes kohaldatavate käibemaksumääradega“

[COM(2016) 758 final – 2016/0374 (CNS)]

(2017/C 345/13)

Raportöör: **Amarjite SINGH**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Liidu Nõukogu, 20.12.2016 ja 21.12.2016
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 113
Vastutav seksioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	5.5.2017
Vastuvõtmine täiskogus	5.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	527
Hääletuse tulemus	123/1/2
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee väljendab heameelt piiriülese e-kaubanduse käibemaksusüsteemi ajakohastamist käsitleva paketi üle ja kiidab heaks nii selle eesmärgid kui ka selle keskendumise VKEde huvidele. Kavandatud eeskirjadel on suur mõju internetis kaupu või teenuseid müüvate ettevõtjate jaoks, pakkudes neile õiglasemaid eeskirju, väiksemaid nõuete täitmise seotud kulusid ja võrdsed tingimusi ELi mittekuuluvate ettevõtjatega. Pikas perspektiivis aitavad ettepanekud muuta ELi käibemaksusüsteemi tulevikukindlaks.

1.2. Käibemaksu nn väikese ühe akna süsteemi (*Mini One Stop Shop*, edaspidi „MOSS“) rakendamine on oluliselt vähendanud nõuete täitmise seotud kulusid. Ometi pole sugugi kindel, et eri suuruses ettevõtted kogevad seda kulude säästmist samas ulatuses. Eriti on VKEdele olnud raskusi mitmete MOSSI nõuete täitmise ja nad on väljendanud märkimisväärset rahulolematust. Seetõttu väljendab komitee heameelt selle üle, et MOSSI muudatusettepanekutes neid probleeme käsitletakse.

1.3. Arvestades käibemaksu MOSSI senist edu piiriülese kaubandusega tegelevate ettevõtjate nõuete täitmise seotud kulude vähendamises, on selle laiendamine veel kaasamata teenustele ning ELi siseselt omandatud ja imporditud kaupadele järgmine loomulik samm. Peale nõuete täitmise seotud kulude võimaliku vähendamise loob laiendamine ka e-kaubanduse seotud ettevõtjatele võrdsed tingimused, millel on tõenäoliselt positiivne mõjub eelkõige VKEdele. MOSSI laiendamine kaupadele loob tingimused väikeste tarnete käibemaksust vabastamise süsteemi tühistamiseks, sest viimane on põhjustanud konkurentsimoonutusi, sest väljaspool ELi asutatud ettevõtetel on ELis asutatud ettevõtete ees konkurentsieelis. Eelnimetatud põhjustel kiidab komitee MOSSI kavandatud laiendamise heaks.

1.4. E-väljaannetele kohaldatavate käibemaksumäärade eeskirjade muudatused kaotaksid eristuse füüsilisel ja mitte-füüsilisel kandjal väljaannete vahel ning tagaksid selle turu neutraalsuse. Kuigi komitee kiidab konkurentsimoontonutuse kaotamise heaks, ollakse teadlik ohust, mida selline kaotamine käibemaksu arvestusbaasile kujutab. Komitee märgib ka, et Euroopa Komisjon peab väljapakutud meetmeid ELi käibemaksumäärade struktuuri laiema reformimise esimeseks sammuks, ning on mures mõju pärast, mida selline ühtluse kaotamine avaldab piiriülese kaubandusega tegelevatele ettevõtjatele, eriti VKEdele.

2. Taust

2.1. Komisjon on ettevõtjalt tarbijale suunatud piiriülese e-kaubanduse käibemaksu ajakohastamise paketi raames esitanud ettepaneku uute praktiliste meetmete kohta. Need meetmed on suunatud piiriülese e-kaubanduse toetamisele käibemaksunõuete täitmise osas, kaotades käibemaksuga seotud tõkked veebiettevõtjate, eelkõige idufirmade ja VKEde puhul, ning võideldes ELi mittekuuluvate ettevõtjate käibemaksust kõrvalehoidumise vastu veebis.

2.2. Need meetmed hõlmavad eelkõige järgmist:

2.2.1. olemasoleva MOSSI muutmine, mis võimaldab teatavatel ettevõtjatel oma käibemaksukohustusi täita mis tahes liikmesriigis digitaalse veebiportaali kaudu, mida majutab nende oma maksuamet ja on riigikeeles. Need muudatused hõlmavad ELi sisest piiriülest käibemaksukünnist ja nõuete täitmise uusi lihtsustatud tingimusi;

2.2.2. olemasoleva MOSSI laiendamine ELi sisesele teenuste osutamisele lisaks teenustele, millele see juba praegu kehtib, ja kaupade kaugmüügile nii ELi sees kui ka kolmandatest riikidest;

2.2.3. kehtivate ELi siseste kaugmüügi künniste ning väljastpoolt ELi imporditavate väikesaadetiste käibemaksuvabastuse kaotamine;

2.2.4. kehtivate eeskirjade muutmine, mis võimaldaks liikmesriikidel kohaldada e-väljaannete, näiteks e-raamatute ja veebiajalehtede suhtes vähendatud käibemaksumäära, nagu praegu kohaldatakse vastavate trükiväljaannete suhtes.

Käibemaksu MOSSI muudatusettepanekud

2.3. MOSS-süsteem on alates 1. jaanuarist 2015 täielikult toimunud ja see loodi eesmärgiga lihtsustada ELi piiriülese kaubandusega tegelevate ettevõtjate käibemaksunõuete täitmist. Selle asemel et registreerida, deklareerida ja maksta käibemaksu eraldi igas liikmesriigis, kus nad oma kaupu või teenuseid müüvad, võimaldab MOSS ettevõtjatel esitada käibedeklaratsioone kord kvartalis veebi kaudu oma vastavale riiklikule ametiasutusele.

2.4. Esitatud muudatusettepanekute eel viis komisjon 2015. aasta veebruarist septembrini läbi aktiivsed konsultatsioonid. Hindamist, nõustamist, seminare ja mõjuhindamist hõlmavas protsessis keskenduti eriti sellele, kuidas mõjutavad kehtivad käibemaksu MOSSI eeskirjad VKEsid. Teatavad ilmnunud probleemid – näiteks künnise kehtestamise vajadus, koduriigi eeskirjade kasutamine teatavate konkreetsete käibemaksukohustuste puhul, nagu arvete esitamine ja andmete säilitamine, ning auditi koordineerimine –, valmistavad suurimat muret VKEdele ja seetõttu kajastuvad ka muudatusettepanekutes.

2.5. Kavandatud eeskirjade alusel kehtestatakse ELi sisese piiriülese kaubanduse uueks käibemaksukünniseks 10 000 eurot. Veebiettevõtjate puhul, kelle piiriülene müük jääb künnisest allapoole, käsitletakse seda müüki omamaise müügina ja käibemaks kuulub tasumisele nende oma maksuametile. Nõuete täitmise osas kaotatakse kahe tõendi nõue elektrooniliste teenuste osutajate puhul, kelle käive on väiksem kui 100 000 eurot. Peale selle lubatakse veebimüüjatel kohaldada koduriigi eeskirju teatavates valdkondades, nagu arvete esitamine ja andmete säilitamine, lihtsustades seega käibemaksunõuete täitmist, lisaks võetakse kasutusele uued koordineeritud auditid, et vältida eraldi riikliku auditi kohaldamist neile müüjatele.

Käibemaksu MOSSi laiendamine

2.6. Praegu kehtib MOSS ainult telekommunikatsiooni-, ringhäälingu- ja elektroonilistele teenustele. Kavandatud muudatustega laiendatakse MOSSi rakendamist teistele ELi siseselt osutatavatele teenustele, aga ka kaupade kaugmüügile nii ELi sees kui ka kolmandatest riikidest. Kavandatud eeskirjadega juurutatakse laiendamist järk-järgult pärast olemasolevate MOSSi eeskirjade muutmise jõustumist, kusjuures kavandatud jõustumiskuupäev on 1. jaanuar 2021.

2.7. MOSSi kavandatud laiendamine veebi kaudu tellitud importkaubale lihtsustab käibemaksu kogumist märkimisväärselt. Komisjon usub seetõttu, et laiendamine loob tingimused selleks, et tunnistada kehtetuks väikese (väikese väärtusega) tarnete käibemaksust vabastamise süsteem, millega vabastatakse käibemaksust väikesaadetised, mille koguväärtus ei ületa 22 eurot. Ettepanek näeb seega ette erandi kaotamise alates 1. jaanuarist 2021.

E-väljaannete käibemaksumäärade muutmine

2.8. Kehtivate eeskirjade kohaselt on liikmesriikidel võimalus maksustada füüsilisel kandjal väljaandeid vähendatud käibemaksumääraga. Kuid käibemaksudirektiiv takistab liikmesriikidel kohaldada e-väljaannete suhtes samu käibemaksumäärasid, mida nad praegu kohaldavad füüsilisel kandjal väljaannete suhtes. Seda kinnitas Euroopa Liidu Kohus mitme hiljuti langetatud otsusega vähendatud maksumäärade kohaldamise kohta e-väljaannetele mitmes liikmesriigis ⁽¹⁾.

2.9. Kavandatud eeskirjade kohaselt saavad liikmesriigid ühtlustada e-väljaannete ja trüükväljaannetele praegu kehtivad käibemaksumäärad, olenemata sellest, millist määra nad kohaldavad. Ettepanek tehti pärast e-väljaannete ja füüsiliste väljaannete käsitlemise kooskõlastamise eri võimaluste kaalumist ja see võimaldaks liikmesriikidel kohaldada praegusest miinimumist (5 %) madalamat määra, juhul kui nad kohaldavad miinimumist madalamat määra füüsiliste väljaannete puhul.

2.10. Ülalnimetatud muudatusettepanekud muudaksid järgmist kolme õiguslikku vahendit:

— 28. novembri 2006. aasta direktiiv 2006/112/EÜ, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi (käibemaksudirektiiv) ⁽²⁾;

— 7. oktoobri 2010. aasta määrus (EL) nr 904/2010 halduskoostöö ning maksupettuste vastase võitluse kohta käibemaksu valdkonnas ⁽³⁾;

— 19. oktoobri 2009. aasta direktiiv 2009/132/EÜ, direktiivi 2006/112/EÜ artikli 143 punktide b ja c rakendusala määratluse kohta seoses teatavate kaupade käibemaksuvabastusega nende lõplikul importimisel ⁽⁴⁾.

2.11. Hinnangute kohaselt suurendab pakett tervikuna aastaks 2021 liikmesriikides käibemaksutulu 7 miljardi euro võrra aastas ja vähendab ettevõtjate halduskoormust 2,3 miljardi euro võrra aastas.

3. Üldised märkused

3.1. Käibemaks on ELi liikmesriikide jaoks üks suurimaid tuluallikaid, moodustades praegu tuludest 20 %, mis tähendab suurenemist rohkem kui 10 % võrra alates 1995. aastast ⁽⁵⁾. Käibemaksu tähtsus liikmesriikide tuluallikana suurenes majandus- ja rahanduskriisi tagajärjel, kuna eelarveprobleemide lahendamiseks suunati tähelepanu käibemaksupoliitikale. Ajavahemikul 2008–2014 suurendas 23 liikmesriiki käibemaksumäära ja/või laiendas käibemaksubaasi ⁽⁶⁾. Käibemaksul on oluline ja järjest suurenev roll liikmesriikide rahanduse jätkusuutlikkuses ning hoolekandekulude säilitamises.

⁽¹⁾ Kohtuasjad C-219/13, K Oy; C-479/13, komisjon vs. Prantsusmaa, ja C-502/13, komisjon vs. Luksemburg; C-390/15, RPO.

⁽²⁾ ELT L 347, 11.12.2006, lk. 1.

⁽³⁾ ELT L 268, 12.10.2010, lk. 1.

⁽⁴⁾ ELT L 292, 10.11.2009, lk. 5.

⁽⁵⁾ R. de la Feria, „Blueprint for Reform of VAT Rates in Europe“ (2015) Intertax 43(2), lk 154–171.

⁽⁶⁾ Ibid.

3.2. Esmatähtis on kaitsta maksubaasi nii võimaliku peetuse kui ka maksubaasi enda vähenemise eest vähendatud maksumäära laialdase kohaldamise tulemusena. 2014. aastal hinnati ELi 27 liikmesriigi käibemaksulõhe suuruseks 159,5 miljardit eurot, mis moodustab 14 % kogu käibemaksutulust⁽⁷⁾. Kuigi käibemaksulõhe hõlmab käibemaksutulu vähenemist ka näiteks vea, pankroti või maksustamise vältimise tõttu, on käibemaksupettus selle peamine osa. Maksubaasi vähenemine on ELi 27 liikmesriigi hulgas samuti kõrge, kuna peaaegu 50 % kogu tarbimisest ei maksustata või maksustatakse madalama käibemaksumääraga.

3.3. Komitee väljendab seega heameelt piiriülese e-kaubanduse käibemaksusüsteemi ajakohastamist käsitleva paketi üle ja kiidab heaks nii selle eesmärgid kui ka selle keskendumise VKEdel huvidele. Kavandatud eeskirjadel on suur mõju internetis kaupu või teenuseid müüvate ettevõtjate jaoks, pakkudes neile õiglasemaid eeskirju, väiksemaid nõuete täitmisega seotud kulusid ja võrdseid tingimusi ELi mittekuuluvate ettevõtjatega. Pikas perspektiivis aitavad ettepanekud muuta ELi käibemaksusüsteemi tulevikukindlaks.

Käibemaksu MOSSI muudatusettepanekud

3.4. Käibemaksu MOSSI järk-järguline rakendamine, mille viimane etapp jõustus 1. jaanuaril 2015, oli üks ELi käibemaksusüsteemi olulisemaid muudatusi pärast maksupiiride kaotamist aastal 1993. Süsteem võimaldab eri liikmesriikides tegutsevatel ettevõtjatel käibemaksukohustuslasena registreerimiseks, käibedeklaratsiooni esitamiseks ja kõikides liikmesriikides tasumisele kuuluva käibemaksu maksmiseks valida ühe neist liikmesriikidest ehk enda koduriigi.

3.5. Käibemaksu MOSSI rakendamist hinnanud Euroopa Komisjon kinnitab, et meetmel on olnud märkimisväärne mõju käibemaksunõuete täitmisega seotud kulude vähendamisele. MOSS on ettevõtjatele säästnud 500 miljonit eurot – keskmiselt 41 000 eurot ettevõtja kohta –, võrreldes otsese registreerimis- ja maksusüsteemiga, mis tähendab nende kulude vähendamist 95 % võrra.

3.6. Ometi pole sugugi kindel, et eri suuruses ettevõtted kogevad seda kulude säästmist samas ulatuses. Komisjoni korraldatud konsultatsioonidest selgub, et kuigi VKEd saaks registreerimisnõuete vähendamisest potentsiaalselt kasu, on neil tegelikkuses olnud raskusi paljude MOSSI nõuete täitmisega. Raskusi on kõige enam olnud nende liikmesriikide VKEdel, kus on kõige kõrgem käibemaksukohustuslasena registreerimise künnis, näiteks Ühendkuningriik.

3.7. Komitee on väljendanud heameelt selle üle, et MOSSI muudatusettepanekutes neid probleeme käsitletakse.

Käibemaksu MOSSI laiendamine

3.8. Euroopa Komisjon on MOSSI laiendamist pidanud esmatähtsaks juba 2011. aastast alates⁽⁸⁾. Arvestades MOSSI senist edu piiriülese kaubandusega tegelevate ettevõtjate nõuete täitmisega seotud kulude vähendamises, on selle laiendamine veel kaasamata teenustele ning ELi siseselt omandatud ja imporditud kaupadele järgmine loomulik samm.

3.9. Peale nõuete täitmisega seotud kulude võimaliku vähendamise loob laiendamine ka e-kaubandusega seotud ettevõtjatele võrdsed tingimused, millel on tõenäoliselt positiivne mõjub eelkõige VKEdele. Laiendamine kaotab lahknevuse MOSSist praeguste eeskirjade kohaselt kasu saavate e-kaubanduse ettevõtjate ja selliste piiriülesele tegutsevate e-kaubanduse ettevõtjate vahel, kes ei ole oma pakutavate teenuste või kaupade laadi tõttu siiani saanud nõuete täitmisest samasugust kasu. Laiendamisest saavad kasu ka eri laadi piiriülese kaubandusega tegelevad e-kaubanduse ettevõtjad, kes on siiani pidanud järgima kaht erinevat nõuete täitmise kohustust – st MOSSI ja tavasüsteemi nõudeid – ning kellele hakkavad nüüd kehtima vaid MOSSI nõuded.

⁽⁷⁾ CASE, „Study and Reports on the VAT Gap in the EU-28 Member States: 2016 Final Report“, TAXUD/2015/CC/131, 2016.

⁽⁸⁾ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele käibemaksu tuleviku kohta „Lihtsamast, töökindlamast ja ökonoomsemast ühtse turu jaoks kohandatud käibemaksusüsteemist“, (KOM(2011) 851 lõplik, 6. detsember 2011).

3.10. MOSSi laiendamine kaupadele loob tingimused väikeste tarnete käibemaksust vabastamise süsteemi võimalikule tühistamisele. Ehkki varem on väikeste tarnete käibemaksust vabastamise süsteemi kiiduväärselt lihtsustatud, kasvas aastatel 1999–2013 sellest kasusaavate kaupade maht 286 %, seda tõenäoliselt internetis ostlejate arvu kasvu tõttu ⁽⁹⁾. See kasv on omakorda suurendanud kõigis liikmesriikides saamatajäänud käibemaksutulu.

3.11. Väikeste tarnete käibemaksust vabastamise süsteem on samuti moonutanud konkurentsi, nii et väljaspool ELi asutatud ettevõtetel on ELis asutatud ettevõtete ees konkurentsieelis. See konkurentsieelis on toonud kaasa kaks soovimatut tagajärgegi, täpsemalt väikeste tarnete käibemaksust vabastamise süsteemi kuritarvitamise ning kaubandus- ja impordimudelite moonutamise.

3.12. Eelnimetatud põhjustel kiidab komitee MOSSi kavandatud laiendamise heaks.

E-väljaannete käibemaksumäärade muutmine

3.13. Loetelu toodetest, millele võib käibemaksudirektiivi järgi vähendatud käibemaksumäära kohaldada, pärineb aastast 1992. Tehnoloogiline ja tarbijakäitumise areng viimase 25 aasta jooksul on toonud kaasa palju õiguslikke probleeme loetelusse kantud kaupade tõlgendamisel. Need õiguslikud probleemid on põhjustanud Euroopa Liidu Kohtu tasandil ulatuslikke vaidlusi.

3.14. Euroopa Liidu Kohus on mitmes hiljutises otsuses jõudnud järeldusele, et füüsiliste väljaannete loetelu ei saa õigusliku tõlgendamise kaudu e-väljaannetele laiendada. Seega saab seda eesmärki saavutada vaid käibemaksudirektiivi kehtivate eeskirjade õigusliku muutmise teel.

3.15. Eeskirjade kavandatud muudatused kaotaksid eristuse füüsilisel ja mittefüüsilisel kandjal väljaannete vahel ning tagaksid selle turu neutraalsuse. Kuigi komitee kiidab konkurentsimoanutuse kaotamise heaks, ollakse teadlik ohust, mida selline kaotamine käibemaksu arvestusbaasile kujutab. Vähendatud maksumääraga maksustatavate kaupade loetelusse e-väljaannete lisamine ei põhjusta mitte ainult tulude viivitamatut vähenemist, vaid võib anda ka võimaluse väita, et loetelusse tuleks lisada veel kaupu, mis vähendaks maksubaasi veelgi. Lisaks võib praegusest miinimumist (5 %) madalamate käibemaksumäärade kohaldamise laiendamine e-väljaannetele, juhul kui sellist määra kohaldatakse füüsiliste raamatute puhul, tuua kaasa rohkem taotlusi miinimummäärast madalamate määrade kohaldamiseks. See õõnestaks miinimummäära olemasolu, põhjustades maksubaasi vähenemist veelgi.

3.16. Komitee märgib ka, et Euroopa Komisjon peab väljapakutud meetmeid ELi käibemaksustruktuuri laiem reformimise esimeseks sammuks ⁽¹⁰⁾. Kuigi praegu kaalutakse kaht võimalust, annaks laiem reform liikmesriikidele vähendatud maksumäärade kohaldamisel rohkem vabadust ja paindlikkust, kuna muudaks käibemaksumäärad vähem ühtlustatuks.

3.17. Komitee on mures, kuidas selline ühtluse kaotamine mõjutab piiriülese kaubandusega tegelevaid ettevõtjaid ja eriti VKEsid, kellel oleks keeruline määratleda, milliseid käibemaksumäärasid nende toodetele ELis kohaldatakse.

3.18. Komitee on teadlik ka sellest, et ELi toimimise lepingu artikkel 113, mis on ELi käibemaksu käsitlevate õigusaktide õiguslik alus, annab käibemaksumäärade ühtlustamise õigusaktide heakskiitmise pädevuse ainult ELi institutsioonidele siseturu väljakujundamise ja parandamise eesmärgiga.

⁽⁹⁾ E&Y, „Assessment of the Application and Impact of the VAT Exemption for Importation of Small Consignment“, erileping nr 7, TAXUD/2013/DE/334, lõpparuanne, mai 2015.

⁽¹⁰⁾ Euroopa Komisjon, avalik konsultatsioon käibemaksumäärade reformi üle (ettepanek võtta vastu nõukogu direktiiv, millega muudetakse ühist käibemaksusüsteemi käsitleva direktiivi 2006/112/EÜ käibemaksumäärade rakendamist reguleerivad eeskirju).

4. Konkreetsed märkused

Käibemaksu MOSSI muudatusettepanekud

4.1. Kõrge künnisega riikides asutatud VKEd on MOSSI rakendamise tõttu pidanud käibemaksukohustuslasena registreerima ja esimest korda käibemaksukohustust täitma. Kuna paljusid ähvardab uute nõuete täitmisega seotud kulude tõttu äritegevuse lõpetamine, on rühm mikroettevõtjaid – kellest enamik asub Ühendkuningriigis – loonud survegrupi, ⁽¹¹⁾ mille eesmärk on juhtida sellele ELi institutsioonide ja Ühendkuningriigi maksuameti tähelepanu.

4.2. 10 000 euro suuruse künnise kehtestamine on hea mõte, tänu millele saaksid VKEd kasutada oma riigi käibemaksueeskirju seni, kuni nad künnise saavutavad, ning kahtlemata lihtsustaks see väikeste ja osalise ajaga töötavate ettevõtjate tegevust. Ehkki mikroettevõtjate sellist kavatsust võib toetada, mõistab komitee, et arenevad ja kasvavad ettevõtted võivad selle künnise kiirelt ületada.

Käibemaksu MOSSI laiendamine

4.3. Ühendkuningriigis (Kanalisaared) ja Soomes (Ahvenamaa saared) on teatatud väikeste tarnete käibemaksust vabastamise süsteemi märkimisväärsest kuritarvitamisest, mille korral ettevõtjad viivad kasu saamiseks oma tegevuse EList välja ⁽¹²⁾. See kuritarvitamine paneb veelgi ebasoodsamasse konkurentsiolukorda ELi sisesed ettevõtjad ja eelkõige VKEd, kellele avalduv mõju on tavaliselt suurem. 2010. aastal löid Ühendkuningriigis asuvad VKEd rühma eesmärgiga võidelda väikeste tarnete käibemaksust vabastamise väidetava kuritarvitamise vastu Kanalisaartel ⁽¹³⁾.

4.4. Ühendkuningriigis asuvad VKEd moodustasid hiljuti veel ühe rühma – VAT Fraud ⁽¹⁴⁾ –, mis on juhtinud tähelepanu ELi mittekuuluvate kauplejate väidetavale internetipettusele, mida seostatakse väikeste tarnete käibemaksust vabastamise süsteemiga. Kuigi pettus hõlmab väikeste tarnete käibemaksust vabastamise süsteemist väljapoole jääva väärtusega kaupu, on väidetud, et süsteemi olemasolu loob käibemaksu sissenõudmisele takistusi, kuna tolliametnikel on keeruline määratleda, millised tooted süsteemi raamesse kuuluvad.

4.5. Väikeste tarnete käibemaksust vabastamise süsteem on väidetavalt mõjutanud kaubandusmustreid ja tarbijate impordikäitumist mitmes liikmesriigis, täpsemalt Sloveenias, Saksamaal, Rootsis, Taanis ja Ühendkuningriigis ⁽¹⁵⁾.

E-väljaannete käibemaksumäärade muutmine

4.6. Vähendatud maksumääraga maksustatavate kaupade loetelu tõlgendamise seotud õiguslike probleemide peamine põhjus on ELi käibemaksusüsteemi dilemma: kas kaotada konkurentsi võimalikud moonutused, laiendades vähendatud maksumääraga maksustatavate kaupade loetelu ja vähendades sellega maksubaasi veelgi või piirduda jätkuvalt sama loeteluga, kaitstes maksubaasi, aga lubades konkurentsimoonutusi.

4.7. Euroopa Liidu Kohus kasutab selliste tõlgendusraskuste lahendamiseks juhtumipõhist käsitusviisi. Siiski on kohus e-väljaannete loetelusse lisamist käsitlevates kohtuasjades seni otsustanud, et loetelu ulatust ei saa neile toodetele laiendada, rakendades seega eeskirjade ranget tõlgendamist.

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president

Georges DASSIS

⁽¹¹⁾ EU VAT Action (www.euvataction.org).

⁽¹²⁾ E&Y, „Assessment of the Application and Impact of the VAT Exemption for Importation of Small Consignment“, erileping nr 7, TAXUD/2013/DE/334, lõpparuanne, mai 2015.

⁽¹³⁾ RAVAS – Retailers Against VAT Avoidance Schemes (www.ravas.org.uk).

⁽¹⁴⁾ www.vatfraud.org

⁽¹⁵⁾ E&Y, „Assessment of the Application and Impact of the VAT Exemption for Importation of Small Consignment“, erileping nr 7, TAXUD/2013/DE/334, lõpparuanne, mai 2015.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta ja määrust (EÜ) nr 987/2009, milles sätestatakse määruse (EÜ) nr 883/2004 rakendamise kord“

(EMPs ja Šveitsis kohaldatav tekst)

[COM(2016) 815 final – 2016/0397 (COD)]

(2017/C 345/14)

Raportöör: **Philip VON BROCKDORFF**

Kaasraportöör: **Christa SCHWENG**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 17.2.2017
	Euroopa Liidu Nõukogu, 15.2.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 48
Täiskogu otsus	5.7.2017
Vastutav seksioon	tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	13.6.2017
Vastuvõtmine täiskogus	5.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	527
Hääletuse tulemus	135/2/1
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee leiab, et sotsiaalkindlustuse koordineerimist käsitleva uue määruse ettepaneku eesmärk peaks olema töötajate ja töötajate liikumise hõlbustamine ja mitte selle piiramine. Põhjus on selles, et sotsiaalkindlustuse parem koordineerimine hõlbustab töötajate vaba liikumist, tuues kasu töötajatele (oskuste arendamine ja kohanemisvõime parandamine) ja kaudselt tööandjatele (motiveeritud tööjõud, kel on tehniline oskusteave). Samuti on see kasulik majandusele üldiselt, tegeledes ELi liikmesriikide vaheliste tööpuuduse erinevustega, soosides inimressursside tõhusamat jaotust ja aidates kaasa ELi majanduskasvule ja konkurentsivõimele.

1.2. Eeskirjad, mis toimivad hästi ja on õiglasel nende jaoks, kes on liikuvad, aga ka nende jaoks, kes ei ole, on olulised tegurid liikuvuse poliitilise vastuvõetavuse jaoks. Komitee leiab, et antud juhul peaks eesmärk olema saavutada õiglane tasakaal päritoluriikide ja vastuvõtivate riikide vahel.

1.3. Mis puudutab tingimusi, mida kohaldatakse kodanikele, kellel on õigus välismaale kolimisel kanda üle pikaajalisi hooldushüvitisi, siis leiab komitee, et uued eeskirjad annavad kodanikele piiriülestes olukordades parema kaitse. Komitee tõstab siiski esile, et uued eeskirjad ei loo uut õigust pikaajalisele hooldusele igas liikmesriigis, sest see on olemas selliste teenuste olemasolust vastuvõtvast liikmesriigis.

1.4. Komitee märgib, et ettepanekud vaadata läbi sotsiaalkindlustuse koordineerimise määrus ja töötajate lähetamise direktiiv on mõlemad tööjõu liikuvuse jaoks olulised. Samas käsitlevad need kaks vahendit erinevaid küsimusi, mistõttu kardab komitee, et kui sotsiaalkindlustuse koordineerimise määruses viidatakse töötajate lähetamise direktiivi läbivaatamise ettepaneku määratlustele, siis luuakse sellega tegelikult praktikas vähem õiguslikku selgust.

1.5. Komitee märgib, et kavandatud nõudega töötada vähemalt kolm kuud vastuvõtvast liikmesriigis, enne kui töötajal on õigus saada töötushüvitist, lükatakse edasi perioodide liitmine, mis annab õiguse saada hüvitisi. Kuigi see võib muuta eeskirjad sihtriikide jaoks õiglasemaks, võib see samas mõjutada negatiivselt motivatsiooni liikuda.

1.6. Komiteel puudub selgus selles, kuidas võib ettepanek pikendada töötushüvitiste ülekandmise perioodi praeguselt kolmelt kuult vähemalt kuuele kuule pakkuda töötajatele tõhusalt tööhõive võimalusi, sest see sõltub tööturu olukorrast, mis on riigiti erinev.

1.7. Komitee leiab, et hüvitiste, perioodide liitmise ja aktiveerimise suurem ühtlustamine aitaks parandada ja lihtsustada sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimist. Lisaks peaksid avalikud tööturuasutused tõhusamalt toetama liikuvaid töötajaid sobiva töö leidmisel.

1.8. Komitee kutsub liikmesriike üles tegema suuremaid jõupingutusi, et lihtsustada võimalust lubada majanduslikult mitteaktiivsetel liikuvatel kodanikel panustada proportsionaalsel viisil ja kooskõlas võrdse kohtlemise põhimõttega vastuvõtva liikmesriigi tervisekindlustusskeemi. Samuti peaksid liikmesriigid kaaluma eeliseid, mis tulenevad üldiselt liikuvate kodanike vastuvõtmisest, isegi nende puhul, kes on mitteaktiivsed, kuid kes ühel või teisel viisil aitavad kaasa vastuvõtva riigi majandusele (ja kultuurilisele mitmekesisusele).

1.9. Lõpetuseks väljendab komitee seisukohta, et kavandatavates uutes eeskirjades ei tohiks miski piirata Euroopa Liidu põhiõiguste hartas tunnustatud põhiõigusi.

2. Sotsiaalkindlustuse koordineerimist käsitlevates eeskirjades kavandatud muudatused

2.1. Kuna piiriülene tööturg areneb jätkuvalt ja liikmesriikide sotsiaalkindlustussüsteemid muutuvad, siis on ilmne vajadus olemasolevaid eeskirju ajakohastada või kohendada. See koos vajadusega lihtsamate ja arusaadavamate jõustamise meetodite järele on Euroopa Komisjoni 13. detsembri 2016. aasta teatises avaldatud kavandatud muudatuste põhjus.

2.2. Ettepaneku eesmärk on pakkuda selgust ning õiglaseid ja jõustatavaid eeskirju, et hõlbustada tööjõu liikuvust. Töötajate vaba liikumine on jätkuvalt üks siseturu põhialuseid. Kuid samuti julgustatakse liikmesriikide ametiasutusi võitlema kuritarvitamise või hüvitistega seotud pettuste vastu.

2.3. Peamised kavandatud muudatused hõlmavad järgmist:

- i) töötushüvitiste ülekandmine: töötushüvitiste ülekandmise perioodi (aega, mil hüvitised kantakse üle teise liikmesriiki, kus isik tööd otsib) pikendatakse minimaalselt kolmelt kuult kuuni võimalusega seda täiendavalt pikendada hüvitise saamise õiguse kehtimise ülejäänud perioodiks;
- ii) töötajate töötushüvitiste saamiseks kvalifitseerumise hindamisel peab liikmesriik kontrollima ja kaaluma mis tahes eelnevaid kindlustusperioode teises liikmesriigis (nagu kehtivate eeskirjade puhul). Kuid see on võimalik ainult juhul, kui kõnealune isik on töötanud selles liikmesriigis vähemalt kolm kuud (uus ettepanek). Kui isik ei kvalifitseeru, siis on nende hüvitiste maksmise kohustus sellel liikmesriigil, kus ta varem töötas;
- iii) töötushüvitised piirialatöötajatele: kavandatud eeskirjade alusel vastutab töötushüvitiste maksmise eest eelmise töökoha liikmesriik, kui need töötajad on seal töötanud kaksteist kuud. Kuid kehtivate eeskirjade alusel maksavad piirialatöötajad sotsiaalmakseid ja makse liikmesriigile, kus nad töötavad. Tööhõive puhul, mis kestab vähem kui kaksteist kuud, maksab töötushüvitist elukoha liikmesriik;
- iv) sotsiaalhüvitis majanduslikult mitteaktiivsete isikute puhul: sel juhul on ettepaneku eesmärk kodifitseerida Euroopa Kohtu hiljutist kohtupraktikat, mille kohaselt majanduslikult mitteaktiivsed kodanikud, kes kolivad ühest liikmesriigist teise, pääsevad sotsiaalhüvitistele juurde ainult juhul, kui nad vastavad seadusliku riigis elamise tingimusele, nagu on määratletud vaba liikumise direktiivis. Kuid majanduslikult mitteaktiivsete isikute seadusliku riigis elamise puhul nõutakse, et nad peavad tõestama, et neil on piisavalt elatusvahendeid ja üldine tervisekindlustus. See tingimus ei kehti aktiivsetele töötajatele: nende teises liikmesriigis elamise õigus on antud otseselt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikliga 45;

- v) lähetatud töötajate sotsiaalkindlustus: on öeldud, et kavandatud eeskirjade eesmärk on tugevdada lähetatud töötajate sotsiaalkindlustuse koordineerimisega seotud haldusvahendeid, tagada, et riikide ametiasutustel on asjakohased vahendid selliste töötajate sotsiaalkindlustuse staatuse kontrollimiseks, ja käsitleda võimalikke ebaõiglasi tavasid või kuritarvitamisi;
- vi) perehüvitised: ettepanekuga ajakohastatakse lapsehoolduspuhkuse hüvitiste eeskirju. Hüvitisega hüvitatakse lapsevanemale lapse kasvatamiseks kuluva aja jooksul kaotatud sissetulek või palk. Ettepanekuga ei muudeta olemasolevaid lastetoetuste ülekandmist käsitlevaid eeskirju. Ette ei nähta ka mingit lastetoetuste indekseerimist.

3. Ülevaade sotsiaalkindlustussüsteemidest kogu ELis

3.1. Sotsiaalkindlustussüsteemid hõlmavad tavaliselt selliseid valdkondi nagu haigus, rasedus ja sünnitus või isadus, pere, vanadus, töötus ja muud sarnaseid hüvitisi ning nende eest vastutavad üksnes liikmesriikide ametiasutused. See tähendab, et iga riik vastutab ise oma sotsiaalkindlustussüsteemi kujundamise eest. Selle tõttu erinevad kodanike saadud sotsiaalkindlustushüvitised kogu ELis väga palju nii tegelike saadud toetuste poolest kui ka süsteemide korralduse osas.

3.2. Komitee tekitab tõsist muret erinevate ELi riikide sotsiaalhoolekandesüsteemide toimimise erinevus: parimad süsteemid aitavad vähendada vaesuse ohtu 60 % võrra ja kõige vähem tõhusad vähem kui 15 % võrra, ELi keskmine on 35 %⁽¹⁾. See vahe on osaliselt põhjus, miks kodanikud puutuvad ELis kokku erinevate sotsiaalsete tingimustega. Seetõttu on ELi liikmesriikide jaoks veelgi olulisem leppida kokku tõhusate ja usaldusväärsete sotsiaalkindlustussüsteemide põhimõtetes, nagu on nõudnud komitee oma arvamustes „Tõhusate ja usaldusväärsete sotsiaalhoolekandesüsteemide põhimõtted“⁽²⁾ ja „Euroopa sotsiaaõiguste samm“⁽³⁾. Ühtsed Euroopa väärtused ja majanduslik areng nõuavad, et igas liikmesriigis on tagatud miinimumsissetulek, põhilised tervishoiuteenused, sobilike sotsiaalteenuste osutamine ja sotsiaalne osalus. See aitab suurendada solidaarsust liikmesriikides ja ka vähendada makromajanduslikku tasakaalustamatust.

3.3. Töötajate vaba liikumine on Euroopa Liidu üks neljast põhivabadusest. Komitee on seisukohal, et seda tuleb ulatuslikumalt edendada ja austada kõigis selle erinevates mõõtmetes, kuna praktikas ei eksisteeri töötajate vaba liikumist, kui ei võeta arvesse liikuvate kodanike ja töötajate sotsiaalseid õigusi, tuginedes võrdse kohtlemise põhimõttele, nagu on osutatud allpool. Üks selline mõõde on sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimine. Selle varasem rakendamine on üldiselt olnud edukas: juba aastakümneid on see aidanud tagada, et miljonitest töötajatest, kes on kasutanud selle eeliseid, on saanud töötajate vaba liikumise parimad „saadikud“.

3.4. Töötajate ja kodanike vaba liikumise edendamiseks on vaja sotsiaalkindlustussüsteemide paremat koordineerimist, et pakkuda rohkem selgust ja kindlust seoses hüvitistega, mida neil on õigus saada. Selleks on Euroopa Liidul eeskirjad, et koordineerida riiklike sotsiaalkindlustussüsteeme. Nendega määratakse kindlaks, millise liikmesriigi sotsiaalkindlustussüsteemis on kodanik või töötaja kindlustatud. Eeskirjade eesmärk on ka vältida hüvitiste topeltmaksmist piiriülestes olukordades ning samal ajal pakuvad need kaitsemeetmeid isikutele, kes töötavad teises riigis või otsivad tööd kogu ELis.

3.5. Tuleks rõhutada, et olemasolevad eeskirjad käsitlevad koordineerimist ja mitte sotsiaalkindlustussüsteemide ühtlustamist. Eeskirjad on esitatud määrustes (EÜ) nr 883/2004 ja (EÜ) nr 987/2009. ELi eeskirjad põhinevad neljal põhimõttel:

- i) üks riik: isik on korraga kindlustatud ainult ühe liikmesriigi sotsiaalkindlustussüsteemis nii, et ta maksab sotsiaalmakseid ja saab hüvitisi ainult ühes riigis;
- ii) võrdne kohtlemine: isikul on samad õigused ja kohustused kui selle riigi kodanikel, kus ta on kindlustatud;

⁽¹⁾ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=751>.

⁽²⁾ ELT C 13, 15.1.2016, lk 40.

⁽³⁾ ELT C 125, 21.4.2017, lk 10.

- iii) perioodide liitmine: kui isik taotleb hüvitist, siis nõutakse olenevalt juhtumist tõendit kindlustusperioodi, töö või elamise kohta teises liikmesriigis (näiteks selleks, et tõendada, et isik vastab hüvitise saamiseks riiklike õigusaktide alusel minimaalsele kindlustusperioodile);
- iv) ülekantavus: kui isikul on õigus saada hüvitist ühest liikmesriigist, siis on tal võimalik seda hüvitist saada ka juhul, kui ta elab teises liikmesriigis.

3.6. Määruste (EÜ) nr 883/2004 ja (EÜ) nr 987/2009 sätted hõlmavad kõiki isikuid, kes kolivad alaliselt teise liikmesriiki või töötavad või õpivad seal ajutiselt. See hõlmab ka isikuid, kes ületavad töötamiseks riigipiiri. Lisaks võivad teises liikmesriigis tööd otsivad isikud saada oma liikmesriigilt kindlaksmääratud ajaks töötushüvitist ajal, kui nad otsivad tööd.

4. Üldised märkused

4.1. 2015. aastal elas teises ELi liikmesriigis ligikaudu 11,3 miljonit ELi 28 liikmesriigi tööeas (20–64) kodanikku, kellest 8,5 miljonit töötasid või otsisid tööd (mõlemas aspektis on arvud liikmesriigiti erinevad). See moodustab 3,7 % ELi tööealise elanikkonna koguarvust. ELis oli 1,3 miljonit piirialatöötajat (kes töötavad erinevas liikmesriigis kui see, kus nad elavad). Lähetatud töötajate arv oli ligikaudu 1,92 miljonit. See moodustas 0,7 % ELi kogu tööhõivest, mille puhul lähetused kestsid keskmiselt neli kuud.

4.2. Sotsiaalkindlustuse koordineerimine hõlbustab töötajate vaba liikumist, tuues kasu töötajatele ja kaudselt tööandjatele ning majanduskasvu ja konkurentsivõime soodustamise kaudu ka laiemalt majandusele. Valdav osa kodanikest, kes liiguvad ELis, tahavad parandada oma elamistingimusi ja tööväljavaateid.

4.3. Töötaja vaatepunktist ei paku teises liikmesriigis töötamise õigus mitte ainult töövõimalusi, vaid ka hõlbustab uute oskuste arendamist, parandab kohanemisvõimet ja rikastab töötajat ennast uute töökogemuste kaudu. Töötajate liikumine aitab ka tegeleda tööjõu puuduse ja oskuste nappusega. See aitab üldiselt kaasa ka vastuvõtva liikmesriigi avalike teenuste finantsvahendite ja võib aidata osaliselt vähendada elanikkonna vananemisest tulenevat maksukoormust ja kompenseerida sellest tingitud sotsiaalmaksete vähenemist.

4.4. Makromajanduslikust vaatepunktist aitab tööjõu liikumine tegeleda ELi liikmesriikide vaheliste tööpuuduse erinevustega ja aitab kaasa inimressursside tõhusamale jaotamisele. Uuringud näitavad ka, et ELi-sisesel liikuvusel on olnud suur tähtsus finantskriisi ja majanduslanguse järgse ebastabiilsuse edasisel vältimisel.

4.5. Töötajate liikuvus, kui see toimub õiglastel tingimustel, võib olla kasulik nii töötajatele, ettevõtjatele kui ka ühiskonnale tervikuna. See võib olla hea võimalus kodanike ja töötajate isiklikuks, majanduslikuks ja sotsiaalseks arenguks ning seega tuleb seda soodustada. Eeskirjad, mis toimivad hästi ja on õiglased nende jaoks, kes on liikuvad, aga ka nende jaoks, kes ei ole, on olulised tegurid liikuvuse poliitilise vastuvõetavuse jaoks. Kõige selle eesmärk peaks olema saavutada õiglane tasakaal sihtriikide ja päritoluriikide vahel.

4.6. Eespool öeldut silmas pidades leiab komitee, et mis tahes kavandatud muutuse eesmärk peaks olema töötajate ja töötajate liikumise hõlbustamine ja mitte selle piiramine. Samuti on komitee arvamisel, et sotsiaalkindlustuse koordineerimise eeskirjad peaksid lihtsustama töö leidmist erineva oskustepagasiga inimeste jaoks. Aktiivsete tööturumeetmete kohaldamisel on ELi töötajate ja liikmesriigi töötajate võrdne kohtlemine põhiline, et ületada sotsiaalsed lahknevused.

5. Konkreetsed märkused

5.1. Mis puudutab piirialatöötajate koordineerimise süsteemi, siis võtab komitee teadmiseks ettepaneku viia töötushüvitiste maksmise vastutus üle liikmesriiki, kus toimus viimane töötegevus, kuid leiab, et nõue olla töötanud liikmesriigis minimaalselt kaksteist kuud võib piirata sellest muutusest tulenevat positiivset mõju. Samas tunnustab komitee, et ettepanek esitab väljakutse ka liikmesriikidele, kes saavad endale hüvitiste maksmise vastutuse.

5.2. Mis puudutab tingimusi, mida kohaldatakse kodanikele, kellel on õigus välismaale kolimisel kanda üle pikaajalisi hooldushüvitisi, siis leiab komitee, et uued eeskirjad annavad kodanikele piiriülestes olukordades parema kaitse. Uued eeskirjad on eriti asjakohased, võttes arvesse demograafilist vananemist ja puudega inimeste suurema iseseisvuse ja liikuvuse edendamist, kuna üha suurem arv pikaajalist hooldushüvitist vajavaid kodanikke kolib ühest liikmesriigist teise. Komitee tõstab siiski esile, et uued eeskirjad ei loo uut õigust pikaajalisele hooldusele igas liikmesriigis, sest see on olnud selliste teenuste olemasolust vastuvõtvast liikmesriigis.

5.3. Komitee on arvamisel, et uued eeskirjad muudavad alusetult makstud sotsiaalkindlustushüvitiste tagasinõudmise menetluse lihtsamaks. Liikmesriigid hakkavad saama kasu alusetult makstud sotsiaalkindlustushüvitiste nõuete täitmise jaoks mõeldud ühtsest vahendist ja selgematest menetlustest, mis on mõeldud vastastikuseks piiriüleseks abistamiseks.

5.4. Komitee märgib, et ettepanekud vaadata läbi ELi sotsiaalkindlustuse koordineerimise määrus ja töötajate lähetamise direktiiv on mõlemad tööjõu liikuvuse jaoks olulised. Kuid need kaks vahendit tegelevad erinevate probleemidega. Kui töötajate lähetamise direktiiv tegeleb lähetatud töötajate töötingimustega (sh töötasuga), siis sotsiaalkindlustuse koordineerimise määruse eesmärk on määrata kindlaks, millist sotsiaalkindlustussüsteemi kohaldatakse. Uus ettepanek ei muuda ELi sotsiaalkindlustuse koordineerimist käsitlevate eeskirjade ega töötajate lähetamise direktiivi kohaldamisala. Komitee kardab seetõttu, et kui sotsiaalkindlustuse koordineerimise määruses viidatakse töötajate lähetamise direktiivi läbivaatamise ettepaneku määratlustele eesmärgiga lihtsustada nende kohaldamist, siis luuakse sellega tegelikult praktikas vähem õiguslikku selgust. Määruses (mis on kõigis liikmesriikides siduv ja vahetult kohaldatav) direktiivile (mis on liikmesriikidele siduv ainult saavutatavate tulemuste osas) viitamine tõstab õiguslikke kahtlusi.

5.5. Komitee märgib, et tagada tuleb lähetatud töötajatega seotud sotsiaalkindlustuse koordineerimist käsitlevate erieeskirjade ühtsed kohaldamistingimused. See hõlmab selliste olukordade kindlaksmääramist, kus antakse välja A1-vormid ja dokumente kontrollitakse enne väljaandmist ning vaidlustamise korral toimub tagasivõtmine. Võttes arvesse asjaolu, et need aspektid võivad olla väga olulised määruse (EU) nr 883/2004 artiklite 12 ja 13 praktilise kohaldamise jaoks, tunneb komitee muret Euroopa Komisjonile selliste ebaselgelt määratletud volituste üleandmise pärast. Teretulnud oleks komiteele selle õiguste üleandmise rakendamise kohta tagasiside andmine ja hilisem hinnang uute menetluste mõju kohta, sest töötajate lähetamine on väga tundlik teema. Komitee tunneb samuti muret üha suureneva arvu uute lähetamist käsitlevate eeskirjade, varasemalt mainitud sotsiaalkindlustuse määruse tehniliste muudatuste ja teistest ELi riikidest pärit töötajate kontrollimiseks mõeldud riiklike algatuste kumulatiivse mõju pärast. Nende erinevate määruste kombinatsiooni kaudu suurenev keerukus piirab tõenäoliselt riikidevahelist liikuvust ja seda tuleks Euroopa tasandil hoolikalt jälgida. Lisaks tuleb järgida lähetatud töötajate sotsiaalkindlustuse eeskirju.

5.6. Uute eeskirjade kohaselt peab ELi liikuv töötaja töötama vastuvõtvast riigis vähemalt kolm kuud enne, kui tal on võimalik seal töötushüvitist saada. Komitee arvab, et võrreldes praeguste tingimustega (mille puhul on selle õiguse saamiseks piisav töötada ainult üks päev) seab see ettepanek piirangud liikuvatele töötajatele vastuvõtvast liikmesriigis töötushüvitistele juurdepääsu osas. Selle hoiaku võtmisega lükatakse ettepaneku kaudu tegelikult edasi perioodide liitmine (olenemata sellest, kus oli isiku viimane elukoht), mis annab õiguse saada hüvitisi. Ühelt poolt võib see mõjutada negatiivselt motivatsiooni liikuda, kuid teisalt võib see muuta eeskirjad sihtriikide jaoks õiglasemaks.

5.7. Kavandatud uute eeskirjade kohaselt pikendatakse miinimumperioodi, mille jooksul saab töötaja kanda ühes liikmesriigis saadud töötushüvitised üle teise liikmesriiki, praeguselt kolmelt kuult vähemalt kuue kuuni, samas kui praegune määrus jätab selle otsuse – kolm või kuus kuud – hüvitisi ülekandvale liikmesriigile. Komitee peab seda muutust komisjonipoolseks kinnituseks teises liikmesriigis kiiresti töö leidmise raskuste kohta. Kuid komiteel puudub selgus selles, kuidas töötushüvitiste ülekandmise aja pikendamise ettepanek võib pakkuda töötajatele tõhusalt tööhõive võimalusi, sest see sõltub tööturu olukorrast, mis on riigiti erinev. Komitee kahtleb samuti selle ettepaneku kasulikkuses ajal, mil töötus ja eelkõige noorte töötus on mitmes ELi liikmesriigis jätkuvalt kõrge.

5.8. Komitee leiab, et kavandatud uued eeskirjad ei tegele olemasolevate puudujääkidega koordineeritud sotsiaalkindlustussüsteemis, mis oli algselt mõeldud liikmesriikidele, kellel on üsna sarnased ostujõu pariteetide tasemed ja sotsiaalkindlustussüsteemid. Seetõttu on vaja tõhusamaid meetmeid, et ühtlustada töötushüvitiste kestus, saadud hüvitiste suurus ja töötushüvitiste aktiveerimiseks vajalik liitumise periood. See ühtlustamine aitaks parandada ja edendada

sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimist. Küsimust, kuidas selle ühtlustamiseni jõuda, tuleb käsitleda käesolevast arvamusest eraldi. Vähemalt põhimõtteliselt tagavad kavandatud töötushüvitiste ülekandmise uued eeskirjad tugevama koostöö avalike tööturuasutuste vahel kõigil tasanditel. Läbivaatusega täpsustatakse vastuvõtva liikmesriigi tööturuasutuse kohustust toetada töötajaid töö otsimisega seotud tegevustes, jälgida neid tegevusi ja anda neist aru liikmesriigile, kes vastutab töötushüvitiste maksmise eest. Komitee leiab siiski, et avalikud tööturuasutused peaksid tegema rohkem, et toetada liikuvaid töötajaid kindlate töökohtade leidmisel, eelkõige arvestades töö leidmiseks mõeldud piiratud aega. Nii aitavad nad jõuda suurema ühtlustamiseni, millele viidatakse eelmises punktis.

5.9. Komitee võtab teadmiseks asjaolu, et selliste liikuvate ELi kodanike jaoks, kes kolivad ühest liikmesriigist teise (vastuvõttev liikmesriik) ja kes ei tööta ega otsi aktiivselt tööd, nähakse kavandatud uutes eeskirjades ette, et kodanik saab juurdepääsu konkreetsetele sotsiaalkindlustushüvitistele juhul, kui ta esitab tõendi, et tal on ELi õiguse alusel seaduslik riigis elamise õigus, mis eeldab piisavate elatusvahendite ja üldise tervisekindlustuse olemasolu. Teisisõnu peavad liikmesriigid järgima vaba liikumise direktiivis (direktiiv 2004/38/EÜ) sätestatud tingimusi. Samuti peaksid liikmesriigid kaaluma eeliseid, mis tulenevad üldiselt liikuvate kodanike vastuvõtmisest, isegi nende puhul, kes on mitteaktiivsed ja ei panusta sotsiaalkindlustussüsteemidesse, kuid kes ühel või teisel viisil aitavad kaasa vastuvõtva riigi majandusele (ja kultuurilisele mitmekesisusele).

5.10. Komisjoni ettepaneku põhjenduses 5b on sätestatud, et liikmesriigid peaksid tagama, et majanduslikult mitteaktiivsetel liikuvatel ELi kodanikel ei takistata saada vastuvõttas liikmesriigis üldist tervisekindlustust. See tähendab ka, et sellistel kodanikel tuleb lubada panustada proportsionaalsel viisil vastuvõtva liikmesriigi tervisekindlustusskeemi. Komitee kutsub liikmesriike üles tegema suuremaid jõupingutusi selle võimaluse lihtsustamiseks.

5.11. Komitee on seisukohal, et kavandatavates uutes eeskirjades ei tohiks miski piirata Euroopa Liidu põhiõiguste hartas tunnustatud põhiõigusi, eelkõige õigust inimväärikusele (artikkel 1), õigust sotsiaalkindlustusele ja sotsiaalabile (artikkel 34) ja õigust tervishoiule (artikkel 35).

5.12. Kokkuvõtteks tunnistab komitee, et ei saa eirata vajadust vastuvõtva ja lähetava liikmesriigi vahelise tasakaalu järele töö otsimise vallas, aga samas jõuab komitee järeldusele, et kavandatud uued eeskirjad ei hõlbusta tingimata töötajate liikumist. Euroopa ühiskonna kõige haavatavamad ja nõrgemad osad jäävad sama haavatavaks kui praegu ja nii püsivad ka sotsiaal-majanduslikud lõhed ELi liikmesriikide vahel ja sees.

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Euroopa jätkusuutliku tuleviku järgmised sammud. Euroopa tegevus jätkusuutlikkuse tagamiseks““

[COM(2016) 739 final]

(2017/C 345/15)

Raportöör: **Etele BARÁTH**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 8.12.2016
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Täiskogu otsus	13.12.2016
Vastutav seksioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	15.6.2017
Vastuvõtmine täiskogus	5.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	527
Hääletuse tulemus	124/0/7
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on pettunud teatistes „Euroopa jätkusuutliku tuleviku järgmised sammud“, sest see jätab mulje, et kõik ÜRO kestliku arengu tegevuskava aastani 2030 põhieesmärgid ja tingimused on ELi poliitikas juba analüüsitud ja käsitlemisel. Teatisega ei hõlmata ELi poliitikasse tegevuskavaga 2030 algatatud paradigma muutust uue arengumudeli suunas, mis on pikas perspektiivis majanduslikult jätkusuutlikum, sotsiaalselt kaasavam ja keskkonnavalaselt elujõulisem. Nii Euroopa Poliitilise Strateegia Keskus⁽¹⁾ kui ka komitee oma varasemates arvamustes on märkinud, et selline paradigma muutus on hädavajalik, et 17 kestliku arengu eesmärki saaks ELis nõuetekohaselt rakendada, arvestades Euroopas suureneva sotsiaalse ebavõrdsuse ja kõrge töötuse määraga ning samuti selle majanduse jätkusuutmatu keskkonnajalajäljega.

1.2. Komitee on alati toetanud komisjonipoolset juhtrolli võtmist ajal, mil ÜRO kestliku arengu tegevuskava aastani 2030 välja töötati. Nüüd aga, kui 17 kestliku arengu eesmärki on vaja ellu viia, leiab komitee, et selline konkreetne juhtroll ELil puudub, sest EL ei ole loonud kaugeleulatuvat tegevuskava kestliku arengu eesmärkide rakendamiseks aastaks 2030 ega näidanud üles valmisolekut oma praegune poliitika kriitiliselt üle vaadata ja seda muuta.

1.3. Seni ei ole kasutatud tegevuskava 2030 pakutavat võimalust luua Euroopas uus ettenägelik, murranguline ja positiivne narratiiv, mida komitee, parlament ja paljud kodanikuühiskonna osalejad on soovinud: kujutlus kestlikumast ja sotsiaalselt kaasavamast Euroopast, mis toob oma kodanikele kasu ega jäta kedagi maha; tulevikuvision, võttes aluseks väärtused, mis on muutnud Euroopa edukaks mudeliks: solidaarsus ja inimõigused, sotsiaalne õiglus ja võrdsus, demokraatia ja osalemine, ettevõtlus ja keskkonnavalane vastutus. Ei komisjoni valges raamatus Euroopa tuleviku kohta ega ELi 60. aastapäeva puhul avaldatud Rooma deklaratsioonis ei tunnistata piisavalt Euroopa kestliku arengu väärtust Euroopa kodanike jaoks.

⁽¹⁾ Euroopa Poliitilise Strateegia Keskuse strateegiline märgukiri „Sustainability Now! A European Vision for Sustainability“, 20. juuli 2016; komitee arvamus „Euroopa kodanikuühiskonna säästva arengu foorum“ (ELT C 303, 19.8.2016, lk 73); komitee arvamus „Säästev areng: ELi sise- ja välispoliitika kaardistamine“, (ELT C 487, 28.12.2016, lk 41).

1.4. Komitee väljendab kahetsust, et komisjon ei ole alustanud kaasavat protsessi, mis viiks kõikehõlmava integreeritud strateegia loomiseni Euroopa kestliku arengu edendamiseks 2030. aastani ja ka sealt edasi. Sellist strateegiat on vaja, et tagada ÜRO kestliku arengu tegevuskava 2030 rakendamiseks vajalik pikaajaline ajakava, poliitika koordineerimine ja sidusus. See peab olema osa uuest ühtsest pikaajalisest strateegilisest poliitikaraamistikust 2020. aasta järgseks perioodiks.

1.5. Komitee on mures puuduliku kooskõlastamise pärast ELi ja liikmesriikide vahel tegevuskava 2030 rakendamisel. Nimetatud üldine strateegia peaks toimima ühise raamistikuna kooskõlastatud tegevusele.

1.6. Komitee hindab tööd, mida komisjon on teinud, et teha kindlaks võimalik panus, mille komisjoni kümme prioriteeti võivad anda tegevuskava 2030 rakendamisse. Komitee rõhutab aga, et kestliku arengu eesmärkide hõlmamisega ELi poliitikasse peab kaasnema põhjalik analüüs tegelike lünkade kohta, mis on ELis kestliku arengu eesmärkide rakendamisel praeguseks ilmnunud. Vaid tegeliku olukorra väljaselgitamine aitab ELil teha kindlaks valdkonnad, kus on vaja võtta eelnevaid meetmeid, ning vaadata kriitiliselt läbi praeguste ELi poliitikameetmete tõhusus kestliku arengu eesmärkide rakendamisel.

1.7. Komitee kiidab heaks komisjoni otsuse luua mitmeid sidusrühmi ühendav platvorm ELis kestliku arengu eesmärkide saavutamise küsimustes⁽²⁾. Komitee märgib, et on vaja tagada valitsusväliste sidusrühmade võimalus teha sellel platvormil võrdsetel alustel koostööd institutsioonide esindajatega, et kanda ÜRO tegevuskava 2030 mitmeid sidusrühmi hõlmav meetod üle ELi kestliku arengu poliitikasse. Platvorm peab kaasama mitmeid erinevaid valitsusväliseid sidusrühmi kogu kestliku arengu eesmärkide ELis rakendamise tsükli jooksul, alates uute poliitiliste algatuste, pikaajaliste strateegiatega ja teadlikkuse suurendamise ürituste väljatöötamisest kuni poliitikameetmete rakendamise läbivaatamise ja jälgimiseni ning parimate tavade vastastikuse tutvustamiseni. Platvorm peaks aitama kaasa ka mitmeid sidusrühmi hõlmavale koostööle ja partnerlusele. Komitee kavatseb toetada platvormi tööd, nimetades platvormil komiteed esindava liikme, jagades oma teadmisi, aidates suhelda kodanikuühiskonnaga ja andes oma panuse muu tegevuse näol.

1.8. Kestliku arengu edendamisega seoses leiab komitee, et 2020. aasta järgset mitmeaastast finantsraamistikku on vaja kooskõlastada kestliku arengu prioriteetidega ELis. Märkimisväärselt tuleks suurendada omavahendite ja muude tulude osa ning muuta rakendamine tõhusamaks ja tulemuslikumaks.

1.9. Komitee arvates on hädavajalik võtta lisaks üldtunnustatud ja seni asjakohaseks osutunud SKP näitajale kasutusele ka teisi näitajaid, mis võimaldavad mõõta majanduskasvu kõrval ka selle mõju ja tulemusi seoses kodanike ja keskkonna heaoluga,⁽³⁾ sest soovitud, 2030. aastani viiva arenguprotsessi elujõulisuse saab tagada vaid keerukate sotsiaalsete ja keskkonnamuutuste tagamine ja jälgimine.

2. Sissejuhatus

2.1. ÜRO kestliku arengu tegevuskavaga aastani 2030 leppisid maailma juhid 2015. aastal kokku pretseedendus ulatuslikus tegevuskavas, mille eesmärk on kaotada vaesus, kaitsta Maad, tagada inimõigused ja kindlustada kõigile heaolu. 17 kestliku arengu eesmärki aastaks 2030 nõuavad kõigilt, nii arengu- kui ka arenenud riikidelt murrangulisi muutusi.

2.2. Tuginedes mitme konverentsi tulemustele, esitas komitee 2016. aastal kolmes arvamuses oma soovitud tegevuskava 2030 rakendamiseks ELis⁽⁴⁾.

⁽²⁾ C(2017) 2941 final.

⁽³⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Uued arengupõhise juhtimise ja rakendamise meetmed — Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide hindamine ja sellekohased soovitused“ (ELT C 487, 28.12.2016, lk 1); vt ka OECD, „Measuring wellbeing and progress“ <http://www.oecd.org/statistics/measuring-well-being-and-progress.htm>.

⁽⁴⁾ Komitee arvamus teemal „Euroopa kodanikuühiskonna säästva arengu foorum“ (ELT C 303, 19.8.2016, lk 73); komitee arvamus teemal „Säästev areng: Euroopa Liidu sise- ja välispoliitika kaardistamine“ (ELT C 487, 28.12.2016, lk 41); komitee arvamus teemal „Tegevuskava aastani 2030 – ülemaailmsele säästvale arengule pühendunud Euroopa Liit“ (ELT C 34, 2.2.2017, lk 58).

2.3. Teatisega „Euroopa jätkusuutliku tuleviku järgmised sammud“⁽⁵⁾ on komisjon loonud oma käsitluse tegevuskava 2030 rakendamise ELi sise- ja välispoliitika ühe osana. Teatisele on lisatud mitmed teised dokumendid, märkimist väärivad teatis Euroopa uue arengukonsensuse kohta ja teatis „Uuendatud partnerlus Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikidega“. Komitee on esitanud nende teatiste kohta oma seisukohad eraldi arvamustes⁽⁶⁾.

3. Üldised märkused

3.1. Teatise sissejuhatuses kohaselt on EL täielikult pühendunud teerajajaks olemisele tegevuskava 2030 rakendamisel⁽⁷⁾.

3.2. Kuid komisjon ei ole siiski suutnud võtta endale juhtrolli ja esitada kaugeleulatava tegevuskava kestliku arengu eesmärkide rakendamiseks.

3.3. Komisjon ei saavuta oma 2016. aasta tööprogrammis seatud eesmärgi esitleda uut meetodit, mis aitab tagada Euroopa majandusarengu ning sotsiaalse ja keskkonnavalase jätkusuutlikkuse pärast 2020. aastat ning saavutada kestliku arengu eesmärgid Euroopa sise- ja välispoliitikas integreeritud viisil.

3.4. Teatise kohaselt hõlmab ELi vastus tegevuskavale 2030 kahte käsitlusviisi: kestliku arengu eesmärkide täielik integreerimine kehtivasse ELi poliitikasse ning arutelu kestliku arengu eesmärkide pikaajalise, 2020. aasta järgse rakendamise üle.

3.5. Komitee tunnustab komisjoni kõnealus teatise väljenduvate jõupingutuste eest siduda kestliku arengu eesmärgid kehtivate ELi poliitikameetmete ja komisjoni kümne tööprioriteediga. Kuid teatise keskendutakse liiga palju ELi poliitika jooksvatele küsimustele. Komisjon ei mõista, et tegevuskava 2030 on üleskutse oma poliitika kriitiliselt läbi vaadata ja seda muuta. Teatise ei kajastu paradigma muutus, mida kestliku arengu eesmärkidega taotletakse:⁽⁸⁾ uus, pikas perspektiivis majanduslikult jätkusuutlikum, sotsiaalselt kaasavam ja keskkonnavalaselt elujõulisem arengumudel, millega tagatakse, et Maa ressursse jagatakse maailma kasvava elanikkonna tingimustes õiglaselt⁽⁹⁾.

3.6. Seni ei ole ei komisjon ega nõukogu kasutanud tegevuskava 2030 pakutavat võimalust luua Euroopas uus ettenägelik, murranguline ja positiivne narratiiv, mida komitee, parlament⁽¹⁰⁾ ja paljud kodanikuühiskonna osalejad on soovinnud. On vaja uut visiooni kestlikumast ja sotsiaalselt kaasavamast Euroopast, mis toob oma kodanikele kasu ega jäta kedagi maha⁽¹¹⁾. Ei komisjoni valges raamatus Euroopa tuleviku kohta ega ELi 60. aastapäeva puhul 27 liikmesriigi juhtide, komisjoni, Euroopa Ülemkogu ja Euroopa Parlamendi avaldatud Rooma deklaratsioonis ei väärtustata piisavalt pikaajalist kestlikku arengut Euroopa kodanike jaoks ega rõhutata ühtse Euroopa vajadust see saavutada.

3.7. Lisaks ei anna teatis hädavajalikku raamistikku edasisteks meetmeteks tegevuskava 2030 rakendamisel. Komisjonil ei ole praegu kavastatud kaasavat protsessi, et luua kõikehõlmav integreeritud strateegia Euroopa kestliku arengu edendamiseks 2030. aastani ja ka sealt edasi, milleks komitee üleskutse esitas⁽¹²⁾. Praegu toimivad Euroopa strateegilised raamistikud 2020. aasta piirides. See on vastuvõetamatu nii seepärast, et ÜRO tegevuskavas on piiriks seatud 2030. aasta ja Pariisi kliimakokkuleppes veelgi pikaajalisem perspektiiv, kui ka arvestades majandusliku ja sotsiaalse moderniseerimise

⁽⁵⁾ COM(2016) 739 final.

⁽⁶⁾ Komitee arvamus teemal „Tegevuskava aastani 2030 – ülemaailmsele säästvale arengule pühendunud Euroopa Liit“ (ELT C 34, 2.2.2017, lk 58).

⁽⁷⁾ COM(2016) 739 final, lk 3.

⁽⁸⁾ „We need to turn around our economies“, komisjoni asepresidendi Frans Timmermansi kõne ÜRO tippkohtumisel 27. septembril 2015.

⁽⁹⁾ ELT C 487, 28.12.2016, lk 41, punkt 3.4.

⁽¹⁰⁾ 12. mai 2016. aasta resolutsioon, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2016-0224+0+DOC+XML+V0//ET>.

⁽¹¹⁾ „Common appeal to European leaders by European Civil Society Organisations and Trade Unions. The Europe we want“, 21. märts 2017, https://concordeurope.org/wp-content/uploads/2017/03/EuropeWeWant_Statement_English_201703.pdf?1855fc; Solidari avaldus „Our Common Future“, <http://www.solidar.org/en/news/statement-our-common-european-future>.

⁽¹²⁾ ELT C 487, 28.12.2016, lk 41, punkt 1.5.

protsesside pikkust. Tuleb luua ühtne kõikehõlmav strateegia 2020. aasta järgseks perioodiks, võttes aluseks Euroopa Komisjoni kümme tööprioriteeti, strateegia „Euroopa 2020“ oma seitsme juhtalgatusega ja ELi ühtekuuluvuspoliitika 11 temaatilist eesmärki ning integreerides sellesse 2020. aasta järgse mitmeaastase finantsraamistiku.

3.8. Komisjon ei kasuta täiel määral tegevuskavas 2030 kehtestatud mitmeid sidusrühmi hõlmavat meetodit. Vastupidiselt tegevuskava 2030 vastuvõtmisega päädinud protsessile ei ole komisjoni meetod seni olnud eriti läbipaistev ega kaasav.

4. Konkreetsete märkused

4.1. *Kestliku arengu eesmärkide saavutamisele kaasa aitavate Euroopa poliitikavaldkondade kaardistamine (teatise punkt 2.1)*

4.1.1. Kaardistamine näib olevat tehtud vaid paberil: loetletakse üles ELi poliitikameetmed, milles tegeletakse ühel või teisel viisil 17 kestliku arengu eesmärgiga seotud küsimustega. See kaardistamine ei peegelda piisavalt hästi Euroopas valitsevat olukorda. See ei õigusta komisjoni järeldust, et Euroopa meetmete abil tegeletakse kõigi 17 kestliku arengu eesmärgiga, sest ei hinnata seda, kas need meetmed on tegelikult ka tõhusad või õõnestavad neid muud, nendega vastuolus olevad meetmed. Näiteks märgitakse, et strateegias „Euroopa 2020“ tegeletakse vaesuse ja ebavõrdsusega seonduvate kestliku arengu eesmärkidega, kuid ei mainita seda, et asjaomaseid strateegia eesmärke ei suudeta saavutada.

4.1.2. Seega tuleb ELi meetmete kaardistamist täiendada põhjaliku puudujääkide analüüsiga, et hinnata, kuhu EL on tegelikult kestliku arengu eesmärkide rakendamisel jõudnud⁽¹³⁾. Vaid tegeliku olukorra mõistmine aitab Euroopa poliitikakujundajatel leida õiged prioriteedid kestliku arengu eesmärkide rakendamiseks. Järeldused, mis komisjon kõnealuse kaardistamise alusel on teinud, ei ole usaldusväärsed ega põhine faktidel.

4.1.3. Koos teatisega avaldas Eurostat esialgse statistilise ülevaate ELi liikmesriikide hetkeseisust seoses kestliku arengu eesmärkidega⁽¹⁴⁾. Kuid komisjon ei ole teinud mingeid jõupingutusi selleks, et luua seosed kaardistamise, statistiliste andmete ja kestliku arengu eesmärkide rakendamiseks vajalike poliitiliste prioriteetide kehtestamise vahel.

4.1.4. Komitee loodab, et täieliku järelevalveraamistiku kasutuselevõtmine kestliku arengu eesmärkide rakendamiseks ELis aitab kaasa ELi peamiste tegevuskavaga 2030 seonduvate puuduste ja probleemide faktipõhisemale väljaselgitamisele.

4.1.5. Nagu komitee on varem märkinud, peab EL kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks kõige rohkem tööd tegema järgmistes valdkondades: oma keskkonnajalajälje vähendamine ja sotsiaalselt kaasavama Euroopa loomine, st kestliku arengu eesmärk nr 12 (säätsev tootmine ja tarbimine), nr 13 (kliimameetmed), nr 14 ja 15 (ökosüsteemide kaitse), nr 2 (säätsev põllumajandus), nr 9 (investeeringud taristusse ja innovatsiooni), nr 10 (ebavõrdsuse vähendamine), nr 8 (inimväärne töö ja tööhõive), nr 1 (vaesuse vähendamine), nr 5 (sooline võrdõiguslikkus) ja nr 4 (haridus)⁽¹⁵⁾.

4.2. *Komisjoni kümne prioriteedi panus tegevuskavasse 2030 (teatise punkt 2.2)*

4.2.1. Teatistes näidatakse, kuidas saavad komisjoni kümme tööprioriteeti aidata kaasa kestliku arengu eesmärkide saavutamisele. Komisjonil peaks aga olema ka julgust oma tööprioriteedid läbi vaadata ja vajadusel neid kohandada, et kasutada täielikult ära mis tahes koostoimet, mida kestliku arengu eesmärkide rakendamine võib pakkuda.

4.2.2. Komitee leiab, et rohkem tähelepanu tuleks pöörata kestliku arengu kultuurimõõtmele ja teabevahetuse tähtsusele tegevuskava 2030 edendamisel.

⁽¹³⁾ ELT C 487, 28.12.2016, lk 41, punkt 1.7.

⁽¹⁴⁾ „Sustainable Development in the European Union“, Eurostat, 2016.

⁽¹⁵⁾ ELT C 487, 28.12.2016, lk 41, punkt 4.1.

4.3. Juhtimine (teatise punkt 3.1)

4.3.1. Komitee soovib luua tegevuskava 2030 rakendamise pikaajalise strateegia kõrvale valitsemise ja koordineerimise raamistikku, et tagada tsentraliseeritud ja detsentraliseeritud meetmete kooskõla ning kaasata riigi ja piirkonna tasandil organiseeritud kodanikuühiskonda.

4.3.2. Euroopa poolaastast tuleks kujundada vertikaalne mitmetasandiline koordineerimisvahend liikmesriikides kestliku arengu eesmärkide rakendamiseks⁽¹⁶⁾. Kahjuks ei kasuta komisjon oma teatise võimalust Euroopa poolaastat selles suunas edasi arendada.

4.3.3. Komitee leiab, et kuigi 2010. aastast peale on kestlik areng hõlmatud strateegiasse „Euroopa 2020“, ei ole saavutatud kooskõla majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonnanalaste eesmärkide vahel. On vaja tugevdada mehhanisme, mis tagavad poliitika järjepidevuse kestliku arengu valdkonnas.

4.3.4. Komitee tervitab komisjoni uues struktuuris esinevat integreeritumat käsitlust ning esimese asepresidendi koordineerivat rolli kestliku arengu eesmärkide rakendamise töö edasiviimisel. Siiski tuleb komisjoni koordineerivatele osakondadele anda piisav suutlikkus, et nad saaksid neid protsesse asjakohase jõuga edasi arendada.

4.3.5. Eli juhtide ülesanne on kasutada ära parema valitsemise võimalused, et tugevdada juhtimist, mõista valdkondadevahelise koordineerimise olulisust vastastikuse mõju parandamiseks ning võib-olla anda ettevalmistusetapis kontroll üle sotsiaalmajanduse osalejatele, et muuta osalemine tõhusamaks. Seeläbi saavad nad kasutada seda tohutut varjatud jõudu, mis rakendusprotsessis ilmsiks tuleb.

4.3.6. Kahjuks ei käsitleta komisjoni teatise küsimust, kuidas seda protsessi tunnistada ja parandada.

4.4. Rahastamine (teatise punkt 3.2)

4.4.1. 2020. aasta järgse mitmeaastase finantsraamistiku kehtestamist tuleb kasutada kui võimalust kooskõlastada ELi vahendite kasutamist ELi kestliku arengu prioriteetide rakendamisega.

4.4.2. Komitee on nõus, et EL peaks edasi arendama oma rahalise toetuse süsteemi, mis suurendab majandusarengut riigi, piirkonna ja kohaliku omavalitsuse tasandil ning arendab ühishüve, võttes samal ajal arvesse ka jätkusuutlikkuse nõudeid. Majanduslik heaolu peab moodustama kestliku arengu eesmärkide majandusliku aluse, kuid tuleb kehtestada eeskirjad, et tagada ka sotsiaalsete ja keskkonnanalaste eesmärkide saavutamine. Komitee on seisukohal, et Euroopa maksusüsteemi reform võiks tugevdada eelarvevahendite suurendamist ja soodustada tegevuskava 2030 paremat elluviimist.

4.4.3. Komisjon paneb erilist rõhku jätkusuutliku rahastamisega seotud küsimustele. Komitee arvates on eriliselt oluline luua era- ja avaliku sektori investorite jaoks õiged raamtingimused seoses ülisuurte pikaajaliste investeeringutega taristu ajakohastamise ja uuendamise, mis on vajalikud jätkusuutlikumale majandusele ülemineku hõlbustamiseks⁽¹⁷⁾.

4.5. Edu mõõtmine (teatise punkt 3.3)

4.5.1. Komitee hindab komisjoni kavatsust viia ellu üksikasjalikku kestliku arengu eesmärkide seiret ELis, tuginedes komisjonis, asutustes, Euroopa väliteenistuses ja liikmesriikides toimuvale suurele jooksvale seiretööle. Kuid puudub täpne teave selle kohta, milline see seiresüsteem olla võiks.

4.5.2. Komitee väljendab heameelt Eurostati töö üle, mida tehakse, et töötada välja näitajad kestliku arengu eesmärkide rakendamise jälgimiseks ELis. Komitee rõhutab, et seiret ja täpsemalt näitajate olemust puudutavatel otsustel on märkimisväärne poliitiline mõju. Seepärast tuleb näitajate jätkuvat väljatöötamist arutada ja kodanikuühiskonda kaasata läbipaistval viisil.

⁽¹⁶⁾ ELT C 487, 28.12.2016, lk 41, punkt 1.11; (Komitee arvamus teemal „2017. aasta majanduskasvu analüüs“, ELT C 173, 31.5.2017, lk 73).

⁽¹⁷⁾ Komitee arvamus „Säästev areng: ELi sise- ja välispoliitika kaardistamine“, ELT C 487, 28.12.2016, lk 41; vt ka komitee arvamus Euroopa majanduse pikaajalise rahastamise kohta, ELT C 327, 12.11.2013, lk 11; vt ka Ühendkuningriigi valitsuse „The Green Book“, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/220541/green_book_complete.pdf.

4.5.3. Komitee loodab, et pärast kestliku arengu eesmärkide korralise seirearuande avaldamist Eurostati poolt ja piisavat ajavaru, mis võimaldab kodanikuühiskonna organisatsioonidel oma piirkonna inimestega aru pidada, korraldatakse mitmeid sidusrühmi ühendava platvormi raames dialoog seireprotsessist tulenevate järelduste ja vajalike poliitika läbivaatamise meetmete üle.

4.5.4. Mitmed komitee uuringud on kinnitanud seisukohta, et on hädavajalik võtta lisaks üldtunnustatud ja seni asjakohaseks osutunud SKP näitajale kasutusele ka teine näitaja, mis suudab näidata majanduskasvu kõrval ka selle mõju ja tulemusi (sisemajanduse kogunäitaja). Soovitud, 2030. aastani viiva arenguprotsessi seire peab toetuma majandus-, sotsiaal- ja keskkonnanäitajate terviklikule kombinatsioonile ⁽¹⁸⁾.

4.5.5. Seireraamistik peaks samuti olema soetud Euroopa poolaastaga.

4.5.6. ÜRO tegevuskavaga 2030 kohustatakse valitsusi kehtestama seire- ja läbivaatamisraamistik, luues nii vahendid täielikuks poliitikatsükliks: strateegia väljatöötamine, rakendamine, seire ja läbivaatamine. Teatises ei ole läbivaatamisetappi arvesse võetud. Selle põhjus võib olla asjaolu, et puudub kestliku arengu eesmärkide rakendamise üldstrateegia ja tegevuskava, mida saaks korrapäraselt läbi vaadata.

4.6. Ühine vastutus ja mitmeid sidusrühmi hõlmav meetod

4.6.1. Kestliku arengu eesmärgid on paljude sidusrühmade tegevuskavas. Need on võimalik saavutada üksnes juhul, kui kodanikuühiskond, ettevõtjad, ametiühingud, kohalikud kogukonnad ja muud sidusrühmad võtavad endale aktiivse rolli ja vastutuse. Kaasava juhtimise mehhanismid peavad tagama, et kodanikuühiskond osaleks kõigil tasanditel alates kohalikust ja riiklikust kuni Euroopa ja ÜRO tasandini välja. Kestliku arengu eesmärkide rakendamiseks on vaja institutsioonide ja sidusrühmade integreeritud koostööd, mis hõlmab eri sektoreid.

4.6.2. Oma hiljutise otsusega pani komisjon tööle mitmeid sidusrühmi ühendava platvormi ELis kestliku arengu eesmärkide saavutamise küsimustes ⁽¹⁹⁾. Komitee väljendab selle uue projekti üle heameelt ja pakub oma abi platvormi edukaks muutmisel.

4.6.3. Komitee on siiski pettunud, et komisjon ei vastanud oma teatises komitee ettepanekule luua koostöös Euroopa Komisjoniga Euroopa kestliku arengu foorum ega komitee soovitudele, milline see foorum peaks välja nägema ⁽²⁰⁾. Oma soovitudes tugines komitee väljapakutud foorumi kohta konverentsidel, nõukogu töörühmades ja komisjonis peetud ettekannete ja sidusrühmadega konsulteerimise tulemustele, milles osalejad väljendasid toetust kõnealusele foorumile.

4.7. Komitee hindab seda, et oma otsuses mitmeid sidusrühmi ühendava platvormi kohta laiendas komisjon platvormi ülesandeid seoses kestliku arengu eesmärkide rakendamise seire ja heade tavade vastastikuse tutvustamisega ning andis kodanikuühiskonna esindajatele nõuandva rolli mõttetöös, mida tehakse kestliku arengu eesmärkide pikaajalise rakendamise üle, ning sätestas nende osalemise rakendusmeetmete jälgimisel ja läbivaatamisel. Platvorm peaks aitama kaasa ka mitmeid sidusrühmi hõlmavale koostööle ja partnerlusele. Komitee leiab, et sellisel osalusplatvormil peab olema oluline roll uuelaadses Euroopa juhtimises, mida peab iseloomustama ühisvastutus.

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽¹⁸⁾ Vt lisaks: tõelise arengu näitaja (genuine progress indicator, GPI), õnneliku planeedi indeks (Happy Planet index), jalajälje indeks (footprint index) jne.

⁽¹⁹⁾ C(2017) 2941 final.

⁽²⁰⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Euroopa kodanikuühiskonna säästva arengu foorum“ ELT C 303, 19.8.2016, lk 73).

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis „Ökodisaini tööplaan aastateks 2016–2019““

[COM(2016) 773 final]

(2017/C 345/16)

Raportöör: **Cillian LOHAN**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 27.1.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Juhatuse otsus	13.12.2016
Vastutav seksioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	15.6.2017
Vastuvõtmine täiskogus	5.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	527
Hääletuse tulemus	130/0/1
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Ökodisaini tööplaan aastateks 2016–2019 on liiga piiratud ulatusega, et see saaks kaupade ja teenuste tarneahelate kaudu anda olulist tuge hulgimüügisectori muutumisele tempos, mis kajastaks ringmajanduse tegevuskava ambitsioonikaid eesmärke.

1.2. Kaupade ja teenuste ökodisain peab minema pelgalt energiakaalutlustest kaugemale. Ehkki need on olulised, on tarvis keskenduda toodete kogu olelusringile, sh nende vastupidavusele, hoolduse ja parandamise lihtsusele, ühiskasutuse ja digiteerimise potentsiaalile, korduskasutamisele, ajakohastatavusele, ringlussevõetavusele ja kasutusest kõrvaldatud toote tegelikule kasutatavusele teiste materjalidena uute turule tulevate toodete jaoks.

1.3. Ökodisainis tuleb digiteerimise, ühiskasutuse ja funktsionaalse majanduse kontekstis rakendada ka ringmajanduse põhimõtteid, et tagada uue majandusmudeli loomiseks ette nähtud strateegiate järjepidevus.

1.4. Toote komponendid peaksid olema korduskasutamiseks ja/või ümbertöötlemiseks hõlpsasti utiliseeritavad ning andma tugeva teise tooraine turu loomisele.

1.5. Märgistusnõuded võivad soodustada parema ökodisaini strateegiaid ja aidata tarbijatel otsuseid langetada, ajendades seega käitumisharjumusi muutma. Märgistus peaks sisaldama toote oodatavat kasutusiga ja/või selle oluliste komponentide loetelu.

1.6. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab jätkuvalt laiendatud tootjavastutust kui vahendit, mis soodustab üleminekut ringmajanduse ärimudelitele, ning rõhutab, et ka sellel võib olla oma osa ökodisaini edendamisel.

2. Taustteave

2.1. Ökodisaini tööplaan aastateks 2016–2019 aitab kaasa komisjoni uue ringmajandusteemalise algatuse eesmärkide saavutamisele. Üldine eesmärk on edendada üleminekut ringmajanduse mudelile, kus võetakse arvesse toodete ja nende materjalide kogu olelusringi.

2.2. See on järg varasematele ökodisaini tööplaanidele aastateks 2009–2011 ja 2012–2014. Õigusliku keskkonna sätestavad ökodisaini raamdirektiiv 2009/125/EÜ ja energiamärgistuse raamdirektiiv 2010/30/EÜ. Regulaarselt esitatavad tööplaanid on ette nähtud ökodisaini direktiivi artikli 16 lõikega 1.

2.3. Tööplaani eesmärk on tugevdada Euroopa konkurentsivõimet ning hoogustada majanduskasvu ja töökohtade loomist.

2.4. Loodeti, et ökodisaini direktiivi mis tahes läbivaatamine või tööplaani ajakohastamine laiendaks eelmiste ökodisainialaste algatuste ulatust.

3. Ülevaade ökodisaini tööplaanist aastateks 2016–2019

3.1. Ökodisaini ja energiamärgistuse õigusraamistikul on määratluse järgi kaks eesmärki⁽¹⁾. Esimene on tagada, et ökodisaini abil lubatakse ELi turule üha tõhusamaid tooteid. Teine keskendub tarbijate mõjuvõimu suurendamisele ja nende ergutamisele ostma energiamärgistuse põhjal kõige tõhusamaid tooteid.

3.2. Praeguses tööplaanis on sätestatud vastuvõetud rakendusmeetmed, sh 28 ökodisaini määrust, 16 energiamärgistusalast delegeeritud määrust ja kolm tunnustatud vabatahtlikku kokkulepet.

3.3. Muud töövaldkonnad on näiteks õhukütteseadmete ja jahutusseadmete ökodisaini meede, mis rakendatakse määruse kujul, ning määruste mitmed muudatused tootekatsete parandamiseks ning petmisvõimaluste vähendamiseks ökodisaini ja energiamärgistuse abil. Need algatused lisanduvad kõnealusele tööplaanile ja neile viidatakse, kuid tööplaan neid otseselt ei hõlma.

3.4. Tehtud ja käimasoleva töö hindamisel ja esitlemisel keskendutakse energiamärgistusele ning ökodisaini aspekti saavutamisele üksnes tulemuste tõhususe kontekstis.

3.5. Kehtivate ja läbivaadatavate õigusaktide kohaldamisalasse kuuluvate tooterühmade hulka on lisatud uusi tooterühmi. Need on alljärgnevad:

- hoone automaatika- ja juhtimissüsteemid,
- elektrilised veekeedunõud,
- elektrilised kätekuivatid,
- liftid,
- päikesepaneelid ja vaheldid,
- külmutuskonteinerid,
- kõrgsurvepuhastid.

4. Ökodisaini põhimõtted

4.1. Ökodisain saab kaasa aidata majanduskasvu eraldamisele ressursside tarbimisest, kuna materjali ja energiat kasutatakse vähem, ringlussevõtu määr kasvab ja jäätmeid tekib vähem⁽²⁾. Ringmajanduse mudeli tugev külj on see, et majandusliku heaolu ning sotsiaalse ja keskkonnavalase kasu loomine toimub koos. Ökodisain võib aidata oluliselt kaasa sotsiaalse jätkusuutlikkuse saavutamisele.

4.2. Ehkki ökodisaini direktiivi on kasutatud toodete energiatõhususe parandamiseks, saaks seda intensiivsemalt kasutada ka ringmajandusel põhineva tootedisaini soodustamiseks, näiteks välistades sellised tootedisaini strateegiad, mis takistavad defektsete osade parandamist või väljavahetamist⁽³⁾.

4.3. Ökodisaini abil luuakse toodete ja teenuste süsteeme ning tooteid vähesemate ressurssidega, kasutades ringlussevõetud ja taastuvaid ressursse ning vältides ohtlikke materjale; samuti kasutatakse komponente, mis kestavad kauem ning mida on hõlpsam hooldada, parandada, ajakohastada ja ringlusse võtta. Eristada saab kahte lähenemisviisi: toodete ümberkujundamine olemasolevate toodete järkjärguliste parandustega ning uute toodete kujundamine, mille

⁽¹⁾ ELT C 82, 3.3.2016, lk 6.

⁽²⁾ Ellen MacArthuri sihtasutus, „Towards the circular economy: Opportunities for the consumer goods sector“, 2013. Dokument saadaval aadressil https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/publications/TCE_Report-2013.pdf.

⁽³⁾ Euroopa Keskkonnaamet, „Environmental indicator report 2014: Environmental impacts of production-consumption systems in Europe“, 2014. Dokument saadaval aadressil <https://www.eea.europa.eu/publications/environmental-indicator-report-2014>.

eesmärk on töötada välja uued ressursitõhusad tooted, mida saab parandada, ajakohastada ja ringlusse võtta ⁽⁴⁾. Ökodesaini direktiivi rakendamisel on seni edendatud esimest, järkjärgulist lähenemisviisi, kuid nüüd tuleks hakata soodustama ka teist lähenemisviisi, töötades seejuures välja läbivaadatud asjakohase märgistuse ning tuginedes Euroopa standardiorganisatsioonide kõnealustes valdkondades tehtavale tööle.

4.4. Ringmajandusele tugineva tootedisaini põhiomadus on see, et tootest võib saada teenus ning rõhuasetus läheb üle omandilt kasutamisele ja toote müügil tulemuspõhistele lepingutele, nt toote-teenuse süsteemid ja teenustaseme lepingud.

4.5. Tuleb märkida, et põllumajanduses ja toidutööstuses on nii ringluse kui ka ökodesaini näiteks toiduainete jätkusuutliku tootmise süsteemid, eeskätt mahetootmine.

4.6. Komitee ja Euroopa Komisjoni hiljuti käivitatud ühisalgatus paljusid sidusrühmi hõlmava Euroopa ringmajanduse sidusrühmade platvormi loomiseks võib aidata kaardistada kõnealuse valdkonna häid tavasid ja avastada, millised poliitikatõkked takistavad üleminekut ökodesainile.

5. Puudujäägid ja tegematajätised

5.1. Ühtne lähenemisviis

5.1.1. Kaupade ja teenuste ökodesain peab minema pelgalt energiakaalutlustest kaugemale. Ehkki need on olulised, on tarvis keskenduda toodete kogu olelusringile, sh nende vastupidavusele, hoolduse ja parandamise lihtsusele, ühiskasutuse ja digiteerimise potentsiaalile, korduskasutamisele, ajakohastatavusele, ringlussevõetavusele ja kasutusest kõrvaldatud toote tegelikule kasutatavusele teiseste materjalidena uute turule tulevate toodete jaoks. Ökodesain peab olema osa ühtsest lähenemisviisist, kus toodete energiatõhusust ja tulemuslikkust käsitletakse koos ning võrdsetel alustel ressursside ja materjali kasutamise tõhususe ning tulemuslikkusega.

5.1.2. Praeguses tööplaanis võetakse arvesse piiranguid, mis tulenevad peamiselt energiatõhususele keskendumisest. On ilmne, et nii ühtsuse kui ka selguse huvides on vaja põhjalikumat ökodesaini strateegiat. Ökodesaini direktiiv ise ei käsitleni ainult energiamõjuga toodete energiatõhusust, vaid hõlmab laiemalt selliste toodete komponentide materjale ning puuduliku ressursitõhususe ulatuslikumat mõju ja kulusid.

5.1.3. Ringmajanduse põhimõtete kohaselt peavad kaubad ja teenused olema vastupidavad, korduskasutatavad, parandatavad ja ringlussevõetavad. Ökodesainis tuleb neid põhimõtteid rakendada digiteerimise, ühiskasutuse ⁽⁵⁾ ja funktsionaalse majanduse ⁽⁶⁾ kontekstis, et tagada uue majandusmudeli loomiseks ette nähtud strateegiate järjepidevus ⁽⁷⁾. Praeguse järjepidevuse puudumisega seotud riskid võivad tekitada ärisektoris ebakindlust ning see takistab omakorda innovatsiooni ja investeringuid ärimudelites, mis põhinevad laiahaardelisemal ringmajanduse mudelil. See toob kaasa ka arengusuundumused, mille raames püütakse ressursitõhusust saavutada ülemäärase energiakasutuse arvelt ja vastupidi. Praegust ja tulevast toodete valikut, mis on seni põhinenud energiatõhususel, tuleks laiendada, nii et see hõlmaks ka suure ressursitõhususega tooteid ja teenuseid.

5.1.4. Ringmajanduse arendamiseks on väga oluline tugev teise tooraine turg. Ökodesain peaks aitama kujundada tooteid ja teenuseid, mille puhul on võimalik eraldada toote komponente. See tähendab, et toote komponente peaks olema lihtne korduskasutamiseks ja/või ümbertöötlemiseks utiliseerida. Disain peaks võimaldama teise tooraine taaskasutamist puhaste ja kvaliteetsete materjalide turule tarnimiseks.

⁽⁴⁾ ÜRO Keskkonnaprogramm ja Delfti Tehnoloogiaülikool, „Design for sustainability – A step-by-step approach“, 2009. Dokument saadaval aadressil <http://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/8742/DesignforSustainability.pdf?sequence=3&isAllowed=y>.

⁽⁵⁾ ELT C 303, 19.8.2016, lk 36.

⁽⁶⁾ ELT C 75, 10.3.2017, lk 1.

⁽⁷⁾ Euroopa Keskkonnaagentuur, „Circular by design – Products in the circular economy“, aruanne nr 6-2017, juuni 2017. Dokument saadaval aadressil <https://www.eea.europa.eu/publications/circular-by-design>. Komitee analüüsib praegu uute jätkusuutliku majanduse mudelite üldist potentsiaali asjaomas arvamuses (SC/048), mis on kavas vastu võtta 2017. aasta teisel poolel.

5.1.5. Tootedisaini kasutamisel tugeva teisese tooraine turu edendajana tuleb silmas pidada ka toodete vastupidavuse ja moodulitest komplekteeritavuse tähtsat rolli.

5.2. Muutused käitumises

5.2.1. Tarbijakäitumise muutmiseks tuleks kasutada mitmesuguseid strateegiaid. Märgistusest üksi ei piisa ulatusliku käitumisharjumuste muutuse saavutamiseks. Komitee varasemates arvamustes on juba juhitud tähelepanu vajadusele kasutada selle ülemineku saavutamiseks muu hulgas majanduslikke vahendeid, ⁽⁸⁾ toote kasutusea näitamist märgistusel ⁽⁹⁾ ja käitumisökonomikat ⁽¹⁰⁾ (eelkõige mõtteviisi suunamist) ⁽¹¹⁾.

5.2.2. Käitumisharjumuste muutmise vajadus ei piirdu üksnes tarbijate ja lõppkasutajatega. Ärisektor vajab muutuste soodustamiseks tuge stiimulite kaudu ja kindlustunnet selle osas, millises suunas poliitika areneb. See on eriti oluline VKE-sektoris, kus väljaõpe ja toetusvahendid võivad anda hoogu ökodisaini põhimõtete mõistmisele ja rakendamisele ning tagada, et mis tahes üleminekuuga kaasneb vajaduse korral töötajate ümberpaigutamine, et viia töökohtade kadumine miinimumini.

5.2.3. Komitee toetab jätkuvalt laiendatud tootjavastutust kui vahendit, mis soodustab üleminekut ringmajanduse ärimudelitele, ning rõhutab, et ka sellel võib olla oma osa ökodisaini edendamisel.

5.2.4. Ringmajanduse paketti käsitlevas komitee arvamuses ⁽¹²⁾ viidatakse uute omandimudelite rollile, mis hõlmavad tooteteenuste rentimist. See võib soodustada ka ökodisaini kohustuslikku kasutamist kaubanduses, tuues kaasa kasu nii keskkonnale kui ka ühiskonnale tervikuna.

5.3. Läbivaatamisklauslid

5.3.1. Enamikus siiani vastu võetud ökodisaini ja energiamärgistuse rakendusmeetmetes sisalduvad läbivaatamisklauslid, mida tuleb hakata täitma tulevastel aastatel. Need käsitlevad konkreetset toodete ressursitõhusust, parandatavust, ringlussevõetavust ja vastupidavust.

5.3.2. Komitee rõhutab, kui oluline on nende põhimõtete kohaldamine käimasolevates uurimustes senise tooteloetelu kohta ja mitte üksnes uute tooterühmade suhtes, mida hõlmab siin vaadeldav tööplan.

5.3.3. Kõnealuste põhimõtete rakendamine ei tohiks piirduda üksnes läbivaatamisega, vaid need tuleks nüüd lõimida ka ökodisaini tööplaan.

5.4. Praegu asjakohase ökodisaini tööplaaniga saavutamine

5.4.1. Komitee tõdeb, et praeguse ökodisaini tööplaaniga hakati uuesti tegelema, võttes arvesse ringmajanduse tegevuskava. Ökodisaini direktiivi artikliga 18 ette nähtud konsulteerimine nõuandefoorumiga ökodisaini tööplaaniga ettepanekute kavandi üle toimus aga 2015. aasta oktoobri lõpus. See oli enne ringmajanduse tegevuskava käivitamist.

5.4.2. Nõuandefoorum peaks arvesse võtma komitee töö kaudu väljendatavat organiseeritud kodanikuühiskonna ametlikku seisukohta.

5.4.3. Kiiresti arenevate toodetega seotud probleemide ja raskuste ning turu tulevaste arengusuundumuste ebakindluse tõttu on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia tooted hõlmatud tööplaaniga vaid eraldiseisva rühmana. Nenditakse, et nende toodete märgistuse väljatöötamine võtab tavaliselt liiga kaua aega (keskmiselt neli aastat) ning vabatahtlike kokkulepetega ei saavutata piisavalt jõuliselt ja kiiresti keskkonnavalast, majanduslikku ja sotsiaalset kasu.

⁽⁸⁾ ELT C 226, 16.7.2014, lk 1.

⁽⁹⁾ ELT C 67, 6.3.2014, lk 23.

⁽¹⁰⁾ Euroopa Keskkonnaagentuur, „Circular by design – Products in the circular economy“, op. cit., lk 31.

⁽¹¹⁾ ELT C 75, 10.3.2017, lk 28.

⁽¹²⁾ ELT C 264, 20.7.2016, lk 98.

5.4.4. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia toodete eraldi käsitlemine tööplaanis on olulise tähendusega. Et edendada innovatsiooni nende toodete ökodisainis, tuleb selle sektori jaoks seada selge suund ja konkreetsed eesmärgid. Näiteks võiks ökodisaini rakendamine mobiiltelefonidel muuta mobiiltelefonid ökodisaini propageerimise vahendiks – sideseadme abil teavitatakse suurt sihtrühma ökodisaini praktilistest külgedest, tulemustest ja eelistest.

5.4.5. ELi ja USA vaheline Energy Stari leping aegub 2018. aastal. Sellega on mõlemas jurisdiktsioonis sätestatud samad vabatahtlikud energiatõhususe nõuded kontoriseadmetele. Võttes arvesse uusi poliitilisi suundumusi USAs, võib selle lepingu pikendamise kaasneda riske. Läbivaatamisel tuleks kaaluda ökodisaini tugeva toetamisega seonduvaid konkurentsieeliseid Euroopa ettevõtjate jaoks. ELil on võimalus olla selles valdkonnas maailmas juhtpositsioonil. Ökodisaini leviku edendamisel ei tohi alahinnata vastastikkuse põhimõtte ja rahvusvaheliste kokkulepete tähtsust.

5.4.6. On selgeid märke sellest, et plaanis töötatakse välja põhjalikum osa ökodisaini mõju kohta ringmajandusele. Ulatusel laiendamise vajaduse tunnustamine on kiiduväärt, ent sellega peaksid kaasnema konkreetsed lühikesed tähtajad.

5.4.7. Ringmajanduse vahendi väljatöötamine ökodisaini jaoks (nagu hiljuti Ellen MacArthuri sihtasutuse avaldatud ringmajandusele tugineva tootedisaini juhis „Circular Design Guide“) võib muutustele kaasa aidata, kuid seda peaksid toetama tugevad asjakohased õigusaktid, mida toetavad omakorda taustauuringud, ulatuslikud konsultatsioonid sidusrühmadega ja standardimistugi. Nii tarbijate kui ka ettevõtjate seisukohalt määravad toote hind ja majanduslikud stiimulid selle, kuidas niisugune vahend vastu võetakse. „Saastaja maksab“ põhimõte võib aidata selles valdkonnas parimat tava toetada.

5.4.8. Turujärelevalve ja rahvusvahelise koostööga seotud probleeme ei tohiks alahinnata. Komitee töödeb, et liikmesriikide tasandil on üha enam tarvis rakendamist ja aruandlust turujärelevalve kaudu. Kui seda ei tagata, siis võib olla vaja riigi tasandil ellu viia rangemaid järelevõetmeid, mida koordineeritakse otseselt või kaudselt ELi tasandi järelevalve kaudu. Kaalumist väärt võib olla ka praegu tavalisel ökodisainis ja energiamärgistuses kasutatavatest järelevalve- ja kontrollimehhanismidest erinevate mehhanismide kasutamine, et vähendada miinimumini nn parasitlike tootjate ja importijate esinemist ELi turul ning kaitsta ja soodustada investeeeringuid, mida teevad ettevõtjad, kes järgivad ökodisainis, märgistamisel ning tootekirjelduse ja -deklaratsioonide esitamisel häid ja läbipaistvaid tavasid.

5.4.9. Tarbijate ja läbipaistvuse seisukohalt on äärmiselt oluline märgistamine. Märgistamine ei lahenda aga kõiki probleeme ja eelkõige ei pruugi see olla parim vahend ettevõtjatevaheliste toodete/teenuste puhul. Märgistus peaks vajaduse korral kajastama oodatavat kasutusiga ja mitte keskenduma üksnes energiatõhususele. Näiteks võib hoonel olla tänu energiatõhususele kõrge hinnang, kuid see võib olla suuremat tunnustamist väärt ka ehitusel kasutatud materjalide poolest. Või siis võib suur keerukas toode (nt mõni kütte-, jahutus- või ventilatsioonisüsteem) väärیدا lisatunnustust kasutatud materjalide ning oma parandatavuse, asendatavuse, vastupidavuse ja ringlussevõetavuse pärast.

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Jäätmetest energia tootmise roll ringmajanduses““

[COM(2017) 34 final]

(2017/C 345/17)

Raportöör: **Cillian LOHAN**

Kaasraportöör: **Antonello PEZZINI**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 17.2.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav seksioon	Põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	15.6.2017
Vastuvõtmine täiskogus	5.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	527
Hääletuse tulemus	140/0/2
(poolt/vastu/erapooletuid):	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab jäätmehierarhia järgimist jäätmekäitluse, ⁽¹⁾ sealhulgas jäätmetest energia tootmise valikute kohta otsuste tegemisel.

1.2. Vaja on koordineeritud strateegiat, et tutvustada jäätmehierarhia esimest astet, mis seisneb esmajoones jäätmetetekke ennetamises.

1.3. Pidades silmas kestliku arengu eesmärke, ⁽²⁾ pooldab komitee ELi avaliku sektori vahendite jätkusuutlikkuse tõendamise põhimõtet ning on seisukohal, et igasugune riiklik rahastamine peaks parandama Euroopa kodanike heaolu. Riikliku rahastamise puhul tuleks samuti järgida põhimõtet mitte toetada ühtki tegevust, mis võib kodanikke kahjustada.

1.4. Tulevastes õigusaktides tuleb kõrvaldada praegustes jäätmekäitlust käsitlevates direktiivides esinevad vajakajäämised, et tagada õiglane, järjepidev ja süsteemne üleminek ringmajanduse mudelile.

1.5. Oluline on mitte tekitada taristust tingitud tõkkeid kõrgemate ringlussevõtu määrade saavutamisele, investeerides jäätmetest energia tootmise vananenud protsessidesse.

1.6. Kuigi jäätmete liigiti kogumine on prioriteet, seda eriti liikmesriikides, mis sõltuvad suurel määral prügilatest, peab see olema vastavuses ka ringlussevõtu määrade suurendamisega, et paremale ringlusele ülemineku saavutamine looks väärtust.

⁽¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Ringmajanduse loomise tegevuskava“, punkt 4.3 (ELT C 264, 20.7.2016, lk 98).

⁽²⁾ Komitee arvamus teemal „Säästev areng: ELi sise- ja välispoliitika kaardistamine“, punkt 4.3.5.5 (ELT C 487, 28.12.2016, lk 41).

1.7. Liikmesriikides, kus on suurel arvul jäätmepõletusseadmeid, valitseb praegu vastuolu ringmajanduse tegevuskavas⁽³⁾ välja pakutud kõrgemate ringlussevõtu eesmärkide saavutamise püüdlusega. Lahendamist vajav ülesanne on kõnealuste liikmesriikide üleminek jäätmete põletamisest sõltumisele erinevatele jäätmekäitlusealastele lahendustele, kasutades selleks nn tõuke- ja tõmbetegureid, muu hulgas:

- maksude kehtestamine;
- toetuskavade järkjärguline lõpetamine;
- uute rajatiste ehitamisest loobumine ning vanemate rajatiste lammutamine.

1.8. ELis takistab ringmajandusele üleminekut õigete hinnasignaalide puudumine. Seda võimendavad jätkuvad põhjendamatud toetused mittekestlikele tootmissüsteemidele, eriti fossiilkütuste sektoris⁽⁴⁾. Komitee avaldab heameelt sõnaselgelt väljendatud seose üle ühtekuuluvuspoliitika fondidele juurdepääsu ning riiklike jäätmekavade ja Euroopa ringmajanduse tegevuskava vahel. Seos Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondiga võiks olla isegi tugevam.

1.9. ELi tasandil pakub biogaas võimalusi mitmel rindel: töökohtade loomisel, heitkoguste vähendamisel, kütusega varustatuse parandamisel jne. Välja tuleks töötada õigus- ja poliitiline raamistik, mis toetab kõige paremini asjakohaste võimaluste optimeerimist, kasutades liikmesriikide ja teiste riikide parimate tavade näiteid.

1.9.1. Autotööstuse jaoks anaeroobse kääritamise teel biometaanitootmine on kooskõlas Pariisi kokkuleppega. Komisjoni hiljutisest hinnangust⁽⁵⁾ nähtub, et biogaasi tootmist võiks ELis 2030. aastaks praeguse tasemega võrreldes vähemalt kahekordistada ja võib olla lausa kolmekordistada.

1.10. Tarvis on käitumisharjumuste muutmist ja kultuurilisi muutusi – seda on kõikidel ühiskonna tasanditel võimalik saavutada hariduse kaudu.

2. Taust

2.1. Komisjon võttis 2. detsembril 2015 vastu ELi ringmajanduse loomise tegevuskava, mis kujutab endast ümberkujundavat tegevuskava paljude uute töökohtade loomiseks ja majanduskasvu suurendamiseks ning säästva tarbimise ja tootmise stimuleerimiseks kooskõlas kestliku arengu tegevuskavast 2030 tulenevate ELi kohustustega. Kõnealuses teatise keskendutakse jäätmetest energia tootmisele ja selle kohale ringmajanduses. Jäätmetest energia tootmine on lai mõiste, mis hõlmab palju enam kui jäätmete põletamist.

2.2. Teatise peamine eesmärk on tagada, et ELis lähtutaks jäätmetest energia tootmisel ringmajanduse tegevuskava eesmärkidest ja peetaks rangelt kinni Euroopa Liidu jäätmehierarhiast. Teatise uuritakse ka seda, kuidas optimeerida jäätmetest energia tootmist nii, et toetada energialiidu strateegias ja Pariisi kokkuleppes sätestatud eesmärkide saavutamist. Samal ajal rõhutatakse kõnealuses teatises tunnustatud energiatõhusa tehnoloogia tähtsust jäätmetest energia tootmisel ning sellega soovitakse stimuleerida innovatsiooni ja aidata luua kvaliteetseid alalisi töökohti.

2.3. Käesolevas arvamuses esitatakse komitee seisukoht teatise kõigi kolme osa kohta, milleks on:

- jäätmetest energia tootmise tehnoloogiate koht jäätmehierarhias ning avaliku sektori rahalise toetuse roll;

⁽³⁾ Euroopa Komisjon i teatis „ELi ringmajanduse loomise tegevuskava“ (COM(2015) 614 final), 2. detsember 2015.

⁽⁴⁾ David Coady, Ian Parry, Louis Sears, Baoping Shang, *How Large Are Global Energy Subsidies?*, IMFi töödokumendid, WP/15/105, mai 2015.

⁽⁵⁾ Euroopa Komisjon, „Optimal use of biogas from waste streams An assessment of the potential of biogas from digestion in the EU beyond 2020“, märts 2017.

- õige tasakaalu leidmine jäätmejätkide kasutamisel energia tootmiseks;
- jäätmetest energia tootmise meetodite panuse optimeerimine ELi ringmajandusega seotud kliima- ja energiaeesmärkide saavutamiseks.

Lisaks tuuakse välja teised aspektid, mis lähtuvad komitee heaks kiidetud seisukohtadeks ja millega peaks kodanikuühiskonna perspektiivist arvestama.

2.4. Komitee rõhutab vajadust tegeleda ELi kõige pakilisemate vajadustega, mis tähendab jäätmete käitlemist olemasolevate õigusaktide ja olemasoleva jäätmekäitlustaristu kontekstis. Samas kui mõned mitteoptimaalsed tavad paratamatult jätkuvad, püsib üldine pikaajaline suundumus väikese jäätmete hulga tootmismudeli poole, mille puhul materjalivoogude kasutamises faasis domineerivad jäätmetekke vältimine, korduskasutamine, ümbertöötlemine ja ringlussevõtt. Väljakutse seisneb selles, et julgustada kiiret ja pidevat õiglast üleminekut pikaajaliste eesmärkide suunas.

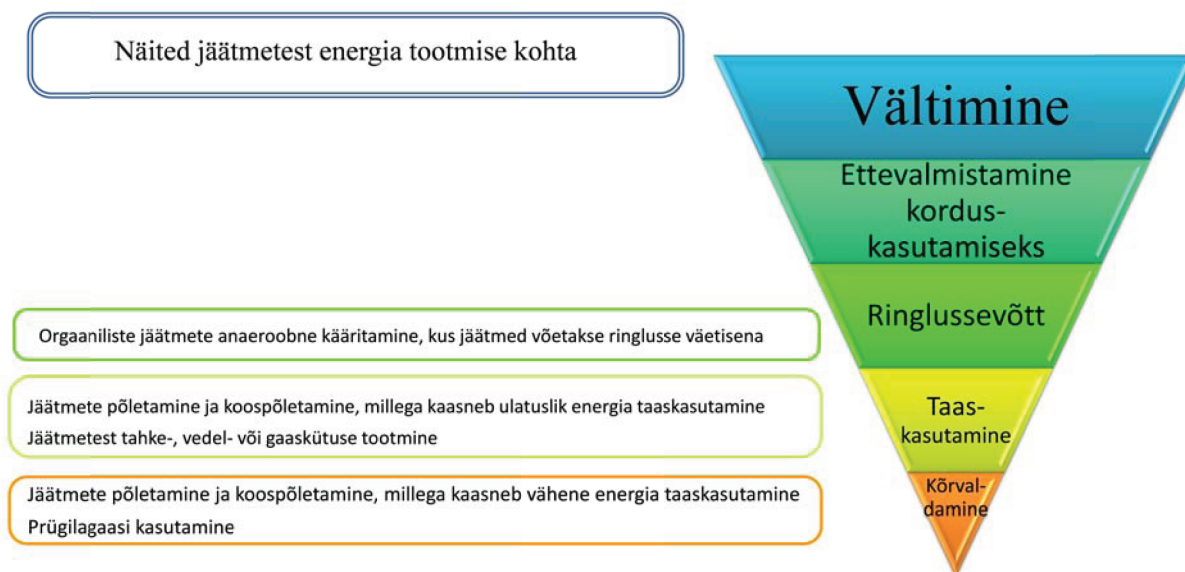
2.5. ELis toodeti 2015. aastal olmejäätmeid keskmiselt u 480 kg inimese kohta, prügilatesse veetud prügi hulk kõigub 3-10 kilolt kõige positiivsemal juhul kuni pea 150-ne kiloni inimese kohta halvimal juhul.

3. Jäätmetest energia tootmise koht jäätmehierarhias ning avaliku sektori rahalise toetuse roll

3.1. Komitee toetab jäätmehierarhia järgimist jäätmekäitluse,⁽⁶⁾ sealhulgas jäätmetest energia tootmise valikute kohta otsuste tegemisel.

3.2. Oluline on märkida, et jäätmetest energia tootmine ei ole alati valik, mis on kooskõlas ringmajanduse eesmärkide või põhimõtetega. Näiteks ei ole ressursitõhususe ega tooraine õigema kasutamise seisukohast parim valik põletada jäätmematerjale, mida oleks võinud valmistada ette taaskasutuseks või ringlusse võtmiseks. Ka jäätmete transportimine pika vahemaa taha, millega kaasnevad suured energiakulud, selleks et toota nendest jäätmetest suhteliselt vähem energiat, põhjustaks energia netokulu ja avaldaks asjaomast mõju kliimale. On ka teisi näiteid.

3.3. Alljärgnev diagramm näitab jäätmetest energia tootmise protsesside –nagu neid tutvustati teatistes – ja jäätmehierarhia vahelist seost.

⁽⁶⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Ringmajanduse loomise tegevuskava“, punkt 4.3 (ELT C 264, 20.7.2016, lk 98).

3.4. Jäätmehierarhiast iseenesest ei piisa, et otsustada jäätmetest energia tootmise protsesside sobivuse või ebasobivuse üle. Pidades silmas kestliku arengu eesmärke, pooldab komitee ELI avaliku sektori vahendite jätkusuutlikkuse tõendamise põhimõtet ning on seisukohal, et igasugune riiklik rahastamine peaks parandama Euroopa kodanike heaolu. Riikliku rahastamise puhul tuleks samuti järgida põhimõtet mitte toetada ühtki tegevust, mis võib kodanikke kahjustada.

3.5. On oluline, et jäätmete raamdirektiivi vajakajäämised ei kanduks edasi ringmajanduse algatustesse, näiteks võimalus, et liikmesriik vabastataks liigiti kogumise kohustustest tingituna liikmesriigi tehnilistest või finantsilisest võimetusest. Keskenduda tuleks avaliku sektori rahastamisvahendite kasutamisele tehniliste raskuste ületamiseks või majanduspoliitiliste vahendite kasutamisele, et kõrvaldada rahalised piirangud parimate tavade rakendamise teel. Toksilisi aineid sisaldavate materjalide puhul on põhjendatud nende kõrvaldamise või energia tootmise eelistamine korduskasutamisele või ringlussevõtule.

3.6. Käsitletav teatis on ringmajanduse tegevuskava jõuline edasiarendus ja selles seatakse jäätmetest energia tootmise protsesside energiatõhususe parandamisele kõrged sihid ning eri protsesside ringmajandusele suunitletuse kindlaks määramisel keskendutakse enam jäätmehierarhiale. Kuna õigusaktides, millele kõnealune teatis tugineb, eelkõige jäätmete raamdirektiivis, sisaldub ajaloolisi vajakajäämisi, siis tekitavad need jätkuvalt probleeme ja nõrgendavad teatist, kui nendega ei tegeleta. Läbi tuleb vaadata jäätmete liigitus, toetudes seejuures võib-olla jäätmetest energia tootmise tehaste uute tehnoloogiate pakutavatele võimalustele (nt kahjustatud tomatit ei viida turule, samas kui müümata tomatid liigituvad jäätmeteks), mis võiks ehk hõlmata ka linnade reoveest pärit muda anaeroobse kääritamise protsesse. Soov tegeleda nende teemadega ringmajanduse tegevuskava raames, peab peegelduma vajalikes seadusandlikes muudatustes kõigil asjakohastel tasanditel.

3.7. Jäätmetest energia tootmise protsesside paigutamine jäätmehierarhiasse võib olla eksitav piirangute tõttu, mis tulenevad nende protsesside käsitlemisest õigusaktides. Jäätmehierarhiasse paigutamine toimub pigem õigusaktides sisalduvatest määratlustest lähtuvalt ja mitte sellise jäätmetest energia tootmise protsessi tegeliku mõju teaduslikult põhjendatud analüüsile tuginedes.

3.8. Arvutusmeetodid sisaldavad ka tehnilisi aspekte, mis on seotud jäätmete raamdirektiivi mõistete ja künnistega. Need on arvutusmeetodid, millega määratakse kindlaks erinevate jäätmetest energia tootmise protsesside koht jäätmehierarhias. Komisjon peaks need üksikasjalikud arvutused uuesti läbi vaatama, tagamaks, et need on nüüd usaldusväärsed iseäranis ringmajanduse, aga ka kestliku arengu eesmärkide, energialiidu ja Pariisi kokkuleppe kontekstis.

3.9. Euroopa jäätmealaste õigusaktide osaks olevad liigiti kogumise kohustused⁽⁷⁾ on parema jäätmekäitluse saavutamise seisukohast kriitilise tähtsusega.

3.10. Tehnoloogilised edusammud pakuvad jätkuvalt paremaid võimalusi toodete ja energiavoogude tõhususe maksimeerimiseks, mis viib innovaatiliste lahendusteni tõhusamate protsesside jaoks.

3.11. Kõikehõlmava ulatusega toodete ja teenuste ökodisain üleeuroopalise süsteemi osana viib selleni, et ringmajanduse toimima hakkamisel vähenevad jäätmekogused miinimumini. See ökodisaini element on oluline selleks, et võimaldada puhaste parandatavate, korduvkasutatavate, ringlussevõetavate, modulaarsete toodete valmistamist ja viia praegu jäätmeteks liigituva materjali hulk kadumiseni.

3.12. Kõik see tähendab seda, et tulevikus on saadaval üha vähem segajäätmeid jäätmepeletusseadmete jaoks ning seetõttu tuleks loobuda nende toetamisest riiklikul tasandil ja mitte näha ette uusi investeeringuid selles valdkonnas, välja arvatud kui tegu on olemasoleva taristu kaasajastamisega ja selle muutmise ressursi- ja energiatõhusamaks.

⁽⁷⁾ Direktiiv 2008/98/EÜ, eriti selle artiklid 11 (paberi-, metalli-, plasti-, klaasi- ja ehitus- ning lammutusjäätmed) ja 22 (biojäätmed) (ELT L 312, 22.11.2008, lk 3).

4. Õige tasakaalu leidmine jäätmejääkide kasutamisel energia tootmiseks

4.1. Oluline on mitte tekitada taristust tingitud tõkkeid kõrgemate ringlussevõtu määrade saavutamisele, investeerides jäätmetest energia tootmise vananenud ja mitte energiakulukatesse protsessidesse.

4.2. 2013. aastal veeti energia taaskasutamise eesmärgil liikmesriikide vahel laiali 2,5 miljonit tonni prügikütust (refuse-derived fuel, RDF)⁽⁸⁾.

4.3. Jäätmetest energia tootmise hindamisel tuleb arvestada ka nimetatud transporditeguriga, kuna juhul, kui see hõlmatakse erinevate jäätmekäitluse lähenemisviisidega seotud heitkoguste mõõtmisse, võib protsessi tegeliku mõju kindlaks tegemisel osutada määravaks transpordiaspekt.

4.4. Mis puudutab jäätmepõletusseadmete geograafilist jaotust Euroopas, siis siin võib täheldada suuri erinevusi. Suurem osa Euroopa toimivatest aktiivsetest jäätmepõletusseadmetest asub Saksamaal, Hollandis, Taanis, Rootsis ja Itaalias. Paljud liikmesriigid sõltuvad reeglina endiselt liiga suurel määral prügilatest. See peab muutuma, et täita ringmajanduse tegevuskavaga seotud jäätmealastes õigusaktides sätestatud uusi ülesandeid ja eesmärke.

4.5. Liikmesriigid, kes sõltuvad suurel määral prügilatest ja kus jäätmeid põletatakse vähe või ei põletata üldse, peaksid kõigepealt keskenduma jäätmete liigiti kogumisele. Liigiti kogumine tekkekohas on väga oluline selleks, et tagada kõrge väärtusega kvaliteetsete jäätmete ringlussevõtt, ning seda tuleb stimuleerida.

4.6. Samas leidub liikmesriikide tasandil palju selliseid näiteid, kus liigiti kogumise määrad on kõrged, aga ei ole proportsioonis ringlussevõtu määradega. See näiline vastuolu tuleb lahendada sihipärasemate poliitiliste vahenditega.

4.7. Kõnealuses teatises innustatakse liikmesriikide valitsusi suunama oma rahalised vahendid ja strateegiad mujale kui jäätmepõletusseadmetele, uurides tasuvuse aega, lähteainete kättesaadavust ja naaberriikide põletusseadmete võimsust.

4.8. Mõningatel juhtudel võib naaberriigi jäätmepõletusseadme kasutamine olla parim võimalus, kuid enne selle võimaluse valimist tuleb läbi viia täielik olelusringi analüüs, vaadeldes seejuures kriitiliselt sellega seonduvaid transpordikulusid nii majanduslikust kui ka keskkonnaaspektist.

4.9. Kui välja arvata mõningad väga erilised asjaolud ja võtta arvesse tehnoloogilisi edusamme, on ebatõenäoline, et jäätmepõletusseade võiks kujutada endast kõige ressursitõhusamat ja paremat lahendust jäätmekäitluse probleemide lahendamiseks.

4.10. Liikmesriikides, kus on suurel arvul jäätmepõletusseadmeid, valitseb praegu vastuolu kõrgemate ringlussevõtu eesmärkide saavutamise püüdlusega. Lahendamist vajav ülesanne on kõnealuste liikmesriikide üleminek jäätmete põletamiselt, kasutades nn tõuke- ja tõmbetegureid, muu hulgas:

— maksude kehtestamine;

— toetuskavade järkjärguline lõpetamine;

— uute rajatiste ehitamisest loobumine ning vanemate rajatiste lammutamine.

4.11. Komitee rõhutab, et jäätmete põletamisele üldise maksu kehtestamine, ilma et lõpptarbijale pakutaks taskukohaseid ja kättesaadavaid alternatiive, tooks endaga lihtsalt kaasa kõrgemad kulud tavakodanikele. Kui makse kasutada majandusliku vahendina, tuleb seda teha eesmärgipäraselt ja arukalt.

4.12. Igas liikmesriigis peab olema tõhus menetlus jäätmekäitluse alaste tegevuslubade taotlemiseks ja eraldamiseks.

⁽⁸⁾ „Assessment of waste incineration capacity and waste shipments in Europe“, Rohelise majanduse jäätmete ja materjalide Euroopa teemakeskus (ETC/WMGE), jaanuar 2017.

5. Jäätmetest energia tootmise meetodite panuse optimeerimine ELi ringmajandusega seotud kliima- ja energiaeesmärkide saavutamiseks

5.1. Komitee nõustub, et üksnes jäätmehierarhiat järgides on võimalik saavutada jäätmetest energia tootmisel ringmajanduse maksimaalne panus süsinikdioksiidi heitkoguste vähendamisse kooskõlas energialiidu strateegia ja Pariisi kokkuleppega. Autotööstuse jaoks anaeroobse kääritamise teel biometaani tootmine on kooskõlas Pariisi kokkuleppega. Biometaani kasutatavad sõidukid võivad olla tõhus vahend, mis aitab vähendada Euroopa transpordisektori CO₂-heidet.

5.2. Selleks et optimeerida jäätmetest energia tootmise meetodite panust ELi ringmajandusega seotud kliima- ja energiaeesmärkide saavutamisse, on vaja tagada kõige tõhusamate tehnikate ja tehnoloogiate kasutamine, alati kui on tarvis jäätmetest energia tootmise protsesse. See on kooskõlas muudatustega, mis komisjonil on kavas viia sisse taastuvenergia direktiivi. Samas tuleks julgustada asjaomaste kriteeriumitega arvestamist kõigi uute tehaste puhul, sõltumata nende suurusest, kaasates ka väiksemad, alla 20 MW võimsusega tehased.

5.3. Jäätmekogumise maksustamine avaldab üha suuremat mõju perekondade ja ettevõtete ressurssidele ning seepärast tuleks selle rakendamisel vaadata tulevikku ja pidada silmas keskkonnakaitset.

5.4. Avalikul ja erasektoril peaks olema võimalus teha koostööd pikaajaliste projektide elluviimisel, mis pakuvad võimalusi ringlusmajanduse kultuuri konkreetsemaks muutmiseks. Ettevõtja sotsiaalne vastutus võib mängida olulist rolli ka üleminekul kestlikumatele jäätmekäitluse võimalustele.

5.5. ELis takistab ringmajandusele üleminekut õigete hinnasignaalide puudumine. Seda võimendavad jätkuvad põhjendamatud toetused mittekestlikele tootmissüsteemidele, eriti fossiilkütuste sektoris⁽⁹⁾. Komitee avaldab heameelt sõnaselgelt väljendatud seose üle ühtekuuluvuspoliitika fondidele juurdepääsu ning riiklike ja piirkondlike jäätmekavade ja Euroopa ringmajanduse tegevuskava vahel.

5.6. Seos Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondist rahastamisega võiks olla tugevam, tagamaks, et asjaomaste investeeringute puhul peetakse esmatähtsaks võimalusi, mis toetavad ringmajanduse tegevuskava eesmarke. Uurida võiks erinevat liiki stiimuleid, et luua asjakohane järgmise etapi teenuste ahel, näiteks kütuse ja/või teisese toorme jaotamine või uute toodete loomine võimalikuks kasutamiseks.

6. Muud võimalused

6.1. Biometaan

6.1.1. Teatistes mainitakse võimalusi biogaasi tootmiseks anaeroobse kääritamise teel. See on soodne võimalus eri liikmesriikidele ja seda tuleks lähemalt uurida. Komisjoni hiljutisest hinnangust⁽¹⁰⁾ nähtub, et biogaasi tootmist võiks ELis 2030. aastaks praeguse tasemega võrreldes vähemalt kahekordistada ja võib olla lausa kolmekordistada.

6.1.2. Biogaasi kasutamine on toimiv lahendus paljudes liikmesriikides, eriti Itaalias ja Saksamaal. Nende riikide näited võivad pakkuda ka praktilisest rakendamisest saadud väärtuslikke õppetunde.

6.1.3. Hetkel on biometaani kulud kõrgemad kui fossiilset päritolu metaani kulud. Siiski on biometaani kasutamine õigustatud fossiilkütustega kaasnevate mutageensete ja kantserogeensete mõjuritega (nt NOx ja õlisuits) kaasnevate kaudsete kulude tõttu⁽¹¹⁾.

6.1.4. Lisaks kõigele on biometaani võimalik kõrgem hind kooskõlas Pariisi kokkuleppes taotletud eesmärkidega vähendada traditsiooniliste kütuste tekitatud kasvuhoonegaaside heitkoguseid⁽¹²⁾.

⁽⁹⁾ David Coady, Ian Parry, Louis Sears, Baoping Shang, *How Large Are Global Energy Subsidies?*, IMFi töödokumendid, WP/15/105, mai 2015.

⁽¹⁰⁾ Euroopa Komisjon, „*Optimal use of biogas from waste streams An assessment of the potential of biogas from digestion in the EU beyond 2020*“, märts 2017.

⁽¹¹⁾ COM/2017/011 final – 2017/04 (COD).

⁽¹²⁾ „*L'opera loda l'artefice*“ [töö kiidab tegijat], ütles Machiavelli.

6.1.5. Ülimalt oluline on see, et anaeroobse kääritamise puhul kasutatavad lähteained ei tooks endaga kaasa maakasutuse kaudset muutmist ega avaldaks negatiivset mõju toiduainete tootmisele. Kõige parem on, kui biogaasi rajatisele asuksid lähteained (põllumajandusjäätmete) tekkimise vahetus läheduses ning neid kasutatakse jäätmekehtluse ja energiavajaduse katmise lahendusena. Anaeroobsete kääritustankide ehitamisega ei tohi aga tekitada vajadust lisälähteaine – jäätmete või põllukultuuride – järele.

6.1.6. Biogaasi tehase asukoht on väga oluline. Toodetud energia tõhus kasutamine peab olema tõendatav, nii et tõhusalt toodetud energia ei läheks omakorda raisku. Samuti on oluline märkida, et anaeroobne kääritamine ei ole üleüldine lahendus kõikidele ELi põllumajanduspiirkondadele ja selle edendamine peaks piirduma piirkondadega, kus on olemas lähteained, mis praegu on probleemsed jäätmed.

6.1.7. Hästi planeeritud biogaasi tootmise ja kasutamise taristu väljaarendamine võib olla väga tõhus viis põllumajanduslike jäätmete ja potentsiaalselt keskkonnakahjulike ainetega tegelemiseks ning hõlbustada nende ohutut kõrvaldamist. See võib lahendada ka kogukondade probleeme, mis on seotud kütte ja transpordikütustega.

6.1.8. Anaeroobne kääritamine võib aidata lahendada rahvatervise küsimusi, pakkuda pinnasele väetisi, vähendada heitkoguseid ja olla ringluse praktiliseks näiteks.

6.1.9. Anaeroobne kääritamine on kõige tõhusam, kui rakendatakse ringmajanduse põhimõtteid, eelkõige nn lühikese ahela põhimõtet, kus kääritustanki lähteained on kohaliku päritolu ning energiaväljundit kasutatakse lokaalselt (erandiks on kütuse kasutamine veoautodes gaasina). Investeeringutega peab toetama jäätmete transportimise vahemaa vähendamist nii lähedale nullile kilomeetrite kui võimalik.

6.1.10. Tuleks analüüsida ja esile tõsta seda, millist mõju avaldab biogaasi lisamine riigi või piirkonna energiaallikate jaotusesse tööhõive ja majanduskasvu suurenemisele. Samuti võiks kaaluda võimalusi biojäätmete kääritusseadmete projektide ehitamisele lubade andmise haldusmenetluste lihtsustamist ja kiirendamist.

6.1.11. Poliitiline ja majanduslik toetus projektidele, mis vastavad kõikidele nõuetele, ajendab innovatsiooni ja see võib olla üks paljudest vahenditest, mis aitaks üle minna madala süsinikusisaldusega majandusele.

6.1.12. Euroopa Standardikomitee (CEN) volituse M/475 läbivaatamisel tuleks seda laiendada nii, et maagaasivõrkudesse võiks juhtida biometaan, mis on toodetud praegu keelatud allikatest, näiteks prügilagaasist, reoveepuhastite gaasist, mudast ning olme- ja muudest sortimata jäätmetest. Selline biometaan on juba lihtsasti kättesaadav.

6.1.13. Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fond on ülioluline selliste anaeroobse kääritamise protsesside projektide kasutuselevõtu seisukohast, mis ei ole majanduslikult veel elujõulised.

6.1.14. Biogaasi kasutatavate sõidukite kasutamise edendamiseks tuleks rakendada seda liiki stiimuleid, mida traditsiooniliselt on kasutatud fossiilsete kütuste tööstuses. Need stiimulid peaksid tulema kasuks lõpptarbijale, pakkudes tarbijale taskukohaseid ja kättesaadavaid alternatiivseid transpordilahendusi.

6.2. Kultuurilised muutused ja haridus

6.2.1. Tuleb tunnustada, et kultuurilised erinevused tekitavad probleeme. Käsitleda tuleks nii käitumisharjumuste muutmist jäätmete sorteerimiseks nende tekkekohas kui ka vajadust kultuurilise muutuse järele. Kasutada saab mitmeid vahendeid, üks olulisemaid selle saavutamiseks on nn nükke-mõttemis (nudge thinking) ⁽¹³⁾.

6.2.2. Vaja on koordineeritud strateegiat, et tutvustada jäätmehierarhia esimest astet, mis seisneb esmajoones jäätmetetekke ennetamises.

⁽¹³⁾ Komitee arvamus teemal „Nudge – mõtlemise rakendamise poole Euroopa poliitikas“ (ELT C 75, 10.3.2017, lk. 28).

6.2.3. Käitumisharjumuste muutmist võib saavutada ka koolide tasandil selleteemalisi programme välja töötades. See peaks kehtima kõigi koolitasete suhtes, alustades lasteaiast ja algkoolist kuni ülikoolide ja töökohal toimuva koolituseni välja, et harida ja teavitada lapsi ja kodanikke pikaajalist lähenemisviisi kasutades.

6.2.4. Ülikoolid ja avalik-õiguslikud asutused võivad aidata luua legitiimsust uute tehnoloogiate ja tavade jaoks ning sellisena võivad need toimida parimate tavade näidete ja jäätmetest energia tootmise protsesside piirkondlike saadikutena ⁽¹⁴⁾.

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽¹⁴⁾ Sellekohaseid näiteid võib leida paljudest liikmesriikidest, näiteks üks neist asub Iirimaal Corki ülikooli kolledžis, kus on uuringute tarbeks olemas oma väikesemahulised anaeroobse kääritamise tankid.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2011/65/EL teatavate ohtlike ainete kasutamise piiramise kohta elektri- ja elektroonikaseadmetes“

[COM(2017) 38 final – 2017/0013 (COD)]

(2017/C 345/18)

Raportöör: **Brian CURTIS**

Konsulteerimistaotlus	nõukogu, 20.2.2017 Euroopa Parlament, 1.2.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 114 ja 304
Vastutav seksioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	15.6.2017
Vastuvõtmine täiskogus	5.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	526
Hääletuse tulemus	139/0/4
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

- 1.1. Komitee leiab, et kõnealuse direktiivi muutmine on nii õigeaegne kui ka vajalik, et hoida ELis ära kaubandustõkkeid ja konkurentsimoonusi.
- 1.2. Komitee märgib, et viidi läbi ulatuslik sidusrühmadega konsulteerimine ja mõjuhinnang, mille tulemused kajastuvad komisjoni ettepanekus.
- 1.3. Komitee toetab nii majanduslikel kui ka kultuurilistel põhjustel vileorelite väljajätmist direktiivi kohaldamisalast: see aitab 2025. aastaks hinnanguliselt ära hoida kuni 90 % töökohtade kadumise kõnealuses sektoris ja kuni 65 miljoni euro suuruse kahjumi igal aastal.
- 1.4. Komitee toetab maanteeväliste võrgutoitel ajamiga liikurmasinate väljajätmist direktiivi kohaldamisalast. Sellega toetatakse tööstuse arengut sektoris, sest kõrvaldatakse moonutused masinate käitlemisel.
- 1.5. Komitee on seisukohal, et direktiivist üksi ei piisa, et lahendada jäätmekäitluse kõige olulisem küsimus – jäätmetekke vältimine. Komitee soovib nende eesmärkide saavutamiseks kasutada RoHS direktiivi kombineeritult ökodisaini direktiivi ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiiviga.

2. Üldised märkused

2.1. Ettepaneku põhjused ja eesmärgid

2.1.1. Direktiivis 2011/65/EL (teatavate ohtlike ainete kasutamise piiramise kohta elektri- ja elektroonikaseadmetes, edaspidi „RoHS 2 direktiiv“) on sätestatud eeskirjad teatavate ohtlike ainete kasutamise piiramise kohta elektri- ja elektroonikaseadmetes. RoHS 2 direktiivi sätteid kohaldatakse kõigi ELi turule lastud elektri- ja elektroonikaseadmete suhtes, olenemata sellest, kas need on toodetud ELis või kolmandas riigis. RoHS 2 direktiiv puudutab peamiselt elektri- ja elektroonikaseadmete tööstustootjaid, importijaid ja levitajaid ning samuti selliste toodete tarbijaid.

2.1.2. RoHS 2 direktiiviga käsitletakse jäätmekäitluse kõige olulisemat küsimust – jäätmetekke vältimist. Jäätmetekke vältimine hõlmab meetmeid, millega vähendatakse kahjulike ainete sisaldust materjalides ja toodetes. Ohtlike ainete koguse vähendamine elektri- ja elektroonikaseadmetes toob lõpptulemusena kasu selliste jäätmete käitlemisel. Direktiiviga soodustatakse toodete korduskasutust ja kasutatud materjalide ringlussevõttu, mis toetab ringmajandust.

2.1.3. RoHS 2 direktiiv on vajalik selleks, et hoida ELis ära kaubandustõkkeid ja konkurentsimoonutusi, mis võivad tuleneda erinevustest eri liikmesriikide selliste seaduste või haldusmeetmete vahel, millega käsitletakse elektri- ja elektroonikaseadmetes kasutatavate ohtlike ainete piiramist. Samuti aitab direktiiv kaasa inimeste tervise kaitsele ning keskkonnahoidlikule elektroonikaromude taaskasutamisele ja kõrvaldamisele.

2.1.4. RoHS 2 direktiiv on uuesti sõnastatud direktiiv 2002/95/EÜ (edaspidi „RoHS 1 direktiiv“). Mõlemad RoHS direktiivid on aidanud vähendada ohtlike materjalide kasutamist kogu maailmas. Mitmed riigid, nagu Hiina, Korea ja USA on vastu võtnud RoHS direktiividega sarnaseid õigusakte. RoHS 2 direktiivis on sätestatud uued mõisted ja on laiendatud direktiivi kohaldamisala, et hõlmata meditsiiniseadmed ning seire- ja valveseadmed. Kõnealuste sätete mõju hinnati komisjoni 2008. aasta ettepaneku raames. RoHS 2 direktiiviga kehtestati veel teisigi muudatusi, näiteks avati direktiivi kohaldamisala. Seda tehti uue kategooria 11 („muude kategooriatega hõlmamata elektri- ja elektroonikaseadmed“) lisamisega. Tänu neile muudatustele saab RoHS 2 direktiivi kohaldada kõigi elektri- ja elektroonikaseadmete suhtes (välja arvatud selliste seadmete suhtes, mis on selgesõnaliselt direktiivi kohaldamisalast välja jäetud) ning samuti võimaldab see anda elektri- ja elektroonikaseadmetele laiema tõlgenduse, mis põhineb uuel määratlusel elektrist sõltumise kohta. Kõnealuseid avatud kohaldamisala käsitlevaid sätteid ei hinnatud eraldi, kui need RoHS 2 direktiivi sisse viidi.

2.1.5. Komisjonil on volitus hinnata, kas tulenevalt avatud kohaldamisala kehtestamisest 2011. aasta uuesti sõnastatud direktiivis on vaja muuta direktiivi kohaldamisala. Komisjon on kõnealuse hindamise läbi viinud ning on teinud RoHS 2 direktiivi kohaldamisalaga seoses kindlaks mitmeid probleeme, mida on vaja lahendada, et hoida ära direktiivi soovimatut mõju. Kui komisjon jätab ettepaneku tegemata, tekiks pärast 22. juulit 2019 järgmised probleemid:

- keelatakse järelturu tehingud (nt edasimüük, kasutatud kaupade turg) direktiivi kohaldamisalasse lisatud elektri- ja elektroonikaseadmetega ehk nn täielik keeld (*hard-stop*);
- peatatakse võimalus remontida kohaldamisalasse lisatud elektri- ja elektroonikaseadmete alarühma tooteid varuosadega, kui seade on turule lastud enne nimetatud kuupäeva;
- (praegu RoHS direktiivi kohaldamisalast välja jäetud) võrgutoitel maanteeväliste liikurmasinate ning muidu samasuguste, kuid akutoitel või sisepõlemismootoriga masinate erinev (turgu moonutav) käitlemine;
- vileorelite „*de-facto*“ ELi turule laskmise keeld (kuna need ei vasta RoHS direktiivi nõuetele, sest soovitud heli tekitamiseks kasutatakse pliidi).

Need neli probleemi võivad mõjutada ELi turgu, tootjaid ja kodanikke ning avaldada negatiivset majanduslikku, keskkonna-, sotsiaalset ja kultuurilist mõju.

Seega käsitletakse komisjoni ettepanekus kohaldamisalaga seotud probleeme, mida ei ole võimalik lahendada ei ainete asendamise ega erandite tegemise või juhiste andmise teel (nt konkreetsete tooterühmade puhul, mille puhul nõuetele mittevastavus on alaline probleem) või juhul kui kohaldamisalaga seotud sätted põhjustavad turumoonutusi, nimelt:

- järelturu tehingud RoHS 2 direktiiviga hõlmatud elektri- ja elektroonikaseadmetega, mis jäid RoHS 1 direktiivi kohaldamisalast välja;
- RoHS 2 direktiiviga hõlmatud elektri- ja elektroonikaseadmete varuosad, mis jäid RoHS 1 direktiivi kohaldamisalast välja;
- maanteevälised võrgutoitel töötava ajamiga masinad;
- vileorelid.

Käesolevas ettepanekus käsitletakse ka RoHS 2 direktiivi rakendamisel saadud kogemusi, mis on kooskõlas selle üldiste eesmärkide ning õigusliku selguse nõuetega.

2.2. Mõju hindamine

2.2.1. Komisjoni mõju hindamise aruandes märgitakse, et järelturu taastamine ja teatavate elektri- ja elektroonikaseadmete varuosade kättesaadavuse suurendamine toob kaasa järgmise positiivse mõju:

- kulude ja halduskoormuse vähenemine nii ettevõtjate (sh VKEde) kui ka riigiasutuste jaoks;
- täiendavad turuvõimalused, mida pakutakse remondiga seotud ning järelturu müügiga tegelevatele ettevõtetele;
- positiivne sotsiaalne mõju, sealhulgas ELi haiglatele, millega säästetaks pärast 2019. aastat umbes 170 miljonit eurot, sest säilib kasutatud meditsiiniseadmete edasimüügi ja ostu võimalus;
- keskkonnakasu tänu üldisele jäätmetekke vähenemisele: elektri- ja elektroonikaseadmete kasutamise pikendamise võimalus lükkab edasi nende olemusringi lõpu ja nende kõrvaldamise, mis omakorda lükkab edasi ohtlike jäätmete (elektroonikaromude) tekkimise. Enamikul juhtudel on täiendavate varuosade tootmise keskkonnamõju üliväike võrreldes eeliseaga, mida annab kogu seadme kasutuses hoidmine. Selle meetmega hoitakse ELis aastas ära rohkem kui 3 000 tonni ohtlike jäätmete teke ning toetatakse ringmajanduse algatust. Elektri- ja elektroonikaseadmete pikem eluiga annaks täiendavaid sääste ka energeetika ja toorainete vallas.

3. Kooskõla kehtivate õigusnormidega

3.1. Ettepanekus järelturu tehingute käsitlemisega soovitakse taastada RoHS 2 direktiivi täielik sidusus ELi tooteid käsitlevate õigusaktide üldiste põhimõtetega.

3.2. Elektri- ja elektroonikaseadmeid, mis jäid välja RoHS 1 direktiivi kohaldamisalast, kuid mis ei oleks kooskõlas RoHS 2 direktiiviga, võib RoHS 2 direktiivi kohaselt siiski jätkuvalt turul kättesaadavaks teha kuni 22. juulini 2019. Pärast nimetatud kuupäeva keelatakse nõuetele mittevastavate elektri- ja elektroonikaseadmete esmakordne turulelaskmine ning järelturu tehingud (nt edasimüük) nendega. Selline järelturu tehingute täielik keelamine mõjutab meditsiiniseadmeid, seire- ja kontrolliseadmeid ning muid kohaldamisalasse lisatud elektri- ja elektroonikaseadmeid. Kõnealune järelturu tehingute takistamine ei ole kooskõlas tooteid käsitlevate ELi õigusaktide üldiste põhimõtetega. Seepärast teeb komisjon ettepaneku jätta välja säte järelturu tehingute täieliku keelamise kohta.

3.3. RoHS 2 direktiivis on üldisest ainete suhtes kehtestatud piirangutest tehtud erand kaablite ja varuosade suhtes, mis on ette nähtud järk-järgult direktiivi kohaldamisalasse kuuluma hakkavate elektri- ja elektroonikaseadmete rühmade remondiks, korduskasutuseks, funktsioonide ajakohastamiseks või võimsuse suurendamiseks. Siiski ei nimetata erandis muid kohaldamisalasse lisatud elektri- ja elektroonikaseadmeid kui meditsiiniseadmeid ning seire- ja kontrolliseadmeid. See teeb võimatuks varuosade kasutamise pärast 22. juulit 2019 ning tekitab põhjendamatut erinevust seadmete käitlemisel. Seepärast teeb komisjon ettepaneku kehtestada konkreetne säte varuosade välja jätmiseks ainete suhtes kehtestatud piirangute kohaldamisalast, et oleks võimalik igal ajal remontida kõiki ELi turule lastud RoHS 2 direktiivi kohaldamisalasse kuuluvaid elektri- ja elektroonikaseadmeid.

3.4. RoHS 2 direktiivis on loetletud kümme konkreetset seadmetüüpi, mis on avatud kohaldamisalast välja jäetud. Üks väljajäetud seadmetüüp („üksnes majandus- ja kutsetegevuseks kättesaadavaks tehtud maanteevälised liikurmasinad“) hõlmab üksnes sisseehitatud jõuallikaga masinaid. Selle sätte tõttu käsitletakse muus osas sarnaseid masinaid kahe erineva õiguskorra alusel ainult sel põhjusel, et nende jõuallikad on erinevad (sisseehitatud või väline). Komisjon teeb ettepaneku muuta mõiste „üksnes majandus- ja kutsetegevuseks kättesaadavaks tehtud maanteevälised liikurmasinad“ määratlust nii, et see hõlmaks ka võrgutoitel ajamiga masinaid.

3.5. Samuti teeb komisjon ettepaneku lisada väljajäetud seadmete loetelusse vileorelid, kuna nende puhul puuduvad asendusvõimalused.

3.6. RoHS 2 direktiivi kohaselt peaks ainete suhtes kehtestatud piirangute puhul olema määratletud piiratud kestus.

3.7. Kuigi artikli 5 lõikes 5 ei ole sätestatud konkreetset tähtaega, millal komisjon peab tegema otsuse uute erandite taotluste kohta, peab ta otsuse erandi uuendamise taotluse kohta tegema hiljemalt 6 kuu jooksul enne kehtiva erandi aegumiskuupäeva, mis on tegelikkuses osutunud mitteteostatavaks. Võttes arvesse, et erandi uuendamise taotlus tuleb

esitada hiljemalt 18 kuud enne erandi kehtivusaja lõppu, tähendab see seda, et komisjon peab tegema otsuse kehtiva erandi uuendamise kohta 12 kuu jooksul pärast taotluse saamist, välja arvatud juhul, kui konkreetne olukord õigustab teistsugust tähtaega. Sellest tähtajast kinnipidamine on tegelikkuses võimatu, kuna uuendamistaotluse hindamiseks on vaja läbida mitu kohustuslikku menetlustappi. Seega tuleks jätta välja säte ajavahemiku kohta, mille jooksul komisjon peab tegema otsuse erandi uuendamise taotluse kohta.

4. Kooskõla muude ELi tegevuspõhimõtetega

4.1. Käesolevas ettepanekus käsitletavad meetmed ei muuda RoHS 2 direktiivi põhimõttelist käsitusviisi ega selle kooskõla muude õigusaktidega. RoHS 2 direktiiv ja REACH määrus on meetmete vastastikuse mõju osas omavahel kooskõlas.

4.2. RoHS 2 direktiiv on kooskõlas ka muude tooteid käsitlevate õigusaktidega nagu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2012/19/EL elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete (elektroonikaromude) kohta ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2000/53/EÜ kasutuselt kõrvaldatud sõidukite kohta. Muud ELi õigusaktid võivad sisaldada elektri- ja elektroonikaseadmete kasutuseapiga seotud iseseisvaid kohustusi, kuid neis ei ole kattuvusi RoHS 2 direktiivi nõuetega.

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „ELi keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamine. Ühised probleemid ja ühised jõupingutused paremate tulemuste saavutamiseks““

[COM(2017) 63 final]

(2017/C 345/19)

Raportöör: **Mihai MANOLIU**

Konsulteerimistaotlus	23.3.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 33 ja 114
Täiskogu otsus	24.1.2017
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	15.6.2017
Vastuvõtmine täiskogus	5.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	527
Hääletuse tulemus	139/1/4
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvates on ELi keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise käigus selgunud, et ELi keskkonnaalaste õigusaktide puudulik, killustatud ja ebauhtlane rakendamine on tõsine probleem paljudes ELi liikmesriikides. Üks selle käigus tuvastatud puuduliku rakendamise algpõhjuseid näib olevat paljude liikmesriikide valitsuste puuduv poliitiline tahe muuta olulised parandused poliitiliseks prioriteediks ja eraldada selleks piisavalt rahalisi vahendeid. Keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise riigipõhistest aruannetest nähtub, kui palju peab EL pingutama, et saavutada seitsmendas keskkonnaalases tegevusprogrammis kehtestatud eesmärgid ja vahe-eesmärgid:

- kaitsta, säilitada ja suurendada liidu looduskapitali;
- muuta liidu majandus ressursitõhusaks, keskkonnahoidlikuks ja konkurentsivõimeliseks vähese CO₂-heittega majanduseks;
- kaitsta liidu elanikke keskkonnaga seotud surve ning nende tervisele ja heaolule avalduvate riskide eest.

1.2. Komitee rõhutab, et ELi keskkonnaalase õigustiku nõuetekohane rakendamine on Euroopa kodanike huvides ja see toob suurt majanduslikku ja sotsiaalset kasu. Kodanike tervise heaks on tarvis tervislikku keskkonda. Toimivad ökosüsteemid on põllumajanduse ja paljude muude majandustegevuste eeltingimus. Keskkonnastandardite ühtlane rakendamine kõigis liikmesriikides tagab võrdsed tingimused ettevõtjatele. Kui majandus toimib keskkonnaalasel vastutustundlikult, kätkeb see endas tohutut potentsiaali majanduse ajakohastamiseks ja innovatsiooniks, ettevõtlus- ja tööhõivevõimalusteks ning headeks töötingimusteks.

1.3. Peamine vastutus rakendamise eest lasub liikmesriikidel, kuid komisjonil on oluline roll asjakohase ja ühtlase rakendamise tagamisel.

Poliitiline tahe, keskkonna- ja muude poliitikavaldkondade integreerimine ning kodanikuühiskonna aktiivne kaasamine otsuste tegemise ja nende läbivaatamise protsessi on esmatähtis eeldus keskkonnaalaste õigusaktide edukaks rakendamiseks liikmesriigi tasandil.

1.4. Euroopa kodanikud hindavad ELi selle kõrgete keskkonnastandardite pärast. Kõnealuste standardite puudulik rakendamine kahjustab ELi usaldusvärsust, sest EL peaks tagama nende standardite võrdse rakendamise kõigis ELi liikmesriikides.

1.5. Komitee tervitab keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamist kui uut lähenemist ja olulist sammu käimasolevas protsessis, mille eesmärk on komisjoni ja liikmesriikide ühine pühendumine keskkonnapoliitika ja keskkonnavalaste õigusaktide rakendamise parandamisele. Seda protsessi tuleb jätkata, võttes nõuetekohaselt arvesse sünergiat, terviklikku lähenemisviisi, läbipaistvust ja kaasavust.

1.6. Komitee toetab keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise integreeritud poliitilist lähenemisviisi ning märgib, et see peab kehtima ka keskkonna- ja sotsiaalpoliitika integreerimisele. Keskkonnavalaste eesmärkide rakendamist saab parandada ainult juhul, kui sotsiaalset mõju – selle tagajärgi tööturule ja tarbijatele, eriti haavatavatele rühmadele – on põhjalikult käsitletud ja ennetaval moel arvesse võetud. Turupõhised vahendid, nt keskkonnamaksu reformid, on olulised vahendid keskkonnavalastes õigusaktides sätestatud eesmärkide saavutamiseks. Sellega seoses märgib komitee, et kohustus kaotada järk-järgult keskkonnale kahjulikud toetused tuleb ellu viia.

1.7. Keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamist tuleks lähiaastatel edasi arendada, laiendades selle kohaldamisala muudele keskkonna jaoks olulistele õigusvaldkondadele, nagu kliimat ja kemikaale käsitlevad õigusaktid.

1.8. Keskkonnapoliitika rakendamist tuleks vaadelda integreeritult koos muude poliitikavaldkondadega. Selleks et hõlbustada valdkondadevahelisi lahendusi, tuleks korraldada ühiseid arutelusid keskkonnaministrite nõukogu ja nõukogu muude koosseisudega. Euroopa poolaasta ja keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise vaheline seos tuleks veelgi selgemaks muuta, tagamaks, et mitmesuguste vahendite potentsiaal on optimaalselt ära kasutatud.

1.9. Komitee tervitab komisjoni jõupingutusi luua struktureeritud dialoog liikmesriikide valitsustega, toetudes riigipõhiste aruannete järeldustele. Tõhususe tagamiseks peavad need dialoogid olema läbipaistvad ning andma selgeid tulemusi ja looma järeelmeetmeid. Arvesse tuleb võtta tervet rida eeltingimusi tõhusa dialoogi pidamiseks ja need tuleb kõigi osapoolte jaoks kindlaks määrata.

1.10. Komitee viitab asjaolule, et keskkonnakaitsemeetmete tõhus rakendamine sõltub osaliselt sellest, et kodanikuühiskonnale (töötajad, töötajad ning muud ühiskonnarühmade esindajad) antakse aktiivne roll, andes üldsusele võimaluse jälgida keskkonnavalaste õigusaktide nõuetekohast rakendamist, võimaldades vaba juurdepääsu keskkonnateabele, osalemist keskkonnapoliitika kujundamise protsessis ja juurdepääsu õigusemõistmisele. Kodanikel peab olema juurdepääs täpsetele aruannetele keskkonnavalaste õigusaktide rakendamise kohta oma elu- ja töökohas. Kõigi keskkonnakaitse valdkonna positiivsete arengusuundumuste puhul on olnud olulisel määral kaasatud kodanikuühiskond kui demokraatia valvur.

1.11. Komitee väljendab kahetsust selle pärast, et keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamises ei kajastu piisavalt kodanikuühiskonna keskne roll. Kodanikuühiskonna ulatuslikum kaasamine võiks tugevdada keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise projekti. Riigi tasandil tegutsevatele kodanikuühiskonna organisatsioonidele tuleb anda võimalus panustada oma oskusteabe ja teadmistega riigipõhisesse aruannetesse ning struktureeritud dialoogi ja järeelmeetmetesse. Komitee on valmis hõlbustama kodanikuühiskonna dialoogi ELi tasandil.

2. Sissejuhatus

2.1. 2016. aasta mais algatas komisjon keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise,⁽¹⁾ et parandada ELi keskkonnavalaste õigusaktide rakendamist ELi liikmesriikides. Keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamine on teabel ja koostööl põhinev poliitikavahend, mis ei too kaasa õiguslikke nõudeid ega aruandekohustusi. See on mõeldud jätkuva protsessina, mille käigus komisjon esitab iga kahe aasta tagant riigipõhised aruanded ning toimuvad dialoogid liikmesriikidega.

⁽¹⁾ COM(2016) 316.

2.2. 2017. aasta veebruaris avaldas komisjon esimesed 28 riigipõhist aruannet ning keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamist käsitleva teatise koos kokkuvõttega tulemustest, järeldustest ja meetmetest, mida komisjon kavatseb võtta.

3. Üldised märkused

3.1. ELil on ulatuslik keskkonnaõigustik, kuid selle nõuetekohane rakendamine on tõsine probleem. Keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise riigipõhistest aruannetest nähtub, et ELi liikmesriikides rakendatakse keskkonnaalaseid õigusakte killustatult ja ebaühtlaselt. Keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamine toob õigesti esile nõuetekohase rakendamise eelised: Euroopa kodanike elukvaliteet paraneb, luuakse võrdsed võimalused ettevõtjatele ja uusi töökohti ⁽²⁾. Rakendamata jätmise kulud on hinnanguliselt 50 miljardit eurot aastas ⁽³⁾.

3.2. Euroopa Parlament ja nõukogu võtsid 2013. aastal vastu seitsmenda keskkonnaalase tegevusprogrammi, ⁽⁴⁾ mille üks peamisi prioriteete on õigusaktide parem rakendamine. Komitee tervitab asjaolu, et komisjon viib selle praktikas ellu keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise teel.

3.3. Riigipõhistes aruannetes tehakse kokkuvõtte teabest, mis ei ole täiesti uudne. Siiski seisneb nende selge lisaväärtus tõsiasjas, et esmakordselt käsitletakse ulatuslikult ja valdkonnaüleselt rakendamisel esinevaid lünkasid, hõlmates keskkonnaalaste õigusaktide peamised valdkonnad ja kõik liikmesriigid. Selline uudne hindamine võimaldab analüüsida ühiseid algpõhjuseid ja struktuurseid takistusi, et tagada parem rakendamine ning töötada välja lahendused ja sobivad vahendid.

3.4. Keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise raames võetud lähenemisviis võimaldab ka liikuda rikkumismenetluste kohaldamiselt õigusaktide puuduliku rakendamise korral ennetavatele meetmetele, käsitledes puuduliku rakendamise algpõhjusi. Peamine vastutus ELi keskkonnaalaste õigusaktide rakendamise eest lasub liikmesriikidel. Tuleb tunnustada, et keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise raames kindlaks tehtud puuduliku rakendamise algpõhjuste taga näib sageli peituvat paljude liikmesriikide valitsuste puuduv poliitiline tahe muuta olulised parandused poliitiliseks prioriteediks ja eraldada selleks piisavalt rahalisi vahendeid ⁽⁵⁾. Seepärast oleks komiteel hea meel, kui keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamine aitaks kaasa sellele, et parema rakendamise vajadus lisataks ELi liikmesriikide poliitilisse tegevuskavva ja nõukogu kohtumiste päevakorda.

3.5. Komisjon peab võitlema ELi õigusaktide puuduliku rakendamisega liikmesriikides, kasutades asjakohaseid ja rangeid meetmeid, sealhulgas rikkumismenetlusi. Komitee on mures selle pärast, et seni ei ole need meetmed osutunud tõhusaks. Euroopa kodanikud hindavad ELi muu hulgas selle kõrgete keskkonnastandardite pärast. Seega õnnestab nende standardite puudulik rakendamine ELi usaldusväärsus kodanike silmis.

3.6. Riigipõhised aruanded on hea alus komisjoni ja liikmesriikide struktureeritud dialoogile. Samuti võimaldavad need liikmesriikidel üksteiselt õppida, teha kindlaks ühised probleemid ja õppida parimatest tavadest, lähtudes põhimõttest, et teadmiste jagamine toob rohkem kasu.

3.7. Kuna kodanikud, kohalikud kogukonnad ja äriühingud on keskkonnapoliitika meetmete tegelikud elluvijad, peab kodanikuühiskond keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamisel etendama aktiivset rolli. Kodanikuühiskond on partner, kes tuleb sellistes püüdlustes kindlasti kaasata.

3.8. Komitee tervitab asjaolu, et komisjoni arvates on kodanikuühiskonna kaasamine oluline tegur keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise järelemeetmete jaoks. Siiski on keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise lähenemisviis veel üsna ebamäärane selles osas, kuidas tuleks kodanikuühiskond kaasata. Kodanikuühiskonna osalemine peab olema tagatud kogu läbivaatamise ulatuses, mitte ainult järelemeetmete puhul. Keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise seda aspekti tuleks edasi arendada.

⁽²⁾ COM(2017) 63, lk 2.

⁽³⁾ Euroopa Parlament, „At a glance, Environmental Implementation Review“.

⁽⁴⁾ ELT L 354, 28.12.2013, lk 171.

⁽⁵⁾ Komitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus, milles käsitletakse Euroopa Liidu üldist keskkonnaalast tegevusprogrammi aastani 2020 „Hea elu maakera võimaluste piires““ (ELT C 161, 6.6.2013, lk 77, punkt 1.2).

4. Konkreetsete märkused

4.1. Keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise kohaldamisala

4.1.1. Seni hõlmab keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamine selliseid valdkondi nagu ringmajandus ja jäätmekäitlus, loodus ja elurikkus, õhukvaliteet ja müra ning veekvaliteet ja -majandus – keskkonnavalaste õigusaktide ulatuslikku valdkonda. Muud nimetatud poliitikavaldkondadega tihedalt seotud sektorid tuleks integreerida järgmisesse vooru. See kehtib eelkõige kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise kohta, mis on oluline küsimus paljude keskkonnapoliitika valdkondade jaoks, nagu looduse ja elurikkuse kaitse ning veemajandus. Kemikaale käsitlevate õigusaktide rakendamine on äärmiselt oluline tervisliku keskkonna, heaolu ja puhta ringmajanduse jaoks.

4.2. Riikide aruanded

4.2.1. Riikide aruanded annavad väga hea ülevaate iga liikmesriigi ees seisvatest keskkonnaprobleemidest ja nende tulemuslikkusest keskkonnavalaste õigusaktide rakendamisel. Komitee hindab ka asjaolu, et riigipõhistes aruannetes viidatakse kõnealuste probleemidega seotud kestliku arengu eesmärkidele. See näitab, et keskkonnatoime parandamine on osa laiemast kestliku arengu lähenemisviisist majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonnavalaste edusammude saavutamiseks integreeritud, terviklikul ja tasakaalustatud viisil.

4.2.2. Riigipõhised aruanded loovad lisaväärtust ka asjaomaste riikide kodanikele ja kodanikuühiskonna organisatsioonidele. Aruanded annavad valitsusvälistele sidusrühmadele hea ülevaade nende oma riigi olukorrast ja võimaldavad võrrelda tulemuslikkust teiste liikmesriikidega ning määrata kindlaks puudused ja kasutamata potentsiaal. Riigipõhiseid aruandeid tuleb käsitleda ELi liikmesriikide kodanikuühiskonna väärtusliku töövahendina, et hoida oma valitsusi vastutavana tervisliku keskkonna tagamise eest. Aruanded võimaldavad kodanikuühiskonnal nõuda keskkonnavalaste õigusaktide paremat rakendamist.

4.2.3. Siiski oleks seda potentsiaali võimalik veelgi tugevdada, kaasates kodanikuühiskonna veel rohkem riikide aruannete ettevalmistamisse, struktuurilistesse dialoogidesse ja järelemeetmetesse, samuti aruannete läbivaatamisse järgmises kaheaastases tsüklis. Kodanikuühiskonna organisatsioonidel on olulised eksperditeadmised, mida saab kasutada asjaomaste riikide oluliste keskkonnaprobleemide kindlakstegemisel. Seepärast tuleks nendega konsulteerida algusest peale.

4.2.4. Selleks et kehtestada keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamine jätkuva protsessina, on oluline jälgida edusamme riigipõhiste aruannete eelmiste voorude soovitude rakendamisel ja teha kokkuvõtte tulemustest keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise järgmises voorus.

4.3. Puuduliku rakendamise algpõhjused ja parandamisvõimalusi loovad vahendid

4.3.1. Komitee hindab asjaolu, et komisjon näeb keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamist võimalusena analüüsida puuduliku rakendamise ühiseid algpõhjuseid. Teatistes sisalduvat algset hindamist tuleks jätkata koos liikmesriikidega, võttes arvesse valitsusväliste sidusrühmade vahetuid kogemusi ja teadmisi ning akadeemiliste ringkondade, mõttekodade ja keskkonnaõiguse rakendamise ja jõustamise ELi võrgustiku (IMPEL) uurimistegevust.

4.3.2. Komisjon on juba teinud kindlaks olulised ühised algpõhjused: ebatõhus koordineerimine kohalike, piirkondlike ja riiklike asutuste vahel, haldussuutlikkuse puudumine ja ebapiisav rahastamine, teadmiste ja andmete puudumine, ebapiisavad nõuetele vastavuse tagamise mehhanismid ning integratsiooni ja poliitika sidususe puudumine.

4.3.3. Komisjon toob mõne näite poliitika parema koordineerimise ja integratsiooni kohta, nagu koordineeritud lähenemine puhta õhu ja liikuvuspoliitikale. Komitee toetab seda integreeritud poliitilist lähenemisviisi ning märgib, et see peab kehtima ka keskkonna- ja sotsiaalpoliitika integreerimisele. Keskkonnavalaste eesmärkide rakendamist saab parandada ainult juhul, kui sotsiaalset mõju – selle tagajärgi tööturule ja tarbijatele, eriti haavatavatele rühmadele – on põhjalikult käsitletud ja ennetaval moel arvesse võetud.

4.3.4. Lõpuks on paljude nimetatud probleemide taga poliitilise tahte puudumine⁽⁶⁾. Seepärast on oluline, et keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamine täidaks edukalt oma eesmärgi käsitleda keskkonnavalaste õigusaktide rakendamist poliitilise küsimusena ning asetaks selle teema ELi tegevuskavasse.

4.3.5. Samuti rõhutab komitee, et ametiasutuste pädevus ja teadmised on nõuetekohase rakendamise eeltingimus. Lisaks on teadlikkuse suurendamine ja teabevahetus äärmiselt olulised selleks, et aidata kodanikutühiskonnal osaleda keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise protsessis.

4.3.6. Komisjon mainib keskkonnavalastesse õigusraamistikesse hõlmatud eesmärkide parandamisvõimalusi loovate vahenditena turupõhiseid vahendeid ja investeeeringuid. Komitee on toonud varasemas arvamuses esile keskkonnamaksu reformi potentsiaali nihutada maksukoormus tööjõult ressursikasutusele, et luua nii töökohti ja majanduslikku innovatsiooni kui ka vähendada kahjulikku keskkonnamõju⁽⁷⁾.

4.3.7. Samas arvamuses kaebas komitee keskkonnale kahjulike toetuste jätkumise üle. Selles osas on tehtud vähe edusamme. Komisjon mainib teatise paremaid rakendamisvõimalusi loovate oluliste vahenditena nii maksureformi kui ka keskkonnale kahjulike toetuste järk-järgulist kaotamist. Siiski ei esitada ühtki lähenemisviisi selle ummikseisu lahendamiseks.

4.4. Edasised sammud

4.4.1. Nagu komisjon on rõhutanud, lasub vastutus ELi keskkonnavalaste õigusaktide nõuetekohase rakendamise eest peamiselt liikmesriikidel. Siiski on olulisi küsimusi ka ELi tasandil, mis võivad takistada või toetada nõuetekohast rakendamist. Keskkonnavalaste eesmärkide ja muude poliitikavaldkondade arukas integreerimine peab algama aruka ja järjepideva reguleerimise ning rahastamisvahendite eraldamisega ELi tasandil. Siinkohal on hea näide ÜPP keskkonnavaldlikumaks muutmine ja sellest tuleks õppida. Kestliku arenguga seotud poliitika suurem sidusus ELi tasandil võiks samuti aidata kaasa keskkonnatoime parandamisele ELi liikmesriikides. Keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamist tuleks ka kasutada mehhanismina tagasiside saamiseks selle kohta, kas rakendatavaid ELi poliitikameetmeid või õigusakte on vaja parandada või ajakohastada.

4.4.2. Keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise esimese vooru järeldustele tuginedes pakub komisjon liikmesriikidele abi nende jõupingutustes, luues iga liikmesriigiga struktureeritud rakendamisalase dialoogi, pakkudes liikmesriikide ekspertidele teiste liikmesriikide kolleegide poolset spetsiaalselt kohandatud tuge ning arutades ühiseid struktureeritud probleeme nõukogus. Komitee peab kõnealuseid meetmeid tervitatavaks, kuigi tal on kahtlusi selles osas, kas neist piisab liikmesriikide keskkonnatoime üldise kvaliteedi parandamiseks.

4.5. Struktureeritud dialoogid

4.5.1. Struktureeritud dialoogi kasutuselevõtt sarnaselt Euroopa poolaasta protsessis sisalduva lähenemisviisiga oli ette nähtud juba seitsmendas keskkonnavalases tegevusprogrammis⁽⁸⁾. Teatise puudub teave kõnealuste dialoogide praktilise korralduse kohta, mida ei tohiks jätta liikmesriikide valitsuste otsustada. Arvesse tuleb võtta tervet rida eeltingimusi tõhusa dialoogi pidamiseks ja need tuleb kõigi osapoolte jaoks kindlaks määrata.

4.5.2. Tagada tuleb paljude valitsusväliste sidusrühmade ning kohalike ja piirkondlike omavalitsuste tasakaalustatud osalemine. Nad tuleb kutsuda aegsasti ja neile tuleb anda asjakohast teavet, et neil oleks võimalik oma panused ette valmistada.

4.5.3. Tõhususe tagamiseks tuleb dialoogid korraldada nii, et keskendutakse tulemuste saavutamisele. Tulemused ja järgmised sammud, osavõtjate kohustused ja tähtsajad tuleb määratleda selgelt ja neid tuleb jälgida. Seitsmendas keskkonnavalases tegevusprogrammis mainitakse komisjoni ja liikmesriikide vahelisi rakendamise partnerluslepinguid. Seda vahendit tuleks kaaluda ka keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamisel. Kohustusi võivad võtta ka valitsusvälised sidusrühmad, nagu tööstus-, jaekaubandus- või põllumajandussektor.

⁽⁶⁾ Komitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus, milles käsitletakse Euroopa Liidu üldist keskkonnavalast tegevusprogrammi aastani 2020 „Hea elu maakera võimaluste piires““ (ELT C 161, 6.6.2013, lk 77).

⁽⁷⁾ Komitee arvamus teemal „Turupõhised vahendid ressursitõhusa ja vähese CO₂-heitega majanduse saavutamiseks ELis“ (omaalgatuslik arvamus) (ELT C 226, 16.7.2014, lk 1).

⁽⁸⁾ Seitsmes keskkonnavalast tegevusprogramm, punkt 59.

4.6. Vastastikune tugi

4.6.1. Komitee peab tervitavaks liikmesriikide ekspertide vastastikust toetust. Arvesse tuleks võtta ka keskkonnaõiguse rakendamise ja jõustamise ELi võrgustiku (IMPEL) rikkalikku ja pikaajalist kogemust.

4.6.2. Üksikute ekspertide kogemustevahetust tuleks täiendada liikmesriikide ulatuslikumate vastastikuse toetuse programmidega sarnaselt Phare programmi mestimisprojektidega, millega toetati edukalt ELi õigustiku kohandamist ELi laienemisprotsessis aastatel 2004–2007. Samuti tuleks kaaluda vastastikuste eksperdi hinnangute programmi loomist sarnaselt OECD keskkonnahoidlikkuse ülevaadete programmiga ⁽⁹⁾.

4.7. Ühiste struktuursete probleemide arutamine nõukogus

4.7.1. Komisjon kavatses arutada nõuetekohase rakendamise ühiseid struktuursete probleeme nõukogus. Sellega lisatakse rakendamisküsimus poliitilisse tegevuskavva. Komisjon annab liiga vähe teavet selle kohta, kuidas see korraldatakse.

4.7.2. Viimastel aastatel on seoses Euroopa poolaasta keskkonnahoidlikumaks muutmisega tehtud katseid kasutada seda komisjoni ja liikmesriikide vahelist kesket koordineerimismehhanismi ka keskkonnatoime parandamiseks. See tooks keskkonnatoime probleemid otse valitsusjuhtide tähelepanu keskmesse ning lihtsustaks integreeritud lahenduste leidmist.

4.7.3. Ent Euroopa poolaasta keskkonnahoidlikumaks muutmine ei ole seni olnud eriti edukas. Komisjon ei taha asendada Euroopa poolaasta protsessi keskkonnahoidlikumaks muutmist keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamisega. Sellegipoolest tuleks siinkohal Euroopa poolaasta ja keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise vahelist seost veelgi selgitada, tagamaks, et mõlema vahendi potentsiaali kasutatakse optimaalselt.

4.7.4. Aruteludest keskkonnaministrite nõukogu kohtumistel üksi tõenäoliselt ei piisa. Selleks et hõlbustada integreeritud ja valdkonnaüleste lahenduste leidmist, tuleks pidada ühiseid arutelusid nõukogu muude koosseisudega, nagu ühised arutelud transpordiministrite või tööhõive- ja sotsiaalministritega.

4.8. Õigusliku jõustamise õiguslikud vahendid

4.8.1. Komisjon on õigesti selgitanud, et keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamine ei peaks asendama õiguslike meetmeid keskkonnavalade õigusaktide rakendamise parandamiseks. See ei kuulu keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise kohaldamisalasse. Siiski on keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise suuremal koostööl põhinev lähenemisviis edukas üksnes juhul, kui õiguslike tagajärgi ja karistusi kohaldatakse usaldusväärselt ja tõhusalt. See kehtib rikkumismenetluste suhtes, mida komisjon kasutab keskkonnavalade õigusaktide rikkumise korral, ning samuti õiguslike vahendite suhtes, mille abil kodanikud ja kodanikuühiskond hoiavad valitsusi liikmesriigi ja ELi tasandil vastutavana.

4.8.2. Komitee soovib komisjonile ja liikmesriikidele meelde tuletada, et teatud meetmed keskkonnavalade õigusaktide jõustamise tõhustamiseks lisati seitsmendasse keskkonnavalasesse tegevusprogrammi ja neid ei ole seni käsitletud:

- laiendada liikmesriikide teostatava tõhusa kontrolli ja järelevalve siduvaid kriteeriume suuremale hulgale liidu keskkonnavalade õigusaktidele,
- tagada riiklikul tasandil järjepidev ja tõhus mehhanism liidu keskkonnavalade õigusaktide rakendamise seotud kaebuste käsitlemiseks.

4.8.3. Komisjoni tulevast teatist, mis käsitleb õiguskaitse kättesaadavust kodanike jaoks keskkonnaõiguse valdkonnas, hindab komitee eraldi arvamuses.

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽⁹⁾ <https://www.oecd.org/site/peerreview/environmentalperformancereviews.htm>.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Energiahinnad ja -kulud Euroopas““

[COM(2016) 769 final]

(2017/C 345/20)

Raportöör: **Laure BATUT**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 17.2.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav seksioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infotihiskonna seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	14.6.2017
Vastuvõtmine täiskogus	5.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	527
Hääletuse tulemus	127/15/4
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee soovib meelde tuletada, et Euroopa energiapaketi tehakse ettepanek seada keskmesse tarbija, ning soovib kõnealuse kontseptsiooni määratlemist ja praktikas rakendamist. Tarbijad saavad oma uut rolli täita üksnes juhul, kui nad saavad toetuda selgetele õigusaktidele, mis annavad neile tegutsemiseks vajalikud vahendid. Komitee leiab, et energialiidu eduks on vajalik tulevikuvisioon selle kohta, mida Euroopa kodanikel ja ettevõtjatel on sellest ettevõtmisest võita, nagu võrdsemad tingimused.

1.2. Komitee on seisukohal, et energianõudluse alusel tegutsemine, suurendades kodanike ja spetsialistide teadlikkust (haridus, koolitus), võib panna neid vastutama oma valikute ja energiakäitumise eest. Energiatõhusust saab energiabilanssi sisestada ning see saab aidata vähendada tarbimist ja avaldada nii mõju kuludele, isegi hindade tõusu korral. Sellegipoolest ei saa energiatohusus üksi lahendada kliimamuutuste, varustuskindluse või kütteostuvõimetusega seotud probleeme⁽¹⁾. Energiatõhusus ja mittetarbimine ei ole iseenesest energiaallikad.

1.3. Komitee toetab andmete läbivaatamise laiendamist järgnevatel aastatel, hõlmates rohkemaid energiaallikaid käsitlevaid uuringuid, ning soovib uurida kolme liiki tarbimist: kodumajapidamiste, tööstuse ja teenuste sektori tarbimine.

1.4. Aruandes peaks ka hindama, kuidas vastatakse energianõudlusele, et teada, mil määral täidetakse vajadusi jätkusuutlikul hinnatasemel (ELi toimimise lepingu artikkel 14).

1.5. Komitee soovitab, et aruanne peaks käsitlema ka vahendeid, mida tööstus ja/või tarbijad kasutavad teadus- ja arendustegevuseks ja energia salvestamise valdkonna uuringute tulemuste praktikas rakendamiseks. See peaks kajastuma energiahinnas ja võrkude rahastamise kuludes.

1.6. Tuleks hinnata keskkonnakahjude maksumust ja sellealane teave tuleks teha kõigile hõlpsasti kättesaadavaks.

1.7. Komitee soovitab, et komisjoni iga kahe aasta tagant koostatavate energiahindu ja -kulusid käsitlevate aruannete alguses peaks olema sõnastik tagamaks, et seda mõistavad kõik tarbijad.

⁽¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Pakett „Puhas energia kõigile eurooplastele““ (ELT C 246, 28.7.2017, lk 64).

1.8. Samal läbipaistvuse eesmärgil palub komitee komisjonil lisada ühe teabelehe iga uuritud liikmesriigi kohta, hõlmates viis võrdlusalust iga energiaallika kohta:

- iga-aastane hulgi- ja jaemüügi hindade erinevus,
- tooraine, võrgu ja maksu osa tarbijahinnas,
- väärtusahela ettevõtete iga-aastane kasumimäär, eeskätt riiklike tarnijate puhul,
- riigile ja ettevõtjatele antav Euroopa abi protsentides ja selle jaotumine,
- reguleeritud ja sotsiaalsete tariifide osa kõigis jaemüügi hindades.

2. Sissejuhatus

2.1. 2014. aastal koostas Euroopa Komisjon esimese aruande energiahindade ja -kulude kohta Euroopa Liidus. Kuna kogutud andmed olid puudulikud, tegi komisjon ettepaneku koostada määrus⁽²⁾ Euroopa maagaasi- ja elektri hinnastatistika kohta.

2.2. Eesmärk on kontrollida veel täiel määral saavutamata energia siseturu edusammude seisu ning aidata määratleda meetmed, mida tuleks võtta, et suurendada energiatõhusust ja varustuskindlust selles jagatud pädevuse valdkonnas.

3. Komisjoni aruande kokkuvõte

3.1. Kõnealune komisjoni aruanne on teine selleteemaline aruanne. Aruandes hinnatakse energiahindade olukorda gaasi-, elektri- ja naftatoodete sektoris ja nende tagajärgi kodumajapidamistele ja tööstusele ning rõhutatakse ELi strateegilisi poliitikameetmeid energialiidu elluviimiseks.

4. Elektri hinnad

4.1. Komisjon toob esile nõuded, mida hindade suhtes rakendada: arendada energiatõhusust ja kasutada alternatiivseid energiaallikaid, milles EL soovib olla maailmas juhtival kohal.

4.2. Fossiilkütustest toodetud elektri netoimport liidu liikmesriikide poolt on kasvanud, nagu ka nende sõltuvus sellest. See on tekitanud kildagaasi ja kildaõli teemal uuesti keerulisi arutelusid.

4.3. Hulgihinnad on 2008. aastast alates korrapäraselt langenud ning ühtsel turul ühtlustunud, mis on kaasa toonud söe- ja gaasihindade languse. Sellegipoolest takistavad mitmed riiklikud tegurid hinnalanguse ülekandumist jaemüügihindadele, mis tõusevad jätkuvalt. **Keskmine hind kodumajapidamiste jaoks** kasvas samal ajavahemikul 3,2 %:

- energiakomponent kahanes 2008.–2015. aastal 15 %;
- võrgukomponent kasvas 3,3 % aastas;
- maksude ja lõivude komponent, mis koosneb 10 alakomponendist,⁽³⁾ sealhulgas käibemaks, sotsiaalsed tariifid, tööhõive, hüvitised, varustuskindlus, kontsessioonitasud jne, on suurenenud 10 protsendipunkti võrra, moodustades hinnast 28–38 %.

4.4. **Tööstustarbivate elektri hinnad** suurenesid vähemal määral: 2008.–2015. aastal 0,8 kuni 3,1 % aastas. Nn suurtele tarbijatele võimaldati kohandatud tariife.

4.5. Komisjon leiab, et **liikmesriikide vahel on väga suured erinevused**, mis võivad maksude ja lõivude teguri (59 % Taanis, 5 % Maltal) tõttu olla kodumajapidamiste jaoks kuni kolmekordsed.

4.6. Keskmiselt on Euroopa elektri hinnad kõrgemad kui Ameerika Ühendriikides, kuid palju madalamad kui Jaapanis.

⁽²⁾ ELT L 311, 17.11.2016, lk 1.

⁽³⁾ COM(2016) 769 final, lk 6, joonealune märkus nr 8.

5. Gaasihinnad

5.1. Gaas moodustab liidu primaarenergia tarbimisest 23 %, millest 15 % on suunatud elektritootmisse. See moodustab kolmandiku kodumajapidamiste ja tööstustarbijate energiavajadusest.

5.2. EL sõltub 69 % ulatuses gaasiimportidest ja selle vähestest tarnijatest, seega on liit sunnitud järgima ülemaailmsete hinnasuundumuste kõikumisi.

5.3. Hulgihinnad on 2013. aastast alates langenud 50 %, eelkõige vähese üleilmse nõudluse, Ameerika Ühendriikide kildagaasi tootmise ja gaasihinna naftahinnaga indekseerimise tõttu.

5.4. Jaemüügi hinnad on **kodumajapidamiste jaoks** kasvanud alates 2008. aastast 2 % aastas. Ka selles valdkonnas on maksude ja lõivude komponent suur ja kasvanud 4,2 % aastas, mis koos võrgukuludega selgitab suuri erinevusi liikmesriikide vahel, nimelt on kõige kõrgem hind (Rootsis) neli korda kõrgem kõige madalamast hinnast (Rumeenias).

5.5. **Tööstuse** ja nn suurte tööstustarbijate jaoks on hinnad langenud ning hinnakujunduses on kõige olulisem energiakomponent, mistõttu võimaldab hulgihindade ülekandumine jaehindadele suuremat lähenemist ühtsel turul.

5.6. Ülemaailmsel tasandil on hindade lähenemine Euroopas olnud keskmine, näidates alates 2013. aastast langustendentsi, kuid jäädes siiski kõrgemaks kui Ameerika Ühendriikide ja Venemaa hinnad.

6. Naftahinnad

6.1. 2014. aasta maist 2016. aasta jaanuarini langes toornafta hind dollarites 19 kuu jooksul 77 % ning tõusis seejärel, moodustades poole 2014. aasta hindadest.

6.2. **Jaehindu** mõjutas see vähemal määral, kuna euro nõrgenes dollari suhtes ning maksud ja lõivud on endiselt hinna oluline komponent.

Liit on sätestanud minimaalsed aktsiisimäärad,⁽⁴⁾ ent liikmesriigid otsustavad tavaliselt neid ületada: 2015. aastal moodustasid maksud bensiini keskmisest jaemüügihinnast 63 % ning diislikütuse puhul 57 %, seejuures oli liikmesriikide vahel erinevusi.

6.3. Kokkuvõtvalt on kolme energiaallika hinnad eelmise aruande avaldamisest alates langenud ning langus on üle kandunud hulgihindadele. Hinnalangus on kandunud üle ka naftatoodete jaehindadele, ent gaasi ja elektri jaehinnad on tõusnud võrgukulude ning eelkõige maksude ja lõivude suurenemise tõttu.

7. Kodumajapidamiste kulutused energiale

7.1. Kolme energiaallika osas on kodumajapidamiste **tarbimine** püsinud alates 2008. aastast **üsna stabiilsena**.

Nende **kulutused on suurenenud** gaasi ja elektri (välja arvatud transport) jaehindade suurenemise tõttu. Energiale kulutatavate vahendite osakaal erineb liikmesriikide vahel suuresti ning mõjutab ilmselgelt rohkem vaesemaid kodumajapidamisi. 2016. aastal oli see 8,6 %, kuid 2004. aastal 6,2 %. Sellel ajavahemikul vähenes kodumajapidamiste tarbimine 4 %.

7.2. Komisjon rõhutab, kuivõrd vajalikud on haavatavatele tarbijatele suunatud sotsiaalsed meetmed, et võidelda kütteostuvõimevõime vastu.

8. Tööstustarbijate energiakulud

8.1. 14 energiamahukas tööstussektoris **vähenesid** tööstustarbijate energiakulud ajavahemikus 2008–2013 ning viimastel aastatel moodustab energiakulude osa tootmiskuludest keskmiselt 5–10 %. See on tingitud hindade langusest suurte tarbijate jaoks, maksuvabastustest ja -vähendustest, kuid mitte konkreetselt energiatõhususele suunatud meetmetest.

8.2. Komisjon leiab, et liidu majandus ei ole rahvusvahelises plaanis energiamahukas ning et energiaturu konkurentsivõime ja nõuetekohane toimimine peaksid võimaldama tarnida tööstustarbijatele ja kodumajapidamistele vajalikku energiat kõige kulutõhusamal viisil, vältides seejuures inflatsioonilist mõju ning avaliku sektori toetuste andmist, mis tooks kaasa põhjendamatuid turumoonutusi. 2012. aastal maksti 113 miljardit eurot, millest 17,2 miljardit olid otsetoetused; 2014. aastal maksti makse 263 miljardit eurot ehk 1,88 % ELi SKPst.

⁽⁴⁾ ELT L 283, 31.10.2003, lk 51.

9. Üldised märkused

9.1. Energia on majanduse ja kodumajapidamiste jaoks keskne tegur. Energiatarbimine põhjustab CO₂-heidet, mis on kahjulik kliimale ja elusolenditele. Liit on algatanud ülemineku vähesel CO₂-heitel majandusele. Energiakulude ja -hindade kindlaksmääramise mehhanismide mõistmine peaks olema paremat üleminekut ja kütteostuvõime vastast võitlust soodustav tegur⁽⁵⁾.

9.2. Komisjoni aruandest nähtub, et liidus ei ole üks energiahind, vaid erinevate energiakandjate hinnad, mis erinevad sõltuvalt geograafilisest asukohast, riiklikest tavadest ning tarbimise ajast ja viisidest.

9.3. Mitmes Euroopa riigis avaldatakse kodumajapidamiste energiahindade baromeetrit (Euroopa Kliimafond) ning komisjon avaldab omalt poolt juba kaks aastat oma aruandeid.

10. Energiakandjad

10.1. Nafta, süsi ja gaas, mis tagavad koos biomassi, tuumaenergia ja elektriga peamise osa kogu maailmas tarbitavast energiast, ei ole ühesuguses ulatuses säilitatavad ega transporditavad:

- naftat on kerge transportida, selle hind võib olla ühesugune ulatuslikes geograafilistes piirkondades;
- gaas peab olema veeldatud kujul, selleks on vaja kulukaid taristuid, mida toetavad erinevad üksused;
- elekter, mis on teistest energiaallikatest saadav toode, ei ole säilitatav, see vajab tootmis- ja transporditaristuid ning selle lõppkulud on kasutajate ja tööstusharude jaoks erinevad.

10.2. Energiahind mõjutab sektori konkurentsivõimet, sõltudes otse tarbitud energia ja selle energia määrast, mida tarbiti kaudselt kauba tootmise vaheetapis. Väike energiakulu võib mõjutada konkurentsivõimet (vt Ameerika Ühendriikide kildagaas), olemata seejuures tootmist mõjutav struktuurne tegur.

10.3. Paljud liikmesriigid impordivad energiat oma naaberriikidest liidu sees või teistest naaberriikidest ning seetõttu mõjutab geopoliitiline olukord energiavarustuskindlust ja hinda.

10.4. Naftabarreli hind on alati määratletud dollarites. Valuutakursid ja seetõttu ka Euroopa majanduse üldine konkurentsivõime mõjutavad konkurentsi ja hindade kujunemist lõpptarbija jaoks.

10.5. Tööstustarbivate ja kodumajapidamiste makstav energiahind mõjutab ka üldist nõudlust. ELi kaubanduses toimub kaubavahetus peamiselt Euroopa-siseselt ja hõlmab töödeldud kaupu, mis on tundlikud energiahinna kõikumise suhtes.

11. Hinnad ja kulud

11.1. *Hinnad

11.1.1. Kulu või hind? Tavakeeles kasutatakse üht mõistet sageli teise tähenduses. Komisjoni aruanne [COM(2017) 769] oleks olnud selgemini mõistetav, kui oleks alustatud sellest asjaolust.

11.1.2. Kõige selgem mõiste on *hind*. Hind väljendab energiatoote või -teenuse ühiku vahetuväärtust. Täielikult vabal turul oleks see tasakaalupunkt pakkumise ja nõudluse vahel.

11.1.3. Keerulisel maailmaturul on sama palju hindu kui turgusid. Igas tehinguetapis mõjutavad seda välised tegurid (välismõju). Mõju avaldavad ka liikmesriikide sisepoliitika aspektid, nagu sektori struktuur, maksustamine, kliima, kodumajapidamiste ostujõud, ettevõtjate konkurentsivõime jne.

11.1.4. Energialiit võiks subsidiaarsuse põhimõtet järgides aidata vähendada erinevusi ja ebaõigust eurooplaste vahel.

⁽⁵⁾ ELT C 341, 21.11.2013, lk 21.

11.2. *Kulud

11.2.1. Kulud vastavad kauba või teenuse tootmiseks vajalike energiatoorainete hinnale ja nende tarbijatele kättesaadavaks tegemise hinnale („Les prix et les coûts des sources d'énergie“ (energiaallikate hinnad ja kulud), Jean-Marie Martin-Amouroux, 20. veebruar 2017). Sõltuvalt tarbitava energia tootmisviisi valikust võivad kulud olla väga erinevad (SWD(2016) 420 final).

11.2.2. VKEde puhul, kes moodustavad 90 % Euroopa majanduskeskkonnast, võib kasutatava energia kulu ja selle energia kulu, mis kaasatakse nende töödeldavatesse esmatoodetesse, mõjutada tugevalt toodetavate kaupade omahinda ja müüki, isegi kui neid ei loeta suurteks energiatarbijateks.

11.2.3. Lisaks ei ole energiakulu hõlpsasti muudetav tegur, kuna see on vältimatu kulu. Kui see on tootmiskulu oluline tegur, mõjutab see kaupade müügihinda ja tarbijate ostujõudu ning võib seetõttu aeglustada nõudluse kasvu (näiteks autode puhul). Tööstustarbijate jaoks on energiaallikad jätkuvalt asendatavad. Kui nafta muutub liiga kalliks, saab üle minna gaasile jne.

11.2.4. Energiakulu küsimus on seotud Euroopa diplomaatia küsimuste ja Euroopa tööstuspoliitika määramisega ning seda mitte ainult energiamaahukate tööstussektorite jaoks.

12. Konkreetsete märkused

12.1. Kõnealune aruanne on osa paketist pealkirjaga „Puhas energia kõikidele eurooplastele“, ⁽⁶⁾ milles komisjon annab ülevaate energiahindadest ja -kuludest Euroopas. Komitee väljendab kahetsust, et puhtale energiale ülemineku väljavaateid ei ole paketi kindlamalt kinnitatud. Eri elektritootmisallikatest tulenevat hindade erinevust oleks kergem mõista. Kauba energiasisaldus sõltub kogu tootmisahelast ja energiakuludest. Kaalul on ettevõtjate konkurentsivõime ning nende võime luua jätkusuutlikke töökohti ja säilitada keskkonda.

12.2. Erinevates Euroopa õigusaktides on ELile sageli viidatud liikmesriikide kasvuhoonegaasidevastase võitluse, energiatõhususe tagamise ja taastuvate energiaallikate edendamise kontekstis. Kuid energiakombinatsioonide valiku teevad liikmesriigid. Nende vahel on erinevusi, eelkõige maksustamise ja kliimamuutustevastase võitluse suundumuste osas. See olukord põhjustab dumpingut, mis raskendab energialiidu juhtimist ⁽⁷⁾.

12.3. 1980. aastate tõekspidamistele vastavas, üksnes konkurentsil põhinevas käsitlusviisis ei võeta arvesse energiaspektori tegelikku olukorda maailmas ega liidu uusi suundumusi. Tarbija asetatakse süsteemi keskmesse ning enam ei saa tunda kahetsust turu puudujääkide ega ulatuslike avalike sekkumiste pärast energiaspektori toetamiseks, mis ei ole midagi rohkemat kui toetused, või valitsemissektori tulude jaoks olulise maksutulubaasi pärast. Seda võib nimetada ümberjagamiseks, millega kompenseeritakse energia sotsiaalset kulu, mis on paljude inimeste jaoks muutunud talumatuks.

12.4. Energia- ja eelkõige elektrihinna tõus võib tuua kaasa töökohtade ümberpaigutamise. Avaliku sektori poliitika stabiilsus on töötajate, ettevõtjate ja investorite jaoks väga oluline.

12.5. Üksikisikute ja liikmesriikide vahel on endiselt märkimisväärselt ebavõrdsust. Ebavõrdsust esineb ka ettevõtjate, suurte ja teiste tarbijate ning üksikisikute ja ettevõtjate vahel. Euroopa turu liberaliseerimine, mis tegi lõpu riiklikele monopolidele, et viia tarbijate hüvanguks sisse konkurents, on toonud gaasi ja elektri lõpptarbimise arvete suurenemise ega ole hoidnud ära konkurentsi välistavate oligopolide loomist. Komitee leiab, et tarbijatevahelise võrdsuse mõiste, mida nimetatakse ka tasakaalustamiseks, võiks olla Euroopa tasandi mõiste.

12.6. Ühes komisjoni teatises käsitletakse puhta energia alase innovatsiooni kiirendamist: ⁽⁸⁾ energiasüsteem on jõudnud pöördumatusse olukorda ja taastuvad energiaallikad on üha konkurentsivõimelisemad. Euroopa Ülemkogu on võtnud vastu meetmeid majanduse CO₂-heite vähendamiseks ja energiaturu integreerimiseks. Taastuvad energiaallikad moodustavad üha suurema osa elektritootmisest ning energiantensiivsuse määrad, millega mõõdetakse energiatarbimist majandustulemuste suhtes, on langemas, eelkõige arenenud riikide majanduse puhul.

⁽⁶⁾ COM(2015) 80 final.

⁽⁷⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Energiialiidu juhtimine“ (ELT C 246, 28.7.2017, lk 34).

⁽⁸⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus puhta energiaga seotud innovatsiooni kiirendamise kohta (TEN/619), ELTs veel avaldamata.

12.7. Kõnealus esitatakse õiguslike meetmete pakett, mis põhineb kolmel üldeesmärgil:

- energiatõhususe prioriteediks seadmine;
- üleilmne liidripositsioon taastuenergia valdkonnas;
- tarbijate õiglane kohtlemine.

12.8. Liidu lähenemist hindade ja kuludega seotud küsimustele tuleks põhjalikult muuta ja arvestada haavatavate tarbijatega, sätestades, mil määral tuleb avaliku sektori poliitikast rahastada taastuvaid energiaallikaid, et sellega kaasnev maksustamine ei tabaks liiga rängalt kodumajapidamisi. Komisjon toob esile intuiitsemise ja tarbijatele lähemal oleva piirkondliku lähenemisviisi ühtse turu poole liikumiseks.

12.9. Komisjon rõhutab, kuivõrd vajalikud on haavatavatele tarbijatele suunatud sotsiaalsed meetmed, et võidelda kütteostuvõimetuse vastu. See kõik on positiivne, kuid neid meetmeid ei rahastata energiasektorite suurettevõtjate kasumimarginaalidest, vaid teiste kodanike poolt ja nende maksudest ning liikmesriikide eelarvetest.

12.10. Komitee toob välja asjaolu, et aruanne sisaldab paljudelt osalejatelt kogutud rohket teavet, kuid väljendab kahetsust, et see **läbipaistvus** nii hindade kui ka kulude osas ei ulatu kodumajapidamisteni. Taastuvate energiaallikate puhul võivad võrgukulud moodustada hinnast kuni 50 % (strateegilise analüüsi keskuse aruanne, 2012, Prantsusmaa). Nõuetekohased statistilised andmed, mille kogumist nõutakse komisjoni määruse ettepanekus (vt joonealune märkus lk 1), on vajalikud tarbijate valikute ja otsuste tegemiseks. Need peaksid hõlmama keskkonnakahjude kulu ja olema hõlpsasti kättesaadavad kõigile, kelle jaoks neid meetmeid võetakse ja kes tahavad mõista, miks ja kuidas energia nendeni jõuab ning kuidas nad selle eest tasuvad.

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 1008/2008 ühenduses lennuteenuste osutamist käsitlevate ühiseeskirjade kohta“

[COM(2016) 818 final – 2016/0411 (COD)]

(2017/C 345/21)

Raportöör: **Jacek KRAWCZYK**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 16.2.2017 Euroopa Liidu Nõukogu, 13.2.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 100 lõige 2
Vastutav seksioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	14.6.2017
Vastuvõtmine täiskogus	5.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	527
Hääletuse tulemus	135/1/1
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Määruse (EÜ) nr 1008/2008 muutmise ettepanek (edaspidi: ettepanek) piirdub artikli 13 lõike 3 punktiga b. Kui muudatus heaks kiidetakse, asendatakse punkti sissejuhatavat lause järgmisega: „on täidetud üks järgmistest tingimustest, välja arvatud juhul, kui liidu sõlmitud rahvusvahelises lepingus on sätestatud teisiti“.

1.2. Komitee kiidab heaks komisjoni kavatsuse püüda lahendada määruse (EÜ) nr 1008/2008 artikli 13 lõike 3 punkti b õigussätete ning ELi ja USA vahelise lennutranspordilepingu märgirendilepinguid puudutavat vastuolu. Kõrvaldades märgrendilepingutega seotud ebakõlad ja piirangud, mis ei ole vastastikused või mis ei ole sätestatud lennutranspordilepingus ning jäävad ebaselgeks, piiratakse ELi lennuettevõtjate võimalusi ning võidakse põhjustada ülemääraseid ja lahknevaid tõlgendusi. Komisjon peaks võtma tõsiselt muret, et mitteajakohane sõnastus võib kalduda kõrvale ELi lennundusstrateegia kavatsustest ja rajada teed uutele soovimatutele kombineeritud ärimudelitele.

1.3. Arvestades ettepaneku tehnilist laadi ja piiratud kohaldamisala ning võttes arvesse määruses (EÜ) nr 1008/2008 kavandatud laiemaid selgitusi avaliku teenindamise kohustuste ning omandiõiguse ja kontrollisätete kohta, võib selle konkreetse muudatuse väljavalimine tunduda küsitav. Ent komisjon oli oma hindamiskavas⁽¹⁾ juba ette näinud märgrenti puudutava korra ajalise piirangu eraldi kontrollimise. Lisaks tähendavad ELi ja USA vahelise lennutranspordilepingu konkreetset aspektid ning ELi ja USA vahelise lennutranspordilepingu ühiskomitee selleteemalised pikaleveninud arutelud, et selle konkreetse küsimuse eraldi lahendamine on õigustatud. Lõpuks on kõnealune küsimus nii spetsiifilist laadi, et seda ei peaks käsitlema samas kontekstis kui poliitiliselt keerukaid küsimusi, nagu näiteks omandiõigus ja kontroll. Seetõttu on kavandatud muudatuse eraldiseisvana käsitlemine õigustatud. Komitee märgib, et komisjon ei pidanud mõjuhindamist siinkohal vajalikuks. Komitee tõdeb siiski, et ametiühingud ja teised kodanikuühiskonna organisatsioonid ei ole ettepanekuga täiesti rahul.

⁽¹⁾ Määruse (EÜ) nr 1008/2008 (ühenduses lennuteenuste osutamist käsitlevate ühiseeskirjade kohta) hindamine, 21. november 2016 (liikuvuse ja transpordi peadirektooraat, üksus E4), peatükk C1.

1.4. Komitee väljendab muret, et ilma artikli 13 lõike 3 punkti b kavandatud sissejuhatava lause täiendava selgitusega võivad läbirääkijad ja ehk ka sidusrühmad pidada muudatust poliitiliseks valikuks kaotada piirangud nn „erakorralistelt vajadustelt“, mõjutades nii mitte ainult uut märgrendilepingut USAga, vaid ka iga muu asjaomase kolmanda riigiga. Komitee on kindel, et kui kavandatud, nii kohaldamisala kui ka sisu poolest väga piirava olemusega muutust selgitatakse asjakohaselt ning selle üle konsulteeritakse võimalikult paljude tööstusvaldkonna ja ka kodanikuühiskonna sidusrühmadega, siis on võimalik artikli 13 lõike 3 punkti b muutmise soovimatuid tagajärgi vältida ning arutelud piirduvad ELi ja USA vahelise märgrendilepinguga. On oluline, et komisjon tagab sidusrühmadega konsulteerides kõigi asjaomaste poolte, sealhulgas tunnustatud sotsiaalpartnerite ja teiste kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamise.

1.5. Komitee ootab huviga määruse (EÜ) nr 1008/2008 edaspidist ulatuslikumat läbivaatamist, mis on välja kuulutatud, ning toonitab vajadust kaasata konsulteerimisse võimalikult palju nii tööstusvaldkonna kui ka kodanikuühiskonna sidusrühmi. Komitee on valmis sellist arutelu aktiivselt edendama.

1.6. Kuna mõlemal poolel puuduvad usaldusväärsed andmed märgrendi praeguse kasutamise kohta, peaksid mõlemad pooled märgrendilepingu üle peetavate konkreetsete läbirääkimiste käigus paluma ühiskomiteelt kõigi märgrendilepingute registreerimist statistilisel eesmärgil. Kõnealune register peaks võimaluse korral sisaldama andmeid sotsiaalsete tingimuste kohta, et tagada nii töötajate õiglased töötingimused kui ka reisijate õigused, mida need võivad mõjutada.

2. Õigusraamistik

2.1. Määruse (EÜ) nr 1008/2008 muutmise ettepaneku puhul on eesmärk piirduda artikli 13 lõike 3 punktiga b ning ELi ja USA vahelise lennutranspordilepinguga. Kõnealuse punkti praeguses sõnastuses sätestatakse, et lisaks kõigi ühenduse kehtivate ohutusstandardite täitmisele ⁽²⁾ on ühenduse lennuettevõtja õigus võtta kolmandas riigis registreeritud õhusõiduk märgrendile piiratud hooajalise veomahuvajaduse, ⁽³⁾ tegevusraskustega toimetulemise ⁽⁴⁾ või erakorralise vajadusega kuni seitsmeks kuuks, mida võib pikendada veel kuni seitsmeks kuuks ⁽⁵⁾. Kui muudatus heaks kiidetakse, asendatakse punkti sissejuhatav lause järgmisega: „on täidetud üks järgmistest tingimustest, välja arvatud juhul, kui liidu sõlmitud rahvusvahelise lepingus on sätestatud teisiti“. Pakutud sõnastus ei mõjuta seetõttu lennutegevusluba välja andva asutuse õigusi ega olulist nõuet täita ühenduse ohutusstandardeid.

2.2. Ainus siinkohal oluline ELi kolmanda riigiga sõlmitud rahvusvaheline leping on ELi ja USA vaheline lennutranspordileping. Tõlgendamissuuniste abil tuleks selgitada, et esitatud muudatuse eesmärk on parandada artikli 13 lõike 3 punkti b õigussätete ning ELi ja USA vahelise lennutranspordilepingu vastuolu. Kui seda selgitatakse vastavalt, oleks kavandatud muudatused olulised vaid ühe konkreetse rahvusvahelise teenuslepingu puhul ega põhjustaks olulisi muutusi poliitikas ega märgrendi korda reguleerivates eeskirjades üldiselt.

2.3. Nagu komisjon märgib ettepaneku seletuskirjas, on algatusel väga konkreetne eesmärk ja piiratud kohaldamisala. Seepärast ei tee komisjon ettepanekut mõjuhindangu koostamiseks. Võttes arvesse muret kavandatud muudatuse võimalike ülemääraste tõlgenduste pärast ja sellest tulenevate arutelude pärast USA ja võimalik et ka teiste kolmandate riikidega keskpikas perspektiivis, peaks komisjon kaaluma põhjenduse esitamist mõjuhindamise koostamisest loobumise ettepaneku kohta. Peab olema täiesti selge, et määruses (EÜ) nr 1008/2008 kavandatud muudatuse mõju tuleneks lepinguosaliste vahel sõlmitavate märgrendilepingute sisust, mitte kavandatud määruse muutmisest.

⁽²⁾ Määruse (EÜ) nr 1008/2008 artikli 13 lõike 3 punkt a.

⁽³⁾ Määruse (EÜ) nr 1008/2008 artikli 13 lõike 3 punkti b taane ii.

⁽⁴⁾ Määruse (EÜ) nr 1008/2008 artikli 13 lõike 3 punkti b taane iii.

⁽⁵⁾ Määruse (EÜ) nr 1008/2008 artikli 13 lõike 3 punkti b taane i.

2.4. Komisjoni tegevuskavas, milles käsitletakse ELi ja USA vahel ajaliste piiranguteta märgrendilepingute kehtestamist lepinguosaliste vahel sõlmitud märgrendilepingu kaudu (*Establishment of unrestricted wet-lease agreements between the EU and the USA through a wet-lease agreement between the parties*)⁽⁶⁾ selgitatakse kõnealuse õigusakti tausta. Õigusaktis ühtlustatakse õhusõidukite ELi ja USA vahelist piiriülest ülekantavust puudutavad kokkulepitud põhimõtted ning sellega lahendatakse ümmikseis ELi ja USA vahelise lennutranspordilepingu ühiskomitees peetud aruteludes.

2.5. Ettepanek vastab ühenduse lennundussektori nõudmistele. 2007. aastal allkirjastatud ELi ja USA vahelise lennutranspordilepinguga on ette nähtud ka avatud märgrendikorra kohaldamine lepinguosaliste vahel. Tegevusraskustega toimetulemiseks ja hooajalise veomahuvajaduse rahuldamiseks antud aeg on piiratud sõnastusega. Erakorralise vajaduse piiramist kahe seitsmekuulise perioodiga võib selgitada ajalooliste põhjustega,⁽⁷⁾ kuid see näib meelevaldne ning kahjustab ärilisi võimalusi anda õhusõiduk tõhusalt edasi uutele käitajatele. Arvestades, et tüüpilise märgrendilepingu tavaline kestus on 36 kuud, põhjustab 7 + 7-kuuline piirang ELi lennuettevõtjate jaoks õiguslikku ja ärilist ebakindlust.

2.6. Komisjon väidab, et kavandatud muudatus ei avalda olulist mõju tööõiguse nõuetele. Üldiselt on märgrendilepingud tööorganisatsioonide jaoks väga tundlik teema. Madalate sotsiaalsete standarditega ja sellest tuleneva madala kulubaasiga riikides asuvate ELi väliste lennuettevõtjate kehtestatud kulupiirangud – ja isegi sotsiaalsete õigusaktide erinevused ELi sees – on muutnud märgrendi sotsiaalpartnerite pideva jälgimise all olevaks valdkonnaks. Kui kõnealuse muudatuse soovimatute ja põhjendamatute tõlgendustega avatakse Pandora laegas, võib märgrendist saada kiiresti suur probleem, selle asemel, et see jääks vastuoluliste õigusaktide nn tehniliseks paranduseks. Seega tuleb tööõiguse nõudeid hinnata tulevaste arengusuundumuste valguses nii ELi ja USA vahelise lennutranspordilepingu raames peetavates ELi ja USA vahelistes märgrendilepinguteemalistes kõnelustes kui ka järgnevatel turutatavades.

2.7. Osutades rahvusvahelistele lepingutele, rajatakse kavandatud sõnastusega teed spetsiaalsele ELi ja USA vahelisele märgrendilepingule ilma, et tekiks vajadus alustada uuesti läbirääkimisi terve ELi ja USA vahelise lennutranspordilepingu üle. Seega on komisjon valinud lähenemise, millega lahendatakse vastuolulised sätted sihipäraselt, tõhusalt ja kiiresti ning taastatakse kavandamisstabiilsus äritegevusega seotud lepinguosaliste jaoks ja välditakse USA poolte võimalikku vastulööki. Ent seda on võimalik saavutada vaid juhul, kui komisjon selgitab asjakohaselt, et muudatuse eesmärk on võimaldada läbirääkimisi USAga, lahendades ainult seda ühte riiki puudutava vastuolu õigusaktides.

2.8. Komitee on varem väljendanud positiivset suhtumist ELi ja USA vahelise lennutranspordilepingu ja selle rakendamise suhtes. Nagu on märgitud varasemas komitee arvamuses, võimaldab avatud lennunduspiirkond rentida õhusõidukeid koos meeskonnaga mittediskrimineerivatel ja läbipaistvatel tingimustel⁽⁸⁾.

3. Ettepaneku hindamine

3.1. Komisjon on kaalunud erinevaid võimalusi küsimuse lahendamiseks⁽⁹⁾.

3.1.1. Kehtiva ELi ja USA vahelise lennutranspordilepingu muutmine oleks väga aeganõudev. Omal ajal nõustusid ELi ja USA vahelise lennutranspordilepingu lepinguosalistes nimetatud lepingut ajutiselt kohaldama alates 2008. aasta märtsist. Nõukogu tegi vastavasisulise otsuse 2016. aastal pärast ratifitseerimist liikmesriikide parlamentides. Arvestades, millistest võimalustest sektor ilma võiks jääda, oleks ebaproportsionaalne ja põhjendamatu käivitada märgrendilepingu sätete muutmiseks selline aeganõudev protsess.

3.1.2. EL ei saa seaduslikult teha määruse (EÜ) nr 1008/2008 sätetest vaid USA-d puudutavaid erandeid, et täita ELi ja USA märgrendiga seotud nõudeid. Liikmesriigid on kohustatud täitma kõiki ELi määruste sätteid.

3.1.3. Vastastikuseid piiranguid käsitlev ühine kokkulepe oleks küll selge, kuid see oleks vastuolus lepingu vaimuga ja kahjustaks lennuettevõtjate ärihuve.

⁽⁶⁾ Tegevuskava avaldati 7. märtsil 2016; transpordi ja liikuvuse peadirektoraat, üksus E.1.

⁽⁷⁾ Piirang kehtestati määruses (EÜ) nr 1008/2008, et kõrvaldada varasemate ELi määruste (EMÜ) nr 2407/92, (EMÜ) nr 2408/92 ja (EMÜ) nr 2409/92 (mis asendati määrusega (EÜ) nr 1008/2008) mitmetimõistetavus erakorralise vajaduse täpse tähenduse osas.

⁽⁸⁾ ELT C 306, 16.12.2009, lk 1.

⁽⁹⁾ Euroopa Komisjoni tegevuskava, milles käsitletakse ELi ja USA vahel ajaliste piiranguteta märgrendilepingute kehtestamist lepinguosaliste vahel sõlmitud märgrendilepingu kaudu (*Establishment of unrestricted wet-lease arrangements between the EU and the US through a wet-lease agreement between the parties*), lk 7.

3.1.4. Eelistatud lahendus, nagu sidusrühmad on korduvalt toonitanud, on ELi ja USA vaheline märgrendileping, mis oleks täielikult kooskõlas ELi ja USA vahelise lennutranspordilepinguga ega oleks vastuolus riiklike või ELi sätetega. Kõik sellise lepingu üksikasjadega seotud küsimused on olnud arutusel alates jaanuarist 2014. Eeldatavasti jõutakse kiiresti üksmeelele. Ollakse üksmeelel, et selline tehniline leping põhineks ELi ja USA vahelises lennutranspordilepingus sisalduvatel kehtivatel lennuliikluse õigustel ning sellega ei loodaks uusi õigusi ega muudetakse olemasolevaid. Komisjon peaks asjakohaselt selgitama, et muudatusega ei kavatseta muuta ega lisada täiendavaid liiklusõigusi ELi ja USA vahel. Sellise lepingu jaoks on siiski vaja muuta määruse (EÜ) nr 1008/2008 artiklit 13, millega kehtestati 7 + 7-kuuline piirang ELi lennuettevõtjate märgrendilepingutele õhusõiduki rentimisel kolmanda riigi lennuettevõtjalt. Kavandatud sõnastus on täielikult kooskõlas nõudega, et artiklit 13 tuleks kohaldada üksnes juhul, kui artikli 13 lõike 3 punktis b sisalduvad tingimused ei ole rahvusvahelises lepingus teisiti sätestatud.

3.2. Komisjoni hinnangus järeldatakse, et kavandatud meede on asjakohane, proportsionaalne ja õiguslikult teostatav ning see on liikmesriikide ja ELi lennundustööstuse huvides ega kahjusta ühegi sidusrühma huve.

4. Taust

4.1. Komisjoni ettepanekus käsitletakse üksnes märgrenti. Märgrent on tavaliselt vahend veovõimsuse suurendamiseks tippaajal, iga-aastaste baashoolduste ajal ja lennukipargi ootamatute tegevusraskustega toimetulemiseks. Märgrent on rendileping, mille kohaselt üks lennuettevõtja (rendileandja) käitab lende, andes oma lennuki ja meeskonna teise lennuettevõtja (rendilevõtja) kasutusse. Lennukit käitatakse lennuettevõtja sertifikaadi alusel ning seega rendileandja vastutusel.

4.2. Märgrendilepinguid peetakse kogu lennundustööstuses eeliseks, mis suurendab tegevuse paindlikkust, mida ei tohiks meelevaldselt piirata. Koos ELi lennuettevõtjate ja enamiku – kui mitte kõigi – liikmesriikidega ootavad USA lennuettevõtjad ja USA haldusasutused kahepoolsete suhete raames märgrendile võetud lennukite praeguse ja tulevase käitamise seotud küsimuse lahendamist.

4.3. Komisjoni ettepanekuga ei tohiks muuta märgrenti puudutatavat poliitikat ega sellekohaseid põhimõtteid. Selle ainus eesmärk peaks olema lahendada ELi määruse (EÜ) nr 1008/2008 ning ELi ja USA vahelise lennutranspordilepingu õiguslik vastuolu.

4.4. Komitee soovib tungivalt, et ühiskomitee koguks statistikat ELi ja USA vahelise lennutranspordilepingu raames toimuva märgrendi kohta. Kõnealune register peaks võimaluse korral sisaldama andmeid sotsiaalsete tingimuste kohta, et tagada nii töötajate õiglasemad töötingimused kui ka reisijate õigused, mida need võivad mõjutada.

5. Konkreetsed märkused

5.1. Komitee nõustub komisjoni põhjendusega määruse (EÜ) nr 1008/2008 muutmiseks, et võimaldada ajaliste piiranguteta märgrendilepingute sõlmimist vastastikkuse põhimõttel ELi ja USA lennuettevõtjate vahel rahvusvahelistel lendudel ELi ja USA vahelise lennutranspordilepingu raames. Sellegipoolest ei tohi uus kavandatud sõnastus – ei ELi ja USA vahelise lennutranspordilepingu ega ühegi muu kolmanda riigiga tulevikus sõlmitava lennuliikluse kokkuleppe raames – lubada pikaajalist märgrentimise korda muudel kui määruse artiklis 13 nimetatud põhjustel. Komitee nõustub, et ELi ja USA vahelise lennutranspordilepinguga seotud ettepanekuga esitatakse paindlikum kord vastastikkuse põhimõttel märgrentimiseks tavaliselt kuni 36 kuu pikkuseks perioodiks. Sellised korraldused ei mõjuta sotsiaalseid tingimusi. Komitee oleks siiski väga mures, kui kavandatud muudatus märgrendi piirangutes kasutataks pikemaajaliste alltöövõtulepingute tagamiseks, et nõrgendada töötajate või tarbijate tingimusi või vähendada nende õigusi. Seepärast kutsub komitee komisjoni üles kasutama kavandatud ELi ja USA vahelise märgrendilepingu tingimustes kokkuleppimisel sõnastust, millega keelataks sellised tavad. Ettepanekut ei tohi tõlgendada vahendina, mille abil lennuettevõtjad saavad rentida õhusõidukeid nii, et sellega välditakse pika perioodi jooksul, kas siis tahtlikult või tahtmatult, riiklike sotsiaalsete õigusaktide järgimist.

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal**„Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Euroopa andmepõhise majanduse rajamine““**

[COM(2017) 9 final]

(2017/C 345/22)

Raportöör: **Joost VAN IERSEL**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 17.2.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	14.6.2017
Vastuvõtmine täiskogus	5.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	527
Hääletuse tulemus	148/0/7
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused**Järeldused**

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kiidab heaks teatise „Euroopa andmepõhise majanduse rajamine“, mis käsitleb andmete säilitamist kui uue majanduse keskset ja üliolulist tegurit ⁽¹⁾.

1.2. Teatises käsitletakse isikustamata ja/või täielikult anonüümitud andmeid. Kui andmed vastavad isikuandmete määratlusele, kohaldatakse andmekaitseraamistikku, eeskätt isikuandmete kaitse üldmäärust.

1.3. Peamine väljakutse on rajada Euroopa-põhine andmete ökosüsteem, mis on majandusliku ja sotsiaalse arengu ning suure konkurentsivõime seisukohalt asendamatu praeguses maailmas, kus toimuvad põhjalikud muutused ning Ameerika Ühendriigid ja Aasia pakuvad tugevat konkurentsi. Ühenduvuse ja talletamisvõimaluste edendamiseks on kogu maailmajaos tarvis avaliku ja erasektori investeeringuid taristusse.

1.4. Andmete ökosüsteemi rajamine eeldab ärivaldkonnas, avalike teenuste osas, ühiskonnas ja liikmesriikide tasandil teadlikkuse parandamist. Vaja on suuremat usaldust ja avatust ning kõigi osaliste tahet andmeid jagada.

1.5. Komitee rõhutab, et kaalul on palju enam kui õiguslikud ja praktilised küsimused. Praeguse muutuste protsessi kontekstis tuleb kiiresti kohandada Euroopa põhipädevusi. Euroopa on selles strateegilises valdkonnas maha jäänud. Ettevõtjate hulgas on vaja proaktiivset mõtteviisi, et olla avatud üha suurematele andmevoogudele ja arendada suutlikkust suurandmeid töödelda. Juurutada tuleb paindlikke ja kohandamiseks sobivamaid ärimudeleid.

1.6. Innovatsiooni võimaldavateks ning samas ettevõtjate ja kodanike õigusjärgseid huvisid kaitsvateks vahenditeks on üleliidulised platvormid ja seminarid, teaduslaborid, tippkeskuste rajamine, kogukonna edendamine, tulevikutehased,

⁽¹⁾ Teatis „Euroopa andmepõhise majanduse rajamine“, COM(2017) 9 final, 10. jaanuar 2017. Vt ka 14 riigijuhi 2. detsembri 2016. aasta motiveeriv kiri andmete vaba liikumise teemal „Non-paper on the Free Flow of Data initiative“.

katsesüsteemid, teabevahetus, rakenduste programmeerimisliidesed, ettevõtjate koolitamine, näidislepingud, teadlaste ja ettevõtjate koostöö, ühised tehnoloogiaalgatused ning avaliku ja erasektori partnerlus nt ulatuslike näidisprojektide puhul.

1.7. Erakapital ja küpsem Euroopa riskikapitaliturg on asendamatud.

Soovitused

1.8. Et kõrvaldada põhjendamatud takistused ning kehtestada õiged tehnilised ja õigusnormid, peaks komisjon läbi viima täpse analüüsi hetkeolukorra ja andmete vaba liikumist pärssiva kaitsva hoiaku kohta liikmesriikides. Põhjendamatute takistuste eemaldamine andmete vaba liikumise teel peaks moodustama üleeuroopalise tööstuspoliitika lahutamatu osa. Riiklike turgude avamine peaks samuti kuuluma Euroopa poolaasta alla.

1.9. Andmete asukohapiirangud on eriti kahjulikud VKEdele ja innovatsioonile. Komitee toetab jõuliselt komisjoni ettepanekut, et mis tahes andmete talletamisel tuginetaks liikmesriikides vaba liikumise põhimõttele. Komitee soovib riiklike turgude avamise kohta tegevuskava ja tähtaegasid. Seda teemat peaks käsitlema ka Euroopa poolaasta raames.

1.10. Väga oluline andmeallikas on avaliku sektori teadustegevus. Komisjon peaks innustama selle levikut kogu Euroopas.

1.11. Põhimõttekindlalt tuleks austada erasektori lepinguvabadust. Üldine ELi standardiraamistik on soovituslik, kuid standardid ei tohiks mingil viisil pärssida innovatsiooni. Edendada tuleks andmete ülekantavust.

1.12. Vastutus on problemaatiline küsimus: vajalik võib olla tootevastutuse direktiivi läbivaatamine ning võib-olla tuleb kaaluda spetsiaalseid õigusnorme masinatevahelise teabevahetuse kohta.

1.13. Komisjoni võiks innustada tõsiselt kaaluma andmete vaba liikumise või andmete juurdepääsuga seotud aspekte eri keeltes.

1.14. Väga tähtis on inimtegur. Vaja on ELi programme, mis aitavad töötajaid ja noori tulevikuarenguteks ette valmistada. Haridus ja väljaõpe töökohal on äärmiselt olulised, et näiteks vastata üha suurenevale vajadusele andmeanalüütikute järele.

1.15. Neid protsesse tuleb korralikult kontrollida majanduses, aga ka komisjoni poolt ja riigi tasandil, et Euroopas saaksid välja kujuneda tõeliselt võrdsed tingimused.

2. Taustteave

2.1. Eristatakse isikuandmeid ja isikustamata andmeid ehk isikuga seotud ja mittespetsiifilisi massandmeid. Mõlemad on digitaalse turu osa, kuid nende eesmärgid on erinevad ja neid hõlmavad eraldi ELi õigusnormid ⁽²⁾.

2.2. Suurandmeid käsitlevas teatises, ⁽³⁾ mis on teatise „Eduka andmepõhise majanduse suunas“ ⁽⁴⁾ järeelmeede, käsitletakse isikustamata ehk anonüümseid andmeid.

2.3. Isikuandmed ja isikustamata andmed kattuvad teatavatel juhtudel kahe valdkonna võimaliku koostoime ning avaliku ja erasektori koostoime tõttu. Näiteks kattuvad tervishoiusektoris osaliselt patsientide isiklikud huvid, ettevõtjate huvid ja avalik huvi.

2.4. Muutused on mitmetahulised ja ettearvamatud. Käimasolevad andmete vertikaalse ja horisontaalse astmestamisega seotud protsessid loovad üha enam võimalusi andmete kogumiseks, analüüsimiseks ja töötlemiseks. Suurandmed on tuleviku kliendikeskse majanduse nurgakivi.

⁽²⁾ ELT C 71, 24.2.2016, lk 65.

⁽³⁾ Teatis „Euroopa andmepõhise majanduse rajamine“, COM(2017) 9 final, 10. jaanuar 2017.

⁽⁴⁾ Teatis COM(2014) 442 final, 2. juuli 2014 (ELT C 242, 23.7.2015, lk 61).

2.5. Andmetel on märkimisväärne mõju tootmisliinidele, teenuste ja tootmise koostoimele ning väärtusahelatele. Nad võimendavad väärtusahelate killustumist.

2.6. Üha arvukamad idu- ja kasvufirmad illustreerivad andmete võtmerolli. VKEd sõltuvad suuresti soodsast rahvusvahelisest (Euroopa) olukorrast ja rahastusest.

2.7. Kliendikeskne majandus on suurandmete, masinatevahelise teabevahetuse ja andmete vaba liikumise tulemus. Nii luuakse keerukaid tooteid ja teenuseid. Kõik sektorid ja kõik ettevõtete tasandid kohanevad nende muutustega. Sektorite ning suurte ja väikeste ettevõtjate vahel on aga olulisi erinevusi, samuti erinevad ettevõtjate positsioonid väärtusahelates, ettevõtjate sõltuvustasemed, võimalused töötlevas tööstuses ja teenuste sektoris ning seega ka ettevõtjate seisukohad.

2.8. Kui EL ei rakenda digiteerimise täit potentsiaali, ohustab see suuresti 605 miljardi euro suuruse lisaväärtuse saavutamist aastaks 2025. Teiselt poolt on aga potentsiaal veelgi muljetavaldavam: Saksa tööstusettevõtjate liidu uuringus prognoositi, et Euroopas võidakse aastaks 2025 luua lausa 1,25 triljoni euro ulatuses lisaväärtust.

2.9. Sarnased protsessid toimuvad üle kogu maailma. Võrdlusuuringutest nähtub, et EL on selles vallas maha jäänud, hoolimata sellest, et maailma mastaabis on liidul praegu mitmetes sektorites väljapaistvad majandustulemused.

2.10. Ameerika ja Euroopa ettevõtete vahel on küllaltki suured kultuurilised erinevused. Euroopas luuakse andmeid peamiselt tootmissektori eri osades⁽⁵⁾. Samas stimuleerivad Ameerika Ühendriikide andmetööstust peamiselt teenindus- ja andmepõhised ettevõtted (nn GAFA ja viimasel ajal ka NATU)⁽⁶⁾. Ühendriikides on suur ja dünaamiline siseturg ning suurepäraseks finantstingimused. Äritegevuses ollakse riskialtid. Lisaks on USA ettevõtjate käsutuses kiired võrgud ja tohutu salvestusmaht. Samuti kasvab järjest suurte Hiina platvormide arv.

2.11. On tähelepanuväärne, et ehkki Euroopa on maha jäänud, ei viidata komisjoni teatistes Euroopa peamistele rahvusvahelistele konkurentidele, kuigi just nende pärast peab Euroopa kiiremas korras parandama on jõudlust ja poliitika koordineerimist. Ameerika Ühendriikides ja Hiinas määratleti riiklikud sihid üsna hiljuti, eesmärgiga saavutada ja tagada maailma majanduses juhtpositsioon. Seal ning ka mujal toetatakse ja edendatakse suurandmeid taotluslikult kui vahendit Ameerikas ja Hiinas asuvate ettevõtjate konkurentsieelise tugevdamiseks. Ameerika Ühendriikides võttis Obama valitsus väga selge seisukoha Ameerika kolmanda tööstusrevolutsiooni osas – mis on samaväärne ELi neljanda tööstusrevolutsiooniga (tööstus 4.0) –, tugevdamaks Ameerika konkurentsivõimet ja majanduslikku juhtpositsiooni. Ameerika-kõigepealt-poliitika võimendab seda käitumist ilmselt veelgi. Suurandmete edasiarendamist tuleb siin samuti pidada geopoliitiliseks teguriks.

3. Andmete vaba liikumine liikmesriikide vahel

3.1. Põhjuste hulgas, miks „Euroopa digitaalmajandus [on] olnud andmerekolutsiooniga kaasaminekul aeglane ja tal puudub võrreldav tööstussuutlikkus“,⁽⁷⁾ juhib komisjon õigustatult tähelepanu seosele andmete vaba liikumise tõkete ja Euroopa turu arengu mahajäämuse vahel.

⁽⁵⁾ „The Digital Transformation of Industry“, Bundesverband der Deutschen Industrie, 1.2.2015.

⁽⁶⁾ GAFA tähistab ettevõtteid Google, Apple, Facebook ja Amazon, mille käive on kokku 468 miljardit USA dollarit. NATU tähistab ettevõtteid Netflix, Airbnb, Tesla ja Uber. GAFA turuväärtus on praegu kokku 2,3 triljonit USA dollarit. See on peaaegu võrdne 50 EURO STOXX tippettevõtte turuväärtusega, mis on 2,9 triljonit eurot. See tõestab suurandme- ja andmeplatvormiäri finantsvõimu ning tohutut loodavat väärtust.

⁽⁷⁾ Teatis COM(2017) 9 final, lk 2.

3.2. Kui USA andmekaitse põhineb peamiselt andmete tahtlikul esitamisel ja kuulub isikuandmete puhul tarbijakaitse valdkonda, siis enamikus Euroopa riikides on vastu võetud andmekaitseeadused ja seal peetakse andmekaitset sageli põhiseaduslikuks õiguseks. Ühelt poolt võib Euroopa andmeturvel põhinevat lähenemist pidada konkurentsieeliseks, teiselt poolt paistab suurandmete kasutamine ja töötlemine olevat nii piiratud, et see takistab innovatsiooni.

3.3. Turu killustatusest tuleb lahti saada. Komisjonile on vaja anda voli kindlaks teha, kuidas ja mil määral tuleb liikmesriikide käsitusviiside lahknevused kõrvaldada, et vähendada erinevusi arengus ja lähenemisviisides.

3.4. Võttes arvesse asjade internetist, tulevikutehastest ja autonoomsetest ühendatud süsteemidest tingitud üha suurenevaid andmekoguseid, on Euroopa tasandil võetavad meetmed eriti vajalikud ja strateegiliselt olulised. Suure ja tugeva digimajanduse rajamise õiguslikuks ja tehniliseks aluseks on üleeuroopaline andmete vaba liikumine⁽⁸⁾.

3.5. Tuleb kehtestada ELi tööstuspoliitika. Põhjendamatud takistused andmete vabale liikumisele tuleb kõrvaldada. Siseturul ei saa kehtida korraka 28 erinevat tööstuspoliitikat, millest igaljuhul on oma vahendid ja eesmärgid. See on nii ka digiajalastul⁽⁹⁾. Seega peaksid komisjon ja valitsused toimima vahendajatena, tegutsedes pikaajalise eesmärgi nimel ja määratledes tegutsemis- ja raamtingimused avaliku ja erasektori partnerlust aluseks võttes⁽¹⁰⁾.

3.6. Komisjon juhib õigustatult tähelepanu riigiasutuste esitatud põhjendustele andmete liikumise piiramiseks. Andmete asukohta puudutavad meetmed, millega võetakse uuesti kasutusele digitaalne „piirikontroll“,⁽¹¹⁾ tuleb asendada asjakohase Euroopa raamistikuga.

3.7. Komitee soovib üksikasjaliku analüüsi teostamist liikmesriikide praeguse olukorra ja Euroopas esinevate suurte lahknevuste kohta. Saksa tipptootjad on kõige tõhusamad andmete tekitajad, neile järgnevad kõrgtehnoloogilised tootmisklastrid muudes, nii suurtes kui ka väikestes riikides. Teiselt poolt kasvab jõudsalt ka teenustepõhiste suurandmete roll Prantsusmaal ja Ühendkuningriigis ning mõnes väiksemaski riigis.

3.8. Andmete vaba liikumist takistab oluliselt liikmesriikide tõrjuv hoiak. Praeguseks on tuvastatud vähemalt 50 õiguslikku ja haldusalast tõket. Ka liikmesriikide riigihankenõuetes on olulisi erinevusi. Domineerivad eri kultuurid ja traditsioonid. Erineva tööstuspoliitika tõttu on igas riigis erinev õiguskeskkond; ühine tööstusraamistik puudub. Isikustamata andmetega seotud usaldamatus võib olla tingitud ka erinevast lähenemisviisist isikuandmete seaduslikule käitlemisele. Valitsuse ja ettevõtjate tõrjuvad hoiakud mitmetes riikides kipuvad üksteist võimendama.

3.9. Samas saab ainult liikmesriikidevahelise suurema usaldusega luua ühtse turu, millest kujuneb andmemajandust soodustav ja innovatsiooni edendav keskkond.

3.10. Riiklikke eesmärgi, nagu innovatsiooni edendamine ja lisaväärtuse järkjärguline loomine, saab kõige paremini täita, kui luuakse suurandmete ühisturg, tagatakse andmete turvaline talletamine uusimal tehnoloogial põhineva IKT juhtimise laialdase kasutamise abil, ja koondatakse võimalusi.

3.11. Lisaks läbipaistvuse takistamisele ja innovatsiooni pärssimisele on andmete asukohapiirangul negatiivne mõju peamiselt piiriülelsetel tegutsevatele VKEdele. Seepärast toetab komitee jõuliselt komisjoni ettepanekut, et „liikmesriigid [peaksid] andmete talletamist või töötlemist mõjutavate meetmete puhul juhinduma „andmete vaba liikumise põhimõttest ELis““⁽¹²⁾.

⁽⁸⁾ Vt ka 14 riigijuhi 2016. aasta kiri sel teemal „Non-paper on the Free Flow of Data initiative“. Kas see on halb enne, et suurriikidest allkirjastas kirja üksnes Suurbritannia?

⁽⁹⁾ ELT C 71, 24.2.2016, lk 65 ja ELT C 389, 21.10.2016, lk 50.

⁽¹⁰⁾ Madalmaade tehnoloogiatööstuse ühendus FME-CWM soovitas 16. märtsil 2017 luua Madalmaades digiteerimise koordineerimiseks ministritest koosneva kõrgetasemelise rühma.

⁽¹¹⁾ COM(2017) 9 final, lk 5.

⁽¹²⁾ COM(2017) 9 final, lk 7.

3.12. Komitee palub tungivalt, et riiklike turgude avamist üleeuroopalisele andmete levitamisele käsitletakс ka Euroopa poolaasta raames, sh riigipõhistes soovitustes. Avalike andmete kättesaadavus kogu Euroopas aitab ühtse turu täielikult välja kujundada ja loob võrdsed tingimused. Isikuandmete kaitse üldmäärus aitab samuti ühiseid tingimusi luua⁽¹³⁾.

3.13. Piirkondade ja linnade käsutuses on ka dünaamilisi andmeid. Avaliku ja erasektori osalusega piirkondlikud platvormid edendavad piirkondade majandust ja võivad tugevdada piirkondlike klastreid rahvusvahelises kontekstis. Piirkondi ja linnasid tuleks veenda tegutsema avatud meelega. Ka siin saab EL etendada olulist osa parima tava ja uusima oskusteabe levitajana piirkondlike asutuste hulgas.

3.14. Väga oluline andmeallikas on avaliku sektori teadustegevus. Kuna kaasatud on maksumaksjate raha, on oluline tagada selliste andmete laiem levitamine. Teadusuuringute käigus loodavast andmevaramust saavad eelkõige kasu VKEd.

3.15. Sellised avalikud andmed mõjutavad sageli erasektori tegevust. Lepingulised suhted äri sektoriga nõuavad loomulikult andmete teistsugust käitlemist. Näiteks võib tuua transpordis, energiasektoris, satelliitide poolt, maaregistrites ja muude avalike teenuste käigus tekitatavad isikustamata andmed.

3.16. Võttes arvesse taunimisväärset suuri lahknevusi Euroopas, juhib komitee tähelepanu asjaolule, et andmete piiranguteta liikumine üle Euroopa võib kaasa aidata riikide majanduste lähenemisele, mis on nii arenenud majanduspiirkondade kui ka mahajäänud riikide huvides. Riigiasutustel võib paluda üksteist toetada ja juhendada, et paika seada õiged mehhanismid.

3.17. Teatistes ei käsitleta andmete vaba liikumise või andmetele juurdepääsuga seotud aspekte eri keeltes. Kuna keeleandmed saavad olla ka ainult masintekkelised, peaks komisjon komitee arvates intensiivistama oma jõupingutusi teadustegevuse ja innovatsiooni toetamiseks ja juurutama eri keeltes väljendatud andmete automaatset tõlkimist kõigisse ELi ametlikes keeltesse.

3.18. Komitee rõhutab vajadust kõikehõlmava lähenemisviisi järele ja ühise eesmärgi poole püüdlеmise edendamist nii konkurentsivõime nõukogus kui ka mujal, et luua vastastikune usaldus. Usaldus on äärmiselt oluline. Euroopa turu avamisel isikustamata andmete vabale liikumisele on ka ulatuslik poliitiline mõju. Siinkohal kerkib esile mitmeid küsimusi, nagu ühtse turu aluste ning suurtes ja väikestes ettevõtetes toimuva innovatsiooni tugevdamine, majanduskasvu ja töökohtade loomise väljavaate parandamine, liikmesriikide majandusliku lähenemise ning konkurentsivõime edendamine.

4. Juurdepääs andmetele ja andmete edastamine turul

4.1. Teatistes vaadeldakse paljusid võimalikke koostoimeid igas suuruses ettevõtete vahel andmevaldkonnas (ettevõtjatevaheline teabevahetus). Samuti tuleb arvesse võtta avalikke teenuseid. Andmed on äärmiselt mitmekesised ja seetõttu on nende areng ettearvatu.

4.2. Komisjon seab õigustatult prioriteediks eesmärgi tagada igat liiki turuosalistele juurdepääsu suurtele ja mitmekülgetele andmekogumitele. Komisjon juhib tähelepanu andmete vaba liikumise takistustele ja nendib, et „andmevahetus [on] praegu seega piiratud“⁽¹⁴⁾.

4.3. Põhjused, miks ettevõtjad hoiavad andmed endale, on enesestmõistetavad. Tooteid ja teenuseid toodetakс ettevõtte tootmiskavade või laiemalt ettevõtte strateegiate alusel, mida ei jagata teistega. Põhimõttekindlalt tuleb austada erasektori lepinguvabadust ja see tagada⁽¹⁵⁾.

⁽¹³⁾ Isikuandmete kaitse üldmäärus, mai 2016. Vt EMSK seisukoht ELT C 229, 31.7.2012, lk 90.

⁽¹⁴⁾ COM(2017) 9 final, lk 10.

⁽¹⁵⁾ Vt ka Euroopa riiklike tööstusliitude föderatsiooni Orgalime 21. septembri 2016. aasta märkused Euroopa Komisjoni Euroopa andmepõhise majanduse rajamise algatuse kohta ning digitaal tehnoloogia sektori ühenduse DigitalEurope 14. veebruari 2017. aasta esialgsed seisukohad teatise „Euroopa andmepõhise majanduse rajamine“ kohta.

4.4. Pilt on väga kirju. Suurtel ettevõtjatel on sageli võimalus teha ise teadusuuringud, millel on väga palju võimalikke rakendusi. Väiksemate ettevõtjate olemusest tingituna on nende võimalused piiratud. Ent igal juhul on teiste ettevõtjatega andmete jagamist pooldavad väited ülekaalus, sest see pakub eeliseid kõigile kaasatud ettevõtjatele.

4.5. Reeglina ei hõlma intellektuaalomandi õigused masinatevahelise teabevahetuse andmeid. Seepärast kehtivad õiguskaitses vajavate erirakenduste puhul ELi seadused. Muudel juhtudel reguleeritakse andmeid ja nende käitlemise viise lepinguliste lahendustega, nt andmete omandiõigus ja hinnad.

4.6. Andmeid reguleeriv õigusraamistik peaks tagama ettevõtete õiguste kaitse samas ulatuses, nagu tagatakse materiaalsete kaupade kaitse.

4.7. Uute õiguslike meetmete järele pole erilist vajadust. Olemasolevad õigusaktid hõlmavad enamikku valdkondi ja neid saab vajaduse korral digiajastu erinõuete kohaselt ümber sõnastada.

4.8. Võttes arvesse praegust dünaamikat ja ettearvamatut arengut, ei tohiks võimalik üldine standardiraamistik mitte mingil juhul innovatsiooni pärssida. Kehtivad standardid piiravad sageli innovatsiooni ja uusi standardeid on vaevalt võimalik kehtestada ilma arengusuundumusi paremini mõistmata. Seepärast on vaja uusi reguleerimisviise. Edendada tuleks andmete ülekantavust.

4.9. Vastutus on problemaatiline küsimus⁽¹⁶⁾. Vastu on võetud mõned direktiivid ja tehnoloogia ulatuse laienedes võib olla tarvis neid muuta, näiteks nii, et tootevastutuse direktiiv hõlmaks ka asjade interneti ja tehisintellekti. Ka masinatevahelise teabevahetuse puhul võib olla vaja spetsiaalseid vastutust käsitlevaid õigusnorme. Võttes arvesse ettevõtjatevahelisi väga erinevaid ja pidevalt muutuvaid suhteid andmete vallas, on kehtivad õigusaktid komitee hinnangul üldiselt rahuldavad. Iga uus õigusakt peaks innovatsiooni edendama ega tohiks seda mingil juhul takistada.

4.10. Suuremate andmevoogude liikumine või edastamine on võimalik saavutada ettevõtetevaheliste lepingutega, kasutades ära olemasolevaid või uusi platvorme ja seminare (eelistatavalt rahvusvahelisel tasandil) ning rakendusliideseid,⁽¹⁷⁾ intensiivistades samuti sihipäraseid suhteid teadusringkondade ja ettevõtjate vahel. Platvormides ja seminaridel peaksid olema esindatud ka teadusringkonnad. Paljud neist on tööstus 4.0 raames juba kasutusel, näiteks piirkondlikud teaduslaborid. Uuringukeskustes riiklikult rahastatavate projektide käigus tekitatavate andmete levitamine tuleks muuta kohustuslikuks⁽¹⁸⁾.

4.11. Komitee pooldab katsetusalasid ja avatud turgu andmetega kauplemiseks, et innustada neid, kes on avatuma suhtumisega. Samuti saab välja selgitada ja tugevdada ühiseid valdkondi. Katsetusalade vajaduse kindlakstegemise võiks teha ülesandeks ühele organisatsioonile, kes hõlbustaks ka viljakat kvaliteetset koostööd asjaomaste ametite vahel.

4.12. Komitee juhib tähelepanu väga kasulikule algatusele, mille komisjon ja ühendus Big Data Value Association käivitasid 2014. aastal⁽¹⁹⁾. Mõlema partneri hiljutises avalduses toodi esile neli peamist vahendit, mida avaliku ja erasektori partnerluses rakendada:

- ulatuslikud tutvustused (nn majakaprojektid) tööstussektorites;
- andmete integreerimine ja eksperimenteerimine (nn innovatsiooniruumid);
- tehnilised projektid võtmevaldkondades;
- võrkude loomine, kogukonna arendamine ja poliitika toetamine.

⁽¹⁶⁾ COM(2017) 9 final, lk 14–15.

⁽¹⁷⁾ COM(2017) 9 final, lk 12.

⁽¹⁸⁾ Belgia Valloonia piirkond kavatseb selle kohta vastu võtta dekreedid.

⁽¹⁹⁾ See algatus ühendab komisjoni, tööstust ja teadusastutusi avaliku ja erasektori partnerluses, et teha koostööd andmetega seotud teadusuuringute ja innovatsiooni alal, edendades andmetele tugineva kogukonna arengut ning luua alus edukale andmepõhisele majandusele Euroopas (Euroopa Komisjoni ja Big Data Value Associationi ühisavaldus).

See lähenemisviis on Euroopa edasiste algatuste puhul eeskujuks. Lisaks avaliku ja erasektori partnerlustele teaduse valdkonnas on ka innovatsioonile keskenduvaid ühiseid tehnoloogiaalgatusi.

4.1.3. Üks võimalus oleks luua Euroopa koostöö näidislepingud.

5. Ettevõtjate teadlikkus ja hoiakud

5.1. Peale reguleerivate ja praktiliste sätete on tugeva digitaalmajanduse jaoks Euroopa ettevõtluses vaja ka avatumat keskkonda. Paradigma muutusele ennetava vastuse andmine on eelkõige teadlikkuse ja hoiakute küsimus.

5.2. Maailmamajandus tervikuna on põhjalikult muutumas. Sellesse protsessi, milles ei tohi vastandada olemasolevaid tööstusi uute sektoritega, st „vanasid“ „uutega“, tuleb kaasata kõik sektorid – nii väikesed kui ka suured. Euroopa põhipädevusi peab muutma kiiremini ja tõhusamalt ning soodustada tuleb kõigi valdkondade osalemist selles protsessis.

5.3. Protsess ise toimub suuremas osas alt üles ning on seega seotud ärisektori ja ettevõtjatega. Lisaks komisjoni esitatud väärtuslikele vahenditele,⁽²⁰⁾ mis aitavad muuta turud andmete vaba liikumisega seotud ennetavatele kohandustele vastuvõtlikumaks, juhib komitee tähelepanu vajadusele muuta suhtumist Euroopa ettevõtluse paljudes osades.

5.4. Andmed on ettevõtjate jaoks tundlik teema juba praegu, aga tulevikus veelgi enam. Ainult piiratud arv ettevõtjaid suhtub avatud andmetesse positiivselt. Hea oleks, kui komisjon koostaks näidete loetelu. Lisaks on paljud ettevõtjad ikka veel väärarvamusel, et nende praegune keerukas tootmistase tagab tulevikuski turupositsiooni.

5.5. Erinevused USA ja Euroopa vahel on märkimisväärsed. Euroopa tehnikavaldkonna traditsioone iseloomustab pigem konservatiivne lähenemine. Konkurentsieelise seisukohalt on otsustav tähtsus kõrgetasemelisel inseneritööl ja andmete käitlemise ülimalt kõrgel tasemel. USA on ettevõtja ja tarbija vahelistes suhetes kõrgel tasemel ning suhtub avatumalt vabasse juurdepääsu. Euroopas on väga heal tasemel kvaliteetne tootmine ja ettevõtjatevahelised suhted, kuid samas soovivad ettevõtjad säilitada kontrolli oma andmete üle.

5.6. Tuleb tõsiselt analüüsida, kas Euroopa on praegu suuteline suurandmetega korralikult tegelema. Teisisõnu tuleb ELi ettevõtjatel seista silmitsi probleemiga, et USAs on laialdane suutlikkus kasutada andmeid äriotstarbel, mis tähendab, et käideldavad andmed, sh ka sobivad algoritmid uute ideede loomiseks, talletatakse USA ettevõtjate serverites⁽²¹⁾.

5.7. Muutuste järele on terav vajadus. Parim lahendus on võtta vastu strateegia, mis aitaks säilitada tootmise praegused tugevad küljed, olles samas üha avatum andmevoogudele. Muutuste protsess ei saa toimuda üleöö, vaid üksnes sammhaaval. Euroopa ärisektor peab leidma Euroopa jaoks kõige tõhusama lahenduse: vastuoolu liikumise asemel tuleb vastuvõetaval viisil muutuda⁽²²⁾.

5.8. Paljud Euroopa ettevõtjad peavad toimetulekuks suurendama nii andmetega töötamise suutlikkust kui ka parandama tootmistegevust. Nii kummaline kui see ka pole, peaks avatus ja läbipaistvus suurandmetega seonduva suhtes algama paljudes ettevõtetes ettevõttesisesest töökorralduse ja lähenemisviiside muutmisest.

5.9. Põhilised on paindlikud ja hõlpsamini kohandatavad ärimudelid, mis vahetavad järk-järgult välja traditsioonilise vertikaalselt integreeritud tootmisettevõtjate maastiku⁽²³⁾. Sellised ärimudelid peavad võimaldama ettevõtjatel tegutseda tõhusamalt keskkonnas, kus on üha suurem hulk tooteid ja teenuseid ning tootmine ja teenused on täielikult integreeritud. Mõnikord tuleb ettevõtjatel suuremate eeliste saamiseks leppida ka teatavate puudustega.

⁽²⁰⁾ COM(2017) 9 final, lk 11–13.

⁽²¹⁾ Parim näide on autotööstus – Euroopa majanduse mootor –, millele vastanduvad täiesti uued kontseptsioonid, nagu Google, mis ei müü autosid, vaid liikuvust ja liikuvuspakette kliendile suunatud liidese kaudu.

⁽²²⁾ Vt Saksamaa majandus- ja energeetikaministeeriumi valge raamat „Digital platforms: digital regulatory policy for growth, innovation, competition and participation“, märts 2017.

⁽²³⁾ Hea näide on autotööstuse tulevane areng: vt komitee 22. veebruari 2017. aasta teabearuanne CCMI/148.

5.10. Korraldada tuleks arvamustevahetusi, et arutada vastuolu, mis valitseb ühelt poolt ettevõteteidentiteedi andmetes säilitamise ja teiselt poolt vältimatu vajaduse vahel innovatsiooni järele rahvusvahelises kontekstis, samuti tuleks uurida, millised on kõige tõhusamad lähenemisviisid ettevõtete avatuse suurendamiseks. Komisjon saab vahetuste euroopastumisele eriti hästi kaasa aidata.

5.11. Vaja on ideid tippkeskuste loomiseks, et konkureerida selliste tippkeskustega nagu Silicon Valley, samuti suurte Ameerika ülikoolidega.

5.12. Lisaks on tarvis süvendada Euroopa vähearenenud kapitaliturgu. Suurandmete dünaamiliseks käitlemiseks on vaja mitte üksnes edukaid idufirmasid, vaid eelkõige kasvufirmasid, mida on liiga vähe. Seepärast on dünaamilisem Euroopas asuv riskikapitaliturg vältimatu. Uurida ja kohandada tuleks selle arengut edendavaid ja tõhustavaid meetmeid, järgides näiteks Iisraeli parimaid tavasid.

5.13. Ühendkuningriigis on vilgas andmeid loov majandus. Komitee on seisukohal, et Euroopa ja Briti tööstus peaksid andmete läbipaistva ja avatud genereerimise eesmärgil jätkuvalt tihedat koostööd tegema.

6. Ühiskond ja tööturg

6.1. Komitee varasemad arvamused⁽²⁴⁾ tööstus 4.0 mõju kohta ühiskonnale ja tööturule on jätkuvalt asjakohased ka andmete vaba liikumise ajastul. Mõnd nende aspekti tuleb rõhutada.

6.2. Andmete väljatöötamise ja levitamise dünaamika nõuab täielikku mõistmist ühiskonna, aga eelkõige Euroopa ettevõtete tööjõu hulgas. Vaja on ajakohast teabevahetust, et edendada piisavaid teadmisi ja avalikkuse heakskiitu sügavate muutuste protsessile. Oma roll on sotsiaalpartneritel.

6.3. Väga tähtis on inimtegur. Vaja on kõigi tasandite sotsiaaldialoogi, et teha vajalikke kohandusi ja võtta kasutusele programmid, mis valmistaksid töötajaid ja noori uueks tegelikkuseks ette. Tarvis on palju rohkem andmeanalüütikuid ja andmeteadlasi.

6.4. See osutab ka raskustele uut liiki organisatsioonide loomisel, mida on vaja tööliste koolitamiseks ja koostööks kõigis ühiskonnakihtides, kus töö osa väheneb. Praegused sotsiaalsüsteemid ei ole sellistele probleemidele vastamiseks kohased, kuigi on erandeid, näiteks teatavad „puhverfirmad“, mida Soomes kasutatakse endiste ametnike üleviimisel rahvatöele, säilitades neile samal ajal sotsiaalkindlustuse. Kõik peavad mõistma, et töökeskkond on muutunud.

6.5. Tööturu arengusuundumused ja sotsiaalne kaasatus on samuti tööstuspoliitika laiemal kontseptsiooni osa. Uuringute tulemused erinevad. Ühelt poolt prognoositakse töökohtade arvu vähenemisest kuni 50 %, eriti kontoritöötajate hulgas, teisalt aga uute töökohtade arvu kasvu 20 % tänu digiteerimisele ja uusimal tehnoloogial põhinevale tootmisele. Kõik asjaosalised peaksid üleminekule keskendumisele, et kõrvaldada takistused kohanduste sisseviimise teelt ja soodustada lahendusi, millega luuakse inimestele uusi võimalusi eelkõige teenuste pakkumise arendamisel.

6.6. Haridus ja töökohal toimuv väljaõpe kõigil tööjõu tasanditel pakub suurt huvi igas sektoris ja igas riigis. See ei peaks piirduma tehniliste valdkondadega.

6.7. Komitee juhib tähelepanu toetavale rollile, mida komisjon saab etendada, näidates teed ning selgitades välja probleeme ja võimalusi. Ettevõtjate, sotsiaalpartnerite ja valitsuste hulgas tuleks korraldada ELi-põhiseid seminare ja mõttevahetusi, sh parimate tavade kohta. Euroopa eri kultuuride hulgas tuleb leida ühised jooned ja ühised lähenemisviisid ning neid tuleb edasi arendada.

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽²⁴⁾ ELT C 13, 15.1.2016, lk 161.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse eraelu austamist ja isikuandmete kaitset elektroonilise side puhul ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2002/58/EÜ (eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv)“

[COM(2017) 10 final – 2017/0003 (COD)]

(2017/C 345/23)

Raportöör: **Laure BATUT**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 16.2.2017
	Euroopa Liidu Nõukogu, 9.3.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 16 ja 114
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	14.6.2017
Vastuvõtmine täiskogus	5.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	527
Hääletuse tulemus	155/0/5
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee väljendab sügavat kahetsust selle pärast, et isikuandmete kaitset käsitlevate õigusaktide sisu kattumise, mahu ja omavahelise seotuse tõttu ning vajaduse tõttu arusaamiseks pidevalt ühe juurest teise juurde pöörduda on ebatõenäoline, et neid loetakse ja kohaldatakse väljaspool nn siseringi. Lisaks ei ole nende lisaväärtus kodanikele selge – see põhimõte on puudu kogu määruse ettepanekus. Komitee soovib avaldada veebis kokkuvõtliku brošüüri, milles õigusakte avalikkusele kirjeldatakse ja mis muudaks need kõigile juurdepääsetavaks.

1.2. Komitee märgib, et mõjuhindangus väljapakutud variantidest valis komisjon privaatsuse mõõduka tugevdamise variandi. Kas seda tehti tööstusharu huvidega tasakaalu saavutamiseks? Komisjon ei täpsusta, millised privaatsuse ulatusliku tugevdamise elemendid oleksid kahjustanud tööstusharu huve. See seisukoht lahjendab teksti kohe algusest peale.

1.3. Komitee soovib komisjonile järgmist:

- 1) lähtuda sellest, et edaspidi võib kõik muutuda andmeteks, mida edastatakse elektrooniliselt, mis toob kaasa tagajärjed füüsiliste ja juriidiliste isikute eraelule;
- 2) selgitada ettepanekus (artiklid 5, 8 ja 11) Euroopa Liidu põhiõiguste harta ja inimõiguste kohaldamist ning võimalikke piiranguid, mida võidakse kehtestada riiklike õigusaktidega (põhjendus 26);
- 3) vaadata läbi ettepaneku artiklid 5 ja 6. Internet ja mobiilside, mis võimaldavad elektroonilist sidet, on üldhuviteenused, millele juurdepääs peab olema universaalne, kättesaadav ja taskukohane, ilma et tarbijaid peaksid nende kasutamiseks nõustuma operaatori nõutud andmete töötlemisega. Seepärast tuleb kehtestada kohustus pakkuda kasutajale järjepidevalt selge teabe põhjal võimalust keelduda küpsistest, tegevuse jälgimisest jne;
- 4) sätestada selgelt, et isikuandmete kaitse üldmääruse (edaspidi „üldmäärus“) täiendamiseks mõeldud eriõigusaktiga järgitakse nimetatud õigusakti üldpõhimõtteid ega vähendata selles sätestatud kaitse taset ning et kogu andmetöötlusele, sealhulgas veebis külastajate arvu mõõtmisele, kohaldatakse üldmääruse põhimõtteid (artikkel 8);

- 5) tagada kodanikele ja ettevõtjatele õiguskindlus ning sel eesmärgil täpsustada määruse ja rakendusmeetmete sisu, et vältida liiga suurt delegeeritud õigusaktide hulka;
- 6) töötada välja strateegia, mille abil on võimalik teavitada kõiki tarbijaid asjaolust, et liit järgib oma inimõiguste austamise põhimõtteid ning kavatses tagada, et eraelu puutumatust austaksid mitte ainult elektroonilise side operaatorid, vaid ka OTT-teenuste osutajad;
- 7) vältida tervishoiuvaldkonnas lünka, mis võimaldaks elektroonilise side kaudu eraelu ja isikuandmeid kaubanduslikel eesmärkidel kasutada;
- 8) käsitleda jagamismajandust ning andmete edastamist ja kasutamist elektroonilise side abil platvormide kaudu, mis asuvad sageli väljaspool ELi;
- 9) võtta arvesse asjade internetti, mis on äärmiselt sekkuv ja mille kaudu võidakse rikkuda eraelu puutumatust andmete edastamisel elektroonilise side teel;
- 10) võtta arvesse seda, mis järgneb andmete edastamisele, ja kaitsta isikute säilitatud andmeid, kuna suurem osa neist on privaatsed (sõltumata liidesest, sealhulgas pilvandmetöötlus);
- 11) täpsustada masinatevahelise (M2M) andmete edastamise kaitset ja käsitleda seda ühe põhjenduse (põhjendus 12) asemel terves artiklis;
- 12) luua selleks, et aidata kodanikel dokumentide hulgas orienteeruda ja oma õigusi kasutada, Euroopa portaali (õigusküsimuste peadirektoraat), mis oleks kõigile juurdepääsetav ja arusaadav ning võimaldaks juurdepääsu Euroopa ja liikmesriikide õigusaktidele, õiguskaitsevahenditele, kohtupraktikale (näiteks täpsustades põhjendust 25 ning artikleid 12 ja 13);
- 13) anda järelevalveasutustele (Euroopa Andmekaitseinspektor, riiklikud asutused) oma ülesannete täitmiseks vajalikud vahendid;
- 14) võimaldada tarbijatel esitada Euroopa tasandil ühishagisid oma õiguste rakendamiseks, minnes uue direktiiviga kaugemale soovituselt C(2013)401&3539⁽¹⁾.

2. Õigusliku konteksti üksikasjad

2.1. Elektroonilise side võrgud on pärast direktiivide 95/46/EÜ ja 2002/58/EÜ⁽²⁾ (eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv) jõustumist oluliselt edasi arenenud.

2.2. **2016. aastal vastu võetud isikuandmete kaitse üldmäärus** (määrus (EL) 2016/679) on saanud meetmete aluseks ja sellega on kehtestatud peamised põhimõtted, sealhulgas kohtu- ja kriminaalmenetlustega seotud andmete jaoks. Kõnealuse määruse kohaselt võib isikuandmeid koguda ainult täpselt kindlaksmääratud tingimustel ning õiguspärastel eesmärkidel ning järgides konfidentsiaalsusnõuet (üldmääruse artikkel 5).

2.2.1. **2016. aasta oktoobris** esitas komisjon ettepaneku võtta vastu direktiiv, millega kehtestatakse Euroopa elektroonilise side seadustik⁽³⁾ (300 lehekülge), mida ei ole veel vastu võetud, kuid millele viidatakse teatavate määratluste puhul, mida ei esine üldmääruses ega käesolevas arvamuses käsitletavas dokumendis.

2.2.2. Komisjoni kahes 2017. aasta jaanuaris esitatud ettepanekus täpsustatakse üldmäärusele tuginedes teatavaid aspekte. Tegu on ettepanekuga võtta vastu määrus üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel liidu institutsioonides, organites ja asutustes (**COM(2017) 8 final**, komitee raportöör: Jorge Pegado Liz) ning käesolevas arvamuses käsitletava ettepanekuga võtta vastu määrus eraelu austamise ja isikuandmete kaitse kohta (**COM(2017) 10 final**).

2.3. Nimetatud kolme õigusakti **hakatakse kohaldama samast kuupäevast ehk 25. maist 2018** ning nende eesmärk on ühtlustada õigusi ja kontrollimenetlusi.

2.4. Tuleb märkida, et sellise käsitluse hõlbustamiseks otsustati eraelu puutumatuse kaitseks kasutada Euroopa määrust ja mitte direktiivi.

⁽¹⁾ 11.6.2013 – IP/13/525 ja Memo13/531 – õigusküsimuste peadirektoraat.

⁽²⁾ Direktiivis 2002/58/EÜ keelatakse eelkõige soovimatud e-kirjad (rämpspost) (artikkel 13), kehtestades 2009. aasta muudatusega valikuvõimaluse põhimõtte, mille kohaselt peab operaator saama saajalt nõusoleku enne talle kaubanduslike teadaannete saatmist.

⁽³⁾ COM(2016) 590 final, 12.10.2016, „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega kehtestatakse Euroopa elektroonilise side seadustik“, lk 2; (ELT C 125, 21.4.2017, lk 56).

3. Sissejuhatus

- 3.1. Kodanikuühiskonna esindajad soovivad mõista, kas digitaal tehnoloogial põhinevas maailmas loob liit lisaväärtust, millega tagatakse ruum, kus ei pea eraelu pärast hirmu tundma.
- 3.2. Andmete pideva loomise tõttu on kõik kasutajad kõikjal jälgitavad ja tuvastatavad. Muret tekitab andmetöötlus, mis toimub enamasti füüsiliselt väljaspool Euroopat asuvates keskustes.
- 3.3. Suurandmetest on saanud valuuta. Need võimaldavad aruka töötlemise teel teha füüsiliste ja juriidiliste isikute profiilianalüüse ja nad n-ö kaubaks muuta ning sageli kasutajate teadmata raha teenida.
- 3.4. Kuid eeskätt tuleb õigusaktid läbi vaadata, kuna andmete töötlemise sektoris on tekkimas uusi osalejaid lisaks internetiteenuse osutajatele.

4. Ettepaneku kokkuvõte

- 4.1. Selle ettepanekuga soovib komisjon saavutada tasakaalu tarbijate ja tööstusharu vahel. Komisjon
 - lubab operaatoritel andmeid kasutada, ent jätab kontrolli selle üle lõppkasutajale, kes peab andma selleks oma sõnaselge nõusoleku;
 - kohustab operaatoreid teavitama sellest, mida nad andmetega teha kavatsevad;
 - valib mõjuhinnangu kolmanda variandi, mis soosib privaatsuse mõõdukat tugevdamist, ja mitte neljanda, milles soovitatakse privaatsust ulatuslikult tugevdada.
- 4.2. Ettepaneku eesmärk on rakendada üldmäärust, mis – nagu ka isikuandmete konfidentsiaalsus ja andmete kustutamise õigus – on üldkohaldatav ja puudutab sidevaldkonnas eraelu austamise ja isikuandmete kaitse konkreetset aspekti. Selles tehakse ettepanek kehtestada nii karmimad eraelu puutumatus kaitse eeskirjad kui ka kooskõlastatud kontrollid ja karistused.
- 4.3. Selles ei kehtestata erimeetmeid seoses nn lünkadega kasutajatelt pärinevates isikuandmetes, kuid kinnitatakse alates esimestest artiklitest (artikkel 5) elektroonilise side konfidentsiaalsuse põhimõtet.
- 4.4. Teenuseosutajad võivad elektroonilise side sisu töödelda
 - nõusoleku andnud lõppkasutajale teenuse osutamiseks;
 - asjaomaste lõppkasutajate jaoks (artikli 6 lõike 3 punktid a ja b), kes on andnud nõusoleku.
- 4.5. Nad on kohustatud sisu pärast vastuvõtjani jõudmist kustutama või anonüümima.
- 4.6. Üldmääruse artikli 4 punkti 11 kohaselt on andmesubjekti nõusolek vabatahtlik, konkreetne, teadlik ja ühemõtteline tahteavaldus, millega andmesubjekt kas avalduse vormis või selget nõusolekut väljendava tegevusega nõustub tema kohta käivate isikuandmete töötlemisega.
- 4.7. Eelnõus säilitatakse üldmääruses määratletud **selgelt väljendatud nõusoleku** nõue, seejuures on tõendamiskohustus operaatoritel.
- 4.8. Töötlemine põhineb asjaomasel nõusolekul. Vastutav töötleja peab suutma „tõendada, et andmesubjekt on nõustunud oma isikuandmete töötlemisega“ (üldmääruse artikli 7 lõige 1).
- 4.9. ELi või riikliku õigusega võidakse kehtestada teatavad piirangud konfidentsiaalsusele (õigused ja kohustused), et tagada üldiste huvide täitmine või kontrollide elluviimine.
- 4.10. Füüsilised isikud peavad andma nõusoleku enda isikuandmete kandmiseks avalikkusele kättesaadavasse elektroonilisse kataloogi ning neil peab olema võimalus neid puudutavaid andmeid kontrollida ja parandada (artikkel 15).
- 4.11. Vastuväidete esitamise õigus võimaldab kasutajatel blokeerida kolmandale isikule (nt ettevõtjale) usaldatud andmete kasutamise, seejuures iga kord, kui saadetakse sõnum (artikkel 16). Uute eeskirjadega antakse kasutajatele suurem kontroll oma näitajate (küpsised, identifikaatorid) üle ning soovimatud sideteenused (rämpspost, sõnumid, tekstisõnumid, kõned) on võimalik blokeerida, kui puudub kasutaja nõusolek.

4.12. Kõnede tuvastamise ja soovimatute kõnede blokeerimise (artiklid 12 ja 14) osas rõhutatakse määruses, et need õigused on ka juriidilistel isikutel.

4.13. Kontrollisüsteemi struktuur on kooskõlas üldmäärusega (vt VI peatükk järelevalveasutuste kohta ja VII peatükk järelevalveasutuste koostöö kohta).

4.13.1. Konfidentsiaalsusnõuete järgimise peavad tagama liikmesriigid ja nende riiklikud andmekaitse eest vastutavad ametiasutused. Muud järelevalveasutused võivad vastastikuse abi raames koostada vastuväiteid, mis esitatakse riiklikele järelevalveasutustele. Nad teevad viimati nimetatud asutuste ja Euroopa Komisjoniga koostööd järjepidevuse mehhanismi raames (üldmääruse artikkel 63).

4.13.2. Euroopa Andmekaitse nõukogu vastutab omalt poolt käesolevas arvamuses käsitletava määruse järjepideva rakendamise eest (üldmääruse artiklid 68 ja 70).

Ta võib avaldada suuniseid, soovitusi ja parimaid tavasid, et edendada määruse rakendamist.

4.14. Õiguskaitsvahendid on kättesaadavad füüsilistest ja juriidilistest isikutest lõpptarbijatele, et rakendada oma huve, mida rikkumised on kahjustanud. Neil on võimalik tekkinud kahju eest hüvitist saada.

4.15. Ette nähtud haldustrahvide summad on hoiatavad, sest need võivad kõigi õigusrikkujate puhul ulatuda kuni kümne miljoni euroni ning ettevõtjate puhul kuni 2 %-ni eelmise majandusaasta ülemaailmsest aastasest kogukäibest, olenevalt sellest, milline summa on suurem (artikkel 23); liikmesriigid kehtestavad karistused juhtudeks, kui haldustrahvi ei määrata, ja teavitavad sellest komisjoni.

4.16. Eraelu austamist ja isikuandmete kasutamist käsitlevat uut õigusakti hakatakse **kohaldama alates 25. maist 2018** ehk samal kuupäeval kui 2016. aasta üldmäärust, määrust üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel liidu institutsioonides, organites ja asutustes ning elektroonilise side seadustiku eelnõu (COM(2016) 590 final), kui need vastu võetakse.

4.17. Üldmääruse rakendamiseks mõeldud eriõigusakti kohaldamisala:

— ***ratione jure: õiguslik alus***

See põhineb ELi toimimise lepingu artiklitel 16 (andmekaitse) ja 114 (ühtne turg), samuti põhiõiguste harta artiklitel 7 ja 8. Määrusega soovitakse täiendada üldmäärust andmete suhtes, mida võib käsitada isikuandmetena.

— ***ratione personae: osalised***

Osalisteks on ühelt poolt lõppkasutajad, nii füüsilised kui ka juriidilised isikud, nagu need on määratletud Euroopa elektroonilise side seadustiku eelnõus, ja teiselt poolt kõik sideteenuste osutajad ning mitte üksnes traditsioonilised teenuseosutajad, vaid eeskätt uued osalejad, kelle uute teenuste puhul ei pakuta kasutajatele tagatisi. OTT-teenuste (kiirsõnumid, tekstisõnumid, IP-kõned, multiliidesed jne) tehnoloogia tõttu jäävad need praegu kehtivate õigusaktide kohaldamisalast välja.

— ***ratione materiae: andmed***

Ettepanek ei sisalda sätteid andmete säilitamise kohta pilvandmetöötlustes ning sellega jäetakse liikmesriikidele õigus tegutseda, järgides üldmääruse artiklit 23 (vastuväite esitamise õiguse piirangud) ja Euroopa Kohtu kohtupraktikat (vt seletuskirja punkt 1.3).

Kasutaja peab andma oma nõusoleku süsteemides loodud andmete ja metaandmete (kuupäev, kellaeg, asukoht jne) säilitamiseks – vastasel juhul tuleb need andmed anonüümida või kustutada.

— ***ratione loci: kus?***

Liikmesriikides andmetöötlustega tegelevaid asutusi või üht nende haruasutust konkreetses liikmesriigis loetakse kontrolli juhtasutuseks, riiklikel järelevalveasutustel on oma osa ning kogu protsessi üle teostab järelevalvet Euroopa Andmekaitseinspektor.

4.18. ELi eesmärgid: digitaalne ühtne turg

- Üks digitaalse ühtse turu eesmärke on luua tingimused turvalisteks digiteenusteks ja suurendada tarbijate usaldust, et arendada mh e-kaubandust ja uuendusi ning seega tööhõivet ja kasvu (seletuskiri, punkt 1.1).
- Käsitleva määruse ettepaneku eesmärk on ka õigusaktide teatavat laadi omavaheline ühtlustamine ja ühtsuse tagamine liikmesriikide vahel.
- Komisjon hindab iga kolme aasta tagant määruse rakendamist ja esitab hinnangu Euroopa Parlamendile, nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele (artikkel 28).

5. Üldised märkused

5.1. Komitee tunneb heameelt, et kogu liidus hakatakse ühel ajal rakendama ühtset eeskirjade kogumit, mille eesmärk on kaitsta füüsiliste ja juriidiliste isikute õigusi, mis on seotud digitaalandmete kasutamisega elektroonilise side kaudu.

5.1.1. Ta väljendab heameelt selle üle, et liit täidab oma rolli kodanike ja tarbijate õiguste kaitsmisel.

5.1.2. Komitee toonitab, et kuigi eesmärk on ühtlustamine, jääb paljude mõistete tõlgendamine liikmesriikide pädevusse, mis muudab selle määruse sarnaseks direktiiviga, mistõttu jääb palju ruumi isikuandmete kaubastamise jaoks. Eelkõige tervishoiusektoris on võimalik koguda suurel hulgal isikuandmeid.

5.1.3. Artikli 11 lõike 1, artikli 13 lõike 2, artikli 16 lõiked 4 ja 5 ning artikli 24 võiks liigitada pigem nn ülevõtmisäteteks, mis sobiksid direktiivi, ent mitte määrusesse. Operaatoritele jäetakse liiga palju tegevusruumi teenuste kvaliteedi parandamise eesmärgil (artiklid 5 ja 6). Kõnealune ettepanek peaks olema Euroopa elektroonilise side seadustikku käsitleva direktiivi ettepaneku (COM(2016) 590 final) lahutamatu osa.

5.1.4. Komitee väljendab sügavat kahetsust selle pärast, et isikuandmete kaitset käsitlevate õigusaktide sisu kattumise, mahu ja omavahelise seotuse tõttu on ebatõenäoline, et neid loetakse väljaspool nn siseringi. Pidevalt tuleb ühe teksti juurest teise juurde minna. Lisaks ei ole nende lisaväärtus kodanike jaoks nähtav. Raskused ettepaneku lugemisel ja selle sisu keerukus on vastuolus õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse programmi (REFIT) põhimõtte ja parema õigusloome eesmärgiga, muutes selle tõlgendamise raskeks ja tekitades lünki andmekaitseks.

5.1.5. Näiteks ei sisalda määruse ettepanek mõiste „operaator“ määratlust. Selleks tuleb tutvuda seni veel jõustumata Euroopa elektroonilise side seadustiku eelnõuga,⁽⁴⁾ millega muudetakse sektori digitaalse ühtse turu eeskirju, nimelt raamdirektiivi 2002/21/EÜ, loadirektiivi 2002/20/EÜ, universaaltenuse direktiivi 2002/22/EÜ, juurdepääsudirektiivi 2002/19/EÜ, määrust (EÜ) nr 1211/2009 (millega luuakse elektroonilise side Euroopa reguleerivate asutuste ühendatud amet (BEREC)), otsust nr 676/2002/EÜ (raadiospektrit käsitlev otsus), otsust nr 2002/622/EÜ (millega luuakse raadiospektripoliitika tööriühm) ja otsust nr 243/2012/EL (millega luuakse mitmeaastane raadiospektripoliitika programm). Põhiline viitedokument on üldmäärus (vt punkt 2.2), mida käesolevas arvamuses käsitleva ettepanekuga soovitakse täiendada ja mis on seetõttu selle lisaks.

5.2. Komitee toob iseäranis välja artikli 8, milles käsitletakse lõppseadmesse salvestatud teabe kaitset ja võimalikke erandeid ning mis on keskse tähtsusega, sest selles jäetakse infoühiskonnale võimalus isikuandmetele juurde pääseda. Samuti tõstab komitee esile artikli 12, milles käsitletakse helistaja ja vastuvõtja liini numbrinäidu edastamise piiramist. Need artiklid on asjasse pühendamata lugejale raskesti mõistetavad.

5.2.1. 1995. aasta direktiivis (artikkel 2) on isikuandmed määratletud kui „igasugune teave tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku (edaspidi „andmesubjekt“) kohta“. Käesolevas arvamuses käsitleva määrusega laiendatakse andmekaitset ka metaandmetele ja seda kohaldatakse nüüdsest nii füüsilistele kui ka juriidilistele isikutele. Tuleb taas rõhutada, et sellel eelnõul on kaks eesmärki: ühelt poolt kaitsta isikuandmeid ja teiselt poolt tagada elektroonilise side andmete ja elektroonilise side teenuste vaba liikumine Euroopa Liidus (artikkel 1).

⁽⁴⁾ COM(2016)590 ja selle lisad 1–11, 12.10.2016 (ELT C 125, 21.4.2017, lk 56).

5.2.2. Komitee rõhutab, et soovile kaitsta juriidiliste isikute andmeid (artikli 1 lõige 2) saavad takistuseks teised õigusaktid, kus seda ei käsitleta. Neis õigusaktides ei ole selgelt sätestatud, et neid tuleks juriidiliste isikute puhul kohaldada (vt üldmäärus, andmed Euroopa institutsioonides jne).

5.3. Ettepaneku eesmärk peaks olema tagada tegelikkuses artikli 1 lõikes 1 sätestatu, nimelt eraelu ja side puutumatus õigus ning füüsiliste ja juriidiliste isikute kaitse isikuandmete töötlemisel. Ent komitee küsib, kas selle ettepaneku tõeline eesmärk ei ole pigem rohkem rõhutada artikli 1 lõiget 2, nimelt eesmärki tagada „elektroonilise side andmete ja elektroonilise side teenuste vaba liikumine Euroopa Liidus“, mida ettepanekuga ei piirata ega keelata füüsiliste isikute eraelu ja side puutumatusiga seotud eesmärkidel.

5.4. Kõik sõltub sellest, kas füüsiline või juriidiline isik annab nõusoleku. Seetõttu tuleb komitee arvates kasutajaid teavitada ja koolitada ning nad peavad jääma ettevaatlikuks, kuna kui nõusolek on antud, siis võib teenuseosutaja töödelda rohkemal määral sisu ja metaandmeid, et toimuks rohkem toiminguid ja suureneks kasum. Kui paljud teavad enne nõusoleku andmist, et nn küpsis on jälitusvahend? Kasutaja teavitamine oma õiguste kasutamiseks, nagu ka andmete anonüümimine või krüpteerimine peaksid olema selle määruse prioriteetidid.

6. Konkreetsed märkused

6.1. Isikuandmeid tohivad koguda üksnes need asutused, kes täidavad äärmiselt rangeid tingimusi ning kellel on tunnustatud ja õiguspärased eesmärgid (üldmäärus).

6.2. Komitee väljendab taas kahetsust asjaolu pärast, et liiga palju on erandeid ja piiranguid, mis mõjutavad isikuandmete kaitse seadusega kinnitatud põhimõtteid⁽⁵⁾. Euroopa Liidu tunnuseks peab jääma pigem tasakaal vabaduse ja turvalisuse vahel kui tasakaal inimese põhiõiguste ja tööstusharu vahel. Artikli 29 töörihm kritiseeris oma arvamuses määruse eelnõu kohta (WP 247, 4.4.2017, arvamus 1/2017, punkt 17), et see vähendab üldmääruses määratletud kaitsetaset iseäranis seoses lõppseadme asukoha jälitamise ja piirangute puudumisega andmete kogumise ulatusele ega kehtesta vaikumisi eraelu kaitset (punkt 19).

6.3. Andmed on kui isiku täiendus ja nn variidentiteet. Andmed kuuluvad isikule, kes need lõi, ent pärast töötlemist väljuvad nad tema kontrolli alt. Mis puudutab andmete säilitamist ja edastamist, siis on iga riik vastutav ning asjaomase ettepanekuga ette nähtud võimaliku õiguste piiramise tõttu puudub ühtlustamine. Komitee rõhutab erisuste ohtu seos asjaoluga, et õiguste piiramine jäetakse liikmesriikide otsustada.

6.4. Eelkõige ettevõtetes töötavate isikute puhul tekib küsimus, kellele kuuluvad andmed, mida nad tööd tehes loovad? Kuidas neid kaitstakse?

6.5. Kontrollimeetmete struktuur ei ole eriti selge⁽⁶⁾. Hoolimata sellest, et Euroopa Andmekaitseinspektor teostab järelevalvet, ei näi omavolivastased tagatised olevat piisavad ega ole hinnatud aega, mis läheb menetluse tulemusel karistuse määramisele.

6.6. Komitee soovib, et loodaks Euroopa portaali, mis hõlmaks ajakohastatud kujul kõiki Euroopa ja riiklikke õigusakte, kõiki õigusi, õiguskaitsevahendeid, kohtupraktika juhtumeid ja praktilisi elemente, et aidata kodanikel ja tarbijatel õigusaktide ja rakenduste hulgas orienteeruda ning et neil oleks võimalik oma õigusi rakendada. Selle portaali puhul tuleks juhinduda vähemalt 26. oktoobri 2016. aasta direktiivi (EL) 2016/2102 (mis käsitleb avaliku sektori asutuste veebisaitide ja mobiilirakenduste juurdepääsetavust) nõuetest ning direktiivi 2015/0278(COD) ettepaneku (nn Euroopa juurdepääsetavuse akt) põhjendustes 12, 15 ja 21 esitatud põhimõtetest ning pakkuda kõigile lõpptarbijatele juurdepääsetavat ja arusaadavat sisu. Komitee on valmis osalema selle portaali kujundamise etapis.

6.7. Artiklis 22 puudub viide ühishagidele, nagu komitee on juba rõhutanud oma arvamuses Euroopa elektroonilise side seadustiku kohta.

⁽⁵⁾ ELT C 125, 21.4.2017, lk 56 ja ELT C 110, 9.5.2006, lk 83.

⁽⁶⁾ Käesolevas arvamuses käsitletava määruse peatükis IV osutatakse üldmääruse peatüki VII sätetele ja iseäranis artiklile 68.

6.8. Sisulise kohaldamisala piiramine (artikli 2 lõige 2), omaniku nõusolekuta andmete töötlemise õiguse laiendamine (artikli 6 lõiked 1 ja 2) ning kõikide kasutajate nõusoleku saamise ebatõenäoline põhimõte (artikli 6 lõike 3 punkt b ja artikli 8 lõiked 1, 2 ja 3) ning õiguste piiramine, mida võivad rakendada liikmesriigid, kui nad leiavad, et see on vajalik, otstarbekas ja proportsionaalne meede, on kõik eeskirjad, mille sisu võidakse tõlgendada niivõrd mitmeti, et see on eraelu puutumatuse tõelise kaitse jaoks vastupidise mõjuga. Lisaks tuleks eritähelpanu pöörata alaealistega seotud andmete kaitsmisele.

6.9. Komitee tunneb heameelt artiklis 12 kehtestatud kontrollimisõiguse üle, ent toob välja, et selle sõnastus on eriti raskestimõistetav ning selle kohaselt näib, et soodustatakse numbrinäiduta („tundmatu“ või „varjatud“ numbriga) telefonikõnesid, nagu anonüümsus oleks soovitatav, samas kui põhimõtteks peaks olema kõnede tuvastamine.

6.10. Mittetellitud teadaandeid (artikkel 16) ning otseturundust käsitletakse juba ebaasuste kaubandustavade direktiivis ⁽⁷⁾. Süsteem peaks vaikimisi põhinema nõusolekul ja mitte loobumisel.

6.11. Komisjoni hindamine on ette nähtud iga kolme aasta tagant, ent digitaalvaldkonna puhul on see ajavahemik liiga pikk. Pärast kaht hindamist on digitaalmaailm täielikult muutunud. Siiski peaks delegeeritud volitustel (artikkel 25), mida võib laiendada, olema kindlaks määratud kestus, mis võib olla pikendatav.

6.12. Õigusaktis tuleb säilitada kasutajate õigused (ELi lepingu artikkel 3), tagades seejuures kaubanduslikuks tegevuseks vajaliku õiguskindluse. Komitee avaldab kahetsust, et ettepanekus ei puudutata masinatevahelist (M2M) andmete edastamist: vt Euroopa elektroonilise side seadustik (direktiivi ettepaneku artiklid 2 ja 4).

6.12.1. Asjade internet ⁽⁸⁾ muudab suurandmed tohututeks andmeteks ja seejärel kõikehõlmavateks andmeteks. See on tulevaste, lainetena esinevate uuenduste võti. Nii suured kui ka väikesed masinad on omavahel ühenduses ja edastavad üksteisele isikuandmeid (nt registreerib teie kell teie südamelöögid ja edastab need asjaomase arsti arvutisse jne). Paljud digitaalvaldkonna osalejad on loonud oma ühendatud objektide platvormi: Amazon, Microsoft, Intel ning Prantsusmaal Orange ja La Poste.

6.12.2. Igapäevane asjade internet võib hõlpsasti pahatahtlike rünnakute ohvriks sattuda, kuna eemalt kogutavate isikuandmete hulk suureneb (geolokaliseerimine, terviseandmed, video- ja audiovood). Andmekaitse lüngad pakuvad huvi muu hulgas kindlustusettevõtjatele, kes hakkavad oma kliente ergutama omandama võrguühendusega objekte ja muutma käitumist vastutustundlikumaks.

6.13. Mitmed suured internetipõhised osalejad üritavad oma esialgset rakendust platvormiks arendada. Nii peaksime eristama rakendust Facebook platvormist Facebook, mis võimaldab arendajatel luua kasutajate profiilide kaudu juurdepääsetavaid rakendusi. Amazon oli internetimüügile keskendunud veebirakendus. Praeguseks on sellest saanud platvorm, mis võimaldab kolmandatel isikutel, see tähendab nii eraisikutel kui ka suurtel kontsernidel, kaubelda oma toodetega, kasutades ära Amazoni vahendeid: mainet, logistikat jne. Kõik see toimub isikuandmete edastamise teel.

6.14. Jagamismajanduses on platvormi kasutamine üha levinum ning seda kirjeldatakse kui eelkõige elektroonilist platvormi „mis viib omavahel kokku ühelt poolt kaupu või teenuseid omavad osalejad ning teiselt poolt hulga erinevaid kasutajaid“ ⁽⁹⁾. Kui platvormid on hinnatud nende pakutavate tegevuste ja töökohtade pärast, küsib komitee, kuidas oleks võimalik nende loodavate andmete edastamist kontrollida nii üldmääruse kui ka kõnealuse määruse kohaldamise raames.

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽⁷⁾ ELT L 149, 11.6.2005, lk 22, artiklid 8 ja 9.

⁽⁸⁾ Arvamus WP247/17, 1.4.2017, punkt 19 (ELT C 12, 15.1.2015, lk 1).

⁽⁹⁾ ELT C 125, 21.4.2017, lk 56.

ISSN 1977-0898 (elektroniline väljaanne)
ISSN 1725-5171 (paberväljaanne)

Euroopa Liidu Väljaannete Talitus
2985 Luxembourg
LUKSEMBURG

ET